

~~1171~~
~~AN~~

1027-7401

01 1994 5699 UB AMSTERDAM

N E D E R D U I T S C H
T A A L K U N D I G
W O O R D E N B O E K ,

D O O R

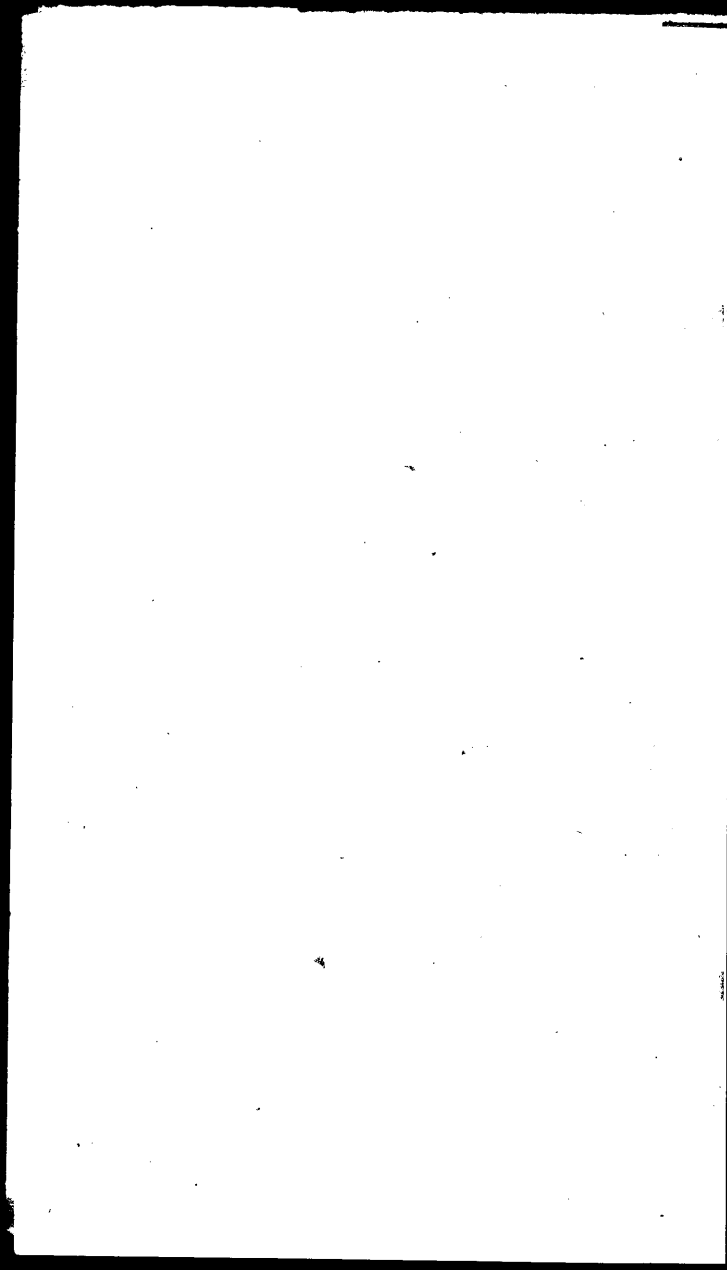
P. W E I L A N D .

B, C, D.

T E A M S T E L D A M ,
J O H A N N E S A L L A N S

M D C C C I .

VOORBERIGT

VOOR HET

TWEEDESTUK.

Ik had niet gedacht, voor dit stuk; welk het vervolg en slot van het eerste deel mijns woordenboeks is, een voorberigt te zullen plaatsfen; dan, de onderscheidene beoordeelingen over het eerste stuk noodzaken mij, iets daaromtrent vooraf te laten gaan.

Den 18^{en} Junij 1799, kort na de uitgaaf van het eerste stuk, ontving ik eenen brief van den Hoogleeraar A. KLUIT, dus beginnende: „ ik werd, voor „ eenige dagen, aangenaam verrast, door het *Nederd. Taalk. Woordenboek* van uwe hand; en zag „ er uit, dat er nog Lieden waren, die zich niet „ geheel wilden onttrekken aan 't beoefenen onzer „ taal, waartoe anders thans zoo weinig lust be- „ speurd wordt, enz. — Ik hebbe ook de Inleiding „ met genoegen gelezen en gezien, dat wij ook „ veelal in gronden overeenkomen, en hebbe er „ weinig op aantemerken. Indien ik mij op het „ *Woordenboek* zelve eenige aanmerkingen mag ver- „ oorloven, zoude het zijn tegen de ruimte van „ drukken, en het nog overblijvende ter aanvulling;

*

„ welk

II V O O R B E R I G T.

„welk laatste toch niet anders wezen kan in eene „zoo rijke taal als de onze, enz.”

Door deze gunstige beoordeeling van eenen Man, die zich in het vak der nederduitsche letterkunde zoo verdienstlijk gemaakt heeft — die zelf een klein gedeelte (*) van *een algemeen omschrijvend Woordenboek*, tot eene proef voor de Maatschappij van nederlandsche Letterkunde, uitgewerkt had, achtte ik mij volkomen gevrijwaard tegen alle vitterijen van andere Beoordeeleren, wie zij ook zouden mogen wezen. Ik heb daarna de beoordeelingen der in ons Vaderland uitkomende Tijdschriften over mijn werk gelezen, en nam voor, bij de uitgaaf van het tweede stuk, in een voorberigt, te toonen, dat ik die had gelezen.

De Schrijvers der N. Vaderl. Bibliotheek (D. III. No. 15, bl. 756) en *der algem. Vaderl. Letteroefeningen* (1800, No. VIII, bl. 335) hebben het werk met bescheidenheid beoordeeld, en hunne tegenbedenkingen bepalen zich, voornaamlijk, tot mijne stelling omtrent *vier* naamvallen. Men heeft mij niet wel begrepen, wanneer men meent, dat ik deze stelling van ADELUNG ontleend had; want behalve dat TEN KATE, door mij aangehaald, hieromtrent mede eenen wenk geeft, zoo weten allen, met wel-

(*) Hiervan heeft de Heer KLUIT mij, gelijktijdig met boven gemelden brief, iets toegezonden, en wel het woord BOOM, waaruit ik zijne manier van behandeling konde zien, en waarvan ik ook, voor zoo ver mijn eenmaal gemaakt ontwerp toeliet, bij de behandeling van dit tweede stuk, gebruik gemaakt heb.

welken ik over taalkundige onderwerpen plagt te handelen, dat ik reeds voor verscheidene jaren, eer ik ADELUNG kende, dit zelfde gevoelen heb voorgestaan. Ja, wanneer H. HOUTAM, die over de benamingen der zes nederd. Naamvallen geschreven heeft, nog leefde, dan zou deze mijn gemeenzame Vriend, wiens groote taal- en dichtkundige begaafdheden ik altoos bewonderd heb, kunnen getuigen, dat ik nimmer meer, (maar wel minder) dan vier nederd. naamvallen plagt te stellen. En ik moet verklaren, dat ik, na al het tegen mij aangevoerde aandachtig overwogen te hebben, nog niet van gevoelen veranderd ben. Ik zal mij *thands* echter niet in eene beantwoording van het bijgebragte voor vijf en zes naamvallen inlaten, dewijl mijn voorberigt daardoor te veel zoude uitdijen. Evenwel kan ik niet voorbij, op het gene de *Recensent* in de *algem. Letteroefen.*, ter stavang van den *ablativus*, of zesden naamval, zegt, eene kleine aanmerking te maken. Het spreekt van zelf, dat, als er een *ablativus* ABSOLUTUS is, er althands een *ablativus* moet wezen. Hieromtrent nu zegt de *Recensent*: „ En wat zou ADELUNG, in Nederland zijnde, ten dezen opzichte, „ niet gezegd hebben, wanneer men hem had doen „ zien, niet alleen dat er een *ablativus* in ons taal- „ eigen doorblinkt (dit zou zekerlijk veel afdoen), „ maar zelfs, *dat er over het bestaan van een ABLA- „ TIVUS ABSOLUTUS, in vroeger jaren, door zeertaal- „ kundige mannen hevig getwist is.*” Ik denk, dat ADELUNG, wanneer hij dit las, koeltjes zou andwoor-

IV V O O R B E R I G T.

den: *er is door geleerde Mannen wel meer hevig gewist over iets, dat geen bestaan had.*

In het Tijdschrift: *de n. algem. Konst. en Letterbode* (25 Octob. 1799), wordt het werk meer opzetlijk, in al zijne deelen, beschouwd en beoordeeld. Dan, de *Recensent* houde het mij ten goede, dat ik hem, na de lezing van zijne *recensie*, voor het minste, van vitlust en bedilzucht beschuldigd heb. Het lust mij niet, om den grond dezer beschuldiging, de geheele *recensie* door, optesporen en aantewijzen; maar ik zal mij thands vergenoegen met hier en daar een trekje te ontleenen, ter staving van mijn gevoelen hieromtrent.

„ Te regt (zegt de *Recensent*) merkt hij (de Schrijver van het woordenboek) in den beginne om-
 „ trent de klinkers aan, dat dezelve bij ons niet
 „ meer dan vijf in getal zijn, zijnde de *y* (dit zal
 „ *ij* moeten wezen), gewoonlijk als de zesde opge-
 „ geven, niets anders dan eene verdubbelde *i*. De
 „ *y*, door de Ouden altijd in plaats van de enkele
 „ *i*, nimmer van de *y* (dit zal weder *ij* moeten zijn)
 „ gebruikt, wordt door hem alleen bij de spelling
 „ van uitheemsche woorden toegelaten.” En hierop
 „ volgt nu: „ Bij deze gelegenheid verdiende, onzes
 „ achtens, het stelzel van HUYDECOPER, op bl. 20
 „ slechts met een woord aangeroerd, *al ware het*
 „ *alleen om de achthaarheid van dezen beroemden*
 „ *Taalgeleerden*, eenigzins breeder vermeld te wor-
 „ den.” En als ik nu van het stelsel van HUYDECO-
 PER voor mijn tegenwoordig oogmerk niet meer noodig

V O O R B E R I G T. ▼

dig had moest ik dan evenwel, *al ware het alleen om de achtbaarheid van dezen beroemden Taalgeleerden*, de verschillende gevoelens van HUYDECOPER omtrent de *y* en *ij* opgeven, en tevens toonen, hoe hij dan het eene, dan weder het andere stelsel omhelsde? Ik heb zoo vele achting voor den taalkundigen B. HUYDECOPER, als de *Recensent* kan hebben; ook heb ik zijnen naam, bijna op elke bladzijde van mijne INLEIDING, met lof vermeld; en ik geloof, dat, hadde HUYDECOPER (en bij dezen kan ik nog FR. VAN LELYVELD, Z. H. ALEWYN, N. HINLOPEN, A. KLUIT, en anderen voegen) niet voor mij in dit vak gewerkt, er nooit iets van mijne Inleiding en van mijn Woordenboek zou voor den dag gekomen zijn.

Een weinig verder zegt de *Recensent*, dat ik „alen invloed der welluidendheid op de spelling wil geweerd hebben,” en wijst den Lezer naar bl. 57 van de Inleiding. Dit is iets meer, dan vitlust en bedilzucht! zijnen regten naam zal ik het liefst niet geven, omdat het mischien zoo erg niet gemeend is. Waar staat op bl. 57, of elders, dat ik den invloed der welluidendheid op de spelling *ganschlijk* wil geweerd hebben? Is het heusch, zich zulke aantijgingen te veroorloven? Ik heb gezegd, ja, dat de *d* dikwerf, in de woorden *kleinder*, *schoonder*, *speelder*, *kender* enz., verkeerdlijk geplaatst wordt — en dat ik de genoemde woorden met de, om de welluidendheid ingevoegde, *d*, niet welluidender vind, dan *kleiner*, *schooner*, *speler*, *kenner* enz.; en dat zeg ik nog; ja ik zeg thands nog meer, naamlijk, dat

ik *kleiner* enz. welluidender vind, dan *kleinder*. En juist daarom dat de *Recensent* dit, en ik weder dat, welluidender zou vinden, heb ik den al te grooten invloed der welluidendheid op de spelling willen weren, dewijl daaruit de grootste verwarring zou kunnen ontstaan. Immers, ligtlijk zal men *mildadig* welluidender en gemaklijker in de uitspraak vinden, dan *milddadig*; maar zal de *Recensent* zelf daarom wel het eerste verkiezen boven het laatste? Ik heb op bl. 57, in de aantekening, gezegd, dat SCHELLER, ten aanzien van het latijn, al wat regelmatig is voor welluidend houdt; en dat is zoo; men kan het in deszelfs *præcepta stili bene latini*, P. I. p. 32 lezen. Maar daaruit blijkt niet, dat ik, ten aanzien van het nederduitsch, den invloed der welluidendheid op de spelling *ganschlijk* wil geweerd hebben. Verder zegt de *Recensent*, over dit zelfde onderwerp handelende. „En om welke andere reden dan de welluidendheid heeft het algemeene gebruik in onze moedertaal gewild, dat men *meerder*, *verder*, *meest*, *best*, niet, zoo als de grondregel door WEILAND aangenomen zou vorderen, *meerer*, *verrer*, *meerst*, *betst* enz. zou schrijven?” Waar toch heb ik dien grondregel aangevoerd? En waaruit blijkt, dat ik dien regel algemeen wil gevolgd hebben, zonder in een eenig geval daarvan aftewijken? Ik schrijf ook *eerder*, *meerder*, *verder* enz., en wil aan de gemaklijkere uitspraak en de welluidendheid verder geern iets toegeven, en ook altoos *tweederlei*, *vijfderlei*, *zesderlei*, *tienderlei*, enz. schrijven. Maar de *Recensent* verkiest, om de welluidendheid, *hoorder*, in plaats van

van *hoorer*; doch dan moet hij ook *boorder*, in plaats van *borer*, verkiezen, schoon *boorder* het naamwoord van *boorden* is; — dan moet hij ook *leerder*, in plaats van *leerer*, of *leeraar*, en dus *hoogleerder*, in plaats van *hoogleeraar* schrijven. Doch genoeg hier van!

Wijders behoort onder de *onnaauwkeurigheden*, welken den *Recensent* zijn voorgekomen, het woord *be-geren*, met de zachte *e*, daar het nogthands, naar deszelfs meening, „ zeker is, dat daarin de harde *e* „ plaats vindt, zoo als uit het adject. *gierig*, van den „ zelfden oorsprong zijnde, ten overvloede blijk- „ baar is.”

Dat er onnaauwkeurigheden in mijn werk voorkomen is zeer zeker; maar is dit te verwonderen, daar ik *alleen* voor zulk eene moeilijke taak zit, welke nog niemand voor mij, openlijk, ondernomen heeft? En mij dan mijne *onnaauwkeurigheden*, en dat zoo onverdiend, gelijk straks zal blijken, op eene zoo gevoelige wijs, onder den neus te wrijven! is dat heusch gehandeld? Ik heb eene moeilijke en tevens nuttige taak ondernomen; en daarom meen ik regt te hebben, om van iederen beoordeelaar inschiklijkheid, ten minste bescheidenheid, te vorderen; en ik houd den *Recensent*, die zich, ten aanzien van eenen Schrijver, wiens werk hij zelf moeilijk en nuttig noemt, en dien hij voor hetzelfde niet geheel onberekend acht, stekelachtige en neuswijze aanmerkingen veroorlooft — ik houd zulk eenen *Recensent* voor iemand, die zijn werk niet verstaat. Een *Recensent* moet, naar mijn inzien, in zijne beoordeelingen, wel degelijk onderscheid maken tusschen een *nederd. taalk. woordenboek* en

VIII V O O R B E R I G T.

b. v. eenen bundel van minnezangen, of andere versjes. De voorraad van minnezangen, enz. is zoo groot, dat de heden nog in het licht verschijnende uitmuntend schoon, en ten aanzien van taal- en dichtkunde, vrij van onnaauwkeurigheden moeten wezen, zullen zij de gestrengste beoordeeling kunnen doorstaan, dewijl derzelve Schrijver zijn werk anders had kunnen en moeten achterhouden. Maar een *nederd. taalk. woordenboek* is eenig in zijne soort, is een geheel nieuw ding, in welks bearbeiding men zich hier en daar ligtlijk kan vergiften; en deszelfs maker kan zich verplicht achten, om daartoe datgeen te leveren, wat hij door arbeid en vlijt is magtig geworden, al ware het ook, dat hij het begaan van eenige misvattingen en onnaauwkeurigheden zeker konde vooruitzien. Hetgeen hij levert zal altoos nog eene goede bijdrag tot de kennis onzer schoone moedertaal zijn. Neuswijsheid is nergens minder verschoonlijk, dan in het beoordeelen van zulk eene onderneming. Vriendelijke teregtwijzing en voorlichtende medewerking moeten de hoofdinhoud van de beoordeeling eenes moeilijken en nuttigen arbeids zijn, indien men anders aanmoedigen, en niet affchrikken wil.

Maar nu, wat is er van *begeren*, met de zachte *e*? Is dat eene onnaauwkeurigheid? O! dat er geene andere in mijn werk te vinden ware, dan zou ik het gerust vrij van onnaauwkeurigheden durven noemen! Is het dan reeds uitgemaakt, dat men *begeeren*, met de harde *ee* moet bezigen? En blijkt dat uit het adject. *gierig*? Ik geloof het tegendeel. Uit *gierig* blijkt wel, dat *geeren*, met de harde *ee* ook in gebruik ge-

weest

weest is, doch meer niet. De Ouden schreven *ghere*, *gere*, voor *begeerte*, en ook *geren*, voor *begeren*; welk laatste zij met de zachte *e*, *begeren*, of met de harde *ee*, *begeeren* schreven; doch meest het eerste. Er zijn meer zulke woorden, die bij de Ouden op tweederlei wijs uitgesproken en geschreven zijn, van welke tweederlei spelling, in de afleidingen, nog sporen voorhanden zijn. Dan, niet alleen aan de Maas, maar genoegzaam door geheel Nederland, wordt *begeren*, en niet *begeeren* uitgesproken. En met welk regt kan iemand nu zeggen: dewijl er nog een spoor van het bij de Ouden ook gebruikelijke *geeren*, in *gierig* overig is, zoo moet men thands *begeeren*, en niet *begeren* schrijven, schoon dit laatste bij de Ouden meest in gebruik was, en thands nog door bijna geheel Nederland gehoord wordt? Ik schrijf dan *begeren*, met de zachte *e*, 1, omdat de Ouden het meest (schoon ook anders) zoo schreven, en 2, omdat ik het zoo uitspreek, en het door ver het grootste gedeelte van Nederlands Inwoneren even zoo wordt uitgesproken. Kan men dat nu eene onnaauwkeurigheid noemen, waarvoor zoo veel te zeggen is? Intusfchen stel ik dit *begeren* op de lijst van die woorden, waaromtrent ik, op bl. 40. mijner INLEIDING, wensch, dat eenmaal door bekwame Taalgeleerden uitspraak gedaan, en deze uitspraak met het gezag der hoogste wetgevende Magt, in ons Vaderland, moog gestaafd worden.

Nu nog een enkel woord over de door den *Recensent* zoo breed uitgemetene onvolledigheid van het *Woordenboek zelf*. Hij heeft, zegt hij, „ verschei-
* 5 „ de-

„dene woorden en beteekenissen van woorden, in „dit gedeelte van mijn werk, vruchteloos gezocht.”
 Geen wonder, voorzeker! en ik zet het den *Recensent*, om *alleen* een werk van dien aard te ondernemen, waarvan men dit zelfde niet zal kunnen zeggen. Ik heb, voor zoo veel ik weet, nergens gezegd, dat ik een *volledig nederd. taalk. woordenboek* zou leveren; want dan zou ik iets onmogelijks beloofd hebben.

Het was natuurlijk, dat ik verscheidene woorden en beteekenissen van woorden oversloeg. Maar, door zulk eene breede lijst van woorden, welken ik, naar des *Recensents* meening, overgeslagen heb, het *Publiek* in den waan te willen brengen, dat het werk *zeer onvolledig* is, dat is onheusch, indien niet erger — daarvoor moet eene bijzondere rede plaats hebben — dat schijnt het uitwerkfel van nijd, of naijver, te zijn. Waartoe toch anders al die omslag? En wat behelst die breede lijst van zoogenoemde overgeslagene woorden? Voor het grootste gedeelte *verouderde* woorden, welken ik voorbedachtlijk achtergelaten heb, dewijl mijn oogmerk geweest is, en nog is, om alleen de in gebruik zijnde woorden in mijn woordenboek optenemen, en het tegenwoordig schrijvend en sprekend *Publiek* daardoor eenigzins te hulp te komen.

De door den *Recensent* opgegevene lijst van woorden, (welke ik nog aanmerkelijk zou kunnen vergrooten) zal te pas komen, wanneer het plan der Nederl. Maatschappij van Letterkunde tot het vervaardigen *van een algemeen omschrijvend Woordenboek, dat den geheelen schat onzer tale bevat*, eenmaal wordt voorgezet. Nu gedoogde *mijn* plan niet, om *al* deze ver-

ouderde woorden optegeven, daar ik voorgenomen had, om slechts een *gedeelte* van het boven genoemde groote ontwerp uittevoeren, en een woordenboek te leveren, welk alleen aan *eenige* vereischten van het door de letterkundige Maatschappij bedoelde woordenboek zou beandwoorden.

Mijn oogmerk was niet, om eene wederlegging van de bewuste *recensie* te geven; anders zou ik er nog al heel wat tegen kunnen aanvoeren. Evenwel kan ik niet nalaten, mijne verwondering te kennen te geven over het gestelde bij *Aalmagtig*, aan het hoofd der breede woordenlijst, in de *recensie* opgehangen. Daar staat :

„ AALMAGTIG voor *onmagtig* bij KILIAAN. — Naar
 „ 't gevoelen eens ervarenen Taalkenners, mij
 „ medegedeeld, is dit te houden voor eene ver-
 „ bastering van *amagtig*.”

Wel, hoe hebben wij het nu? Was dat het bijzondere gevoelen van eenen ervarenen Taalkenner? En moest dat gevoelen aan den *Recensent* medegedeeld worden? Dat is onbegrijpelijk; want het staat juist zoo bij KILIAAN, uit wiens boek de *Recensent* zoo vele woorden tegen mij uitgeschreven heeft! KILIAAN heeft: *Aelmachtich* is *amachtich*, *impotens*. Is dat nu iets anders? *Sed transeat cum ceteris erroribus!*

De hooggeleerde A. KLUIT heeft mij, in den boven gemelden vriendelijken brief, ook eenige door mij overgeslagene woorden opgegeven. Maar welke? Geene verouderde, maar nog in gebruik zijnde, die derhalve, volgens mijn plan, hier hadden moeten voorkomen. En wat zegt die geleerde Man daarvan?

Dat

XII V O O R B E R I G T.

Dat dit, in eene zoo rijke taal als de onze, toch niet anders kon wezen. Ik betuig hem openlijk mijnen dank voor zijne medegedeelde aanmerkingen; ik zal er al dat gebruik van maken, welk met mijn tegenwoordig ontwerp overeenkomt, en noodig verder alle beoefenaars der nederd. taalkunde uit, om mij met hunne bijdragen te vereeren, ten einde ik in staat gesteld worde, om, ter voltooiing van mijn werk, in vervolg van tijd, een aanhangfel op hetzelfde te leveren, of de noodige bouwstof daartoe aan anderen nadelaten. En langs dezen weg alleen mogen wij hopen, eenmaal in het bezit van een *volledig nederd. taalk. woordenboek* te geraken.

Eindelijk neem ik deze gelegenheid waar, om mijnen, mij van aangezicht onbekenden, letterkundigen vriend, den eerwaardigen J. v. CONVENT, openlijk dank te zeggen voor zijne aanwijzing van eenige, in den druk van het eerste gedeelte mijns werks voorkomende, gebreken, waardoor ik in staat gesteld ben geworden, om *nieuwe* verbeteringen optegeven. Ik verzoek hem ernstiglijk, de voordozetting van mijn woordenboek met dezelfde navorschende oplettendheid te willen vereeren.

ROTTERDAM, den

30 Maart 1801.

VER-

VERKLARING VAN EENIGE VERKORTINGEN.

Z. n.	Zelfftandig naam-woord.	ALDEG. NOTKER.	Aldegonde. Notkerus.
V. m. o.	Vrouwlijk , manlijk , onzijdig.	OTFRID. KIL.	Otfridus. Kiliaan.
Bijv. n.	Bijvoeglijk naam-woord.	VELDEN. REDERIJK.	Veldenaar. Rederijkers.
Meerv.	Meervoud.	A. HARTS.	A. HARTSEN.
Bijw.	Bijwoord.	Angelf.	Angelfak- fifch.
Bedr. w.	Bedrijvend werk-woord.	Eng.	Engelfch.
Onz. w.	Onzijdig werk-woord.	Fr. Ysl.	Franch. Yslandsch.
Gelijkvl.	Gelijkvloeiend.	Goth.	Gothifch.
Ongelijkvl.	Ongelijkvloeiend.	Deen.	Deenfch.
Wederk. w.	Wederkeurig werkwoord.	Zweed. Gr.	Zweedsch. Griekfch.
Onregelm.	Onregelmatig.	Arab.	Arabisch.
Deelw.	Deelwoord.	Lat.	Latijnsch.
Verl. d.	Verleden deel-woord.	Hebr. Ital.	Hebreeuwsch. Italiaanfch.
Voorz.	Voorzetfel.	Perf.	Perfifch.
Scheidb.	Scheidbaar.	CLAR. SPIEG.	Clare Spie- gel der war- achtiger christelycke Maechden.
Onfcheidb.	Onfcheidbaar.		Antw. 1569.
Hulpw.	Hulpwoord.	K. D. S. HOORN.	Keuren der Stad Hoorn.
Voordd. w.	Voorddurend werkwoord.		1429.
Onperf.	Onperfoonlijk.	BYBELVERT.	De vertaling van den zoo- genoemden Statenbij- bel.
Verkl. w.	Verkleinwoord.		
D. i.	Dat is.	BYB. 1477.	De vertaling van den bij- bel van het jaar 1477.
B. v.	Bij voorbeeld.		
Oul.	Oulings.		
Oudt.	Oudtijds.		
Spreekw.	Spreekwoord.		
VOND.	VONDEL.		
VOLLENH.	VOLLENHOVE.		
HOOGVL.	HOOGVLIET.		
FLORIAN.	FLORIANUS.		
WALEW.	WALEWEIN.		
D. v. AS- SEN.	D. v. ASSENE- DE.		

FAB.

FAB. v. ESOP.	Fabelen van Esopet.
HANDV. v. DORDR.	Handvesten van Dordrecht.
H. v. AL.	Hystory, leven en regym. van Alex. Delft 1491.
FERG.	FERGUUT — Roman van)
GULD. TR.	GULDEN THROEN, 1484.
JONCT.	DAN. JONCTYS.
PHIL. RUYGHR.	PHILIPP. RUYCHROK VAN DE WERVE.
TATIAN.	TATIANUS.
J. REV.	JACOB. REVIUS.
BOXH.	BOXHORN.
M. ST. — M. STOK. —	MELIS STOKÉ.
MEL. ST.	
A. MYL.	ABR. v. D. MYLE.
D. DECK.	DE DECKER.
SP. v. SINN.	SPELEN VAN SINNEN.
MAT. D. SOND.	MATERIE DER SONDEN.
SIX. v. CHAND.	J. SIX VAN CHANDELIER.
J. MOERM.	J. MOERMAN.
E. HERCKM.	E. HERCKMANS.
R. VISSCH.	ROFMER VISSCHER.
CLAUDIAN.	CLAUDIANUS.
PRIV. v. DORDR.	PRIVILEGIEN VAN DORDRECHT.
J. D. MARR.	J. DE MARRE.
H. DULL.	HEIM. DULLAERT.
HOUW.	HOUWAERT.
ANTON.	ANTONIDES.
V. HASS.	VAN HASSELT.
TUINM.	TUINMAN.
M. L. TYDW.	M. L. Tydwinst in ledige uuren.
MARTIN.	FRANC. MARTINIUS.
CAMPH.	DID. CAMPHUYSEN.
LEVEN J. C.	LEVEN JESU CHRISTI.
H. D. GR.	HUIG DE GROOT.
PAFFENR.	PAFFENRODE.
J. OUD.	J. OUDAAN.
F. v. HOOGSTR.	FR. VAN HOOGSTRATEN.
ULPHIL.	ULPHILAS.
COORNH.	DIRK VOLKERTS COORNHERT.
WAGEN.	WAGENAAR.
N. HINLOPEN.	NIK. HINLOPEN.

(H. D. N. O.)	(Historie van de nederl. over- zetting des Bijbels.)
L. D. S. P.	De Psalmen van het Genootschap <i>Laus Deo Salus Populo.</i>
L. W. v. MERK.	LUCRET. WILH. VAN MERKEN.
T. EN DICHTK. BYDR.	TAAL- EN DICHTKUNDIGE BY- DRAGEN.
HUYDEC.	B. HUYDECOPER.
MOON.	A. MOONEN.

VERBETTERINGEN.

INLEIDING.

- Bl. 3, reg. 27, *staat* opgezogt, *lees* opgezocht.
 8, — 11, — alle de, *lees* al de.
 8, — 5 aanteek., *staat* eene *staat*, *lees* eenen *staat*.
 15, — 23, *staat* C, *lees* G.
 25, — 28, 29, *staat* er kend, *lees* erkend.
 28, — 9, *staat* volstrekkijk, *lees* volstrektijk.
 30, — 9, *staat* waare, *lees* ware.
 45, — 10, 11, *staat* alle, *lees* al.
 56, — 21, *staat* reden, *lees* rede.
 58, — 10, — booren, *lees* boren.
 64, — 22, — reden, *lees* rede.
 69, — 5, — eene langonderuitgehaalde, *lees* eenen langonderuitgehaalden.
 83, reg. 15, *staat* alle, *lees* al.
 84, — 18, — wasch, *lees* was.
 98, — 14, — verrichten, *lees* verrigten.
 102, — 14, 15, *staat* alle de, *lees* al de.
 105, — 15, *staat* bij gevoegd, *lees* bijgevoegd.
 122, — 20, — Sommigen, *lees* Sommigen.
 132, — 28, — overeenkomt, *lees* overeenkomst.
 135, — 17, — namen, *lees* nemen.
 137, — 13, — vooren, *lees* voren.
 144, — 17, — hebben mij, *lees* hebben van mij.
 144, — 19, 20, *staat* werkwoor den, *lees* werkwoorden.
 145, reg. 8, *staat* klouteren, *lees* klauteren.
 175, — 20, — fomwijle, *lees* fomwijlen.
 179, — 1, — AANSPOORING, *lees* AANSPORING.

WOORDENBOEK.

- Bl. 6, reg. 44, *staat* fomwijle, *lees* fomwijlen.
 13, — 20, — ongelijkvl., *lees* onregelm.
 15, — 9, — ongelijkvl., *lees* onregelm.

- Bl. 17, reg. 43, *staat* aan een, *lees* aaneen.
 19, — 17, — ongelijkvl, *lees* onregelm.
 22, — 26, — AANGEJUICHD, *lees* AANGE-
 JUICHT.
 31, reg. 31, — *grommeu*, *lees* *grommen*.
 42, — 37, — alle de, *lees* al de.
 53, — 32, — *de*, *lees* *den*.
 60, — 10, — *teken*, *lees* *teeken*.
 70, — 39, — *peil*, *lees* *pijl*.
 75, — 3, — *alle de*, *lees* *al de*.
 79, — 11, — *fomwijle*, *lees* *fomwijlen*.
 83, — 6, — *fomwijle*, *lees* *fomwijlen*.
 100, — 43, — dat achter een ander, *lees* die achter
 eenen anderen.
 105, reg. 26, *staat* beledigenden, *lees* beleedigenden.
 127, — 22, — *afsonfen*, *lees* *afsonzen*.
 128, — 13, — *afstooken*, *lees* *afstoken*.
 162, — 35, — *stelen*, *lees* *stelen*.
 174, — 21, — *zijn*, *lees* *zijne*.
 177, — 2, — *ririer*, *lees* *rivier*.
 — — 15, — *volgens*, *lees* *volgends*.
 — — 17, — *afgespreken*, *lees* *afgesproken*.
 198, — 9, — *vlasch*, *lees* *vas*.
 203, — 7, — *agentwinger*, *lees* *agentwintiger*.
 230, — 22, — *Azien*, *lees* *Azie*.
 233, — 38, — *ducc*, *lees* *ducc*.
 239, — 9, — *ingfchoven*, *lees* *ingefchoven*.
 259, — 7, — *aseh*, *lees* *asch*.
 — — 31, — *asebezem*, *lees* *aschbezem*.
 276, — 8, — *barre, hei*, *lees* *barre hei*.
 277, — 44, — *vlaschbaard*, *lees* *vasbaard*.
 279, — 34, — *begeerig*, *lees* *begerig*.
 284, — 41, — *eenen*, *lees* *eene*.
 285, — 15, — *den*, *lees* *de*.
 328, — 42, — *ik beijerde heb*, *lees* *ik beijerde, heb*
 344, — 41, — *begeerig*, *lees* *begerig*.
 349, — 2, — *begeerig*, *lees* *begerig*.
 449, — 44, — *bliksem*, *lees* *bliksem*.
 458, — 41, — *flesch*, *lees* *flesch*.
 459, — 22, — *vlezige*, *lees* *vleezige*.
 465, — 41, — *vlasch*, *lees* *vas*.
 529, — 32, — *ingefpannene*, *lees* *ingespannene*.
 571, — 15, — *Aanhonden*, *lees* *Aanhouden*.

B.

B, volgens de gewone rangschikking der letteren, de tweede letter van het nederduitsche **ABE**, en de eerste der medeklinkeren, welke met de lippen uitgesproken, en, even als de overige lipletters, het eerst en gemakkelijkst voordgebracht wordt. De **B** behoort tot de zachte medeklinkers; en, schoon anders de lettergrepen met scherpe medeklinkers gesloten worden, wordt zij, echter, ook aan het einde van een woord, of eene lettergreep, gebruikt. Zie over het een en ander **INLEIDING**, bl. 13, 14, 41 en 42.

BAAI, z. n., vr., *der*, of *van de baai*; meerv. *baaijen*, wanneer van verscheidene soorten gesproken wordt. Zekere wollen stof: *witte*, *zwarte*, *gestreepte baai*, enz. Van hier het bijv. naamw. *baaijen*: *een baaijen rok* enz. Onder de zeelieden is het hiervan afgeleidde verkleinw. *baaitje* gebruikelijk, voor een, van baai, of andere grove stof, gemaakt, kort wambuis. In den gemeenzamen spreektrant wordt het woord *baai* ook voor wijn gebezigd, b. v. *roode baai*; en dit *baai* is, volgens **BOXHORN**, van der Schijten *bach*, d. i. wijn, afkomstig.

Deen. *baj*, fr. *bay*, *bays*, ital. *baietta*, zweed. *boj*. **V. HEULE** bezigt dit woordt onzijdig; doch het daagelijksche gebruik verkiest het vrouwl. geslacht: *men moet thands veel geld voor de beste witte baai geven*.

BAAI, (hoogd. *Bay*, fr. *baye*, etig. *bay*, spaan. *baia*.) z. n., vr., *der*, of *van de baai*; meerv. *baaijen*. Imham, kleine zeeboezem, zeearm: *in de baai van Gibraltar*.

TEN KATE meent, dat dit woord afkomstig is van *bad*, niet zoo zeer als eene zwem- of baadplaats, maar als eene vertoefplaats voor de schepen. In het ital. is *bada*; *bado*, eenē vertoeving.

Hiertoe kan men ons *baaivanger* betrekken, oorspronkelijk ontleend van die groenlandsvaarders, die allereerst de stoutheid gehad hebben, om, met hunne schepen, in de baaijen te vischen, dewijl aldaar de meeste walvischen gevonden worden. Bij overdragt, wordt dit woord somwijlen gebruikt, om iemand aanteduiden, die vlug en zwierig op schaatsen rijdt. En hiervan het onz. werkw. *baaivangen*, voor vlug en zwierig op schaatsen rijden.

T

BAAK,

BAAK, (ook *baken*) z. n., vr., *der*, of *van de baak*; meerv. *baken*. Een teeken voor de zeelieden, bestaande in eene op het water drijvende ton, of in palen, om voor de ondiepten, of gevaarlijke plaatsen, te waarfchouwen. Ook een vuurtoren, zijnde eene verhevene plaats, waarop, des nachts, eene brandende lantaarn gesteld wordt, om de haven aantewijzen. *Dat de Koning bestevent en bezeilt heeft een andere baake*. **HOOFD.** *Baken zetten, de baken verzetten*. Figuurlijk: *de baken zijn verzet, de zaken zijn veranderd — als het tij verloopt, verzet men de baken*, (spreekw.) d. i. wanneer de omstandigheden veranderen, dan neemt men ook andere maatregelen. *De baken komen uit*, vertoonen zich — het geheim komt aan den dag, in den gemeenen spreektrant. Bij overdragt, wordt het gebezigd voor iemand, die anderen ten voorbeeld strekt: *voor Wilhems dappren zoon, die heldre heldenbaeck*. **VOND.** Van hier ook *vraagbaak*.

Hoogd. *Bake*, angelf. *beacn*, eng. *beacon*.

BAAL, z. n., vr., *der*, of *van de baal*; meerv. *balen*. Een hoop in matten, linnen enz. zamengepakte waren, in regenoversteling van die waren, welken in vaten, kisten enz. gedaan worden: *eene baal boeken, eene baal koffijboonen*, ook *eene koffijbaal, eene wolbaal* enz. Het verkleinwoord is *baaltje*.

Gemeenlijk leidt men dit woord, om de rondheid der zaak, welke daardoor aangeduid wordt, van ons *bal* af. **WACHTER**. vindt deszelfs oorsprong in het gr. *πυλω*, *ik druk zamen*. Het eng. *bail* en *bale*, ital. *balla*, deen. *Ball*, hoogd. *Ballen*, pool. *bela*, en lat. *bala* en *balla* worden, insgelijks, voor een pak, of eenen zamengepaktten hoop waren, gebruikt.

BAAL, z. n., o., voor een dansgezelschap. Zie *Bal*.

BAALJUW, zie *Baljuw*.

BAAN, z. n., vr., *der*, of *van de baan*; meerv. *banen*. Eene effene vlakte, — een betreden, gangbare weg: *buiten de baan des krijgs*. **HOOFD.** Van dit woord zijn vele gemeenzame spreekwijzen ontleend, als: *op de baan komen — op de baan (ook ter baan) brengen, de baan klaar maken, iets op de lange baan schuiven* enz. Inzonderheid wordt de door de sneeuw gemaakte weg een *baan* genoemd: *de baan warm houden*, zonder tuschenpoozen over de sneeuw, of het ijs, glijden; overdragtiglijk, zonder ophouden, in dezelfde bezigheid volharden. Van hier

glij-

glijbaan, sullebaan; ook *baanveger*, — *baangeld*. Eene effen gemaakte plaats, waar allerlei oefeningen verrigt worden; van hier *kaatsbaan, kegelbaan, kolfbaan, lijnbaan, loopbaan, maliebaan, renbaan, rijbaan* enz. Zie deze woorden. Figuurlijk drukt het woord *baan*, dikwerf, der menschen zedelijke handelingen uit: *voer mij op de regte baan — de baan der deugd*.

Het verkleinwoord van *baan* is *baantje*. In den gemeenen spreektrant, wordt dit *baantje* ten aanzien van deze of gene bediening gebezigd, om daarmede aanduiden, dat dezelve voordeelig is: *het is een goed baantje*. Zoo zegt men ook, in den zeedienst: *voor een baantje dienst nemen — toen hij een half jaar aan boord geweest was, bezorgde ik hem een baantje*.

Baan wordt, in de gemeenzame verkeering, ook voor *lijnbaan* genomen: *in de baan werken*. Van hier *baander*, (baner) — *baanderij* — *baanspinder*; (baanspinner) — *baandraaijer*; iemand, die het rad in de lijnbaan draait.

Hoogd. *Bahn*, zweed. *ban*, deen. *Bane*, volgens ADELUNG, van het oud noordfche *bana*, d. i. *slaan*, waarmede het gr. *βαίω* overeenkomt; want *gaan* is niets anders, dan de aarde met de voeten slaan. Deze vereeniging van denkbeelden had, in de eerste armoede der talen, niets zonderlings. In het fr. is *chemin battu* ook niets anders, dan een gebaande, effen weg.

Ook wordt het woord *baan* bij ons voor de breedte der stof gebezigd, waaruit sommige vrouwenkleederen bestaan: *een rok van zes banen*, enz.

BAANDERHEER, z. n.; m., *des baanderheeren*, of *van den baanderheer*; meerv. *baanderheeren*. WACHTER. en HUYDEC. nemen *baanderheer* voor iemand, die, oudtijds, de banier van zijn gewest droeg, in den gemeenen optogt tegen den vijand; en bij hen is derhalve *Baanderheer* (ook *banderheer, banerheer*, en, in den gemeenen spreektrant, *banjerheer*) zoo veel als *banierheer*. KILIAAN leidt het van *bande*, lat. *banda*, d. i. eene meenigte van krijgsvolk, ook een krijgsteeken, af.

BAAR, een, in de zamenstelling, gebruikelijk woord, dat bij verscheidene naam- en werkwoorden gevoegd wordt, en daarvan bijvoeglijke naamwoorden maakt.

Achter zelfst. naamwoorden, eene ontbering van dat gene aanduidende, waarbij het gevoegd is, even als *loos*. Hiertoe behoort het nog in sommige oorden van ons Va-

derland gebruikelijke *mondbaar*, (anders *mombaar*, *momber*, *momboor*) iemand, die geenen *mond*, d. i. *voogd*, heeft. Van hier *mondbaarkamer*, (*momberkamer*) d. i. weeskamer. In dezen, bijna reeds geheel verouderden, zin, staat het in betrekking tot *baar*, in de beteekenis van naakt, van kleederen onbloomt. Eindelijk is de benaming van *mondbaar* (*momber*) tot diegenen overgegaan, welken de verzorging van voogden behoevende kinderen, en de beheering van derzelve bezittingen is aanbevolen. HUYDECOPER, de Schrijvers der TAALK. BIJDRAGEN en anderen geven van dit woord eene geheel andere afleiding op; doch zie bij *mondbaar*.

Achter zelfst. naamwoorden, in de beteekenis van *dragen*, *voordbrengen*, b. v. *vruchtbaar*, *wonderbaar*, *dankbaar*, *schijnbaar*, *eerbaar*, *dienstbaar*, *blijkbaar*, *zigtbaar*, *nutbaar* (dat nut aanbrengt) *ruchtbaar* (dat gerucht en geroep verwekt) *kostbaar* (dat kosten veroorzaakt) enz. Ook het bezit eener zaak aanduidende, als: *eene gangbare munt*, die gang (koers) heeft — een *gangbare weg*, die een bekwaam gaanpad heeft.

Achter werkwoorden, en wel achter derzelve onbepaalde wijs, met wegwerping van den uitgang *en*, dan een vermogen om te doen, dan een vermogen om te lijden, of iets dat gedaan kan worden, aanduidende. Een vermogen om te doen, of in eenen bedrijvenden zin: *feilbaar* en *onfeilbaar*, dat feilen kan, of niet feilen kan, — *brandbaar*, dat branden kan, — *strijdbaar*, dat strijden kan. HUYDECOPER brengt het woord *manbaar*, voor huuwbaar, als van *man* en *baar*, tot de boven genoemde zelfst. naamwoorden, die door de achteraanvoeging van *baar*, tot bijvoeglijke naamwoorden gemaakt zijn; *manbaar* is, volgens hem, dan, zooveel als, die den man draagt, of bekwaam is, om dien te dragen; doch natuurlijker is de afleiding van het verouderde *mannen*, d. i. eenen man nemen; en dus behoort *manbaar*, eigenlijk, tot die bi voegl. woorden, welken van werkwoorden, door achteraanvoeging van *baar*, gevormd zijn. *Een manbaar meisje* is, derhalve, een meisje, dat eenen man nemen, of in het huuwlijk treden kan. Zie *manbaar*. — In eenen lijdenden zin: *troostbaar*, *eetbaar*, *drinkbaar*, *smeltbaar*, *leesbaar*, *kenbaar*, *betalbaar*, *heelbaar*, *hoorbbaar*, *voelbaar*, *leverbaar* enz., dat getroost, gegeten, gedronken enz. kan worden, met derzelve tegenstellingen, *on-*
troost-

troostbaar, oneetbaar enz. Ook duidt dit *baar*, achter werkwoorden geplaatst, mede in eenen lijdenden zin, iets aan, dat verdient gedaan te worden: *een achtbaar man*, die te achten is — *eene strafbare daad*, die gestraft moet worden.

Dit *baar* stamt van het oude *baren, beren*, d. i. dragen, brengen, af.

Achter zelfst. naamwoorden en werkwoorden geplaatst, is het een zeer vruchtbaar hulpmiddel, om verscheidene beteekenissen aan een woord te geven. Doch deszelfs gebruik is niet minder dan willekeurig, naardien het niet geoorloofd is, door bijvoeging van dezen uitgang, allerlei nieuwe woorden te vormen, gelijk dit dikwerf plaats heeft omtrent zulke woorden, die den uitgang *lijk*, en niet *baar* vorderen. Zoo gebruikt VONDEL, b. v., *waarschijnbaar*, voor *waarschijnlijk*, *ontzachbaar*, voor *ontzaglijk* — JONKTYS *afschouwbaar*, voor *afschouwlijk* — HOOGVLIET *verkwikbaar*, voor *verkwiklijk*, of *verkwikkend* enz. Voor *voezaam*, leest men, bij SPIN GHEL, *voebaar*, voor *verslindend*, bij HOOGVLIET, *verslindbaar*, *verslindbre tijd*, voor *alverkwikkend*, bij P. LE CLERCQ, *alverkwikbaar* enz. Veilig, echter, kan men den uitgang *baar* met werkwoorden, in eenen lijdenden zin, verbinden. Zoo kunnen, b. v. *leesbaar, speelbaar, zingbaar*, voor hetgene dat zich laat lezen, spelen, zingen, en honderd anderen meer, wanneer het noodig is, immer gebruikt worden, schoon men daarin ook geene voorgangers mogt gehad hebben.

De, op deze wijs, met *baar* zamengestelde bijv. naamwoorden hebben, even als anderen, hunne trappen van vergrooting, als: *vruchtbarer, vruchtbaarst, kostbarer, kostbaarst, strijdbarer, strijdbaarst, hoorbarer, hoorbaarst* enz.

Reeds in de oudste talen vindt men eene eindlettergreep, welke met ons *baar*, zoo wel in klank, als in beteekenis, overeenkomt; b. v., in het hebr. בָּר, alwaar בָּרִיבֵּן een *schatmeester* is. Bij de Perzen is *ber* iemand, die iets draagt, of brengt; en eenen Pr feet noemen zij *Beigamber*, dat is zoveel als een nieuwsaanbrenger; eene bijzonderheid, welke den hoogen ouderdom van het werkw. *baren, beren*, d. i. dragen, brengen, alleen zoude bewijzen, wanneer dezelve anders niet reeds blijkbaar ware.

BAAR, bijv. naamw., zonder trappen van vergrooing. Eigenlijk, naakt, van alle uiterlijk bekleedfel ontbloot; b. v. *met baren sweerde*, enz. Doch in deze beteekenis is dit woord, bij ons, niet meer gebruikelijk, dan alleen in het zamengestelde *barvoets*, waarvoor KIL. ook *baarvoets*, *kaarscherbeen*, heeft. Figuurlijk, open, bloot, geheel. Zoo zegt men *bare zee*, d. i. enkel zee, eene zee, waaraan geen strand gezien wordt — *bare*, thands *barre*, *hei*, *barre klip*, *barre rots* enz., d. i., niet anders, dan hei, klip en rots, zonder boom of struik (in het lat. *nuda rupes*). *Baar geld* is bloot geld, niet anders dan geld, eigenlijk geld, in tegenoverstelling van al datgeen, waarin, anders, iemands bezitting mag bestaan: *iemand in baar geld betalen*, waarvoor men thands, gemeenlijk, *in gereed geld*, zegt. Behalve het bovengenoemde, nog gebruikelijke *barvoets*, d. i. *blootvoets*, hadden wij voorheen ook het zamengestelde *baarhoofds*, nu *blootshoofds*, en *baarschuldig*, dat zoo veel als *overtuigd van schuld* (bij KILIAN *manifeste reus*) is.

Ten aanzien van de woorden *openbaar* en *openbaren*, moet ik nog aanmerken, dat in dezelve eene overtaligheid (*pleonasmus*) plaats heeft, zijnde eene vereeniging van twee woorden, welken, ieder op zich zelf, zoo veel zeggen, als beiden te zamen, dewijl *baar* open, en *openbaar*, derhalve, tweemaal hetzelfde is. De Ouden gebruikten ook het enkele *baar* en *baren*, om dezelfde begrippen uitdrukken, waartoe wij, thands, *openbaar* en *openbaren* bezigen, welke woorden, echter, zoo algemeen in gebruik zijn, dat men, door dezelve tot hunne oorspronkelijke eenvoudigheid terug te brengen, onverstaanbaar zou worden.

Ook dit *baar*, *bar*, hoogd. *bar*, en, volgens zekere duitche uitspraak, *par*, vindt zijnen oorsprong in ons oude *baren*, dat voordbrengen, telen, beteekent. Het zegt, naamlijk, zoo veel als naakt, onbedekt, gelijk men eerst ter wereld komt en voor het licht gebragt wordt; en waarschijnlijk is het met het hebr. פָּרַע, *ontblooten*, כָּר, *zuiver*, en כָּתַר, *openbaren*, (oul. *baren*) verwantchapt.

BAAR, z. n., vr., *der*, of *van de baar*; meerv. *baren*. Een werktuig om te dragen: *de beelden werden voor de baar gedragen*. HOOFD. Eene lijkbaar, *baar* genoemd: *geen staafse volgt de baar*. VOND. Daar de beteekenis van dragen in *baar* zelve opgesloten ligt, zoo is het zelfst. woord *draagbaar*, eigenlijk, eene overtaligheid.

De

De naam van dit werktuig is, mede, zeer oud, als afkomstig van het boven genoemde stamwoord *baren*, *beren*, d. i. dragen, voordbrengen. Het hoogd. *Bahre*, alem. *baru*, *bara*, zweed. *bår*, deen. *Baar*, eng. *barrow*, fr. *bar* en *biere*, ital. *bara* en *barra*, beteekenen allen een draagwerktuig, in het algemeen, of eene lijkbaar.

Oudtijds, was men gewoon, de lijken, in plaats van in eene kist, op eene baar te leggen, en daartoe gebruikte men het, van *baar* afgeleide, werkwoord *baren*.

BAAR, z. n., vr., *der*, of *van de baar*; meerv. *baren*. Golf, waterbaar: *de baren der zee*. Overdragtiglijk, voor de scheepvaart, of den zeedienst: *ik zal op de baren mijn geluk zoeken*.

Ook worden de balken, of strepen, in de wapens, *baren* genoemd.

BAAR, z. n., vr., *der*, of *van de baar*; meerv. *baren*. Staaf: *eene baar zilver*. Van hier het zamengefelde *baarzilver*. Zie *zilver*.

BAARBLIJKLIJK, bijv. naamw., *baarblijklijker*, *baarblijkelijkst*. Van *baar* en *blijklijk*. Volkomen blijkbaar, oogenschijnlijk, duidlijk: *eene baarblijkelijke waarheid*. Van hier ook *baarblijkelijkheid*.

BAARD, z. n., m., *des baards*, of *van den baard*; meerv. *baarden*. Het haar aan de kin: *dewijl gij op mijnen langen baard schimpte*. VOND. *Hij heeft nog geen baard*; is nog jong, kan nog onder de mannen niet gerekend worden. — *Om des Keizers baard spelen*, om iets spelen, waarop men geen regt heeft. Van hier het onz. werkw. *baarden*, eene baard krijgen. Overdr. en in den gemeenzamen spreektrant, *in den baard varen*, *vliegen*, zich tegen iemand verzetten, hem onvriendlijk bejegenen. *En vliege zucht tot staet stoutmoedig in den baart*. J. DE DEKKER.

In den baard wrijven, onvriendlijk onder het oog brengen, verwijten.

Ook worden aan fommige visfchen en gewassen *baarden* toegefchreven, als *de baarden der walvisfchen en oesters* — *de baarden (stekels) der korenaren* enz. Zie deze woorden.

In zamenftelling, wordt *baard* ook voor eenen perfoon gebezigd, als *melkbaard*, *vlaschbaard*, zijnde fchimpwoorden, om daarmede iemand aanteduiden, die nog geen

man is, en een kinderlijk voorkomen heeft. Zoo ook *grauwbaard*, *roodbaard* enz. Zie deze woorden.

Hoogd. *Bart*, angelf. en eng. *barb* en *beart*, ital. en lat. *barba*. WACHTER. beschouwt het oude *bar*, d. i. *man*, als het stamwoord van *baard*, omdat de baard den mannen eigen is.

BAARDELOOS (*baardloos*), bijv. n., zonder baard: *een baardelooze jongeling*. Zie *loos*.

BAARDIG, bijv. n., *baardiger*, *baardigst*. Met eenen baard voorzien. Ook overdragt. voor sterk: *hij voerde eene meenigte baardige en dappere mannen aan*. Zie *ig*.

BAARDSCHERER (*baardscheerder*), z. n., m., *des baardscherers*, of van den *baardscherer*; meerv. *baardscherers*. Van *baard* en *scherer*. Bij KIL. draagt zulk een ook den naam van *baardmaker*; in welken zin dit woord ook in den Bijb. 1477, voorkomt: *En si riep een baertmaker en scoer die seuen haren van sinen hoofde*.

BAARDSCHRAPPER, z. n., m., *des baardschrappers*, of van den *baardschrapper*; meerv. *baardschrappers*. Van *baard* en *schrapper*. Met verachting, van eenen *baardscherer*.

BAARLIJK, bijv. n., zonder trappen van vergrooting. Van *baar*, d. i. open, bloot, eigenlijk, en *lijk*. *Hij raasde, als de baarlije duivel*.

BAARMOEDER, z. n., vr., *der*, of van de *baarmoeder*; meerv. *baarmoeders*. Van *baar*, en dit van *baren*, d. i. dragen, telen, voordbrengen, en *moeder*. De holligheid in het ligchaam eener vrouw, waarin de vrucht ontvangen en tot de geboorte gedragen wordt; ook *lijfmoeder*, en enkellijk *de moeder* genoemd. Overdragtig, oorzaak, bron, teeltst: *deze zijne geaardheid is de baarmoeder van de grootste onlusten geweest*.

BAARS, z. n., m., van den *baars*; meerv. *baarzen*. Zekere bekende riviervisch. *Den baars vergallen*, de gal, onder het schoonmaken, breken. Figuurlijk: *hij zal den baars vergallen*, d. i. hij wil zijne konst toonen, doch hij zal de zaak bederven.

In het eng. wordt deze visch *perch* genoemd, in het ital. en lat. *perca*, in het gr. *перки*, *перкис*, mischien, van *перког*, *zwart*, als met zwarte vlekken geteekend. TEN KATE stelt den oorsprong dezer benaming, om de vruchtbaarheid van dezen visch, in *baar*, het worteldeel van *ba-*

ren.

- ren.* Ook is het woord *baars*, voor eene breede kuipers bijl. gebruikelijk.
- BAARSCHAP**, veroud. z. n., o., beteekenende gereed geld: *die hun baerschap, neering en handtwerken in vreemde landen braghten.* HOOFD.
- BAARVLIES**, z. n., o., *van het baarvlies*; meerv. *baarvliezen.* Van *baar*, *baren*, en *vlies*. Het vlies, waarin de vrucht zich tot de geboorte bevindt.
- BAAS**, z. n., m., *van den baas*; meerv. *bazen.* Werkmeester, handwerker, die knechts in het werk heeft. *Een timmermans — metselaars baas.* De voornaamste, die gezag voert: *ik zal zorgen, dat ik baas in mijn huis blijve.* Van hier: *den baas spelen.* Ook voor iemand, die in eenige zaak uitmunt en anderen overtreft: *hij is een baas in het zingen — hij is hem de baas.* *Die wat verder komen, laten zich voorstaan, dat zij groote bazen zijn.*
- VOND.** In de TAAL-EN-DICHTK. BIJDRAGEN wordt dit *baas* van het oude *baus*, (ook *bail*) beteekenende het hoofd, afgeleid. De Sikambren noemden hunnen Koning *basan*; en bij de Turken is nog *basha*, *basfa*, zoo veel als hoofdman, stedehouder. **WIARDA** (*alt frief. wörterb.*) vindt deszeifs oorsprong in het oude *bet*, *lat*, *kas*, goed, beter; en dan is *baas* iemand, die zijne werk goed verstaat.
- BAAT**, z. n., vr., *der*, of *van de baat*. Het meerv. is niet in gebruik. Nut, voordeel: *door inzicht van eenige baat.* HOOFD. Hulp, genezing: *hij vindt geene baat bij dat geneesmiddel.* — *Die de natuur te baat heeft.* **VOND.** Van *bat*, *tet* (bij KIL.) d. i. *teter*.
- BAATZUCHT**, z. n., vr., *der*, of *van de baatzucht*; zonder meerv. Zucht, of begeerte, naar eigen voordeel.
- BAATZUCHTIG**, bijv. naamw., *baatzuchtiger*, *baatzuchtigst*. Van *baat* en *zuchtig*. Begeerig naar eigen voordeel.
- BAAUWEN**, onz. w.; gelijkvl. *Ik baauwde, heb gebaauwd.* Dit woord wordt noch bij KILIAAN, noch bij TEN KATE, gevonden. Mooglijk is het afkomstig van *babbelen*. Meestal wordt het gebruikt van het naspinnen der Echo:
- Echo doet de nagalm baauwen.* PLUIMER.
- Nabaauwen* is meest in gebruik.
- BABELAAR**, z. n., m., *des babbelaars*, of *van den bab-*

belaar; meerv. *babbelaars*. Snapper. Van *babbelen*. Van hier ook *babbelaarster*, *babbelarij*.

BABELLEN, onz. w., gelijkvl. *Ik babbelde, heb gebabbeld*. Veel praten, snappen. Voorddur. werkw. van het verouderde *babben*, beuzelen. Ook wordt het voor kaauwen zonder tanden gebezigd. HUYDECOPER zegt, dat men voor dit *babbelen* beter *babelen* gebruikt. Zie *len*.

BAD, z. n., o., *des bads*, of *van het bad*; meerv. *baden*. Eigenlijk, de vloeistof, waarin men zich baadt: *een warm, koud bad* — *de baden gebruiken*. Ook voor het gebruik van het bad: *de Arts raadde hem het bad aan*. *Het bad der wedergeboorte* beteekent, in den bijbelschen schriftijl, den doop. In het woord *bloedbad* heeft *bad* alleenlijk betrekking op de meenigte des vergotenen bloeds. Wijders wordt het gebezigd, in de beteekenis van het huis, of de kamer, waarin een bad is: *naar het bad gaan* — *hier is het bad*.

Verscheidene woorden zijn met dit *bad* zamengesteld, als *badgeld*, *badhuis*, *badkleed*, *badknecht*, *badmantel*, *badstoof*, enz.

Bij KERO *pad*, angelf. *baeth*, eng. *bath*, zweed. *bad*. De Frigiërs noemden het geen wij den naam van *water* geven ook *βεδυ*.

BADEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik baadde, heb gebaad*. Van *bad*. Eigenlijk het gansche ligchaam, of een groot gedeelte van hetzelfde, in eene vloeistof waschen. *Zich baden*. Ook wordt het onzijdig gebezigd, met weglating van den vierden naamval: *baden*, het bad gebruiken. *Ik zal morgen baden*. Figuurlijk: *zich in het bloed der vijanden baden*, veel bloed vergieten — *zich in de weelde, in den wellust baden*, zich daaraan geheel overgeven — *zich in tranen baden*, bitterlijk weenen.

BAFFEN, (*basfen*) onz. w., gelijkvl. *Ik bafte, heb gebaft*. Van de honden. *Baffen* bootst het geluid na, welk de honden maken, en komt, daarin, met het gr. βαυζεν en het lat. *baubare* overeen.

BAG, (*Bagge*) z. n., vr., *der*, of *van de bag (bagge)*; meerv. *baggen*. Een in eenen ring gezet, of aan eenen ring hangend, edelgesteente. Van het stamwoord *biegen*, *buigen*. De oudste beteekenis is die van eenen ring; en dewijl paarden en gesteenten aan ringen gedragen werden, zijn dezen daarvan *baggen* genoemd.

BAG-

BAGGER, z. n., vr., *der*, of *van de bagger*; zonder meerv. Modder.

BAGGEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik baggerde, heb gebaggerd*. Den modder, met een baggernet, uit de sloten, of graften, halen. Ook in het veen gebruikelijk, voor het ophalen der veenaarde, tot het maken van turf.

Van hier *baggerboer, baggerman, baggernet, baggerschuit* enz.

BAGIJN, zie *begijn*.

BAJERT, z. n., m., *des bajerts*, of *van den bajert*; zonder meerv. Verwarde, vormlooze klomp: *zij noemden de eerste stof den bajert*. VOND.

BAK, z. n., m., *des baks*, of *van den bak*; meerv. *bakken*. *Een houten bak*. *Kom aan den bak*, in den gemeenzamen spreektrant, voor, *aan de tafel*. ontleend van de gewoonte op de schepen, waar eenige Matrozen uit eenen bak eten. Dit woord heeft verscheidene samenstellingen, als *aschbak, regenbak, tafelbak, vuilnisbak* enz. Ook wordt het in verschillende beteekenissen gebezigd, als *de bak van een schip*, de voorplecht, *de bak van eenen wagen*, *de bak van eene fontein*, *de bak in den schouwburg* — eene platboomde schuit, *bak* genoemd. Het verhevene gedeelte van het aangezigt, onder de oogen, aan beide zijden van den neus, draagt, insgelijks, den naam van *bak*, *bakke*: *ronde, ingevallene, opgeblazene bakken*.

Bak, nu *bek*, is nog voorhanden in *bakhuis* en *bakslagerij*. Ook wordt het voor het ganfche aangezigt gebezigd, als in *bullebak*. Ook is het woord *bak* in de beteekenis van *rug* gebruikelijk geweest. Zie *achterbaks*.

BAKBAARD, (*bakkebaard*) z. n., m., *des bakbaards*, of *van den bakbaard*; meerv. *bakbaarden*. Van *bak*, *bakke*, wang, en *baard*. De haren, die aan de wangen groeijen, wanneer zij niet afgenomen worden. Verkeerdlijk zegt men hiervoor, doorgaands, *bokbaard*, of *bokkebaard*.

BAKBĒEST, z. n., o., *van het bakbeest*; meerv. *bakbeesten*. Een groot, grof, ongeschikt beest. Waarschijnlijk van het oude *bak*, *baken*, voor *spek*, of een zwijn, dat bij KIL. voorkomt; zoo dat *bakbeest* zoo veel is, als een zwaar, log, vet beest: *een bakbeest van een mensch*. Ook van levenlooze zaken: *een bakbeest van een schip*, enz.

BAKBOORD, z. n., o., *des bakboords*, of *van het bakboord*; meerv. *bakboorden*. Van het oude *bak*, voor *rug* en *boord*. De linker zijde van het schip; omdat de *stuurman*, het roer aan de rechter hand hebbende, den rug naar

de

de linker zijde van het schip gekeerd heeft. *Bakboord* is dan zoo veel als *rugboord*. Zie *achterbaks*.

BAKEN, zie *baak*.

BAKENEN, onz. w., gelijkvl. *Ik bakende, heb gebakend*. Tonnen op het water leggen, of andere teekens gebruiken, om de ondiepten aantewijzen.

BAKER, z. n., vr., *der*, of *van de baker*; meerv. *bakers*. Van het volgende *bakeren*.

BAKEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik bakerde, heb gebakerd*. In doeken en windfelen doen: *een kind bakeren*. Ook voor koesteren, warmen: *zich in de zon bakeren*. *Heet gebakerd zijn*, spreekw., voor *driftig, oplopend zijn*. Zamenstellingen zijn: *bakerpenning, bakerfchelling, bakerstoel* enz. Ook *bakermant, bakermat*, eene mant, waarin, voorheen, de baker het kind zat te bakeren. Bij overdragt, noemt men de plaats, waar iemand geboren en opgevoed is, *zijne wieg en bakermat*.

o Amsteldam, vermaarde Stad!

Mijn wiege, lust en bakermat. D. WILLINK.

BAKHUIS, z. n., o., *van het bakhuis*; meerv. *bakhuizen*.

In den gemeenen spreektrant (ook *bakkes*), voor den mond en het aangezicht: *met een ijsrijk bakhuis — op 't bakkes kleeft een korst*. VOND. Zie *bak, bakke*. *Bakhuis*, voor de plaats waar men bakt, zie *Bakkerij*.

BAKKEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik bakte, (oul. biek en boek) heb gebakken*. Bedrijv.: *brood, visch* enz. *bakken*. Overdragtiglijk wordt dit woord, in den gemeenen spreektrant, ook voor *doen, verrigten, uitvoeren*, enz. geb. zigt: *hij heeft mij bedrogen, maar ik zal het hem weer takken — ik zal dat wel takken*. Iemand eene *pots takken*, eenen trek spelen, spreekw. *Het zal, dezen nacht, een koekje bakken*, is eene, in het gemeene leven, gebruikelijke spreekwijs, voor *sterk vriezen*. Onzijd., met het hulpw. *hebben*: *het brood bakt reeds*.

Volgens WACHTER. hebben wij, in dit woord, welk bij NOTKER. *pacchen*, in het deen. *lage*, zweed. *baka*, angelf. *pacian*, eng. *to bake*, pool. *piec*e is, een overblijfsel van het frigifche *βακω*.

BAKKER, z. n., m., *des takkers*, of *van den bakker*; meerv. *takkers*. Van *takken*. *Broodbakker, pastijbakker, suikerbakker* enz. Van hier ook *takkerin, bakster*.

Angelf. *baecere*, eng. *baker*, zweed. *takare*, deen. *tager*, pool. *Pickarsz*.

BAKKERIJ, z. n., vr., *der*, of *van de bakkerij*; meerv. *bak-*

- bakkerijen.** Alles, wat tot het bakken, inzonderheid van brood, behoort: *de bakkerij gaat tegenwoordig slecht.* Een huis, waar men brood bakt en verkoopt: *ik heb eene bakkerij gekocht.* De plaats, waar het brood toebereid en gebakken wordt: *hij is in de bakkerij*, ook *bakhuis* genoemd. Van hier ook *pottenbakkerij*, *suikerbakkerij*, *steenbakkerij* enz. Zie rij.
- BAKOVEN**, z. n., m., *des bakovens*, of *van den bakoven*; meerv. *bakovens*. Van *bak*, (*bakken*) en *oven*.
- BAKPAN**, z. n., vr., *der*, of *van de bakpan*; meerv. *bakpannen*. Van *bak*, (*bakken*) en *pan*.
- BAKSEL**, z. n., o., *des bakfels*, of *van het bakfel*; meerv. *bakfels*. Gebak. Zie *fel*.
- BAKSTEEN**, z. n., m., *des baksteens*, of *van den baksteen*; meerv. *baksteenen*. Van *bak* (*bakken*) en *steen*. Gebakken, of gebrandde steen, in tegenoverstelling van gegraven, of in de lucht gedroogde steen.
- BAKTAND**, z. n., m., *des baktands*, of *van den baktand*; meerv. *baktanden*. Van *bak*, *bakke*, en *tand*. Groote tand, kies.
- BAKTROG**, z. n., m., *des baktrogs*, of *van den baktrog*; meerv. *baktroggen*. Van *bak* (*bakken*) en *trog*. Een trog, of bak, waarin de Bakkers het deeg kneeden.
- BAKVISCH**, z. n., m., *van den bakvisch*; meerv. *bakvischen*. Visch, dien men pleegt te bakken.
- BAKWAGEN**, z. n., m., *des bakwagens*, of *van den bakwagen*; meerv. *bakwagens*. Van *bak* en *wagen*. Zekere wagen.
- BAL**, z. n., m., *des bals*, of *van den bal*; meerv. *ballen*. Ieder rond lichaam, en het gene daaraan gelijk is: *kaatsbal*, *kolfbal*, *sneeuw al*, *zeep al*, *bal van den voet* enz. *Bal slaan*, zeker spel. Figuurlijk: *hij zal dien bal wel keeren*, dien tegenstand wel afwenden. Hoort. *Die kaatst moet den bal verwachten*, een aanvaller moet verwachten, dat hij ook aangevallen zal worden — *den bal mislaan*, zich vergisfen — *een balletje opwerpen*, *opgooijen*, van iets beginnen te spreken.
- Eng. *ball* en *pill*, fr. *balle*, ital. *balla*, *palla*, lat. *pila*, gr. *πᾶλλα*, spaan. *bolo*, deen. *Bold*. In zoover het eenen speelbal, b. v. *kaatsbal*, *kolfbal* enz. beteekent, kan men het gevoeglijk van het gr. *βᾶλλω*, of *πᾶλλω*, afleiden. De TAAL- EN DICHTK. BIJDAGEN zeggen, ten aanzien van den wortel *bal*, *hel*, *bol*, onder anderen, dat dezelve, eigenlijk, in zich besluit het denkbeeld van eene opgezwo-

zwellenheid, die eene zaak in eene volle ronde gedaante uitzet en als opblaast.

BAL, z. n., o., *des bals*, of *van het bal*; meerv. *bals*. Eene verzameling van dansers en danseresfen. *Een bal geven*, op eigene kosten aanrigten. *Naar het bal gaan*. *Het bal openen*, den eersten dans doen.

Wij hebben dit woord van de Italianen en Franschen ontleend, die hun *ballo* en *bal* van het gr. βαλλειν, *dansen*, hebben. MEYER telt het onder de basterdwoorden, en verklaart het door *huppelspel*.

BALDADIG, bijv. naamw., *baldadiger*, *baldadigst*. Van het verouderde *bal*, d. i. *kwaad*, en *dadig*. *Baldadig* is, derhalve, eigenlijk, *boos-* of *kwaaddadig*. Van hier ook *baldadigheid*, *baldadiglijk*.

BALDDADIG, bijv. naamw., *balddadiger*, *balddadigst*. Van het veroud. *bald*, eigenlijk *boud*, dat is *stout*, en *dig*. *Balddadig* is, derhalve, zoo veel als *stout*, *ondernemend*, *roekeloos*. KILIAAN en HUYDECOPER maken dit onderscheid tusschen *baldadig* en *balddadig*.

BALDEREN, (ook *tulderen*) onz. w., gelijkvl. *Ik balderde*, *heb gebalderd*. Een groot geraas maken: *het balderen van het geschut*.

BALEIN, z. n., wanneer het voor de stof zelve genomen wordt, onz., *des baleins*, of *van het balein*; meerv. *baleinen*; van verschillende foorten; in de beteekenis van het bewerkte uit de stof, vr., *der*, of *van de balein*; meerv. *baleinen*. Walvischbeen.

BALEINEN, bijv. naamw., zonder trappen van vergroo-ting. Van *balein* gemaakt: *een baleinen hoepelrok*.

BALG, z. n., m., *des balgs*, of *van den balg*; meerv. *balgen*. Eigenlijk de afgestroopte huid van eenig dier, zonder dat dezelve aan den buik geopend is. Verder, het gene, dat van het vel eens diers gemaakt wordt, als *balg*, *blaasbalk*. Wijders, de buik; doch met verachting: *den balg vullen*.

Dit woord is zeer oud. FESTUS verzekert, dat *bulga*, reeds bij de oude Galliers, *eenen lederen zak* beteekende.

BALHOORIG, zie *aloorig*.

BALIE, z. n., vr., *der*, of *van de balie*; meerv. *balien*. Eene schepstobbe, eene kuip, een doorgezaagde ton. Ook de lening van eene stoep, van eenen brug enz.: *hij lag over de balie*. Wijders een hek, of afschutfel, inzonderheid tusschen de Régters en Pleitbezorgers: *ik ben met hem voor de balie geweest*.

In den zin van eene tobbe, of kuip, heet het in het deen. *Balje*, zweed. *balja*, eng. *pail*. De Grieken noemden reeds eene foort van houten vaten *πελλα*.

BALJUW, (*Baaljuw*, *bailjuw*), z. n., m., *des baljuws*, of *van den baljuw*; meerv. *baljuws*, *baljuwen*. Hoofdschout, drost.

Zeer verschillend zijn de gedachten omtrent de afstamming van dit woord. Sommigen willen, dat het, door letterverzetting, van het middeleeuwſche *bajulare* afkomstig is, welk niet slechts van hen, die als voogden voor weeskinderen zorgden, maar ook van zulken, die eenig ambt in den ſtaat bekleedden, gebezigd werd. Anderen leiden het van het oude ſakſiſche *bail*, d. i. *bijl*, af, beteekenende *baljuw* (*bailjuw*), dan eenen ambtenaar, of regter, die het regt van den bijl, of het zwaard, heeft, om te ſtraffen. Nog anderen vinden dezelfs oorsprong in het fr. *baillif*. Doch natuurlijker is de afleiding van ons oude *baal*, *bail*, d. i. *hoofd*, *opperhoofd*, waarvan dit *baljuw*, (*taaljuw*) gelijk ook het fr. *bailli*, *baillif*, door middel van het lat. *balivus*, zeer ligt kan gekomen zijn.

Van hier ook *baljuwſchap*, het ambt van eenen baljuw. Zie *ſchap*.

BALK, z. n., m., *des balks*, of *van den balk*; meerv. *balken*: beelden, die eenen balk onderſtuten. **VOND**. Een balk in een wapen, in de muzijk, enz.

Bij **TATIAN**. *balco*, in het zweed. en ijsl. *bielka* en *balka*, eng. *balk*, pool. *balkw*. Sommigen zoeken den oorsprong van dit woord, in het hebr. *balag* (*hij heeft verſterkt*), om dat de balken de vaſtigheid van een gebouw maken.

BALKEN, onz. w., gelijkvl. *Ik balkte*, *heb gebalkt*. Een onaangenaam geluid maken, even als de ezels: *hij balkt*, *als een ezel*.

BALLAST, z. n., m., *van den ballast*; zonder meerv. De onderſte laſt in een ſchip, welke hetzelve in evenwigt houdt, doch voor het overige geene nuttigheid heeft, beſtaande gemeenlijk uit zand, of ſteenen. Van het verouderde *bal*, d. i. *kwaad*, (zie *baldadig*) en *laſt*.

Bij overdragt zegt men: *hij is een ballast*, een onnut mensch, een nuttelooze laſt, *voor de aarde*.

BALLASTEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik ballastte*, *heb geballast*. Van *ballast*. Met ballast laden: *een ſchip ballasten*.

BAL-

- BALLING**, z. n., m. en vr., *des ballings*, of *van den balling*, *der*, of *van de balling*; meerv. *ballingen*. Zie over het gemeene geslacht van dit woord, *Aankomeling*. Het is samengetrokken van *banneling*. Gebannene: *hij moet als balling omzwerven*. In het gebruikelijke *balling 's lands* heeft eene uitlating plaats, en het wordt gesteld voor *balling*, d. i. *banneling*, of *gebannen*, *buiten de grenzen des lands*.
- BALLINGSCHAP**, z. n., vr., *der*, of *van de ballingschap*; het meerv. is niet in gebruik. Verkort voor *bannelingschap*. *Iemand in ballingschap verzenden*. Zie *schap*.
- BALLOORIG**, bijv. n., *ballooriger*, *balloorigst*. Eigenlijk, afgemat door veel te hooren, verdoofd door eenig geraas, zoo dat men niet meer onderscheidenlijk hooren kan: *ie-mand balloorig maken*. Van het verouderde *tal*, d. i. *kwaad*, en *oorig*, van *oor*. Zie *ig*. Van hier ook *balloorigheid*.
- BALSEM**, z. n., m., *des balsems*, of *van den balsem*; meerv. (wanneer van verscheidene soorten gesproken wordt) *balsems*. Eigenlijk, de welriekende harst van den arabischen balsboom: *balsem van Gilead*, *van Mekka* enz. Verder, alle welriekende zalf. Figuurlijk, alles, wat eenen aangenaamen geur heeft, en zulk een aangename geur zelf: *de bloemen wafemen balsem uit*. Troost en opbeuring voor het gemoed, in eenen verhevenen stijl: *welk eenen balsem hebben uwe redenen in mijn hart gegoten! — die in haar zielen goot den balsem van zijn leer*. VOND.
- Dit *balsem*, door KILIAAN onder de basterdwoorden geplaatst, is bij ULPHILAS *balsan*, eng. *balsam*, *balm*, fr. *baume*, lat. *balsamum*, gr. *βαλσαμον*, van *balsan*, *balsan*, zijnde de arabische naam van den waren balsboom.
- Van hier ook *balsemachtig*, bijv. naamw., zie *achtig*, *balsemboom*, z. n., m., *balsemgeur*, z. n., m., *balsemolie*, z. n., vr. enz.
- BALSEMEN**, bedr. w., gelijkvl. *Ik balsemde*, *heb gebalsemd*. Met balsem, of andere welriekende harsten bestrijken, of opvullen; *een lijk balsemen*. Van hier *balseming*. Zie *ing*.
- BALSTURIG**, bijv. naamw., *balsuriger*, *balsurigst*. Van het oude *tal*, d. i. *kwaad*, en *sturig*, van *sturen*. Wederspannig, hardnekkig. Zie *ig*.
- BAN**, z. n., m., *des bans*, of *van den ban*; het meerv.

is niet in gebruik. Een, weleer, zeer gebruikelijk woord van eene uitgestrekte beteekenis, welk al datgeen aanduidde, waardoor de vrije handelingen van den mensch bepaald worden, deze bepaling zelve, en eindelijk de daardoor bepaalde zaak. Al deze beteekenissen, welken bij KIL. voorkomen, zijn genoegzaam reeds verouderd, en het woord wordt, thands, meest gebezigd, om de uitsluiting van de godsdienstige gemeenschap aantetuiden, welke *de ban*, of *kerkeban*, genoemd wordt, en in den zin van geregtelijke verwijdering van zekere plaats, of den wereldlijken ban. *Met eeuwigen, of tijdelijken ban.* HOOFT. *In den ban doen.* Regtsgebied, gerechtsban: *die de wateren van de laeghte scheidde en stootze binnen hunnen ban.* VOND.

BANBLIKSEM, z. n., m., *des banbliksems*, of *van den banbliksem*; meerv. *tanbliksems*. Figuurlijk voor den kerkeban: *iemand met den banbliksem bedreigen.*

BAND, z. n., m., *des bands*, of *van den band*; meerv. *banden*. Verkleinw. *bandje*. Van *binden*. Alles, wat dient, om andere dingen te binden, of te verbinden. *Armband, halsband, kousband* enz. *Den hond aan eenen band leggen.* *Een ijzeren band om het wiel van den wagen.* *Een breukband.* *De band van eene broek.* *De band van een boek.* *De banden*, waarmede een misdadige plagt gebonden en gepijnigd te worden. Van hier *buiten pijn en banden*. Figuurlijk wordt het woord *band* gebezigd, in de spreekwijs *iemand in den band houden*, bedwingen. Zoo ook *de band der vriendschap, des huwelijks, des vredes* enz.

Van hier ook de spreekwijs *door den band* — *zij zijn door den band zoo*, de eene is zoo als de andere; waarvoor men, in de daaglijkche verkeerung, genoegzaam altoos, *door de bank* hoort zeggen, het welk echter door TUINMAN en anderen afgekeurd wordt.

Band, bij OTTFRIED en NOTKER *band, pand*, is een oud woord, dat in alle met de nederduitsche verwantschaptalen aangetroffen wordt. *Banda, bandellum, bandum, bandus*, en anderen, komen in het latijn der middeleeuw, in velerlei beteekenissen, voor. De Franchen hebben van daar, waarschijnlijk, hun *bandage, bande, bandeau, bandelette, bander, bandereau* enz., om van geene andere talen te spreken. In het persische is *tend*, een band, en *banden*, binden; en eene gelijke beteekenis heeft het hebr. כַּנָּם.

- BANDELIER**, onduitsch woord. Zie *draagband*.
- BANDERHEER**, zie *baanderheer*.
- BANDIJT**, (*bandiet*) ond. z. n., m., *des bandijts*, of *van den bandijt*; meerv. *bandijten*. Van het ital. *bandito*, welk van *bandire*, d. i. verbannen, afftamt. Een gebannene, en wel bijzonder zulk een, die zich, na zijne verbanning, op rooverij toelegt: *dat God de heffe der bandijten* enz. M. L. TYDW.
- BANDREKEL**, z. n., m., *des bandrekels*, of *van den bandrekel*; meerv. *bandrekels*. Van *band* en *rekel*, d. i. een hond. Een hond, die aan eenen band, of een touw, vast gemaakt is. Thands is het, meestal, als scheldwoord, in gebruik, om een lui, vadzig mensch aanteuiden: *gij ligt daar als een bandrekel*.
- BANEN**, bedr. w., gelijkvl. *Ik baande, heb gebaand*. Effen, gangbaar maken: *eenen weg banen — een ge'aande weg*. Figuurlijk, hindernissen uit den weg ruimen: *de Ouden hebben ons den weg tot de wetenschappen gebaand*. Van *baan*. Zie dit woord.
- BANERHEER**, zie *baanderheer*.
- BANG**, bijv. naamw. en bijw., *banger, bangst*, welk de gewaarwording eener smert veroorzakende vrees aanduidt: *een bang kind* enz. Als een bijw.: *bang worden, ik ben bang*, en *het is mij bang, iemand bang maken*. Figuurlijk, voor datgeen, welk eene finert veroorzakende vrees aanbrenghet, in welke beteekenis dit woord alleenlijk als een bijv. naamw. gebezigd wordt: *de bange eenzaamheid*.
Bang is voor *beang, benaauwd*, van *ang, eng*, dewijl de bangheid, werkelijk, met eene beënging, of beklemming der borst gepaard gaat. Zie *ang*. Van hier ook *bangheid, bangigheid*.
- BANIER**, z. n., vr., *der, of van de banier*; meerv. *banieren*. Een veldteeken: *men zwaait de veldbanier*. VOND. Van *ban*, d. i. grenscheidung, bewind. *Banier* beteekent derhalve zoodanig iets, dat aanwijst, onder wiens bewind iedere krijgstroep behoort.
- BANJERHEER**, zie *baanderheer*.
- BANK**, z. n., vr., *der, of van de bank*; meerv. *banken*. Eene zitplaats, gemeenlijk van hout gemaakt: *op de bank*. HOOFD. Van hier de spreekwijzen: *men behoeft het ondergeene stoelen, of banken, te steken*, te verbergen, te verhelen — *iets achter de bank werpen*, verwerpen. *Door de bank*, zonder onderscheid, het eene zoo wel als het an-

andere, goed en kwaad door elkander: *iets door de bank verkoopen*. Ook komt de uitdrukking *door de bank* voor, in de beteekenis van *op de gewone wijs*, en dan schijnt zij opzigt te hebben op de oude zittingen bij de regtdagen, alwaar door onze Voorvaderen de geschillen afgehandeld werden, niet naar beschrevene wetten, maar volgens, van oudsher, geestafde gewoonten. ADELUNG merkt aan, dat de oorsprong dezer uitdrukking nog duister is. TUINMAN keurt dezelve geheel af, en neemt daarvoor *door den tand*. Zie *band*.

Bij overdragt beteekent dit woord alle verhevene plaatsen, die geschikt zijn, om op te zitten, te leggen, of daarop iets te verrigten. In dezen zin heeft het woord *bank* ook verscheidene zamenstellingen, als *broodbank*, *draaibank*, *hoekbank*, *toonbank*, *vischbank* enz. — Eene tafel, waarop men met dobbelsteenen, of kaarten, speelt, en het daarop liggende geld, waarom gespeeld wordt, ook de plaats, waar zulk eene tafel, of bank, gehouden wordt, ital. *banco*, fr. *banque*. Eene openbare gemeene kas, welke, naar de verscheidenheid harer inrigting ook verscheidene namen heeft, als *beleenbank*, *bank van leening*, *wisfelbank*, allen ook enkellijk *bank* genoemd. Van hier *bankgeld*, *bankhouder*, *bankier* enz. — In de scheepvaart dragen de ondiepten den naam van *banken*.

Het angelf. *benc* en *baence*, het eng. *bench* en *bank*, het ital. *banca*, *banco* en *panca*, het fr. *banque*, het deen. *Bänk*, het zweed. *baenk*, het ijsl. *Beck*, en het lat. *banca*, *bancha*, *bancus*, zijn, in al de boven genoemde beteekenissen, gebruikelijk.

BANKAARD, z. n., m., *des bankaards*, of *van den banknard*; meerv. *bankaarden*. Van *bank* en *aard*, bij inkrimping *erd*, *bänkerd*. Dit woord komt bij KIL. voor, en is bij de Gelderschen nog in gebruik, in den zin van een onecht kind. Met deze benaming wordt, waarschijnlijk, op de plaats bedoeld, waar zulk een kind het aanwezen ontvangt; en *bank* wordt hier, als tegen het echte bed overgesteld, gebezigd. *Bankaard*, zegt KIL., *non in lecto geniali, sed quovis scamno fortuito, a matre conceptus*. Ook schijnt het poolfche *Beckart*, een hoerekind, met het ijsl. *Beck*, eene bank, verwant te wezen. *Bankaard* is, volgens WACHTER., een onecht kind, wiens vader niet bekend is.

BANKBREUK, z. n., vr., *der*, of *van de bankbreuk*; meerv. *bankbreuken*. Van *bank* en *breuk*. Het onvermogen,

gen, om zijne schulden te betalen, en de openlijke uitberfing dezer omftandigheid. Van hier het bijw. naamw. en bijw. *bankbreukig*, voor, tot zulk een onvermogen gebragt. Doch voor dit alles verkiest het gebruik het van elders ontleende *bankeroet*. Zie hetzelfde.

J. LUBLINK, DE JONGE, acht *kas'reuk* beter dan *bankbreuk*, dewijl het woord *bank* wel de openbare bewaarplaats van gelden, maar niet de kas van bijzondere personen beteekent.

BANKEN, onz. w., gelijkvl. *Ik tankte, heb gebankt*. Van *bank*. Eigenlijk, aan de tafel zitten, eten en drinken, hetzelfde als *tafelen*: *hoe wilmer tavond bancken*. BREDERODE. Thands is het, in den gemeenen spreektrant, gebruikelijk, voor zich ophouden, vertoeven: *hij zal daar niet lang banken*, en voor spelen, of zijn geld, door zeker dobbelſpel, wagen: *ik heb tien dukaten met banken verloren*.

BANKEROT, *bankrot, bankeroet, tankroet*, z. n., o., *des bankerots*, of van het *bankerot*, meerv. *bankerotten*. *Bankbreuk*: een *bankerot maken* — *het is een bankerot van honderd duizend guldens*.

Ook wordt het, als een bijw. gebezigd, in de spreekwijzen *bankerot zijn, gaan, spelen* enz.

Van hier ook *bankerottier*, een *bankbreukige*.

Al deze woorden zijn uit het italiaanfche *bancorotto* ontleend, welk eigenlijk eene gebrokene wifelbank beteekent, en, in die taal, in den boven genoemden zin, gebruikt wordt. Naar het fr. *banquerout* ſpreekt men dit woord bij ons ook dikwerf *bankeroet* uit.

BANKET, z. n., o., *des bankets*, of van het *banket*; meerv. *banketten*. Van *bank*, waarvan *banken*, zich met eten en drinken vermaken, met eenen basterduitingang, of van het ital. *banchetto*. Een gastmaal, eene ſmulpartij: *onder 't koninglijk banket*. VOND. *Op bruiloft of banketten*. E. KOOL. In dezen zin begint dit woord reeds te verouderen. Thands wordt het gemeenlijk alleen gebruikt, voor zeker ſuikergebak. Van hier *banketbakker*, en met eenen basterduitingang, *banketteren*: *Eneas en de trojaenfche Feught banketteren van osfenharſten en den gewijden afval*. VOND. Hier voor werd, weleer, het echte nederduifſche *banken* gebruikt.

BANKGELD, z. n., o., *des bankgelds*, of van het *bankgeld*; het meerv. is niet in gebruik. Van *bank* en *geld*. Zie *bank*.

BANK-

BANKHOUDER, z. n., m., *des bankhouders*, of *van den bankhouder*; meerv. *bankhouders*. Van *bank* en *houder* van *houden*. Zie *bank*.

BANKIER, z. n., m., *des bankiers*, of *van den bankier*; meerv. *bankiers*. Bankhouder. Zie *bank*.

BANNELING, zie *balling*.

BANNEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik hande, heb ge'bannen*.

Dit woord heeft in het lot van het zelfst. naamw. 'an gedeeld, en is, ten aanzien van zijne meeste beteekenissen, welken bij *KIL.* voorkomen, verouderd. Thands is het alleen nog gebruikelijk, in den zin van in ballingschap verzenden, uitbannen — in den gemeenen spreektrant, bij de kaartspelers, voor aftroeven, met eene hoogere troef nemen; en eindelijk voor van zich verwijderen: *de droefheid bannen*, enz. Van hier ook *banning*.

BAR, (oul. *baar*) bijv. naamw. en bijw., *barrer, barder, barst*. Open, bloot, geheel: *barre hei, rots* enz., niets dan hei, rots enz. Koud, schraal, onaangenaam: *bar weer*. Van hier ook *barheid*. Zie *baar*.

Van *bar*, bloot, komt *barvoets*, blootvoets, *larvoeter*, een blootvoets gaande munnik, ook *larvoetbroeder* genoemd.

BARBAAR, z. n., m., *des barbaars*, of *van den bar'baar*; meerv. *barbaren*. Eigenlijk, een buitenlander, vreemdeling; iemand, die eene andere taal spreekt, en andere zeden en gewoonten heeft, in welke betekenis dit woord bij de Grieken en Romeinen gebruikelijk geweest is. Dan, daar alle oude Volkeren, buiten de Grieken en Romeinen, diestijds, ruuw, woest, waren, zoo wordt dit woord, ook, in eenen figuurlijken zin gebruikt, om daarmede niet alleen een wild, woest, onbeschaafd, maar ook, en hoofdzakelijk, een hard, wreed mensch aanteduiden: *hij is een regte barbaar*. Van hier ook *barbarij*, voor een door wilde, onbeschaafde menschen bewoond land, ook voor onwetendheid, onbeschaafdheid, en eindelijk voor iedere slechte, onmenselijke daad.

Volgens *MARTIN.* is het van het chald. *bara*, dat buiten, naar buiten, beteekent, afkomstig. Wij hebben het van het lat. *barbarus* en het gr. *βαρβαρος* ontleend.

BARBAARSCH, bijv. naamw. en bijw., *barbaarscher, larbaarschst.* Vreemd, uitheemsch: *eene barbaarsche taal*; figuurlijk, *eene barbaarsche*, met de taalregelen strijdende, *woordvoeging*. Wild, ruuw, onbeschaafd: *een larbaarsch volk*. Insgelijks hard, wreed, onmenselijk:

een barbaarsche vader. Hij werd zeer barbaarsch behandeld.

BARBEEL, z. n., m., *des karbeels*, of van den *barbeel*; meerv. *karbelen*. Zekere riviervisch, dus genoemd van het lat. *barba*, als eenen baard hebbende. In het ital. *barbo*, fr. *barbeau* en *barlon*, eng. *barb* en *barbel*, deen. *barbe*, rusf. *barbera*, hoogd. *Barbe*.

BARBIER, z. n., m., *des barbiers*, of van den *barbier*; meerv. *barbieren*, *barbiers*. Baardfcherer. Van hier ook *barbiersknecht*, *barbierswinkel*. In den gemeenen spreektrant, is het werkw. *barbieren*, voor den baard fcheren, gebruikelijk. Dit woord is uit het middeleeuwsche latijn, *barbarius*, *barberius*, ontfiaan, waarvan het ital. *barbiere*, het fr. *barbier*, en het zweed. *barberare* ontleend zijn. De Perlianen gebruiken het woord *herber*.

BARD, z. n., m., van den *bard*; meerv. *barden*.

Dus werden de Zangers der oude Gallen genoemd. Derselver naam is bij grieksche en latijnsche schrijvers met roem gemeld. Hunne zangen waren zoo veel als jaarboeken. Men vindt dien naam nog in verscheidene woorden bij die van *Wales*, bij welken *Bardd* dichter, profet, *bardas* geschiedenis en dichtkunst beteekent. Het staanwoord is, ongetwijfeld, het oude *baren*, welk niet alleen *schreeuwen*, *brommen*, maar, waarschijnlijk, ook *zingen* beteekend heeft.

BAREN, (oul. ook *beren*, *beeren*), bedr. w., gelijkvl. *Ik baarde, he' ge'aard*. Ter wereld brengen: *eenen zoon baren*. Van hier *barensnood*, *baring*. In eene ruimere beteekenis, voor veroorzaken, voordbrengen: *hij heeft mij veel verdriet gebaard. Natuur laart den dichter*. VOND.

Dit woord, dat zeer oud, en met het alem. *peran*, goth. *bairan*, zweed. *baera*, deen. *bäre*, angelf. *baeran*, eng. *to bear*, lat. *ferre*, en gr. *ἄπειν*, enerlei is, wordt bij ons, tegenwoordig, in geene andere, dan de genoemde beteekenissen gebruikt, schoon het, welcer, ook in den zin van toonen, of vertoonen, gedragen, of gebaar maken, geluid geven, of schreeuwen, en genieten, of in gebruik hebben, plagt gebezigd te worden.

BARG, (*berg*), z. n., m., *des bargs*, of van den *barg*; meerv. *bargen*. Een gesneden zwijn. TEN KATE acht dit woord van het oude *baren*, *beren*, afkomstig, als zinspelende op het nog overige van de teeldrift. WACHTER. houdt het als afstammende van een verouderd werkw. *bargen*, d. i. snijden.

BARGIE, zie *bark*.

BARK, (*barke, berke*) z. n., vr., *der*, of *van de bark*; meerv. *barken*. Eene soort van schuiten.

In het hoogd. en deensche *Barke*, eng. *barge, lark*, fr. *barque*, en het ital. *barca*. Men leidt dit woord gevoeglijk van ons verouderde *baren, beren*, af, als dienende om te vervoeren. Ook is het, bij ons, met eenen walschen basterduitingang in gebruik: *bargie, bergie*, bij Kil. *barste*.

BARKHOUT, z. n., o., *des barkhouts*, of *van het barkhout*; meerv. *barkhouten*. Een groot hout, dienende tot vastigheid van een schip, ook *berkhout* genoemd. Van *bark*, een vaartuig, en *hout*.

BARM, *baarm, barmte, baarmte, berm, berme*. Een in de meeste beteekenissen, welken bij Kil. voorkomen, reeds verouderd woord, uitgezonderd in die van eenen hoop, een ophoopfel, als *barm*, of *baarm, hoois*, bij de Gelderschen nog in gebruik, voor eenen hoop hooi. Hooft heeft het gebruikt voor eenen dijk, een opwerpfel van aarde, eenen aardhoop: *men zaaide voetangels op de barmte*.

BARMHARTIG, bijv. naamw. en bijw., *barmhartiger, barmhartigst*. Medelijgend jegens eenen ellendigen: *hij is een barmhartig mensch*. Barmhartigheid verdienend, doch alleenlijk, in eene vertrouwelijke verkeerling en al scherpsende: *hij is een barmhartige ruiter — hij ziet er barmhartig uit*.

Angels. *earnheort*, zweed. *barmhertig*, deen. *barmhertig*, bij de Franken en Alemannen *armherze*.

Men heeft het over de afkomst van de eerste helft dezes woords in het geheel niet eens kunnen worden. Sommigen leiden het van het oude *barm*, voor schoot, anderen van een verdicht woord *barm* voor klein, anderen van *barm* voor *warm*, wederom anderen van *barmen*, voor bearmen, omarmen, en nog anderen van *arm* af, welk welker goed en genadig zou beteekend hebben. Intuschen is het woord *barmhartig* niets anders, dan eene letterlijke overzetting van het latijnsche *misericors*. De nederduitsche taal was, gelijk alle anderen, in hare kindschheid, zeer arm ten aanzien van woorden, welken zedenlijke onderwerpen aanduiden. De eerste Kristenleeraars zochten zich daarom met letterlijke overzettingen der latijnsche uitdrukkingen te helpen. Het woord *barmhartig* is een der meernigvuldige voorbeelden hiervan. Dewijl *miser arm* betee-

- kent, zoo maakten zij van *misereri armen*. De latere A-lemannen plaatsten voor dit *armen* het voorzetsel *be*, welk naderhand met de *a* zamenvloei- de, zoodat uit *bearmen barmen*, (*erbarmen*) en daaruit *barmhartig* ontstond. Van hier ook *barmhartigheid*. Zie *heid*.
- BARNEN, (*bernen*) bedr. en onz. werkw. *Ik barnde, heb gearnd*. Hetzelfde als branden, welk laatste echter, in eenen eigenliken zin, doorgaands, gebruikt wordt. In eene figuurlijke beteekenis, b. v. van gevaren gesproken, wordt, meestal, *barren* gebezigd: *in 't barnen van 't gevaar*. Zie *branden*.
- BARNING, (*lerning*) z. n., vr., *der*, of *van de barning*; meerv. *barningsen*. Hetzelfde als branding, welk laatste meest in gebruik is, uitgezonderd in fommige overdragti- ge beteekenissen: zie *die barrening eens woeden*. VOND. Zie *branding*.
- BARNNETEL, (*bernetel*) zie *brandnetel*.
- BARNSTEEN, (*bernsteen*), z. n., m., *des barnsteens*, of *van den barnsteen*; meerv. *barnsteenen*, wanneer van vers- chillende soorten gesproken wordt. Van *barnen*, dus genoemd, als ligt vlam vattende. Zie *amber*.
- BARNSTEENEN, onverbuigbaar bijv. naamw. Van barn- steen gemaakt: *een rotting met eenen barnsteenen knop*.
- BARREVOETER, *barrevoets*. Zie *barvoeter*, enz.
- BARSCH, bijv. naamw. en bijv., *barscher*, *barschst*. Vermetel, trotsch, stuursch. Van *bar*, naakt, bloot, in de overdragti- ge beteekenis van wreed, guur, onaange- naam. Van hier ook *barschheid*.
- BARSIE, zie *bark*.
- BARST, *berst*, *horst*. Zie *herst*.
- BARSTEN, zie *bersten*.
- BARVOETER, *barvoets*, *barvoetbroeder*. Zie *bar*.
- BAS, z. n., m., *van den bas*; meerv. *basfen*. De laagste toon in de muziek — de grondstem: *den bas zingen*. Een speeltuig, waarop de bas gespeeld wordt: *ik heb eenen fraaijen bas gekocht*. In beide deze beteekenissen is dit woord van het ital. *basfo* ontleend. Ook draagt zeker- geschut den naam van *bas*, en schijnt, zegt WINSHOOT- TEN, zijnen naam te hebben van het *basfen* der honden.
- BASSTEM, z. n., vr., *der*, of *van de basstem*; meerv. *basstemmen*. Van *bas* en *stem*. De laagste stem in de mu- ziek, even als *bas*, in de eerste beteekenis.
- BAST, z. n., m., *van den bast*; meerv. *basten*. De huid, de

de schors, schel, of het bekleedfel van boomen, planten en gewassen: de *bast van boomen, erwten*, enz. — uit den *dunnen bast*. VOND. Van hier ook *bastachtig*, het gene naar zekeren bast zweemt, zie *achtig*. Zoo ook *bastig*, d. i. dik van bast, zie *ig*. In den gemeenen spreektrant wordt het voor den buik en het geheele ligchaam genomen: *hij vult zijnen bast met gebrad* — *hij viel met zijnen bast tegen de deur aan*.

WACHTER en IHRE leiden dit woord van *band* af, dewijl de bast van boomen, zeer vroeg reeds, gebruikt werd, om daarmede te binden. Van hier nog eene andere beteekenis, waarin het woord *bast* bij ons voorkomt, naamlijk, die van strop: *tegens kling en kogel waren zij, niet tegens den bast opgewassen*. HOOFD. Ook de scheldnaam *hangbast*, galgebok.

BASTAARD, *tasterd*, z. n., m., *des bastaards*, of *van den bastaard*; meerv. *bastaarden*. Een onecht kind — een natuurlijk kind, wiens vader echter bekend is. Figuurlijk wordt het genomen voor alles, wat van zijnen gewonen aard afwijkt, inzonderheid, wanneer het slechter dan gewoonlijk uitvalt: *een bastaardwindhond* — *bastaardwijn* enz. *Iemand bastaard maken*, onterven. Van hier ook *bastaardmaking*, onterving *bastaardij*, de staat van buiten het huwelijk geteeld te zijn; ook voor plompheid en onbeschaafdheid van taal. CAMPH. bezigt het woord *bastaard*, in den zin van ontbloot, of verftoken van iets:

Ons leven broos en boos

Maakt ons schier bastert van genade.

Bastaard, (fr. *bastard*, ital. *bastardo*, middeleeuwsch lat. *bastardus*) is geen oorspronkelijk nederduitsch woord, maar van de Franschen, of Italianen, tot ons gekomen. De eerste helft van dit woord is ontwijfelbaar het fr. *bas*, laag, nederig, welk ook *bast* genoemd werd. In fransche oorkonden van 1377 en 1378 leest men *bastart*, *filz de bas*, en *fille de bast*. De laatste helft is de uitgang *aard*, of *erd*. Zie *aard*.

BASTAARDWOORD, z. n., o., *des bastaardwoords*, of *van het bastaardwoord*; meerv. *bastaardwoorden*. Van *bastaard* en *woord*. Uitheemsch woord; met eenen vreemden, aan onze taal oneigenen, uitgang, b. v. *feliciteatie*, *inclinieren* enz.

BASTERD, zie *bastaard*.

BATAAF, z. n., m., *des bataafs*, of *van den bataaf*; meerv. *bataven*. Ook *batavier*.

Van *batauwe*, nu *betuwe*, waarvan de Romeinen *Batavia* gemaakt hebben; en hieruit is ons *bataaf* natuurlijk ontstaan. Zie *auwe*, en *betuwe*.

BATAAFSCH, bijv. naam., zonder trappen van vergroo-
ting. *Het bataafsche gemeenebest.*

BATAVIER, z. n., m., *des bataviers*, of *van den bata-
vier*; meerv. *batavieren*. Zie *bataaf*.

TEN KATE acht het laatste gedeelte van dit woord van het oudduitsche *war*, of *wer*, (lat. *vir*) dat is *man*, afkomstig. Zoodat *batavier* zoo veel als *batauwman*, *be-
touwman* (nu *betuwman*) zoude zijn.

BATEN, onz. w., gelijkvl. *Baatte*, *heeft gebaat*. Dit werkw., welk van *baat*, en dit van het oude *bat*, *bet*, d. i. *beter*, afkomstig is, en helpen, voordeelig zijn beteekent, heeft den derden naamval bij zich: *het zal u niet baten* — *het heeft den Leerlingen weinig gebaat*.

BATSCH, bijv. naamw. en bijw., welk reeds begint te verouderen, beteekenende, bij KIL. loos, bij CAMPII. stout, trotsch: *steekt*, *o! steekt den grootschen kop niet zoo batsch ten hemel op*.

BAZIN, z. n., vr., *der*, of *van de bazin*; meerv. *bazin-
nen*. Het vrouwlijke naamw. van *baas*. Op sommige plaatsen wordt de vrouw van het huis *de bazin* genoemd. Zie *baas*.

BAZUIN, z. n., vr., *der*, of *van de bazuin*; meerv. *ba-
zuinen*. Zeker blaaspeeltuig, enigzins gelijk aan eene trompet, uitgezonderd dat het langer is, en door beweegbare deelen, welken, onder het blazen, op en neder gefchoven worden, de hoogte en laagte der tonen maakt: *de bazuin steken* — *met de heldere bazuin*. VOND. Van hier *bazuinblazer*. Zweed. *basun*, ijsl. *baesun*, oud fr. *buisine*, lat. *buccina*, waarvan het, waarschijnlijk, onder eenige veranderingen, tot ons overgekomen is, dewijl wij toch onze meeste speeltuigen, en dus ook derzelver benamingen, van anderen gekregen hebben.

BAZUINEN, onz. en bedr. w., gelijkvl. *Ik bazuinde*, *heb gebazuind*. Met de bazuin blazen. Onzijd., met *hebben*: *morgen zullen wij bazuinen*. Bedrijf., doch in eenen figuurlijken zin, voor met luide stem bekend maken: *iemand's heldendaden bazuinen*; in welk geval, doorgaands *uitbazuinen* gebezigd wordt.

BE, oudtijds *bi*, nu *bij*, is een der onscheidbare voorzetzelen, dat buiten zamenstelling niet in gebruik is, en de werk-

werkwoorden, bij welken het gevoegd wordt, nimmer verlaat; terwijl die werkwoorden het gewone *ge*, in den verledenen tijd, niet aannemen, als *beminnen*, *bemind*, *bestrijken*, *bestreken* enz.

De onzijdige werkwoorden nemen, wanneer het voorzetsel *be* voor dezelve geplaatst wordt, eene werkende beteekenis aan, als *lagchen*, *iemand belagchen*, *slapen*, *beslapen*, enz.

Door middel van dit voorzetsel, worden, somwijlen, werkwoorden van naamwoorden gevormd. Van zelfst. naamwoorden, b. v. *bloem*, *dijk*, enz. *bebloemen*, *bedijken* enz. Insgelijks van bijv. naamwoorden, b. v. *groot*, *vochtig*, *vrij* enz. *begrooten*, *bevochtigen*, *bevrijen*.

Wijders dient het voorzetsel *be*, bij een werkwoord geplaatst, om eene kragtige stijving van de bewerking aan te duiden, en zegt zoo veel als: ten volle, of, van alle zijden, als: *bedenken*, *beloopen* — *een stuk papier beschrijven* — *eenen akker bezaaijen* — *met zout bestrooijen* enz.

Dit *be* maakt ook, even als de voorzetsels *ge*, *ont* en *ver*, achter het zakelijke deel van een werkwoord geplaatst, met weglating van den staart, dat worteldeel tot een zelfst. naamw. van het onzijdige geslacht, van gelijke waarde, als de onbepaalde wijs van het werkw., b. v.: *beloop*, *bereik* enz.

Eindelijk moet nog aangemerkt worden, dat dit voorzetsel, somtijds, de *e* verliest, en tot eene lettergreep, met het zakelijke deel des woords zamenvloeit, als blijkt uit *bang*, *larmhartig*, *biecht*, *blijven* enz.

BEAARDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *aarden*: *ik beaardde*, *heb beaard*. Met aarde bedekken, begraven. Zie *aarde*.

BEADEMEN, *beafemen*, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *ademen*: *ik beademde*, *heb beademd*.

Zijnen adem over iets laten gaan, met zijnen adem bezwalken. **CAMPH.** gebruikt het overdragt., voor vergezellen: *dat hem uwe gunst beadem*. Van hier ook *beademing*, *beafeming*. Zie *adem*.

BEAMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en het verouderde *amen*, navolgen, hetzelfde doen: *ik beaamde*, *heb beaamd*. Toestemmen, hetzelfde zeggen: *hij heeft alles beaamd*. Zie *amen*.

BEAMBTE, z. n., m., *des beambten*, of *van den beambten*; meerv. *beambten*. Iemand, die een ambt heeft, amb-

- ambtenaar. Dit woord is eigenlijk het verled. deelwoord van het werkw. *beambten*, (iemand een ambt geven) welk niet in gebruik is, waarvan, echter, *beambte schrijver*, ook *beambtschrijver*, voor geheimschrijver, of regtschrijver. Het deelw. wordt, hier, als een zelfst. naamw. gebezigd, even als in verscheidene andere woorden, b. v. *geleerde* enz., plaats heeft.
- BEANDWOORDEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het ontscheidb. voorz. *be*, en *andwoorden*: *ik beandwoordde, heb beandwoord.* Antwoord op iets geven: *eene vraag — eenen brief beandwoorden.* Voldoen: *de uitkomst heeft aan mijne verwachting niet beandwoord.* Van hier ook *beandwoording* — *beandwoordlijk*, waarop men kan antwoorden, en *beandwoordlijkheid*.
- BEANGST**, bijv. n. en bijw., zijnde het verled. deelw. van het niet gebruikelijke werkw. *beangsten*. Bevreesd, benaauwd. Zie *angst*. Van hier ook *beangstheid*. Weleer was, in dezen zin, *beangd*, van *beangen*, in gebruik.
- BEANGSTIGEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het ontscheidb. voorz. *be* en *angstigen*: *ik beangstigde, heb beangstigd.* Van *angst*. Angst verwekken, bevreesd maken: *de herinnering van het verledene beangstigt mijn geweten niet.* Van hier ook *beangstiging*. Zie *angst*. Oul. was ook *beangen* in gebruik.
- BEARBEIDEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het ontscheidb. voorz. *be* en *arbeiden*: *ik bearbeide, heb bearbeid.* Aan iets arbeiden, door arbeid volkomen trachten te maken: *eenen akker — een wijsgeerig onderwerp bearbeiden.* Van hier *bearbeiding*. Zie *arbeiden*.
- BEASCHT**, verled. deelw. van het niet gebruikelijke werkw. *beaschen*. Met asch bemorst.
- BEBINDEN**, bedr. w., ongelijkvl. Van het ontscheidb. voorz. *be* en *binden*: *ik bebond, heb bebonden.* Met een bindfel bedekken: *zijn aensicht was oec bebonden mit enen doeck.* LEVEN J. C.
- BEBLOEDEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het ontscheidb. voorz. *be* en *bloeden*: *ik bebloedde, heb bebloed.* Met bloed bevochtigen, bevleken. Het verled. deelw. *bebloed* is het meest in gebruik: *hij was geheel bebloed.*
- BEBOETEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het ontscheidb. voorz. *be* en *boeten*: *ik beboette, heb beboet.* Eene geldboete opleggen: *hij is daarover beboet.*
- BEBOLWERKEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het ontscheidb. voorz.

voorz. *be* en *bolwerken*: *ik bebolwerkte, heb bebolwerkt.* Met *bolwerken* versterken: *eene stad bewolwerken.* Overdragt., en in den gemeenen spreektrant: *ik zal dat wel bebolwerken, doen, uitvoeren, klaar maken.* Van hier ook *bebolwerking.*

BEBOUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *bouwen*: *ik bebouwde, heb bebouwd.* Met gebouwen bezetten, aanvullen: *eene ledige plaats bebouwen.*

BED, (*bedde*) z. n., o, *des beds, of van het bed; meêrv. bedden.* Doodbed, veldbed, ziekbed, enz. *Het bed maken — te bed, naar bed gaan — te bed liggen — een kind te bed leggen.* Om de gelijkheid met een bed, waarop men slaapt, worden de afgeperkte plaats in de tuinen, geschikt voor planten en gewassen, ook *bedden* genoemd. Ook draagt de echt, bij overdragt, fomwijlen, den naam van *bed*: *kinderen van het eerste, tweede bed. Dat gij noch bloed en stort, noch breekt uws naastes bed.* H. D. GROOT. In den dichterlijken stijl, wordt aan de zonn een *bed* toegeschreven:

*Nadien de voglezang, zoo schel, en zoet gebeekt,
In 't kriecken van den dach, de zonn ten bedde uitweekt.* VOND.

Dit woord heeft verscheidene zamenstellingen, als *beddedeken, beddejak, beddekleed, beddekwest — beddenkooper — verkooper — koopster — verkoopster, beddenmaker — maakster, beddenstopper — stopster, beddenwinkel, beddesprei, beddetijk, beddezak, bedgordijn, bedlaken, bedlegerig, bedpan, bedplank, bedsponde, bedstede, bedstok, bedstroo, bedtafel.*

Hoogd. *bett*, alem. *pet*, iysl. *bed*, angelf. en eng. *bed, bedd, bedde*, zweed. *baedd*. Waarschijnlijk is ons *bed* van *beed*, zijnde de onvolmaaktverleden tijd van het verouderde *bijden*, nu *beiden*, d. i. vertoeven, afkomstig; beteekenende *bed* dan zoo veel als eene plaats, waarop men rust en vertoeft. Door middel van het werkw. *beiden*, is *bed* met het chald. en arab. בית en בית, *overnachten*, en het heb. בית, *woning*, of *oord*, en בית, *huis*, verwant.

Van dit *bed* is het bijna reeds verouderde werkw. *bedden* gevormd, in de beteekenis van het bed maken, opschudden, en in orde leggen: *de dienstmaagd moet nog bedden.* Ook voor te bedde leggen: *beddede ik mij in de hel.* BYBELVERT. *Is 't ook liefst, dat men 't kind beddet in de door-*

- doornen?* COORNIERT. Hoogd. *betten*, angelf. *beddian*, zweed. *bedda*.
- BEDAAGD, bijv. naamw., *bedaauder*, *bedaaudst*, zijnde het verled. deelw. van het verlorene werkw. *bedagen*, voor oud worden. Oud, in jaren gevorderd, doch alleenlijk van den ouderdom eens menschen gesproken: *een bedaaud man — eene bedaaude maagd*. Abraham nu ende Sara waren oudt ende welbedaaugt. BYBELV. Van hier ook *bedaaudeheid*.
- BEDAARD, zie *bedaren*.
- BEDAARDHEID, z. n., vr., *der*, of *van de bedaaudeheid*. Het meerv. is niet in gebruik. Van *bedaaud*. Eene stille, zachte gemoedsgeffeldheid: *iets met bedaaudeheid doen*.
- BEDACHT, zie *bedenken*.
- BEDACHTZAAM, bijv. naamw., *bedachtzamer*, *bedachtzaamst*. Van *bedacht* en den uitgang *zaam*. Met overleg handelende, voorzigtig. Van hier *bedachtzaamheid*.
- BEDAMMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheiddb. voorz. *be*, en *dammen*: *ik bedamde*, *heb bedamd*. Met eenen dam omzetten, of afzetten. Van hier ook *bedaming*.
- BEDAMPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheiddb. voorz. *be* en *dampen*: *ik bedampte*, *heb tedampt*. Damp over iets verspreiden, bezwalken. Van hier ook *bedamping*.
- BEDANKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheiddb. voorz. *be* en *danken*: *ik bedankte*, *heb bedankt*. Dankzeggen: *ik bedankte hem voor zijne gedane diensten*. Beleefdlijk afflaan: *hij bood mij zijne medewerking aan, maar ik bedankte hem*. Ook in de beteekenis van afdanken, uit den dienst ontslaan: *hij heeft drie van zijne dienstboden bedankt*. Van hier ook *bedanking*.
- BEDAREN, onz. werkw., gelijkvl. Van het onscheiddb. voorz. *be* en het verouderde *daren*, *darren*: *ik bedaarde*, *ben bedaaud*. Stil worden, tot zich zelve komen: *eindelijk begon hij te bedaren — het weder is bedaaud*. Het verled. deelw. *bedaaud*, als een bijv. naamw. gebezigd, heeft doorgaands de beteekenis van eene stille levenswijs en zachte gemoedsgeffeldheid: *hij is een bedaaud man, een bedaaud jongeling*. Men kan, *lij zulke aantijgingen, naauwlijks, bedaaud blijven*. *Bedaren* wordt ook, somwijlen, als bedrijvend gebruikt: *niets kan hun angst bedaren*. N. VERSTEEG. (*Hij*) *bedaaudt haar toorn*. HOOCYL.

BEDAUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ontscheidb. voorz. *be* en *dauwen*: *ik bedauwde, heb bedauwd*. Met dauw bevochtigen, in welke beteekenis het verled. deelw. *bedauwd* meest in gebruik is: *bedauwde velden — het land is nat bedauwd*. Figuurlijk, inzonderheid bij de Dichters: *met zegen bedauwen*. Voor bedauwen, zegt en schrijft men ook fomwijlen, *bedourwen*: *dat u Gods gunst bedouwe*. POOT.

BEDDING, z. n., vr., *der*, of *van de bedding*; meerv. *beddingen*. Eene zoldering, waarop het gescht staat.

BEDE, z. n., vr., *der*, of *van de bede*; meerv. *beden*. Het bidden — verzoek, begeerte, ook de woorden, waarmede het verlangen voorgedragen wordt: *het is op zijne bede geschied — Theseus spilt de leste bede*. VOND. Van hier ook *bededag*, biddag — *bedestond*, biduur.

BEDEELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ontscheidb. voorz. *be* en *deelen*: *ik bedeede, heb bedeed*. Ten deel laten worden: *ik heb hem van het mijne rijklijk bedeed*. In eene ruimere beteekenis zegt men *bedeed woorden*, voor, uit de armenkas onderhouden worden. Van hier ook *bedeelaar*, *bedeeler*, *bedeeling*; doch doorgaands alleen in de laatste beteekenis, b. v. *iemands bedeeling vermeerderen, inhouden* enz.

BEDEESD, bijv. naamw. en bijw., *bedeesder, bedeesdst*. Verschrikt, ontfeld: *een bedeesd mensch*. Als bijw. *hij zag er bedeesd uit — bedeesd maken. Jammerlijk bedeesd en bevreest*. VOLLENH. Van hier ook *bedeesdheid*.

Bedeemd was oul. ook *bedaesd*, van het verouderde *daesen*, bij KIL. *delirare, insanire, phantasmate turbari*.

BEDEHUIS, z. n., o., *van het bedehuis*; meerv. *bedehuisen*. Van *bede* en *huis*. Ieder ter godsdienstoefening afgezonderd gebouw. In dezen zin komt het woord *betahus* reeds bij OTTFRIED voor.

BEDEKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ontscheidb. voorz. *be* en *dekken*: *ik bedekte, heb bedekt*. Geheel dekken: *het aangezigt bedekken, de sneeuw bedekt de aarde. De dalen zijn bedekt met koorn*. BYBELV. Verbergen, aan het gezigt onttrekken: *de bedekte weg*, in den vestingbouw. *Zijne overige goede eigenschappen bedekken dezen mislag*. Van hier ook *bedekking, bedeksel, bedektlijk*.

BEDELAAR, z. n., m., *des bedelaars*, of *van den bedelaar*; meerv. *bedelaars, bedelaren*. Van *bedelen*. Iemand, die om eene aalmoes bidt, of vraagt. In eene ruimere beteekenis, een zeer arm mensch: *iemand tot eenen bedelaar*

laar maken, van al het zijne berooven — *een bedelaar worden*, al het zijne verliezen. Van hier ook *bedelaarster*, *bedelares*.

Reeds bij ULPHILAS komt het woord *bidalar* voor. Bij OTTFRIED is het *betalar*, bij NOTKER *betelar*, in het zweed. *ledlare*. TUINMAN merkt aan, dat ons woord *bedelaar*, bij de Ouden, in het gemeen, voor eenen bidder genomen werd. *Hierom spreekt si tot haer oefenare ende ledelaer*, dat is, zegt hij, dienaar en aanbidder.

BEDELAARACHTIG, bijv. naamw. en bijw., *bedelaarachtiger*, *bedelaarachtigst*. Van *bedelaar* en *achtig*. Op de wijs der bedelaren, armzalig: *dat is eene bedelaarachtige wijs van doen*. Als bijw.: *hij ziet er bedelaarachtig uit*.

BEDELARIJ, z. n., vr., *der*, of *van de bedelarij*; meerv. *bedelarijen*. Eigenlijk het bedelen, de levenswijs der bedelaren, zonder meerv.: *zich aan de bedelarij overgeven*. Onbefchaamd en lastig vragen en bidden: *ik ben uwe bedelarijen moede*.

BEDELARM, bijv. naamw. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Zeer arm, zoo dat men moet bedelen.

BEDELBRIEF, z. n., m., *des bedelbrieffs*, of *van den bedelbrief*; meerv. *bedelbrieven*. Een schriftlijk verlot om te bedelen. Ook een brief, waarin men om iets bidt.

BEDELBROOD, z. n., o., *des bedelbroods*, of *van het bedelbrood*; zonder meerv. Het brood, of voedsel, dat men zich door bedelen verfschaft: *bedelbrood eten*.

BEDELEN, bedr. en onz. werkw., gelijkvl., zijnde het voordurende werkwoord van *bidden*, oul. *beden*: *ik bedelde*, *heb gebedeld*. Dikwerf en bij herhaling bidden, verzoeken: *om een ambt bedelen*. Om eene gift vragen, tot levensonderhoud: *aalmoezen bedelen* — *gaan bedelen*.

BEDELMONNIK, z. n., m., *des bedelmonniks*, of *vanden bedelmonnik*; meerv. *bedelmonniken*. Een monnik, die tot eene der bedelorden behoort.

BEDELOFTE, z. n., vr., *der*, of *van de bedelofte*; meerv. *bedeloften*. Een door HOOFT, VONDEL en anderen gebezigd, doch naderhand bijna geheel in onbruik geraakt woord, waarvoor wij thands *gelofte* zeggen: schoon *bedelofte*, zegt HUYDECOP., de zaak krachtiger uitdrukt; naamlijk, zulk eene belofte, welke men den Goden bidgende doet, en waartoe men zich verbindt, indien men de weldaad, waarom men bidt, erlangt: *ik betaale God jupijn mijn bedeloften*. VOND.

BE-

BEDELVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *delyen*: *ik bedolf, heb bedolven*. Met aarde bedekken, begraven. Het verleden deelw. *bedolven* is meest in gebruik, en wel overdragtig: *in eenen diepen slaap bedolven liggen — de wereld ligt bedolven in onwettendheid*.

BEDELZAK, z. n., m., *des bedelzaks*, of *van den bedelzak*; meerv. *bedelzakken*. Een zak, waarin de bedelaars het gebedelde met zich voeren. Overdragtiglijk, voor de uiterste armoede: *iemand aan den bedelzak helpen — tot den bedelzak gebracht zijn*.

BEDENKEN, bedr. w., onregelm. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *denken*: *ik bedacht, heb bedacht*. Over iets nadenken: *ik heb die zaak ernstiglijk bedacht*. Ook als een wederkeerig werkw.: bij zich nadenken, *zich bedenken — ik bedenk mij nog, of ik het doen wil*. Zijn besluit veranderen: *ik heb mij weder bedacht*. Zich beraden: *bedenk u wel, eer gij de zaak onderneemt*. Zich te binnen brengen, uitdenken: *hij bedacht een heilzaam middel*. Met voorzorg aan iets denken: *op de rust zijns levens bedacht zijn*. Deze zorg daadlijk bewijzen: *hij zal mij in zijnen uitersten wil (testament) nog wel bedenken*. Van hier ook *bedenker, bedenkerster*.

Ook wordt *bedenken*, als een zelfst. naamw. van het onz. geslacht gebezigd, *het bedenken*, zonder meerv.: *iets in zijn bedenken nemen*. Buiten *bedenken*, zonder twijfel. *Bedenken hebben*, achterdocht, kwaad vermoeden hebben: *eenige Magistraten van de steden van Hollandt bedenken hebbende op hare garnisoenen*. H. DE GROOT.

Bij *ULPHILAS bithagkjan*, en het angelf. *bethencan*, eng. *berhink*, zweed. *betaenka*, deen. *betänke*.

BEDENKING, z. n., vr., *der*, of *van de bedenking*; meerv. *bedenkingen*. Beraad, overleg: *ik zal die zaak in bedenking nemen*. Aanmerking: *ik zal u mijne bedenkingen op die verhandeling mededeelen*.

BEDENKLIJK, bijv. naamw. en bijv.: *bedenklijker, bedenkelijkst*. Wat bedacht, of uitgedacht kan worden: *ik heb alle bedenkelijke middelen daartoe aangewend*. Wat bedenken, nadenken, of overleg vordert: *dat is eene bedenkelijke zaak*. Insgelijks, verdacht, gevaarlijk: *die onderneming komt mij bedenkelijk voor*. H. D. GROOT gebruikt voor *bedenklijk*, ook *bedenkbaar*. Zie *lijk*. Van hier ook *bedenklijkheid*.

BEDENKTIJD, z. n., m., *des bedenktijds*, of *van den beden-*
X *denk-*

denktijd; het meerv. is niet in gebruik, behalve wanneer zekere bepaalde tijden moeten uitgedrukt worden, *tedenktijden*. De noodige tijd, om eene zaak te bedenken, te overleggen: *iemand eenige dagen bedenktijd geven*.

BEDERF, z. n., o., *des lederfs*, of *van het bederf*; zonder meerv. Van *lederven*. Ondergang, ongeluk: *hij loopt in zijn bederf*. Bederving: *het bederf der zeden*. VOND. Verlies van zijne natuur en waarde, verrotting: *er is reeds bederf aan het vleesch — die goederen zijn aan geen bederf onderhevig*.

Het woord *lederf* werd, oul., ook in den zin van nooddrift, behoef, gebezigd, en wel in het vrouwl. geslacht: *om sine lederve*, d. i. tot zijn behoef.

BEDERFLIJK, bijv. naamw. en bijw., *bederslijker*, *bederslijkst*. Hetgene, dat ligtlijk bederven, zijne waarde verliezen kan: *bederslijke waren*. Van hier ook *lederslijkheid*. Zie *lijk* en *heid*.

BEDERVEN, bedr. en onz. werkw., ongelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *derren*: *ik bedorf*, *heb bedorven*. Bedr., beschadigen, onbruikbaar maken: *hij heeft mijne pen bedorven*. Verleiden: *zij bederven malkander*. Van hier ook *bederver*, *bedersster*, *bederving*. Onz., met het hulpw. *zijn*, beschadigd, onbruikbaar worden: *het vleesch bederft ligtlijk*, in den zomer.

Even als het zelfst. naamw. *bederf*, door de Ouden, voor nooddrift, behoef, gebezigd werd, zoo beteekende het werkw. *lederven*, bij hen, ook behoeven, van noode hebben: *God moet ons gheven, dat ons bedarf*, dat is, hetgene ons noodig is.

BEDEVAART, z. n., vr., *der*, of *van de bedevaart*; meerv. *bedevaarten*. Van *bede* en *vaart*, van het oude *varren*, goth. en angelf. *faran*, d. i. gaan, reizen. Ecne reis naar eene afgelegene plaats, om aldaar te bidden: *op uwe bedevaart*.

BEDGENOOT, z. n., m. en vr., *des bedgenoots*, of *van den bedgenoot* — *der*, of *van de bedgenoot*; meerv. *bedgenoten*. Van *bed* en *genoot*. Een man, die hetzelfde bed met de vrouw, of eene vrouw, die hetzelfde bed met den man geniet. Oudt. *bedderik*. Zie *ambtgenoot*.

BEDIEDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en het oude *dieden*, d. i. te kennen geven: *ik bediedde*, *hebbedied*. Beteekenen: *wat bediet dat ijselijck getoet*. VOND. Van hier ook *bediedsel*, beteekenis: *dewijl dat bediedsel niet*

niet wisselijk te bevroeden is. HOOFD. Ook is *bedied*, voor beduidenis, beteekenis, in gebruik geweest. H. DE GROOT bezigt het in den zin van onderrigting: *door Gabriels bedied.*

BEDIENDE, z. n., m., *des bedienden*, of *van den bediende*; meerv. *bedienden*. Iemand, die anderen dient, zoo wel ten aanzien van het doen van huislike diensten; *vele bedienden hebben*, in welke beteekenis ook het vrouwlike *bediende*, *der bediende*, voor eene dienstmaagd, gebruikt wordt, als in opzigt tot iemand, die eenig ambt, eenige bediening heeft: *een postbediende* enz.

Bediende, afgeleid van het verledene deelwoord *bediend*, van *bedienen*, is, eigenlijk, iemand, die van anderen bediend wordt; of is; doch daar de verledene deelwoorden, zoo wel eene bedrijvende, als lijdende beteekenis hebben, zoo worden zij, als bijvoeglijke naamwoorden, (en derhalve ook de daaruit gevormde zelfst. naamwoorden) somwijlen, in eenen bedrijvenden zin gebezigd. Zie INLEID. bl. 175.

BEDIENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *dienen*: *ik bediende, heb bediend*. Eigenlijk, dienst doen; ten dienst staan: *iemand aan de tafel bedienen*. Waarnemen, bekleeden: *een ambt bedienen*. *Zich van iets bedienen*, gebruik van iets maken. Omtrent zekere voorwerpen het noodige verrigten, doch slechts in eenige gevallen, b. v.: *de kanonnen werden wel iediend*. Van hier ook *bedienaar*: *een bedienaar des godlijken woords*, — *bediening*.

BEDIJEN, (oul. *bedijden*) ook *gedijen*, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *dijen*, (oul. *wor-den*) toenemen, zich uitzetten: *ik bedijde (bedijdde, van bedijden), heb bedijd: onregtvaardig goed bedijt niet*. *Haar dartelheit bedijt, bij 's armen bloed en tranen*. VOND.

BEDIJKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *dijken*: *ik bedijkte, heb bedijkt*. Met eenen dijk omzetten: *een meer bedijken* — *bedijkte landen*. Van hier ook *bedijking*.

BEDILAL, zie *abedil*.

BEDILLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en het verouderde *dillen*: *ik ledilde, heb bedild*. Beschikken, bestieren: *zij wil alles in huis bedillen*. Berispen: *al wat ik zeg wordt door u bedild*. Van hier ook *bediller, bedilster, bedilling*.

- BEDING**, z. n., o., *des bedings*, of *van het beding*; *meerv. bedingen*. Voorwaarde, verdrag: *met dit beding*. VOND. *Het beding nakomen*. Onder *beding*, dat enz.
- BEDINGEN**, bedr. w., ongelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be en dingen*: *ik bedong, heb bedongen*. Bij verdrag bespreken: *ik heb dat huis voor mij bedongen*. Een verdrag wegens den prijs eener zaak maken: *iets naauw bedingen*. Zie *dingen*.
- BEDISSELEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be en disfelen*: *ik bedisfelde, heb bedisfeld*. Eigenlijk, met den disfel (zeker blokmakers — kuipers — of timmermans gereedfchap) bewerken: *onbedisfeld hout*. J. OUDAAN. Overdragtiglijk, voor bereiden, bij voorraad gereed maken: *eene zaak bedisfelen — ik zal dat wel bedisfelen*.
- BEDODDEN**, zie *bedotten*.
- BEDOEN**, wederk. w., onregelm. Van het onfscheidb. voorz. *be en doen*: *ik bedeed, heb bedaan*. In den gemeenen fprecktrant: *zich bedoen*, bevuilen.
- BEDOMPT**, verled. deelw. Van het verouderde *bedompen*, met damp, of uitwafeming, vervullen. *Bedompter, bedomptst*. Van *domp*, nu *damp*. Met *damp*, of uitwafeming, vervuld: *eene bedompte kamer*. Ook wordt het, om de, door *damp*, of uitwafeming, veroorzaakte belemmering voor het gezigt, in den zin van *duister gebezigd*.
- BEDONDEREN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be en donderen*: *ik bedonderde, heb bedonderd*. Eigenlijk, door den donder treffen; doch dit woord is alleen gebruikelijk, in den zin van door verbazing verftommen en verbijfteren: *ik laat mij niet ligt bedonderen — hij ftond bedonderd*. *Godts Engel, in dien dagh, bij nachte om laeg gezonden, Vertrouost ons knaepen, die bedondert*, enz. MOONEN.
- BEDOTTEN**, (bij KIL. *bedodden*) bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be en het verouderde dotten*: *ik bedottede, heb bedot*. Bedriegen, misleiden: *ik zal u niet bedotten*. HOOFD gebruikt het deelw. *bedot*, in den zin van *bedremmeld*: *hij, alhoewel van veele bedenkingen tefens bedot*. Van hier ook *bedotter, bedotfter*.
- BEDOVEN**, zie *dompelen*.
- BEDRAAIJEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be en draaijen*: *ik bedraaide, heb bedraaid*. Inwikkelen, verwarren: *laat toch werels forgh ons' finnen niet bedraaijen*. F. v. DORP. *In, of met iets bedraaid zijn*,

zijn, of *zitten*, in verlegenheid zijn. Van hier ook *bedraaidheid*.

BEDRAG, z. n., o., *des bedrags*, of *van het bedrag*; het meerv. is niet in gebruik. Van het volgende *bedragen*, doch tegenwoordig, alleen in de beteekenis van het beloop eener som: *het bedrag eener rekening* — *het bedrag zijner inkomsten is niet groot*.

BEDRAGEN, onz. werkw., ongelijkvl., Van het onfscheidb. voorz. *be* en *dragen*: *ik bedroeg*, *heb bedragen*. Eene zekere som uitmaken, beloopten: *de gansche som bedraagt honderd guldens*.

Oul. werd dit woord ook als bedrijvend gebezigd, voor beschuldigen; in welke beteekenis het nog bij SEWEL voorkomt. Ook gebruiken het KIL. en de BYB. 1477 als bedrijv., in onderscheidene beteekenissen.

BEDREIGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *dreigen*: *ik bedreigde*, *heb bedreigd*. Iemand dreigen: *ik heb hem met eene zware straf bedreigd*. Insgelijks figuurlijk: *waarmede wilt gij den storm afwenden, die ons bedreigt*. Van hier *bedreiging*. Zie *dreigen*.

BEDREMMELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *dremmelen*, prangen: *vrees* enz. *bedremmelt uwen geest*. HOOFD. *Hij stond geheel bedremmeld*, verlegen.

Bedremmelen is hetzelfde met *bedrommelen*, en *drommelen* is een voorddurend werkw. van *drommen*, dringen, persen, benaauwen.

BEDREVEN, verled. deelw. van *bedrijven*. Ook als een bijv. naamw., *bedrevener*, *bedrevenst*; overdragt., als dikwerf *bedreven* hebbende, en daardoor geleerd zijnde, ervaren: *een bedreven koopman* — *in zekere zaak bedreven*. Van hier ook *bedrevenheid*.

BEDRIEGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en het oude *driegen*, hetzelfde als ons tegenwoordig *bedriegen*: *ik bedroeg*, *heb bedrogen*. Misleiden, teleurstellen: *iemand bedriegen*. In het daaglijkfche leven wordt *zich bedriegen* ook voor dwalen, mistasten genomen: *wanneer gij dit waendet, zoudt gij u bedriegen*. Van hier ook *bedrieger*, *bedriegster*, *bedriegerij*, *bedrieglijk*.

Angelf. *bedrogen*, eng. *to betraij*, zweed. *bedraga*, bij TATIAN. *betriegen*, bij NOTKER. *triegen*.

BEDRIJF, z. n., o., *des bedrijfs*, of *van het bedrijf*;

meerv.

meerv. *bedrijven*. Van het werkw. *bedrijven*. Werk, daad, handeling: *de bedrijven der menschen*. Beroep, hantering: *hij had een eerlijk, schoon geen aanzienlijk, bedrijf*. De hoofdverdeeling van een tooneelspel: *het eerste en tweede bedrijf*.

Bedrijf beteekende oul. ook regtsgebied (fr. *resfort*), gelijk B. HUYDEC. op M. STOKÉ aantoot.

BEDRIJFAL, zie *albedrijf*.

BEDRIJTEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onschaidb. voorz. *be* en *drijten*, kakken: *ik bedreest, heb bedreten*. Bekakken: *het kind heeft zich bedreten*. Bij overdragt, in den gemeenen spreektrant, voor bedriegen: *hij wilde mij bedrijten; maar* enz. Van hier ook *bedrijter, bedrijfter*.

BEDRIJVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onschaidb. voorz. *be* en *drijven*: *ik bedreef, heb bedreven*. Doen, verrigten: *wie heeft dat bedreven? Vreugd bedrijven*, datgeen doen, waardoor men uiterlijk zijne vreugd toont. Oudt. werd *bedrijven* in den zin van regt doen, het regt handhaven, gebezigd, gelijk B. HUYDEC. bij M. STOKÉ aantoot. Van hier ook *bedrijver, bedrijffter, bedrijving*. Zie *bedreven*.

BEDRILLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onschaidb. voorz. *be* en *drillen*: *ik bedrilde, heb bedrild*. Doen dreunen:

Niet om in kar of koets de straten te bedrillen. J. D. DEKKER.

In den gemeenen spreektrant, wordt bedrillen ook voor bestieren, zich bemoeijen, genomen: *ik zal dat wel bedrillen*. Van hier *bedriller, bedrilster, bedrilling*. Ook *bedrilal*, hetzelfde als *bedrijfjal*.

BEDRINKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onschaidb. voorz. *be* en *drinken*: *ik bedronk, heb bedronken*. Dronken maken: *iemand, zich bedrinken*.

NOTEER. gebruikt, voor bedrinken, *itranchen*, TATIEN. *foltrincan*, en bij OTTFRIED is *iruuinen*, door wijn dronken maken.

BEDROEFD, bijv. naamw. en bijw., zijnde eigenlijk, het verled. deelw. van *bedroeven*; *bedroefder, bedroefdst*. Droefheid gewaarwordende: *bedroefd zijn, worden*. *Hij kwam zeer bedroefd thuis*. Een *bedroefd gemoed*. Droefheid aanduidende: *een bedroefd gezigt* — *hij zag er zeer bedroefd uit*. Op droefheid gegrond: *bedroefde gedachten*. Droefheid verwekkende, bedroevende: *bedroefde omstan-*

standigheden. In den gemeenen spreektrant, wordt het ook voor slecht, gebrekkijk, genomen: *eene bedroefde redevoering*. Van hier ook *bedroefheid*. Bij OTTFRIED, *gidruabit*, bij NOTKER., *truo'muotig*.

BEDROEVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *droeven*: *ik bedroefde, heb bedroefd*. Droe-
vig maken: *die tijding heeft mij zeer bedroefd* — *zich le-
droeven*. Oul. werd dit woord ook in den zin van be-
treuren gebezigd: *Joab wert ge'oetscift, dat die coninc
sijnen soen bewende en bedroefde*. BYB. 1477. En bij
SPIEG. komt het voor, in de beteekenis van bedroefd wor-
den: *geen mensch zou van gebrek bedroeven*. Van hier
ook *bedroeving*.

Voor *zich bedroeven* gebruikt OTTFRIED het enkelvou-
dige *sih druaben*. Bij NOTKER. is *getruoben* hetzelfde als
ons *bedroeven*.

BEDROEG (oul. ook *drog*), z. n., o., *des bedrogs*, of van
het bedrog; zonder meerv. Eene bedrieglijke handeling:
een mensch, vol list en bedrog. *Zonder bedrog*. *Een hei-
lig bedrog*, wanneer men, met zoogenoemde goede oog-
merken, en uit godsdienstigheid, de waarheid verbergt,
of iemand misleidt.

BEDROPPELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb.
voorz. *te* en *droppelen*: *ik bedroppelde, heb bedroppeld*.
Droppelsgewijze nat maken, even als *bedruipen*.

BEDRUIPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb.
voorz. *te* en *druipen*: *ik bedroop, heb bedropen*. Hetzell-
de als *bedroppelen*. *Het ge'raad bedruipen* — *de kande-
laar is geheel bedropen*. *Een vette gans bedruipt zich zel-
ven*, spreekw.; van hier *hij kan zich zelve zeer wel be-
druipen*. d. i. heeft middelen genoeg, om te bestaan.

BEDRUKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb.
voorz. *te* en *drukken*: *ik bedrukte, heb bedrukt*. Vol
drukken: *dit blad is aan beide de zijden bedrukt*. Over-
dragt., prangen, benaauwen, verdrukken: *want hij heeft
mij bedrukt*. BYBELVERT. *Die 't volck langhe bedrukt
hadden*. HOUWAERT. *Bedroeven*; doch in deze beteeke-
nis is het verled. deelw. *bedrukt*, alleen in gebruik: *hij
ziet er zeer bedrukt uit*. *Hij bevindt zich in bedrukte om-
standigheden*. Van hier ook *bedrukking*, *bedruktheid*, of
bedroefdheid.

BEDRUPPEN, zie *bedruipen*.

BEDUCHT, verled. deelw., van het verouderde *beduchten*,
waarvoor thands het enkelvoudige *duchten* gebruikt wordt;

- beduchter, beduchtst.* Bevreesd, bekommerd: *voor iets beducht zijn.* Van hier ook *beduchtheid.*
- BEDUIDEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be en duiden*, doen kennen, verklaren: *ik beduidde, heb beduid.* Eigenlijk, door het geven van een teeken aanwijzen: *ik heb hem het huis wel beduid.* Onderregten, overreden: *ik zal het hem wel beduiden.* Beteekenen: *deze twee woorden beduiden genoegzaam hetzelfde.* *Abracadabra is een woord, welk niets beduidt.* Van belang zijn: *dat heeft weinig te beduiden.* Het teeken eener toekomstige gebeurtenis zijn: *dat beduidt niet veel goeds. Wat zal dat beduiden?* Oul. had *teduiden*, (toen *beduden*) ook de betekenis van uitleggen, verklaren; b. v. *die ewe beduden*, de wet verklaren. Van hier ook *beduidenis, beduiding.*
- Hoogd. *bedeuten*, deen. *betyde*, zweed. *betyda*, friesch. *bethioten.*
- BEDUIMELLEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be en duimelen*: *ik beduimelde, heb beduimeld.* Met duimen en vingeren dikwijls aanraken, veel behandelen, en daardoor bezoedelen: *gij moet uw papier zoo niet beduimelen.*
- BEDUIVELLEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be en duivelen*: *ik beduivelde, heb beduiveld.* In den gemeenen spreektrant gebruikelijk, voor *bedremmelen*: *ik zal mij door u niet laten beduivelen*, ook *overduivelen.* Het verled. deelw. *beduiveld* — *hij stond beduiveld* enz., is het meest in gebruik.
- BEDUIZELD**, bijv. naamw., zijnde het verled. deelw. van het ongewone *beduizelen*, doen *teduizelen.* *Beduizeld in het verstand* — *beduizeld maken.* J. OUDAAN. Zie ook *duizelig.*
- BEDUNKEN**, z. n., o., *des bedunkens*, of *van het bedunken*; zonder meerv., zijnde, eigenlijk, de onbepaalde wijs van het verouderde werkw. *bedunken*, waarvoor thands het enkelvoud. *dunken* — *het dunkt mij*, alleen in gebruik is. Meening, gevoelen: *naar mijn bedunken* — *mijns bedunkens.*
- BEDVRIEND**, z. n., m., *des bedvriends*, of *van den bedvriend*; meerv. *bedvrienden.* Van *bed* en *vriend*. Echtgenoot. Zoo ook *bedvriendin.* Zie *bedgenoot.*
- BEDWANG**, z. n., o., *des bedwangs*, of *van het bedwang*; zonder meerv. Van *bedwingen.* Onder zijn *bedwang houden.*
- BEDWARMER**, z. n., m., *des bedwarmers*, of *van den bed-*

- bedwarmer*; meerv. *bedwarmers*. Van *bed* en *warmer*. Iets, waarmede het bed gewarmd wordt.
- BEDWELMEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en het verouderde *dwelmen*, moefogoth. *dwalmon*, sussen, niet wijs zijn: *ik bedwelmdede, heb bedwelmd*. Het hoofd doen draaijen, verwarren, buiten zich zelve brengen: *die tijding bedwelmdede mij geheel*. Van hier ook *bedwelmdheid, bedwelming*.
- BEDWINGEN**, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *dwingen*: *ik bedwong, heb bedwongen*. Door dwang onder zijn geweld brengen: *zijn vijand bedwingen*. Intoomen, inhouden: *zich zelve — zijne hartsrochten, bedwingen*. Van hier ook *bedwinger, bedwingster*.
- BE-EEDIGEN**, (bij KIL. ook *be-eeden*.) bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en het buiten gebruik zijnde *eedigen*, van *eed*: *ik be-eedigde, heb be-eedigd*. Met eenen eed bevestigen: *iets plegtiglijk be-eedigen*. In den eed nemen — met eenen eed verbinden: *iemand, bij het aanvaarden van zijn ambt, te-eedigen*. Van hier ook *be-eediging*.
- BEEK**, z. n., vr., *der*, of *van de beek*; meerv. *beken*. *Het geruisch van eene snelle beek*. VOND.
- BEELD**, (oul. *bild, held*) z. n., o., *des beelds*, of *van het beeld*; meerv. *beelden*. *Het beeld te schaken*. VOND. Iedere klare of zinlijke voorstelling eener zaak — denkbeeld: *de treurige bemint al de beelden, die zijne treurigheid voedsel geven*. De zichtbare voorstelling eener zaak, beeldnis: *een geschilderd, gegoten, of gesneden beeld — beelden aanbidden*. Ook wordt door het woord *beeld*, voor eenen persoon genomen, somwijlen, het denkbeeld van schoonheid uitgedrukt: *zij is een beeld van eene vrouw, eene schoone vrouw*. Hiervan is het, in den gemeenen spreektrant, gebruikelijke bijv. naamw. *beeldig*, ook wel *beelderig*, voor schoon, afkomstig: *het is een beeldig (beelderig) kind*.
Bij OTTFRID. *bilid*, KERO *pilid*, WILLERAM. *bilide*, NOTKER. *pild*, angelf. *bilith*, deen. *Billede*, zweed. *be-laette*.
- BEELDELIJK**, zie *beeldlijk*.
- BEELDEN**, bedr. w., gelijkvl. Van *beeld*: *ik beeldde, heb gebeeld*. Iets eene gedaante geven: *enen man van sneeuw beelden*. *Dat onse heer den mensche ghebeeldet heeft* enz. GULDEN TROEN.

De beeldhouwkunst, graveerkunst, schilderkunst, teekenkunst, enz. worden *beeldende kunsten* genoemd. Van hier ook *beeldenaar*: *de beeldenaar van den geestrijken Ridaer*. VOND.

BEELDENDIENAAR, z. n., m., *des beeldendienaars*, of *van den beeldendenaar*; meerv. *beeldendienaars*. Van *beeld* en *denaar*. Iemand, die aan beelden eene godsdienstige eerbewijzing toebrengt.

BEELDENDIENST, z. n., m., *van den beeldendienst*; zonder meerv. Van *beeld* en *dienst*. De godsdienstige eerbewijzing aan beelden.

BEELDENRIJK, bijv. naamw. en bijw., *beeldenrijker*, *beeldenrijkst*. Rijk in beelden: *eene beeldenrijke tekening*. Rik in zinnelijke voorstellingen: *eene beeldenrijke beschrijving*.

BEELDGIETER, z. n., m., *des beeldgieters*, of *van den beeldgieter*, meerv. *beeldgieters*. Van *beeld* en *gieter*. Een kunstenaar, die beelden van metaal enz. giet.

BEELDHOUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van *beeld* en *houwen*: *ik beeldhouwde*, *heb gebeeldhouwd*. Beelden, of versierelen, uit hout of steen houwen: *dat lofwerk is fraai gebeeldhouwd*. Van hier ook *beeldhouwer*, *beeldhouwerij*, *beeldhouwersknecht*, *beeldhouwerswinkel*, *beeldhouwkunst*.

BEELDLIJK, (*beeldelijk*) bijv. naamw. en bijw., *beeldlijker*, *beeldlijkst*. Een beeld gelijk, of een beeld in zich bevattende: *eene beeldlijke voorstelling* — *hij droeg het beeldlijk voor*.

BEELDNIS, z. n., vr., *der*, of *van de beeldnis*; meerv. *beeldnisen*. Beeld. Zie *nis*.

BEELDSNIJDER, z. n., m., *des beeldsnijders*, of *van den beeldsnijder*; meerv. *beeldsnijders*. Van *beeld* en *snijder*. Iemand, die beelden en sieraden uit hout snijdt. Van hier ook *beeldsnijderij*.

BEELDSPRAAK, z. n., vr., *der*, of *van de beeldspraak*; meerv. *beeldspraken*. Van *beeld* en *spraak*. Eene spraak, of taal, welke de zaken niet met letters en woorden, maar met beelden, uitdrukt, naar het grieksch *hieroglyphen* genoemd; in onderscheiding van de woordspraak. Misschien drukt *beeldschrift*, in tegenoverstelling van letterschrift, het denkbeeld beter uit.

BEELDSTORMER, z. n., m., *des beeldstormers*, of *van den beeldstormer*; meerv. *beeldstormers*. *Beeld* en *stormer*. Iemand, die de beelden bestormt — in de kerklijke geschiedenis der oude tijden, iemand, die de beelden, met geweld

weld uit de kerken wegvoert, of vernielt. Van hier *beeldformerij*.

BEELDWERK, z. n., o., *des beeldwerks*, of *van het beeldwerk*, meerv. *beeldwerken*. Van *beeld* en *werk*. Eene algemeene uitdrukking, om het werk van beeldende kunstenaars aanteduiden.

BEEMD, z. n., m., *des beemds*, of *van den beemd*; meerv. *beemden*. Weide: *in den beemt*. VOND. Bij de Dichters is het woord *beemd* zeer in gebruik, b. v.: *een beemd van 't reinst genoeg*. Zoo zegt men ook, *in den dichterlijken stijl: zijnen geest laten weiden in den ruimen beemd van iemands lof*.

BEEN, z. n., o., *des beens*, of *van het been*; meerv. *beenen*. Het been, of de pijp, tusschen de knie en den voet: *een been breken*. Daarvan ontleende spreekwijzen zijn: *een leger op de been brengen*, oprigten, aanwerven — *van de been geraken*, ziek worden — *op de been zijn*, komen, van eene ziekte hersteld worden, zijn — *het volk kwam op de been*, stond op, werd oproerig — *iemand eenen maken*, weghelpen, wegiagen — *zich op de been houden*, staande blijven, zijnen stand behouden.

Uit de boven aangevoerde spreekwijzen *op de been brengen*, *op de been komen*, *van de been geraken* enz. is geenzins afte leiden, dat het woord *been* van het vr. geslacht zoude zijn, dewijl het eene verkorting is, voor, *op de beenen*, *van de beenen*, even als men zegt *de visch koken*, voor *de vischen*. Figuurlijk, worden schonken en botten *beenen*, ook *beenderen*, genoemd: *de teenen uit het vleesch nemen* — *er is niets dan vel en been aan hem*. *Doodsbeenderen*.

Deen. *been*, angelf. *ban*, engel. *bone*, zweed. *ben*, hoogd. en ijsl. *Bein*. In het gr. is *βαίω* ik ga. Dewijl nu de beenen de natuurlijke werktuigen zijn, van welken wij ons in het gaan bedienen, mag men veiliglijk stellen, dat er zekere gemeenschap tusschen het grieksche en duitfche woord plaats heeft.

BEENACHTIG, bijv. naamw., *beenachtiger*, *beenachtigst*. Dat iets van been heeft, naar been gelijkt. Zie *achtig*.

BEENBREUK, z. n., vr., *der*, of *van de beenbreuk*; meerv. *beenbreuken*. Van *been* en *breuk*. De breuk eens beens.

BEENDERHUIS, z. n., o., *van het beenderhuis*; meerv. *beenderhuizen*. Eene bewaarplaats van de beenderen der lijken, op, of bij de kerkhoven — *knekelhuis*.

BEEN-

BEENDROOG, bijv. naamw. en bijw., zonder trappen van vergrooting. In het daaglijkfche leven, voor zeer droog, zoo droog als een been.

BEENEN, bijv. naamw., onveranderlijk. Van been gemaakt: *eene beenen kam*.

BEENHAKKER, zie *vleeschhouwer*.

BEENIG, bijv. naamw.; zonder trappen van vergrooting. Dat fchonken en botten heeft: *beenig vleesch*. Dat beenen heeft; doch in dezen zin is het alleen in eenige zamenftellingen gebruikelijk, als: *tweebeenig, dik — dun.eenig, kort — langbeenig, krombeenig* enz. Zie *ig*.

BEER, z. n., m., *des beers*, of *van den beer*; meerv. *beeren*. Zeker viervoetig wild dier: *het grommen van den beer*. VOND. In den gemeenen spreektrant, zegt men: *den beer loslaten*, voor, zich in alle mooglijke losbandigheid en razende onbezonnenheid toegeven. Ook *een ongelikte beer*, voor een onbefchaafd, onbefchaamd mensch. Ook wordt het mannetje van eene zeug, *een beer, beerwerken*, genoemd. Figuurlijk, dragen twee fterrenbeelden, om eenige gelijkheid, dezen naam, waarvan het eene *de groote beer* genoemd wordt, zijnde een gefternte, welk bij ons nooit ondergaat; het andere, *de kleine beer*, ftaat het naaste bij de noordpool. Verder wordt zeker krijgftuiger Ouden, met een fcherpruggig verdek, waarmede eenig krijgsvolk tot aan de muren gevoerd werd, om die te beftormen, *een beer*, of *stormbeer*, genoemd. Wijders draagt zekere dikke, in het water gemetfelde muur, van gedaante als een stormbeer, dienende, om den flag van het water aftekeeren, dezen naam; gelijk ook het fchuins opgaande metfelwerk, aan den voet van een groot gebouw, *een beer* genoemd wordt.

Hoogd. *Bär*, eng. *bear*, deen. *Biörn*, zweed. *björn*.

TEN KATE leidt dit woord, in de eigenlijke beteekenis van een viervoetig wild dier, van het oude *baren, beren* (dragen, voerdbrengen) af, als aanduidende de ongemeene teeldrift, aan deze dieren eigen. Anderen brengen het tot het oude *baren, beren*, in de beteekenis van een fterk geluid maken, brommen, dewijl dit dier zich door zijne brommende ftem genoegzaam van andere dieren onderscheidt. Nog anderen achten het van het gr. *βειπός*, vlokig, harig, afkomstig, dewijl een beer, bij uitnemendheid, zoodanig is.

BEERENHUID, z. n., vr., *der*, of *van de beerenhuid*; meerv.

- meerv. *beerenhuiden*. Van *beer* en *huid*. De huid van eenen beer.
- BEERENKLAAUW, z. n., m., *des beerenklaauws*, of *van den beerenklaauw*; het meerv. is niet in gebruik. Zeker kruid.
- BEERENLEIDER, z. n., m., *des beerenleiders*, of *van den beerenleider*; meerv. *beerenleiders*. Van *beer* en *leider*. Iemand, die met beeren omzwerft.
- BEERIN, z. n., vr., *der*, of *van de beerin*; meerv. *beerinnen*. Het wijfje van den beer.
- BE-ERVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *erven*: *ik beerfde*, *heb beerfd*. Door erven verkrijgen. Van hier ook *beerving*.
- BEEST, een van het lat. *bestia* ontleend z. n., o., *van het beest*; meerv. *beesten*. Een onredelijk dier: *'t groote beest*. OUDAAN. In het woord *beest* heeft een geflachtverloop plaats. Bij de Ouden is dit woord altijd vrouwlijk geweest: *omme dat hij eener beeste gheleke*. A. BYNS. En bij latere fchrijvers: *al sittend' op de beest*. D. HEINS. En dit geflacht heeft bij ons nog stand gehouden in de fpreekwijs *de beest spelen*, niet *den beest*, noch *het beest*. Met verachting van een flecht mensch fprekende, zegt men: *hij, zij, is een beest*.
- BEESTACHTIG, (*beestig*) bijv. naamw. en bijw., *beestachtiger*, *beestachtigst*. Dat iets van de beesten heeft, onbefchoft, beneden de waarde der menschheid: *het is een beestachtig mensch* — *hij gedraagt zich beestachtig*. Van hier ook *beestachtigheid*.
- BEESTIG, zie *beestachtig*.
- BEET, (*bete*) z. n., m., *des beets*, of *van den beet*; meerv. *heten*. Van *bijten*. Een hap: *eenen beet in iets doen*. Figuurlijk, van het geweten, deszelfs verwijtingen: *het gevoel van fchuld doorknaagt zijnen boezem met geheime beten*. — Een brok, of zoo veel als de mond tegelijk kan vatten, en de tanden kunnen malen: *een beet broods*. — De door eenen beet veroorzaakte verbreking, en de plaats, waar iets gebeten is geworden: *den beet van eenen appel affnijden* — *de beet van eene vloot*. Ook wordt het woord *beet* gebezigd in de fpreekwijs *iemand beet hebben*, *beet krijgen*.
- BEET, z. n., vr., *der* of *van de beet*; meerv. *beeten*. Zekere wortel, ook *beetwortel* en *kroot* genoemd.
- BEETJE, z. n., o., *van het beetje*; meerv. *beetjes*. Het verkleinwoord van *beet*, *bete*. Stukje: *een beetje brood*. Dit

Dit woord is, door het gebruik, op alle weinigheid betrekkelijk gemaakt, en men zegt, doch zeer oneig-n, zoo wel *een beetje bier, wijn enz.*, als *een beetje vleesch, kaas enz.*, schoon dit *beetje*, als afkomstig van *beet*, en dat van *bijten*, eigenlijk, alleen op iets, welk eetbaar is, of gebeten kan worden, toepasselijk is.

B E F, z. n., vr., *der*, of *van de bef*; meerv. *beffen*. Van dit *bef*, heeft men het werkw. *beffen*, in den zin van eene bef aandoen, gevormd, waarvan het verled. deelw. *gebeft* in gebruik is; b. v. *gemanteld en gebeft zijn*.

B E F A A M D, bijv. naamw. en bijw., zijnde het verled. deelw. van *befamen*. *Befaamder, befaamdst*. Berucht, beroemd, overal bekend: *bij dit befaamt verstant*. **V O N D E L**. Bij **K I L**. komt dit woord alleen in eenen kwaden zin voor, gelijk de Ouden het meestal zoodanig gebruikten: *die befaemt gheweest is van tyrannije*. **H O U W A E R T**. **V O N D E L** gebruikt het in eenen goeden zin: *zij was geenfins befaemt door haer geboortelant*; en thands wordt het gen. egzaam niet anders gebezigd. Even zoo is het werkw. *befamen*, welk weinig meer voorkomt, oul., in eenen kwaden zin gebezigd: *maer ic en wil niemant bifondert befamen*. **A. B Y N S**. **H O O R T** gebruikt het in eenen goeden zin: *zijns levens heele loop doet hem voor goot befamen*.

B E G A A F D, bijv. naamw. en bijw., zijnde het verled. deelw. van *begaven*. *Begaafder, begaafdst*. Met iets als eene gaaf verrijkt, verfierd: *een man, die van de natuur met veel verftand begaafd is*. Het fchijnt, dat dit woord, oudtijds, ook in eenen algemeenen zin, en ten aanzien van alles, wat ons door God wordt toegezonden, zoo wel kwaad, als goed, gebezigd is geworden; althands **K I L I A A N** zegt *gave Gods, donum Dei, pestis vel alia lues, a Deo inmisfa*; hetwelk door het bekende versje voor het amfteldamsche dolhuis, dat men aan **V O N D E L** toefchrijft:

Die met krankzinnigheydt zijn begaajt,

Die worden hier gefpyst en gelaajt,

niet weinig bevestigd wordt. Van hier ook *begaafdheid*, bekwaamheid.

B E G A A N, bedr. w., onregelm. Van het onfcheidb. voorz. *be en gaan*: *ik beging, heb begaan*. Betreden: *ik heb dat pad dikwijls begaan*. — Doen, bedrijven, doch meestal, wanneer van flechte, of gebreكية handelingen gefproken wordt: *een schelmftuk — eenen moord — eene dwaasheid begaan*. *Laat mij met die zaak maar begaan*. **H O O F T** gebruikt dit woord in den zin van bejagen, of verkrijgen:

gunst

gunst te begaan. In de beteekenis van plegtiglijk vieren, waarin het, onder anderen, bij M. STOKE en KILIAAN voorkomt, is dit woord verouderd. Het deelw. *begaan*, voor bezorgd, bekommerd, b. v. *om*, *over*, of *met iets begaan zijn*, is in algemeen gebruik.

BEGAPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *gapan*: *ik begaapte*, *heb begaapt*. Eigenlijk, met opgesperden mond bezien, nieuwsgieriglijk bekijken: *zij begapen al wat ik doe*. Van hier ook *begaper*, *begaping*.

BEGAVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *gaven*. Van *gaaf*, *gave*: *ik begaafde*, *heb begaafd*. Met iets als eene gaaf verzien: *de natuur had hem met veel verstand begaafd*. Zie *begaafd*.

BEGEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *geren*: *ik begeerde*, *heb begeerd*. Vurig, met drift, verlangen: *hij heeft alles, wat zijn hart begeert*. *Eene vrouw aanzien, om haar te begeren*. — Naar iets haken, trachten, het verkrijgen eener zaak zoeken: *hij begeert de gansche nalatenschap*. — Zijn verlangen uiten, te kennen geven: *iemand ter vrouw begeren*, — *wat begeert gij?* Afvorderen: *gehoorzaamheid van iemand begeren*. De Ouden bezigden dit werkw. ook met den tweeden naamval, b. v. *dies begheerden*, d. i. *die des begeerden*. Ook wordt *begeren*, voor *begeerte*, als een zelfst. naamw. van het onz. geslacht, gebezigd: *verplichte sijn begeeren*. HUYGH. *Wat is uw begeren?* Voor *begeren*, hoogd. *begehren*, deen. *begiare*, zweed. *begaera*, was, weleer, het eenvoudige *geren* gebruikelijk, bij KERO, *keron*, bij OTFRID., NOTKER., WILLERAM. en ISIDOR. *geron*, moesog. *gairnan*, angelf. *geornian*, *gyrnian*. De Ouden schreven *geren* en *geeren*, en dus ook *begeren* en *begeeren*, met de zacht-lange *e* en de scherp-lange *ee*, doch meest het eerste. De rotterdamsche, en zelfs de door genoegzaam gansch Nederland heerschende tongval, die *begeren* heeft, van het verouderde *geren*, haken, trachten, komt met het angelfaksische overeen; doch *begeeren*, van het verouderde *geeren*, waarvan *gierig*, zoo als KILIAAN en de Staten BYBEL hebben, met het moesogotische.

BEGERIG, bijv. naamw. en bijw., *begeriger*, *begerigt*. Verlangende, begeerte hebbende: *begerig naar eer, rijkdom enz.*, *hij was zeer begerig, om haar te zien*. De Ouden gebruikten dit *begerig* ook met den tweeden naam-

naamval, b. v. WILLERAM: *ande machot hin gitogan zhes ewigan rihduomes*, d. i. *ende maakt hem begerig des eeuwigen rijkdoms.*

BEGEERLIJK, bijv. naamw. en bijw., *begeerlijker, begeerlijkst.* Het geen, dat begeerd, of verlangd, kan en mag worden: *eene begeerlijke zaak, al wat aan hem is, is zeer begeerlijk.* — Hebzuchtig, inhalig: *een begeerlijk mensch, hij is al te begeerlijk.* Van hier ook *begeerlijkheid.* Zie *lijk en heid.*

BEGEERTE, z. n., vr., *der*, of *van de begeerte*; meerv. *begeerten.* Driftig verlangen: *de begeerte naar roem, tijdelijk vermogen enz. Zijne begeerte valdoen. Hij brandde van begeerte, om u te zien. Wil: het is zijne begeerte, dat men den vijand aanvalle.*

BEGEKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be en gekken*, van *gek: ik begekte, heb begekt.* Bespotten, als gek behandelen: *iesmand begekken. Heliseus sach men van de kinderen begekken.* SP. VAN SIN-NEN.

BEGELEIDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be en geleiden: ik begeleidde, heb begeleid.* Vergezellen: *hij heeft mij, op de gansche reis, begeleid.* Van hier ook *begeleider, begeleiding, begeleidster.*

BEGELUKZALIGEN, bedr. werkw., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be en gelukzaligen*, van *gelukzalig: ik begelukzaligde, heb begelukzaligd.* Gelukzaligheid aanbren-gen, gelukkig maken: *de begelukzaligende leer van Kristus.*

Een nieuw zamengefteld woord, dat, vooral bij de kerklijke Redenaars, in gebruik schijnt te komen.

BEGENADIGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be en genadigen*, van *genade: ik begenadigde, heb begenadigd.* Genade bewijzen: *eenen kwaaddoener begenadigen*, de verdiende straf, uit genade, kwijtschelden. Van hier ook *begenadiging.*

BEGEVEN, bedr. werkw., ongelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be en geven: ik begaf, heb begeven.* Schenken: *een amt begeven.* — Zich aan eene andere plaats vervoegen: *zich naar Amsteldam, naar huis, in het veld, op het land, uit de stad, in gevaar, op de vlugt, in een klooster, op den weg, ter rust, in den echt enz. begeven.* — Verlaten: *ik zal u niet begeven — de moed begeeft mij. Dat touw zal u begeven*, zal breken. Van hier ook *begever, begeving.*

BEGIETEN, bedr. werkw., ongelijkvl. Van het onfscheidb.

scheidb. voorz. *be* en *gieten*: *ik begoot, heb begoten*. Door *gieten* nat maken: *de planten begieten*. In de gemeenzame verkeerling, is de spreekwijs *een werk begieten* gebruikelijk, voor, lustig drinken op den goeden voortgang van eenig werk.

BEGIFTEN, zie het volgende.

BEGIFTIGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *giftigen*, zijnde het voordd. werkw. van *giften*, en dit van *gift*: *ik begiftigde, heb begiftigd*. Beschenken: *hij heeft mij met eenen kostbaren ring begiftigd*. Van hier ook *begiftiger, legiftigster, begiftiging*.

BEGIJN, (*Bagijn*) z. n., vr., *der*; of van *de begijn*; meerv. *begijnen*. Zekere geestlijke dogter, maar die geene gelofte doet.

In het middeleeuwsche latijn wordt deze soort van Nonnen *beguinae, beginae*, en in het fr. *beguines* genoemd. De oorsprong dezer benaming is nog onzeker. Eenigen leiden dezelve van *Begga*, zuster der heilige Geertruid af, die de stichtster dezer orde zoude wezen; anderen van *Lambert Le Begue*, eenen priester, die insgelijks voor stichter gehouden wordt; nog anderen van *Begga*, Pipijns dogter, die in een klooster gegaan is. ADELUNG acht dezen naam, waarschijnlijkst, afkomstig van het oude *begge*, d. i. bedelen, dewijl de Begijnen voornaamlijk van het bedelen bestonden. HOPPERUS vindt den waarschijnlijksten oorsprong van dit woord in *beginnen*, WACHTER. in het angelf. *began, bigan, biggan*, eeren; waarnemen; zoodat *Begijn* dan, eigenlijk, eene vrouw, of dogter, zou wezen, die de regels van hare orde met zorgvuldigheid waarneemt. Ik vind, in *de nieuwe chronijcke van Brabant*, 1565, onder de beeldnis van *Begga*, huisvrouw van Angijs (*Ansigisus*), twintigften hertog van Brabant, dat Angijs, in het jaar 685, door Goduono vermoord zijnde, *Begga* het klooster te Landen gesticht heeft, en „*van Begga hebben die Begijnen haren naam behouden*.”

In vervoig van tijd, heeft men dezen naam ook gegeven aan zekere soort van sluizers, met welken de Begijnen haar hoofd dekten.

BEGIN, z. n., o.; *des begins*, of van *het begin*; het meerv. is niet in gebruik. Van *beginnen*. Aanvang: *het begin aller dingen — een begin maken*.

BEGINNEN, onzijd. en bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *ginnen*: *ik begon, heb begonnen*.

Onzijd., eenen aanvang nemen: *het begint te regenen —*

het heeft begonnen te regenen. Bedr., den aanvang maken: *een werk beginnen.* Figuurlijk, ondernemen: *wat zult gij beginnen?*

Hoogd. *beginnen*, bij KERO *pikinnen*, bij WILLERAM. en OTTFRID. *beginnan*, goth. *duginnan*, angelf. *beginnan*, zweed. *beginna*, deen. *begijnde*, engel. *to begin*. JUNIUS wil, dat dit woord afkomstig (en derhalve een voorddurend werkw.) is van *gaan*, overeenkomstig met het lat. *adgredi*. Doch het eenvoudige *ginnen*, *ordini*, is bij ons niet onbekend. De onvolm. verleden tijd is nu, meestal, *begon*, schoon anders *begost* bij velen in gebruik geweest is: *die dit spoor begosten te leggen.* VOND. De Ouden bezigten ook *begonst*, *begonde*, *began*, in den onvolm. verled. tijd, en *begost* in het verled. deelw.

BEGINSEL, z. n., o., *des beginsels*, of *van het beginsel*; meerv. *beginsels*. Het begin, de grond: *de beginsels zijn altoos moeilijk.* Zie *sel*.

B EGLIMPEN, bedr. w., van *glimp*, bij J. OUDAAN voorkomende, in den zin van eenen schoonen schijn aan iets geven. Van hier ook *beglimping*.

B EGLUREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *gluren*: *ik begluurde, heb begluurd.* Belocren, glurende opmerken, beschouwen: *iemand begluren*, deszelfs woorden en daden heimlijk opmerken, belpieden. Van hier ook *beglurer*, *begluurster*, *begluring*.

BEGOOCHELEN, (*beguichelen*) bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *goochelen*: *ik begoochelde, heb begoocheld.* Verblinden, bedriegen. Van hier ook *begoochelaar*, *begoocheling*.

BEGOOIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *gooijen*: *ik begooide, heb begoooid.* Gooijende bereiken: *ik kon de overzijde der rivier met eenen steen begooijen.*

BEGRAAFNIS, z. n., vr., *der*, of *van de begraafnis*; meerv. *begraafnisen*. Het begraven, de uitvaart: *eene deftige begraafnis.* Zie *nis*.

BEGRAAFPLAATS, z. n., vr., *der*, of *van de begraafplaats*; meerv. *begraafplaatsen*. De plaats, waar men begraaft.

BEGRAAUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *grauwen*: *ik begrauwde, heb begrauwd.* Scherp berispen.

BEGRAVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *graven*: *ik begroef, heb begraven.* Ter aar-

aarde bestellen! *eenen dooden begraven*. Figuurlijk zegt men *zich begraven*, voor zich verichanfen: *het leger heeft zich sterk begraven*. Ook wordt het voor verbergen gebezigd: *ach dat het in de diepste vergetelheid begraven ware!* Van hier ook *begraving*.

Hoogd. *begraben*, deen. *begrave*, zweed. *begräwa*, bij KERO *picraban*, bij OTTFRID. *bigraben*. Het is een woord, zegt WACHTER., welk de Franken en Alemannen van *graf* gemaakt hebben.

BEGRAZEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *grazen*, van *gras*: *ik begraasde*, *he's begraasd*. Met gras bedekken; doch het verled. deelw. *begraasd* is alleen in gebruik: *begraasde heuvelen*. Bij KIL. vindt men *begraste boter*, waarvoor wij *grasboter* gebruiken.

BEGRENZEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *grenzen*: *ik begrensd*, *heb begrensd*. Met grenzen verzien; doch in dezen zin is het niet meer in gebruik. Figuurlijk, bepalen: *de te zeer begrensd* *tijd*, *die mij nog overig is*.

BEGRIIP, zie *begrip*.

BEGRIJPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *grijpen*: *ik begreep*, *heb begrepen*. Vervatten: *al wat de wereld in zich begrijpt* — *dat is daaronder niet begrepen*. Met het verstand bevatten: *wie kan dat begrijpen?* Bij KIL. is *begrijpen* ook *berispen*; van waar nog de gemeene spreekwijs: *ik wil daarin niet begrepen zijn*.

BEGRIJPLIJK, bijv. naamw. en bijw., *begrijplijker*, *begrijplijkst*. Hetgeen zich met het verstand begrijpen, bevatten, laat: *eene begrijplijke zaak*. *Iets begrijpelijk maken*, *voorstellen*, enz. Zie *lijk*. Van hier ook *begrijpelijkheid*.

BEGRIMMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *grimmen*: *ik begrimde*, *heb begrimd*. Met een grimmig gelaat aanzien. Ook straf bejegenen: *iemand begrimmen*. Zie *grimmen*.

BEGRIP, z. n., o., *des begrips*, of *van het begrip*; meerv. *begrippen*. Verstand, oordeel: *schrander van begrip zijn*. Hetgeen, dat beknopt zamen gevat is — inhoud: *een kort begrip der kristlijke leer*. Elke voorstelling der ziel: *naar mijn begrip* — *ik kan mij geen begrip van die zaak maken*.

- Begrip* is van *begriipen*, en hierom plagt men ook *begriip* te schrijven; doch thands is *begrip* meest in gebruik.
- BEGROEIJEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *groeijen*: *ik begroeide, heb begroeid*. Het verled. deelw. *begroeid* is thands, genoegzaam, alleen in gebruik: *de straat is geheel met gras begroeid*. VOND. zegt nog: *daer 't gras begroeit de straten*.
- BEGROETEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *groeten*: *ik begroette, heb begroet*. Met eenen groet inhalen, ontvangen, verwelkomen, geluk wenschen. Ook spottende: *den vijand met kanonschoten begroeten*. Van hier ook *begroeting*.
- BEGROMMEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *grommen*: *ik begromde, heb begromd*. Beknorren.
- BEGROOTEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *grooten*, van *groot*: *ik begrootte, heb begroot*. Schatten, berekenen: *de schade begrooten*. Van hier ook *begrooting*.
- BEGRUIZEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *gruizen*: *ik begruisde, heb begruisd*. Bemorsen: *met stof en bloed begruisd*. L. BAKE. Voor begruisd werd ook *begruijeld* gebezigd, van *begruijelen*.
- BEGUICHELEN**, zie *begoochelen*.
- BEGUNSTIGEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *gunstigen*, van *gunst*: *ik begunstigde, heb begunstigd*. Gunst bewijzen: *iemand met iets begunstigen*. In eene uitgestrektere beteekenis, voordeelig zijn: *de omstandigheden hebben mijn oogmerk zeer begunstigd*. Van hier ook *begunstiger, begunstiging, begunstigler*. *Begunstigen* is, eigenlijk, het voordd. werkw. van het in onbruik geraakte *begunsten*.
- BEHAAGLIJK**, bijv. naamw. en bijw., *behaaglijker, behaaglijkst*. Behagen verwekkende, aangenaam: *hij is een behaaglijk man* — *hij weet zich overal behaaglijk te maken*. Van hier ook *behaaglijkheid*, oudt. gebruikelijk voor schoonheid: *wivelike behaaglijkheit*. BYB. 477. — en voor sieraad: *met allerley behaechlijcheyt omhangen*. CL. SP. Zie *lijk en heid*.
- BEHAGEN**, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en het oude *hagen*: *behaagde, heeft behaagd*. Gevalen; met den derden naamval des perfoons: *het behaagde hun*. Eigenlijk is *behagen* een onperfoonlijk werkw.: *het behaagt*

- haagt mij, heeft u behaagd* enz. Doch thands bezigt het gebruik hetzelfde ook als persoonlijk: *gij behaagt mij niet* enz. *Behagen* wordt ook als een zelfst. naamw. van het onz. geslacht, zonder meervoud, gebezigd: *behagen in iets hebben, scheppen* enz.
- BEHALEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *halen*: *ik behaalde, heb behaald*. Verkrijgen: *de overwinning behalen — schandę behalen*. Betrekken, inwikkelen: *iemand in eene zaak behalen — ik wil daarin niet tehaald zijn*. Van hier ook *behaling*.
- BEHALVE**, voorzetsf. en bijw. Uitgenomen. Voorzetsf.: *ik heb allen gesproken, behalve hem*. Bijw.: *ik ga wandelen, behalve wanneer het regent*. Zie, over den aard en het gebruik van dit woord, **INLEIDING**, bl. 183, 184.
- BEHANDELEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *handelen*: *ik behandelde, heb behandeld*. Eigenlijk, met de handen aanraken, door de handen laten gaan: *dat boek is zeer behandeld*. Figuurlijk, met den geest bearbeiden: *een fraai onderwerp behandelen*. Zich omtrent iemand gedragen: *hij heeft mij slecht behandeld*. Van hier ook *behandeling*.
- BEHANDIGEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *handigen*: *ik behandigde, heb behandigd*. Overgeven, ter hand stellen: *iemand iets behandigen*.
- BEHANGEN**, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *hangen*: *ik behing, heb behangen*. Met eene aangehangene zaak bedekken: *eene kamer met tapijt behangen*. Van hier ook *behanger, behangsel*. Zie *er* en *sel*.
- BEHARTIGEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en het ongewone *hartigen*: *ik behartigde, heb behartigd*. Ter harte nemen: *eene zaak wel behartigen*. Van hier ook *behartiger, behartiging, behartigster*.
- BEHEBT**, bijv. naamw. en bijw., zijnde, eigenlijk, het oude verled. deelw. van het niet gebruikelijke werkw. *beheben*. Beladen, onderhevig: *met gierigheid — met vele kwalen behebt zijn*.
- BEHEEREN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *heeren*: *ik beheerde, heb beheerd*. Regeren, bestieren: *zijn eigen goed beheeren*. Van hier ook *beheerer, beheerster, beheering*.
- BEHEERSCHEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *heerschen*: *ik beheerschte, heb beheerscht*. Heerschappij over iets hebben, voeren, enz.: *landen beheer-*

heerschen — *zijne driften beheerschen*. *Zij beheerscht mijn hart*. Van hier ook *beheerscher*, *beheersching*, *beheerscherster*.

BEHEINEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *heinen*: *ik beheinde, heb beheind*. Met eene heining bezetten. Zie *omheinen*. HOOFD gebruikt *beheind*, bij overdragt: *beheinde kuisheit (septa pudicitia)*, of *eerbaarheid*.

BEHELPEN, wederk. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *helpen*: *ik beholp mij, heb mij geholpen*. Zich helpen, bedienen: *hij behelpt zich met leugens*. Tevreden zijn, zich laten wel gevallen: *ik moet mij met weinig behelpen*.

BEHELZEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en het niet gebruikelijke *helzen*: *ik behelste, heb behelste*. Eigenlijk *behalzen*, van *hals*, even als *omhelzen*, d. i. iemands hals met de armen omvatten. *Behelzen* wordt alleen gebezigd, in den zin van in zich bevatten, vervatten, begrijpen: *die brief behelst geen goed nieuws*.

BEHENDIG, bijv. naamw. en bijw., *behendiger, behendigst*. Eigenlijk, bekwaam in het uitvoeren van alles, wat men *ter hand* neemt: of, gelijk men anders zegt, *handig*, die de zaken altijd aan het regte einde weet aantevatten: *hij is een behendig werkmeester — hij weet behendig met die zaak omtegaan*. VOND. en anderen gebruiken het in den zin van heimlijk: *nu zegtze: ga behendigh enz*. VOND. Ook wordt het voor loos, schrande, gebezigd:

Gelijk een looze en nijvre vogelaar

Zijn strikje weet behendig optehangen. H. SCHIM.

Van hier ook *behendigheid*, *behendiglijk*, in al de genoemde beteekenissen. Zie *ig*.

Bij KIL. vinden wij *behend* als niet onderscheiden van *behendig*. Volgens WACHTER. beteekent het eerste echter snel, vlug.

BEHOEDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *hoeden*: *ik behoedde, heb behoed*. Beschutten, beschermen: *God behoede u voor alle ongelukken!* Van hier ook *behoeder*, *behoeding*, *behoedster*.

BEHOEDZAAM, bi v. naamw. en bijw., *behoedzamer, behoedzaamst*. Bezorgd, om zich voor eenig gevaar te hoeden — voorzigtig: *hij is een behoedzaam man*. Men kan

kan in deze zaak niet behoedzaam genoeg zijn. Van hier ook behoedzaamheid.

BEHOEF, z. n., o., *des behoefts*, of *van het behoef*; zonder meerv. Al wat noodig is, of wat de tegenwoordige staat van zaken vordert. Een genoegzaam reeds verouderd woord, alleen nog overig in de spreekwijs *ten behoeve*, beteekenende tot nut, voordeel: *t'zijnen behoeve*. HOOFD. *Ten behoeve der armen. — Tot sijn behoeft*. BYB. 1477.

Hoogd. *Behuf*, deen. *Behov*, angelf. *beheve*, eng. *behoof*, zweed. *behof*. Het stamwoord *hof* is nog in het zweedfche voorhanden, en beteekent hetgeen, dat tot eene zaak noodig is. Had WACHTER. de verwantfchap van dit woord gekend, dan zou hij *behoef* niet van het lat. *opus* afgeleid hebben.

BEHOEFTE, z. n., vr., *der*, of *van de behoefte*; meerv. *behoefsten*. Hetgeen dat men behoeft, nooddruit, gebrek: *mijne behoeften gaan mijne inkomsten ver te boven — de sterke drank is hem eene behoefte geworden. Wie zal haar in hare behoefte helpen?* Dit woord wordt ook zamengesteld gebezigd, doch meest in het meerv., als *mondbehoefsten*, levensmiddelen — *fchrijfbehoeften*, alles wat men noodig heeft om te fchrijven, pennen, papier enz.

BEHOEFTIG, bijv. naamw. en bijw., *behoeftiger*, *behoeftigtst*. Gebrek hebbende, armoedig: *een behoeftig mensch. Behoeftig worden*. Van hier ook *behoeftigheid*.

BEHOEVEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het onfcheidb. voorz. *be* en *hoeven*: *ik behoefde*, *heb behoeft*. Bedr., noodig hebben: *een kind behoeft niet veel tot zijn onderhoud*. Onz., met het hulpw. *hebben*. Verpligt zijn, noodzaaklijk zijn: *gij behoeft dat niet te betalen. Voor mij behoeft dat niet*.

BEHOOREN, onz. w., gelijkvl. Van het onfcheidb. voorz. *be* en *hooren*: *ik behoorde*, *heb behoord*. Betamen, noodzaaklijk zijn: *dat behoort zoo te zijn*. Toebehooren: *dat huis behoort mij*. In verband staan met iets: *een bevelhebber, die tot de bataaffche vloot behoort*.

Behooren wordt ook als een zelfft. naamw. van het onz. geflacht gebruikt, zonder meerv.: *naar behooren*.

BEHOORLIJK, bijv. naamw. en bijw. Betaamlijk, gevoeglijk: *in behoorlijke orde. Hij heeft zich daarin niet behoorlijk gedragen*. Van hier ook *behoorlijkheid*. Zie *heid* en *lijk*.

BEHOUD, z. n., o., *des behouds*, of *van het behoud*;

- zonder meerv. Van *behouden*. Behoudenis, redding, welvaart: *dat was zijn behoud*. M. STOKER gebruikt het woord *ehoud* ook in den zin van gevangenis.
- BEHOUDEN**, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *te en houden*: *ik behield* (van het oude *holden*), *heb behouden*. Bewaren, niet van zich laten gaan: *zijne oude gewoonten behouden*. In het bezit van iets blijven: *het veld — iemands gunst behouden*. Verlossen, bevrijden: *de stad behouden*. Het verl. deelw. *behouden* wordt ook voor veilig, zeker, gebezigd: *het schip kwam behouden binnen* — *iemand ehouden reis wenschen* enz. Van hier ook *behouder*.
- BEHOUDENDS**, voorz., zijnde, eigenlijk, het bedrijvende deelw. van *behouden*: *behoudends uwe eer*. Velen schrijven *behoudens*, zonder *d*; doch Hooft en eenige anderen gebruiken *behoudends*, even als *volgends*.
- BEHOUDENIS**, z. n., vr., *der*, of *van de behoudenis*; het meerv. is niet in gebruik. Hetzelfde als *behoud*.
- BEHUISD**, zie *gehuisd*.
- BEHULP**, z. n., o., *des behulps*, of *van het behulp*; het meerv. is niet in gebruik: *ingezien ook 't behulp* enz. Hooft. Oul. schreef men ook *behelp*, van *helpen*. *Behulp* is van het oude *behulpen*, nu *behelpen*. Van hier *behulpig*, *tehulpelijk*, waarvoor thands, doorgaands, *behulpzaam* gebezigd wordt.
- BEHULPZAAM**, (bij KIL. *behelpzaam*) blijv. naamw. en bijw., *behulpzamer*, *behulpzaamst*. Hulp aanbrengeude: *een behulpzaam mensch* — *iemand de behulpzame hand bieden*. *Hij is mij hierin zeer tehulpzaam geweest*. Van hier ook *behulpzaamheid*.
- BEHUUWD**, verled. deelw., van *behuwen*. Aangehuud. Van hier *behuuwd roeder*, *behuuwd dogter*, *behuuwd moeder*, *behuuwd vader*, *tehuuwd zoon*, *behuuwd zuster*, voor aangehuude broeder enz.
- BEHUUWLIIKEN**, (*behuwelijken*) bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *te en huuwlijken*: *ik behuuwlijkte*, *heb behuuwlijkt*. Ten huwelijk krijgen: *hij heeft veel geld met haar behuuwlijkt*.
- BEHUWEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *te en huwen*: *ik behuuwde*, *heb behuuwd*. Zie *te huuwlijken*.
- BEI**, (voor *bezie*) z. n., vr., *der*, of *van de bei*; meerv. *beijen*. *Aardbei*.

BEJAARD, bijv. naamw. en bijw., *bejaarder, bejaardst.* In jaren toegenomen, oud, eigenlijk van menschen: *een bejaard man. Zij is reeds bejaard.* In den verhevenen stijl ook van andere dingen: *bejaarde eiken.*

BEJAEN, bedr. w. Van het onscheidd. voorz. *te* en *jaen.* Ja zeggen, toestemmen. Een, in de redeneerkunde, gebruikelijk woord, in het hoogd. *bejahan*, deen. *bejan*, zweed. *bejaka.* Het is van eenen zeer hoogen ouderdom, en beteekende, welcer, niet alleen ja zeggen, toestemmen, maar ook bekennen, belijden, in welken zin *bijehan* en *bijahin* reeds bij TATIAAN voorkomen.

BEJAG, z. n., o., *des bejags*, of *van het bejag*; zonder meerv. Van *bejagen.* Zooveel als bejaging, najaging van iets, waarnaar men driftig haakt: *hier rust de ziel van 't ijdele bejagh.* VOND. *In bejach van ghelde*, (tot geldge-win) BYB. 1477.

BEJAGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidd. voorz. *be* en *jagen*; *ik bejoeg, heb bejaagd.* Naar iets trachten: *zijn bijzonder voordeel bejagen.* Verkrijgen: *en d'ander soude tweemaal soo veel bejaghen.* J. MOERM. Van hier ook *bejager, bejaging.*

BEJAMMEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidd. voorz. *be* en *jammeren*: *ik bejammerde, heb bejammerd.* Zijn jammer over iets laten blijken — met woorden en gebaren beklagen: *iemand bejammeren. Dat is te bejammeren.* Van hier ook *bejammerenswaardig*, bijv. naamw. en bijw., hetgeen dat verdient bejammerd te worden; en *bejammerenswaardigheid.*

BEIDE, bijv. naamw., welk alsdan gebruikt wordt, wanneer twee dingen tezamen genomen worden, of als tezamen genomen beschouwd moeten worden, voor *alle twee.* Het komt meest in het meerv. getal voor: *beide handen gebruiken — aan beide oogen blind zijn — beide mijne zusters.* Ook wordt het als een zelfst. naamw. gebruikt: *zij zijn beiden arm — een van beiden heeft het gedaan — geen van beiden — met beider bewilliging.*

Somwijlen wordt er het woord *alle* voorgeplaatst, om meer nadruk aan *beide* te geven: *zij beschaamde ons alle beiden — zij zullen alle beiden omkomen.* Ook zegt men *beiden te gader*, d. i. tegelijk: *en si wandelden beide te gader.* BYB. 1477, waarvoor, in straattaal, *beidegaar*, of *beijegaar*, gebezigd wordt.

Wanneer echter twee tezamen genomene dingen als een geheel beschouwd worden, dan staat *beide* in het enkel-

voudige getal: *men beschuldigt hem van valsheid en bedrog, maar beide is ongegrond. Ik verhaalde den arts, dat ik wel geslapen en sterk gezwet had; beide is goed, antwoordde hij mij.* Intuschen kan men dit *beide* niet als enkelvoudig gebruiken, wanneer van personen, maar alleen als van zaken gesproken wordt, en wel van zulke zaken, welken als een geheel beschouwd kunnen worden. Men zegt, b. v. van twee boeken niet *beide* *tevalt mij*, maar *beiden* *tevalen mij*.

Nog kan hier aangemerkt worden, dat de Ouden het woord *beide*, meermalen, tot drie dingen betreklik maakten, b. v. *beide wijn, zout ende coren.* M. STROKE.

Hoogd. *beyde*, deen. *baade*, pool. *oba*, eng. *both*, bij KERO *pedo*, bij OTFR. *bethiu*, *bethe*, *bediu*, bij TATIAN. *beidu*, angelf. *butu*, *tutwo*, *batwo*. De afftammung van dit woord is nog zeer twijfelachtig.

BEIDEN, onz. w., gelijkvl.: *Ik beidde; heb gebeid.* Wachten, vertoeven: *maar hoe lange wilt gij beiden* enz. HUYGENS. *Waar magh de schoone zoo lang beiden.* POOT. Voor dit *beiden* vindt men, fontijds, *ontbeiden*: *maar nu, ontheij, daar komt wat zoets opborlen.* VOND.

KIL. heeft het in eenen bedrijvenden zin, waarin het ook bij eenige anderen voorkomt, voor, op iets wachten, verwachten, b. v. *Waert niet raserije noch na trecken te beijden.* KOORNH.

Beidan komt, in deze beteekenis reeds bij ULPHILAS voor, *küdan* bij ISIDOR., *liten* bij NOTKER., in het angelf. is het *bidan*, *abidan*, eng. *to bide*, *abide*, zweed. *bida*, deen. *bie*. Vermoedlijk hebben de Italianen van hier hun *badare*, d. i. blijven.

BEIDERLEI, bijv. naamw., welk in alle geslachten, getalen en naamvallen onverbogen blijft: *een woord van beiderlei geslacht*, dat beide geslachten heeft.

BEJEGENEN, (*beteghenen*, bij KIL.) bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *jegenen*, van het oude *jegen*, d. i. *tegen*: *ik bejegende, heb bejegend.* Op den weg tegenkomen, onverwacht ontmoeten: *wij bejegenden hem, op de reis.* Zich jegens iemand wel, of kwalijk, gedragen: *iemand wel, slecht, vriendlijk, hard tejegenen.* Van hier ook *bejegening*, in beide beteekenissen van het werkw.

BEIJEREN, onz. w., gelijkvl. *Ik beijerde heb, gebeijerd.* Op de klokken spelen. Bij KIL. *beijaerden*, van *beijaerd*, *beijerd*, nu *beijer*, klokkenspel. Misschien is

is dit *beijeren* van het oude *baren*, *beren*, d. i. geluid geven, afkomstig. Zie *baren*.

BEIJERT, z. n., m., *des beijerts*, of *van den beijert*; het meerv. is niet in gebruik. De plaats in eene herberg, waar elkeen den toegang heeft — de algemeene vergaderplaats, waar geringen, zoo wel als aanzienlijken, onder malkander, drinken, spelen enz. Waarschijnlijk is dit woord hetzelfde als *bajert*, een verwarde, vormlooze klomp, in eene overdragtige beteekenis genomen.

BEIJVEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *ijveren*: *ik beijverde*, *heb beijverd*. Met ijver behartigen. Van hier ook *beijveraar*, *beijvering*.

BEIJZELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *ijzelen*: *ik beijzelde*, *heb beijzeld*. Met ijzel bedekken: *mijn hoed is geheel beijzeld*.

BEITEL, z. n., m., *des beitel*, of *van den beitel*; meerv. *beitels*. *Als met eenen beitel*. Hooft. De zamenstellingen van dit woord zijn, *kloofbeitel*, *steekbeitel*, enz.

BEITELAAK, z. n., m., *des beitelaa*, of *van den beitelaa*; meerv. *beitelaken*. Zeker vaartuig.

BEITELLEN, bedr. w., gelijkvl. Van *beitel*: *ik beitelde*, *heb beitelde*. Met den beitel bewerken.

BEK, z. n., m., *des beks*, of *van den bek*; meerv. *bekken*. *De bek van eenen vogel*. Van dit *bek* zijn verscheidene spreekwijzen ontleend, als *stijf in den bek zijn*, van paarden; en overdragtig, van menschen, voor, hardnekkig, ongezeglijk. — *Een paard den bek afrijden*. In den gemeenen spreektrant, zegt men, van menschen: *iemand den bek ophouden*, onderhoud verschaffen — *iemand den bek snoeren*, doen zwijgen — *bek af zijn*, tot bezwijken toe vermoeid zijn. Van dit *bek*, ital. *becco*, spaan. *pico*, hebben wij nog *gebeekt zijn*: *ieder vogel zingt naar dat hij geleekt is*, spreekw.; *bekken*, *bikken*, nu *pikken*. Ook *beksnijder*.

BEKAAID, bijv. naamw. en bijw., zijnde, eigenlijk, het verled. deelw. van het ongewone *bekaaijen*. *Bekaaider*, *bekaaidst*. Hetgeen, dat lang op de kaai gelegen heeft, en daardoor in waarde verminderd is: *bekaaide visch*, die begint te sterven. Ook voor beschaamd, verlegen: *bekaaid van eene zaak afkomen* — *bekaaid staan*. *Bekaaid* is, zekerlijk, geen woord, welk in een deftig dichtstuk te pas komt. N. VERSTEEG zegt nogthands, in zijnen Mozes:

Op dat men, in een zaak van zulk een groot gewicht,

Nu geenszins stae bekaaied voor 't vorstelijk gezicht.

Be-

- Bekaaijen*, voor bedriegen, komt bij SIX v. CHANDEL. voor: *dat u nooit de tankrotiers bekaaijen.*
- BEKAKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidd. voorz. *ke* en *kakken*: *ik bekakte, heb bekakt.* Bevui-
len.
- BEKALKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidd. voorz. *ke* en *kalken*: *ik bekalkte, heb bekalkt.* Met kalk befrijken. *Bekalkte muren.*
- BEKALLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidd. voorz. *be* en *kallen*: *ik bekalde, heb bekalde.* Bepraten. Ook door veel kallen en snappen, benadeelen: *iemand bekallen.*
- BEKAMEN, zie *tekanen.*
- BEKAMPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidd. voorz. *be* en *kampen*: *ik bekampte, heb bekampt.* Tegen eenen perfoon, of eene zaak kampen: *zijne vijanden bekampen.* Figuurlijk: *zijne driften bekampen.*
- BEKANEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidd. voorz. *be* en *kanen*, *ik bekaande, ben bekaand.* Met kaan, of schimmel, bedekt worden, van bier, wijn, en azijn gesproken: *het bier is bekaand.* KIL. en HALMA hebben ook *bekamen.*
- BEKEEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidd. voorz. *be* en *keeren*: *ik bekeerde, heb bekeerd.* Tot verbetering des levens brengen: *iemand bekeeren — zich bekeeren.* Ouw. werd dit woord ook in eenen kwaden zin gebezigd, b. v.: *bekeeren tot ongeloovigheid.* Zoo ook *zich ekeeren*, voor het eenvoudige zich keeren, of ergens naar toe gaan: *werwaerts dat ghi u bekeert.* SEGHEL. Van hier ook *bekeerer, bekeering, bekeerlijk, bekeerlijkheid.*
- BEKENNEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidd. voorz. *be* en *kennen*: *ik tekende, heb bekend.* Bekend maken, in eenen bijbelschen zin: *Kristus 'ekennen.* Belijden, toestemmen bijzonder van misdrijven en gebreken: *schuld 'ekennen — hij heeft den diefstal reeds bekend.* Onderscheiden: *hij was zoo ver van mij af, dat ik hem niet kon bekennen.* Bijliggen, vleeschlijke gemeenschap hebben: *eene vrouw 'ekennen.* Troef *ekennen, de kleur bekennen*, in het kaartspel, troef, of eene kaart van dezelfde kleur bijspelen. Van *bekennen*, voor *kennen*, is nog het verled. deelw. *bekend*, openbaar: *eene bekende zaak — het is 'ekend.* Van het verled. deelw. *bekend* is ook *bekende*, zelfstandig gebruikt, in het meerv. *bekenden*: *vrienden en bekenden.* Van hier ook *bekend maken,*
be-

bekend worden, bekendmaker, bekendmaking, bekendnis (bekenatenis), bekennner, bekenning.

BEKER, z. n., m., *des bekers, of van den beker*; meerv. *bekers*. Drinkvat: *eenen beker eischende*. HOOFT. *Veel van den beker houden, den drank beminnen. Den beker ligten, drinken.*

Sommigen vinden den oorsprong van dit woord in *buik*, zijnde *beker* zoo veel als gebuikt vat; anderen, als **TENK**. in *tak*, en stellen de rede der benaming in de holligheid.

BEKEREN, onz. w., gelijkvl. Van *beker*: *ik bekerde, heb ge ekerd*. Sterk drinken.

BEKEUREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *te en keuren*, van *keure*, *keur*. oul. wet, besluit: *ik bekeurde, heb bekeurd*. Eene geldboete opleggen. Van hier ook *bekeurer, bekeuring*.

BEKJE, z. n., o., *van het bekje*; meerv. *bekjes*. Het verkleinw. van *bek*. Figuurlijk zegt men: *mijn bekje*, voor, mijn kind, mijn lief enz.

BEKIJKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *te en kijken*: *ik bekeek, heb bekeken*. Aandachtig beschouwen. Van hier ook *bekijker, bekijking, bekijfster*.

BEKIJVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be en kijven*: *ik bekeef, heb bekeven*. Van hier ook *bekijver, bekijfster, bekijving*.

BEKKEN, z. n., o., *des bekkens*, of *van het bekken*; meerv. *bekkens*. Een zilveren *bekken* — *scheerbekken* — een *bekken voor zieken*, ondersteekfel. *Koopmanschap in het bekken leggen*, openbaar te koop stellen — *in het bekken verkoopen*, in het openbaar verkoopen. Deze spreekwijs is ontstaan uit een oud en nog in wezen zijnde gebruik, dat, bij openbare opveiling, de aflager op een koperen bekken slaat, ten teeken van koopverbindtenis.

BEKKENEEL, z. n., o., *des bekkeneels*, of *van het bekkeneel*; meerv. *bekkeneelen*. Hersenpan. Van hier ook *bekkeneelnaad, hekkeneelvlies*. Oudt. beteekende *bekkeneel* ook eenen helm.

BEKLAAGLIJK, bijv. naamw., *beklaaglijker, beklaglijkst*. Medelijden verdienende: *hij is in eenen beklaglijken toestand*. Zie *lijk*.

BEKLADDEN, bedr. w., geli kvl. Van het onscheidb. voorz. *be en kladden*: *ik bekladde, heb beklad*. Bevlecken: *papier bekladden*. Overdragtiel.: *iemands eer bekladden*. Van hier ook *bekladder, bekladding, bekladster*.

BE-

BEKLAGE, z. n., o., *des beklags*, of *van het beklag*; zonder meerv. Betoon van medelijden: *hij is in algemeen beklag*. Klagt: *zijn beklag over iemand doen*.

BEKLAGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *klagen*: *ik beklaagde, heb beklaagd*. Medelijden over iemand toonen: *iemand beklagen*. Eenig bezwaar omtrent iets hebben, als een wederkeerig werk w.: *zich over iets, over iemand, beklagen*. Zoudt gij, o strijdenden, u van uw' staat beklagen? L. W. v. MERK. Aanklagen: *iemand bij het geregt beklagen*. Van hier ook *beklager, beklaging, beklagenswaardig*.

BEKLAPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *klappen*: *ik beklapte, heb beklapt*. Aan den dag brengen, ontdekken, verklikken. Van hier ook *beklapper, beklapping*.

BEKLAUTEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *klauteren*: *ik beklauterde, heb beklauterd*. Beklimmen. Zie *afklauteren*.

BEKLEEDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *kleeden*: *ik bekleedde, heb bekleed*. Met een kleed bedekken, overtrekken: *stoelen met fluweel bekleeden*. Overdr., beschieten: *eenen muur met houtwerk bekleeden*. — Met iets, als met een kleed, versieren: *die 't veld met gras bekleedt*. — Bedienen, waarnemen: *een ambt bekleeden*. Vervullen: *iemand's plaats bekleeden*. Met woorden opfieren: *hij weet de zaak zoo te bekleeden*. Van hier ook *bekleeder, bekleeding, bekleedsel*, in al de genoemde beteekenissen.

BEKLEMMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *klemmen*: *ik bekleemde, heb bekleemd*. In de engte brengen en drukken. Overdragtig., verlegenheid, beangstiging veroorzaken: *ik weet niet, welk een angst mijn treurig hart beklemt*. **Beklemd van hart zijn*. Van hier ook *beklemdheid, bekleemming*.

BEKLIJVEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *te* en *klijven*: *ik beklifde, heb beklifd*. Vast en bestendig zijn, voordduren: *eene plant, die dikwijls verzet wordt, beklift niet*. Voorspoedig zijn: *hun opzet zal niet beklifven*. *Beklijven* is, eigenlijk, zoo veel als *bekleven*, vast blijven.

BEKLIMMEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *klimmen*: *ik beklom, heb beklommen*. Van hier ook *beklimmer, beklimming*.

BE-

- BEKLINKEN**, bedr. w., ongelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *klinken*: *ik beklonk, heb beklonken*. Door klinken, omklinken, vaster maken, bij de Smeden gebruikelijk. Figuurlijk, klaar maken: *ik zal die zaak wel beklinken*. Een *beklonken oordeel* bij HOOFT, voor een juist, schrander oordeel.
- BEKLONTEREN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *klonteren*: *ik beklonterde, heb beklonterd*. Bezoedelen, inzonderheid, door onachtzaam langs morfige straten te gaan: *gij moet u niet beklonteren — wat zag hij er beklonterd uit!*
- BEKNAAUWEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *knaauwen*: *ik beknaauwde, heb beknaauwd*. Hetzelfde als *beknabbelen*.
- BEKNABBELEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *knabbelen*: *ik beknabbelde, heb beknabbeld*. Hetzelfde als *afknabbelen*.
- BEKNELLEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *knellen*: *ik beknelde, heb bekneld*. Benaauwen. Van hier ook *beknelling*.
- BEKNIBBELEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *knibbelen*: *ik beknibbelde, heb beknibbeld*. Naauw bedingen. Van hier ook *beknibteling*.
- BEKNIPJEN**, zie *benipjen*.
- BEKNOPT**, bijv. naamw. en bijw., *beknopter, beknoptst*. Kort, dicht zamengevoegd: *een beknopt verhaal*. Klein: *een beknopt huis*. Van hier ook *beknoptheid, beknoptlijk*.
- BEKNORREN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *knorren*: *ik beknorde, heb beknord*.
- BEKOCHT**, bijv. naamw. en bijw., zijnde het verleden deelw. van het werkw. *bekopen*: *meer bekocht, meest tekocht*. In den koop bedrogen: *met iets bekocht zijn*. Betaald, geboet: *hij heeft het met den dood bekocht*.
- BEKOELLEN**, bedr. en onz. werkw., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *koelen*: *ik bekoelde, heb en ben bekoeld*. Bedr., koel maken: *het ijzer in water bekoelen*. Onz., koel worden: *hier bekoelt men schielijk — ik begin reeds te bekoelen*. Van hier ook *bekoeling*.
- BEKOKEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *koken*: *ik tekookte, heb tekookt*. In den gemeenen spreektrant: *iemand bekoken*, iemand spijs bezorgen. Figuurlijk, zorgvuldig overwegen, overleggen: *ik zal dat eerst eenswel bekoken*. Die zaak is nog niet genoeg *bekookt*.
- BEKOMEN**, bedr. en onz. werkw., ongelijkvl. Van het on-

onscheidb. voorz. *be* en *komen*: *ik bekwam, heb. en ben bekomen.* Bedrijv., verkrijgen, ontvangen: *ik heb de loeken bekomen — antwoord bekomen — een ambt bekomen.* Onzijd., met *zijn*, tot nut of schade strekken, met opzigt tot de gezondheid des ligchaams: *de wandeling is mij zeer wel te komen — die spijs tekomt mij altoos kwalijk — wel become het u!* Ook in eenen zedenlijken zin: *zijne onbezonnenheid zal hem slecht bekomen.* Beter worden, gezond worden, opluiken: *zij begint wat te bekomen.* Van gewasten: *deze planten zijn zeer veel bekomen.* Oudt., had *bekomen* ook de beteekenis van behagen: *de hen tequamen, d. i., die hun behaagden.* M. STOK. Van hier ook *bekoming, bekoonlijk*, dat te bekomen is.

WACHTER vindt den grond van *bekomen*, in eenen bedrijvenden zin, voor verkrijgen, niet in *komen, venire*, maar in het oude *komen, capere*, welk van *kam, mantus*, aftamt, als zijnde de hand het natuurlijke werktuig, waarmede wij iets nemen.

BEKOMMEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *kommeren*: *ik bekommerde, heb bekommerd.* Kommer veroorzaken, ontrusten: *dat bekommert mij in het geheel niet.* Meest is het, in deze beteekenis, als een wederk. werkw. gebruikelijk: *zich over iets bekommeren.* Ook is het verled. deelw. *bekommerd*, als bijv. naamw. en als bijv., in algemeen gebruik: *een bekommerd hart — dat maakt mij zeer bekommerd.* Oul. werd dit woord ook in den zin van tegenhouden, beletten, gebezigd. Van hier ook *tekommerdheid, bekommering, bekommernis, bekommerlijk.*

BEKOMST, z. n., vr., *der*, of *van de bekomst*; zonder meerv. Van *bekomen*. Verzadiging, genoeg: *zijne bekomst hebben, eten.* Figuurlijk: *ik heb mijne bekomst reeds van die zaak, wil mij daarmede niet meer inlaten.*

BEKOOPEN, bedr. w., onregel. Van het onscheidb. voorz. *be* en *koopen*: *ik bekocht, heb bekocht.* Boeten, betalen: *iets met den hals bekoopen. Iets duur bekoopen, veel om iets lijden. Met iets bekocht zijn, zie bekocht.*

BEKOREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *koren*: *ik bekoorde, heb bekoord.* Verzoeken: *het geld bekoorde hem.* Verleiden: *Aelius Sejanus, overste der hofbenden, bekoort Livia, gemalin van Drusus, tot overspel.* G. BRANDT. Van hier ook *bekorer, bekoorster, bekoring, bekoorlijk, tekoorlijkheid.*

BEKORSTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz.

voorz. *be* en *korsten*: *ik bekorstte*; *heb bekorst*. Met eene korst omgeven.

BEKORTEN, bedr. w.; gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *korten*: *ik bekortte*, *heb bekort*. Kort maken, verkorten, doch meestal figuurlijk: *zich bekorten*; *zijne redenen bekorten*. Van hier ook *bekorting*.

BEKOSTIGEN, bedr. w.; gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *kostigen*, voordd. werkw. van *kosten*: *ik bekostigde*; *heb bekostigd*. De kosten dragen, betalen: *ik zal het bekostigen*. Van hier ook *bekostiger*, *bekostigster*, *bekostiging*.

BEKOUTEN, bedr. w.; gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *kouten*: *ik bekoutte*, *heb bekout*. Bepraten.

BEKRABBELEN, bedr. w.; gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *krabbelen*, voorddur. werkw. van *krabben*: *ik bekrabbelde*, *heb bekrabbeld*.

BEKRABBEN, bedr. w.; gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *krabben*: *ik lekrabde*, *heb bekrabd*.

BEKRAGTIGEN, bedr. w.; gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *kragtigen*: *ik lekragtigde*, *heb lekragtigd*. Bevestigen, flaven: *ik heb het met mijne onderteekening*; *met eenen eed*, *lekragtigd*. Van hier ook *bekragtiging*.

BEKRANSEN, bedr. w.; gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *kransen*: *ik bekranste*, *heb bekranst*. Met eenen krans versieren. Van hier ook *tekransing*.

BEKRASSEN, bedr. w.; gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *krassen*: *ik bekraste*, *heb bekrast*. Aan iets krasfen, met krasfen bederven. Van hier ook *bekrasfing*.

BEKRÉTEN, zie *bekrijten*.

BEKREUNEN, wederk. w.; gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *kreunen*: *ik bekreunde*, *heb bekreund*. Bemoeijen: *zich met iets bekreunen*. Bekommeren: *zich over iets bekreunen*. J. VOLLENHOVE gebruikt het met den tweeden naamval: *ik bekreune mij des in 't minste niet*.

BEKRIJGEN, bedr. w.; gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *krijgen*, van *krijg*: *ik bekrijgde*, *heb bekrijgd*. Beoorlogen.

BEKRIJTEN, bedr. w.; gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *krijten*: *ik bekreet*, *heb bekreten*. Beschrijven. Het verled. deelw. *bekreten* is meest in gebruik: *zij zag er zeer bekreten uit*.

BEKROMPEN, bijv. naamw. en bijw., zijnde het verled. deelw. van het ongewone werkw. *bekrimpen*: *Bekrompener*, *bekrompenst*. Nauw; eng, klein: *eene bekrompene woning*, *bekrompen wonen*. Overdr., *een bekrompen hart*, *verstand* enz. Van hier ook *bekrompenheid*.

- BEKROONEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *kroonen*: *ik be kroonde, heb be kroond*. Kroonen, eene kroon opzetten. Figuurlijk, verfiereu: *met roem en eer be kroond*. Van hier ook *be krooning*.
- BEKRUIDEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *kruiden*, van *kruid*: *ik be kruide, heb be kruid*. Hetzelfde als *kruiden*, van *specerijen* verziē.
- BEKRUIPEN**, bedr. w., ongelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *kruipeu*: *ik be kroop, heb be kropeu*. Eigenlijk, langs, of op iets *kruipeu*: *de aarde be kruipeu*. **CAMPH.** Figuurlijk, *kruipeu*, of heimlijk, naderen: *de schildwacht be kruipeu*. Een *meisje be kruipeu*. *De vrees be kroop mij*, sloop heimlijk in mijn hart.
- BEKRUISEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *kruisen*: *ik be kruiste, heb be kruist*. Met een kruis teekenen: *zich be kruisen*. Kruiswijs be strijken: *kanonnen, die den ingang der haven be kruisen*. Ook voor doorkruisen, bij **JONCTYS**.
- BEKRUIZEN**, (bij **KIL.** ook het voordd. werkw. *be kruizen*, *be krozen*) veroud. werkw., weleer gebezigd, in de beteekenis van met roet be smeren, zwart maken. Wij vinden het nog bij **POOT**: *gescheurde kleē, van stof be kroezen hair*, — en bij **VOND.**: *be bloed, be krozen en be zweet*.
- BEKUIPEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *kuipen*, van *kuip*: *ik be kupte, heb be kupt*. Heimlijk en door *kuiperijen* be leggen en verkrijgen: *dat was een be kupt werk — een ambt be kuipen*. Van hier ook *be kupting*.
- BEKWAAM**, bijv. naamw. en bijw., dat **HUYDEC.** van *be kwam*, de onvolm. verled. tijd van het werkw. *be komen*, afkomstig acht. *Bekwamer, be kwaamst*. Ter bereiking van eenig oogmerk dienstig: *ik wacht den be kwaamstentijd daartoe af*. Met goede hoedanigheden verfierd: *een be kwaam man — hij is tot niets be kwaam — iemand — zich be kwaam maken*. Oudt., beteekende dit woord ook *aange naam, be haaglijk*. Van hier ook *be kwaamheid, be kwaamlijk*.
- BEKWAMEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *kwamen*: *ik be kwaamde, heb be kwaamd*. Hiervoor bezigt men, gewoonlijk, *be kwaam maken*. *Zich be kwamen* is, echter, nog in gebruik.
- BEKWELEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *kwelen*: *ik be kweelde, heb be kweeld*. Beklagen, meestal van de vogelen: *de nachtegael be quelet weer haer oude quael*. **J. REVIUS.**
- BEKWIJLEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb.

voorz.

voorz. *be* en *kwijlen*: *ik bekwijlde, heb bekwijld*. Met kwijl bezoedelen: *het kind heeft zich deerlijk bekwijld*.

BEL, z. n., vr., *der*, of *van de bel*; meerv. *bellen*.

Schel: *de bel trekken*. *Kinderbel, waterbel* enz.

BELABBERD, bijv. naamw. en bijw., zijnde het verled. deelw. van het verouderde *belabberen*, bij **KIL.** hetzelfde als *belammeren*, nu *belemmeren*, verhinderen. *Belabberder, belabberdst*. Thands is het meestal in gebruik, voor, gebreklijk van spraak: *een belabberde redenaar — hij spreekt belabberd*. Ook wordt het gebezigd, voor iemand, die zich niet wel voordoet: *hij is een belabberd mensch — ziet er telabberd uit*. Echter is het niet, dan in den gemeenen spreektrant, gebruikelijk.

BELADDEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *ladderen*, van *ladder*: *ik beladderde, heb beladderd*. Met ladders beklimmen: *terwijl anderen de vesten beladderen*. **HOORT**. Van hier ook *beladdering*.

BELADEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *laden*: *ik belaadde, heb beladen*. Met eene lading verzien: *een schip, eenen wagen, beladen*. Figuurlijk, een lastig en moeilijk werk overdragen: *zich met zorgen beladen*. Het verled. deelw. *beladen* komt, in den bijbelschen stijl, in den zin van bezwaard voor: *met zonden beladen*.

BELAGCHEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *lagchen*: *ik belachte, heb belagchen*. Over iets lagchen: *de dwaasheden der menschen belagchen*. Van hier ook *belagchenswaardig, belagcher, belachster, belagching, belachlijk, belachlijkheid*.

BELAGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *lagen*: *ik belaagde, heb belaagd*. Lagen leggen: *den vijand belagen*. Van hier ook *belager, belaging*.

BELAKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *lakken*: *ik belakte, heb belakt*. Van *lak*, waarmede men brieven enz. verzegelt, *toelakken*, met *lak* verzien: *eenen brief belakken*. Van *lak*, d. i. *laster (lachter)*, belasteren, eenen lak op den hals werpen: *zij is zeer gereed, om iemand te belakken*. Schoon het enkelv. werkw. *laken* en niet *lakken*, in gebruik zij, zegt men nothands niet *belaken*, maar wel *belakken*, van *lak*, bij **KIL.** ook *lakke*.

BELANDEN, onz. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *landen*, van *land*: *ik belandde, ben beland*.

Aanlanden, aan land komen: *wij belandden te Amsteldam.*
 Figuurlijk, ergens aankomen, *waar zal hij, eindelijk,*
nog belanden?

BELANG, zelfst. naamw., o., *des belangs*, of *van het belang*; meerv. *belangen*. *Groot belang bij iets hebben — eene zaak van geen belang.* Van hier ook *belanghebber*, *belangzoeker*, *belangzuchtig*.

BELANGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be en langen: belangde, heeft belangd.* Betreffen, aangaan, alleen nog overig, in de spreekwijzen: *wat mij, u, haar, hem, ons enz. belangt — wat dat belangt — belangende deze zaak — wat onze spraek belangt.* VOND.

BELAPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be en lappen: ik belapte, heb belapt.* Lappen inzetten, verstellen. Ook voor iemand lappen: *ik moet hem belappen en benaaijen.*

BELASTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be en lasten*, van *last: ik belastte, heb belast.* Eenen last opleggen, beladen, bevrachten: *eenen wagen, eenen ezel belasten.* Bezwaren: *het volk met vele schattingen belasten.* Bevelen, gebieden: *iemand iets, of met iets, belasten.*

BELASTEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be en lasteren: ik belasterde, heb belasterd.* Zie *lasteren.*

BELASTING, z. n., vr., *der*, of *van de belasting*; meerv. *belastingen.* Van *belasten.* Tol, bezwaarnis: *vrij van alle belasting zijn.*

BELATTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be en latten*, van *lat: ik belattede, heb belat.* Met latten verzien: *een dak belatten.*

BELEEDIGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be en leedigen*, zijnde *beleedigen* het voordd. werkw. van het oude *beleeden: ik beleedigde, heb beleedigd.* Leed toebrengen, verongelijken: *iemand met woorden, of daden, beleedigen — zich beleedigd achten — beleedigende uitdrukkingen.* Van hier ook *beleediger, beleedigster, beleediging.*

De rotterdamfche tongval geeft aan het woord *leed* het fcherp-lange, doch aan *beleedigen*, welk onmiddellijk daarvan afftamt, het zacht-lange geluid, en spreekt *beledigen*; zoodat daarin, bij de Rotterdammers, een verloop plaats heeft.

BELEEFD, bijv. naamw. en bijw., zijnde het verled. deelw. van *beleven*. *Beleefder, beleefdst. Een beleefd man — hij is zeer beleefd.* Van hier ook *beleefdheid, beleefdlijk*.

Beleefd is, eigenlijk, iemand, die veel beleefd heeft, en door ondervinding en omgang met menschen heusch en vriendlijk is geworden.

BELEEMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *leemen*, van *leem*: *ik beleemde, heb beleemd.* Met *leem* betrijken.

BELEENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *leenen*: *ik beleende, heb beleend.* Geld op iets nemen; en ook geven; *die goederen zijn beleend.* Van hier ook *beleener, beleening*.

BELEG, z. n., o., *des belegs*, of *van het beleg*; zonder meerv., van *beleggen, beliggen*. Belegering: *'t rampzaligh beleg van Troje*. **VOND.** *Het beleg opbreken*, de belegering staken.

BELEGEN, bijv. naamw., zijnde het verled. deelw. van het ongebruiklijke *beliggen*. Dat lang gelegen heeft: *belegen hier*.

BELEGEREN, (oudt. *beleggen*) bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *legeren*, van *leger*: *ik belegerde, heb belegerd.* Met een leger omringen en tot overgaaf trachten te noodzaken: *eene stad, eene vesting belegeren.* Van *belegerd* is *belegerde*, zelfst.; meerv. *belegerden*, degenen, die belegerd worden. Figuurlijk, wordt dit woord van alles gebruikt, wat ons omringt, en ons, zonder ophouden verontrust: *de vorsten worden daaglijks door eenen drom van vleijeren belegerd.* Van hier ook *belegeraar, belegering*. Zie *beleggen*.

BELEGGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *leggen*: *ik beleegde (beleide) heb beleegd (beleide)*. Met eene gelegde zaak bedekken: *den vloer met planken beleggen — eene tafel met geld beleggen*. *Beslaan: eenen balk met ijzeren banden beleggen.* *Bijeenroepen: eene vergadering beleggen.* *Op renten zetten, doch alleen van geld: geld beleggen.* *Aanleggen, bestieren: zijne zaken wel, of kwalijk, beleggen.* Van hier ook *beleger, belegging, belegsfel*.

BELEGGEN, (*beliggen*) bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *leggen* (*liggen*): *ik belag, heb belegen.* Eigenlijk, op iets leggen: *gij belegt, met uwe*

armen, de geheele tafel. Daar in beleggen, of beliggen, ook het denkbeeld van rondom liggen opgesloten is, zoo bezigden de Ouden dit woord in den zin van belegeren: *dat wi dan die stat van Troijen alsoe vromelijcken moghen belegghen.* DESTR. V. TR. *Dat kaerl de stat van Rome belach.* M. STOK. *Ende dijne vijanden sullen di beligghen mijt eenen bolwerke.* MAT. D. SOND.. Ook HUYGHENS: *die de stadt winnen wil, seijdt' hij, moet haer beleggen.* H. DE GROOT: *wat uitkomst hebben sou Jerusalems belegen.* EN NOG VOND.: *noch bleef de stadt belegen.* Van hier bezigt HOOFD belegger, voor beleggeraar — belegging, voor beleg, belegering.

BELEID, z. n., o., *des beleids*, of van het beleid; zonder meerv. Van beleggen, beleide, beleid, in den zin van aanleggen, bestieren. Verstand, overleg, voorzigtigheid: *een man van goed beleid — iets met beleid doen.* Beloop: *om te trachten het gansche beleid der overzettinge,* enz. N. HINLOP. Bestier, bestiering: *aan welken het beleid hiervan was opgedragen.* PRIV. V. DORD. *Onder een beleid staan.* H. DE GROOT.

BELEIDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be en leiden: ik beleidde, heb beleid,* van het zelfst. naamw. *beleid.* Bestieren: *want een, die zijn bedrijf met eeren wil beleyden.* CATS. *Die 't al kan stieren en beleiden.* VOND. Van hier ook *beleider, beleidster.*

BELEKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be en lekken: ik belekte, heb belect.* Bedruipen: *al mijn goed was belect.*

BELEMMEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be en lemmeren: ik belemmerde, heb belemmerd.* Verhinderen. Van hier ook *belemmering.*

KILIAAN wijst ons, bij dit woord, op *belammeren*, misschien het voordur. werkw. van *belammen*, lam maken, d. i. buiten staat stellen om iets te doen, verhinderen. Doch wij vinden bij KIL. ook het verouderde zelfst. naamw. *leinmer, lammer,* voor beletfel, verhindering.

BELENDEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be en lenden, voor landen, van land: ik belendde, heb belend.* Aanpalen, aangrenzen: *zijne goederen belenden aan die van enz. Belend, aanpalende: een huis en erve, belend ten oosten enz. — Oudtijds werden ook diegenen, die naaste bureu en aangelanden van eens anders land waren, deszelfs lenden genoemd.* In eenen brief van

van 1473, worden gezegd verkocht te zijn *vijrden halven morghen lants — dair nu ter tijt LENDEN off sijn Dirck Johansz. an die oestzijde, ende die Regulieren van Amstredam an die westzijde.*

BELET, z. n., o., *des belets*, of *van het belet*; zonder meerv. Verhindering: *ik had belet — iemand belet geven — belet laten vragen.* Overlast, hinder: *sonder dat haar bij de andere Provincien belet sal moghen ghedaan worden.* H. DE GROOT. Van hier ook *beletsel*.

BELETTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *letten*: *ik belettede, heb belet.* Verhindere: *iemands voornemen beletten.*

BELEVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *leven*: *ik beleefde, heb beleefd.* Tot zeker tijdperk blijven leven: *ik hoop niet, dat ik dien tijd beleven zal.* Zien gebeuren, ondervinden: *ik heb al wat beleefd! hij beleefd niet veel goeds aan zijne kinderen.* Zijn leven naar iets inrigten: *hij beleeft zijne le r.*

BELEZEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *lezen*: *ik belas, heb belezen.* Eigenlijk, zeker bezweringsvoorschrift over iemand lezen, om den boozen geest uit hem te verdrijven. *Belezen* komt, wijders, in den zin van *betooveren* voor, en heeft zijnen oorsprong van het lezen van tooververzen, waarmede men, eertijds, niet door derzelver kragt, maar door des menschen dwaasheid en ijdele vrees, veel op anderen vermogt. Thands heeft het de kragt van overreden, overhalen:

't Scheen, Heer, uw minverzock haer weinigh kon belezen.
VOLLENH.

Ook *belezen* tot iets:

Die ge, om uw' schralen staat, daartoe nooit zult belezen.
A. HARTSEN.

PLUIMER bezigt dit woord ook, in dezen zin, in zijn bekend geestig versje op twee kinderen, zijnde broeder en zuster, van welken elk maar een oog had:

*Ei, geef uw zusje uw oog,
o Knaap! laat u velezen;
Dan zal zij venus zijn,
Gij zult kupido wezen.*

Van hier ook *belezer*, *belezing*.

Belezen, het verled. deelw., als een bijv. naamw. gebruikt, is, eigenlijk, iemand, die veel gelezen heeft; *belezener*, *belezenst*. *Gij, in de schriften zeer belezen.*
FR. V. HOOGSTR.

BELG, (*Nederlander*) zie *belgen*.

BELGEN, wederk. werkw., gelijkvl. *Ik belgde mij, heb mij gebelgd*, (oul. *tolg, gebolgen*). Met verontwaardiging en in gramfchap opnemen: *belg u daarover niet*. Met den tweeden naamval: *zich eener zaak belgen*. Ook als een onperfoonlijk werkw.: *het telge u niet, dat enz.* Bij Hoort vinden wij *belghziek* en *belghziekte* gebezigd, ten aanzien van iemand, die fchielijk in gramfchap ontfteekt.

Sommigen vinden den oorfprong van dit *belgen* (oul. *talgen*) in het wortelwoord *bal, bel*, dat eene zekere opgezwollenheid te kennen geeft, naardien de gramfchap iemand als opblaast en doet zwellen. Anderen leiden het van het oude *bal*, d. i. kwaad, af; zoodat *belgen* (*balgen*), eigenlijk, *kwaad, gram, worden* is.

Van dit *belgen* achten sommigen het zelfst. naamw. *telg, belgen*, den naam onzer Voorzaten, afkomstig, als een oorlogzuchtig, gramftorig volk; gelijk men zeker oud duitsch volk *de kwaden* noemde. Anderen vinden deszelfs oorfprong in het oude *balg*, d. i. zee, golf, baar. Van hier ook het bijv. naamw. *belgisch* — *de belgifche taal*.

BELHAMEL, z. n., m., *des belhamels*, of *van den belhamel*; meerv. *belhamels*. Van *bel* en *hamel*. Een hamel, die eene bel om den hals heeft, dienende, om de kudde, op dit geluid, te doen volgen — een voorganger onder de kudde: *kies eenen anderen belhamel uit de kudde*. VOND. Figuurlijk, een berokkenaar van twist — een aanvoerer van mitelingen: *dien belhamel van Colignij*. Hoort. Voor *belhamel* zeide men, oudt., ook *belleman*.

BELIEGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onfcheidb. voorz. *be* en *liegen*: *ik beloog, heb belogen*. Met logens benadeelen, lasteren: *hij heeft mij belogen*.

BELIEVEN, onz. w., gelijkvl. Van het onfcheidb. voorz. *be* en *lieven*: *ik beliefde, heb beliefd*. Behagen; met den derden naamv. des perfoons: *ik trachte haar te believen*. Zich, uit neiging, tot iets bepalen — willen, verkiezen, onperfoonl.: *doe wat u belieft — wat belieft u?* Indien het u zoo *belieft*. Voor *believing*, is, meestal, *believen*, als zelfst. naamw. in gebruik, zijnde van het onz. geflacht, en zonder meerv., voor welgevallen: *naar uw believen — indien het uw believen is*.

BELIJDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onfcheidb. voorz. *be* en *lijden*, oul. verhalen: *ik beleed, heb beleeden*.

Be-

Bekennen : *zijne misdaad, de waarheid* enz. *belijden*. Van hier ook *belijdenis*, *oul. belijd*, — *belijder*, *belijderes*.

Zich belijden, voor zich behelpen, is van *lijden*, verdragen, willende zoo veel zeggen als, zijnen staat en zijn geval verdragen : *ik zal mij daarmede wel belijden*.

BELIJMEN, *bedr. w.*, *gelijkvl.* Van het onfscheidb. voorz. *be* en *lijmen* : *ik belijmde, heb belijmd*. Met lijm bestrijken, en vasthechten.

BELIKKEN, *bedr. w.*, *gelijkvl.* Van het onfscheidb. voorz. *be* en *likken* : *ik belikte, heb belikt*. Aan iets likken.

BELLEN, *onz. w.*, *gelijkvl.* Van *bel* : *ik belde, heb gebeld*. De bel trekken.

BELOEREN, *bedr. w.*, *gelijkvl.* Van het onfscheidb. voorz. *be* en *loeren* : *ik beloerde, heb beloerd*. Loerende beschouwen, bespieden : *let, hoe mij dat oog behoert*. L. BAKE.

BELOFTE, *z. n.*, *vr.*, *der*, of *van de belofte*; meerv. *belofien*. Van *beloven*. Toezegging. *Belofte doen* — *zijne belofien houden, breken*. Van hier ook *belofienis*. Zie *nis*.

BELOKEN, *verled. deelw.* van het verouderde *beluiken*, *d. i.* fluiten : *beloken paschen*, voor den tijd, wanneer dat feest gefloten is. *Hij ziet er beloken*, betrokken van gezigt, *uit*.

BELOMMEREN, (bij *KIL. helomberen*) *bedr. w.*, *gelijkvl.* Van het onfscheidb. voorz. *be* en *lommeren* : *ik belommerde, heb belommerd*. Overschaduwten. Van hier ook *belommering*.

BELONKEN, *bedr. w.*, *gelijkvl.* Van het onfscheidb. voorz. *be* en *lonken* : *ik belonkte, heb belonkt*. Lonkende begluren.

BELOONEN, *bedr. w.*, *gelijkvl.* Van het onfscheidb. voorz. *be* en *loonen* : *ik beloonde, heb beloond*. Vergelden : *iemand's ar. eid wel beloonen*. Figuurlijk, straffen, den verdienden loon toedeelen : *zoo werd hem zijne ontrouw beloond*. Van hier ook *belooner*, *belooning*, *beloonster*.

BELOOP, *z. n.*, *o.*, *des beloops*, of *van het beloop*; zonder meerv. Van *beloopen*. Het loopen, de wijs : *het beloop der wereldsche dingen*. *Iets op zijn beloop laten*, laten loopen en de uitkomst afwachten. Uiterlijke vorm : *het beloop van een schip*. Hoegroothheid : *het beloop eener som*.

BELOOPEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het ontscheidb. voorz. *be* en *loopen*: *ik beliep, heb beloopen*. Bedrijv., tot iemand genaken: *ik kan hem in geene drie uren beloopen*. Alloopende verrigten: *ik heb nog zoo vele hoedenschappen te beloopen*. — Door eenen storm *beloopen*, schielijk overvallen, worden. Dit woord komt bij KIL. ook voor, in den zin van berennen: *eene stad beloopen*, en bij MEL. ST. in dien van dringen, vervolgen. Onzijd., met het hulpw. *hebben*. Eene zekere som uitmaken, bedragen: *hoe veel zal dat timmerwerk wel beloopen?*

BELOVEN, (bij KIL. ook *gheloven*) bedr. w., gelijkvl. Van het ontscheidb. voorz. *be* en *loven*: *ik beloofde, heb beloofd*. Toezeggen: *ik beloven iets*. Voorfpellen, doen verwachten: *dat kind belooft veel goeds*. Van hier ook *belover, belooffer*.

BELUIDEN, (*beluigen*) bedr. w., gelijkvl. Van het ontscheidb. voorz. *be* en *luiden*: *ik beluidde, heb beluid*. Iemand *beluiden*, eene spreekwijs, ontleend van het luiden der klokken, bij iemands afterven, of begraaftnis: *en d'uitvaart van kastilje wort beluid*. VOND.

BELUIKEN, veroud. werkw., waarvan *beloken*. Zie *luiken*.

BELUISTEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ontscheidb. voorz. *be* en *luisteren*: *ik beluisterde, heb beluisterd*. Van hier ook *beluisteraar, beluistering*.

BELUL, z. n., o., een woord, welk, voorheen, zeer gebruikelijk was, doch thands niet zeer sticht. Het komt voor in de beteekenis van doorzigt, befef; *zonder zin en kennis en belul*. VOND. *Te brengen tot belul en burgerlijck bescheit*. J. DE DECKER. *'k Heb noch belul noch raat*. BREDERO. Dit woord schijnt afkomstig van *lollen, lullen*, dat eerst, alleen, een *ongeregeld* geluid maken beteekend heeft, doch naderhand in den zin van *geregelde* toonen geven is overgegaan; waarvan dan, ook, *belullen*, voor bepraten, overreden, en eindelijk *belul*, voor doorzigt, befef, ontstaan is. In den lagen spreektrant is het tegenwoordig nog zeer gebruikelijk, b. v. *hij heeft er geen belul van — het is, of hij zijn belul kwijt is*, enz.

BELUST, bijv. naamw. en bijw., zijnde het verled. deelw. van het oude *belusten*. *Beluster, meest belust*. Begeerig: *eene beluste vrouw — belust zijn op iets*. Van hier ook *belustheid*.

BEMAGTIGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ontscheidb. voorz.

voorz. *be* en *magtigen*: *ik bemagtigde, heb bemagtigd.* Met geweld in bezit nemen, overweldigen: *eene stad bemagtigen.* Figuurlijk: *eene diepe zwaarmoedigheid had hem bemagtigd.* Bij KIL. heeft dit woord den zin van magt en gezag verleenen. Van hier ook *bemagtiging.*

BEMANNEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *mannen*: *ik bemande, heb bemand.* Met manschap bezetten, van schepen gesproken: *een schip bemannen.* Welcer beteekende *bemannen* ook eenen man nemen. Van hier ook *bemannings.*

BEMANTELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *mantelen*: *ik bemantelde, heb bemanteld.* Eigenlijk, met eenen mantel bedekken. Figuurlijk, eene slechte zaak eenen goeden schijn geven: *hij zocht zijne gierigheid nog te bemantelen.* In de krijgskunst beteekent *bemantelen* met eenen wal omgeven: *eene stad bemantelen.* Van hier ook *bemanteling.*

BEMASTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *masten*, van *mast*: *ik bemastte, heb bemast.* Met eenen mast verzien: *een schip bemasten.* Van hier ook *bemasting.*

BEMERKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *merken*: *ik bemerkte, heb bemerkte.* Gewaarworden: *ik bemerkte hem — toen ik bemerkte, dat enz.* Van hier ook *bemerking.*

BEMESTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *mesten*: *ik bemestte, heb bemest.* Met mest verzien: *het land bemesten.* Van hier ook *bemesting.*

BEMIDDELD, bijv. naamw. en bijw., zijnde, eigenlijk, het verled. deelw. van het ongewone werkw. *bemiddelen*, met middelen, d. i. tijdelijk vermogen, verzien. *Bemiddelder bemiddelst.* Gegoed: *een bemiddeld man — hij is zeer bemiddeld.*

BEMIDDELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *middelen*: *ik bemiddelde, heb bemiddeld.* Bijleggen: *een geschil bemiddelen.* Van hier ook *bemiddelaar, bemiddeling.*

BEMIND, bijv. n. en bijw., zijnde het verled. deelw. van *beminnen*. *Beminder, bemindst.* Van hier ook het als zelfst. gebruikte *beminde*, in beide geslachten: *mijn beminde*, en *mijne beminde*; meerv. *beminden.*

BEMINNEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *minnen*: *ik beminde, heb bemind.* Liefheben.

- ben. Van hier ook *beminnaar*, *beminner*, *beminnaarster*, *beminnares*, *beminnelijk*, *beminnelijkheid*, *beminnenswaardig*, *beminnenswaardigheid*.
- BEMODDEREN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *te* en *modderen*: *ik bemodderde*, *heb bemodderd*. Met modder vuilmaken: *wat ziet gij er bemodderd uit!*
- BEMOEIJEN**, wederk. werkw., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *moeijen*: *ik bemoeide mij*, *heb mij bemoeid*. Zich moeite geven omtrent iets: *gij behoeft u daarmede niet te bemoeijen*. HINLOPEN (*H. d. n. O.*) bezigt dit woord als een bedr. w.: *zonder daar Luiden van staat in te bemoeijen*. *Bemoeid zijn met iets* gebruikt VOLLENHOVE, voor bezig zijn. Van hier ook het zelfft. naamw. *bemoeial*, voor iemand, die zich met alles bemoeit — en *bemoeijing*.
- BEMORSEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *te* en *morfen*: *ik bemorste*, *heb bemorst*. Bevuilen, vuilmaken.
- BEMOST**, bijv. naamw., zijnde eigenlijk, het verled. deelw. van het ongewone *bemosfen*, van *mos*. Met mos bewasfen: *bemoste hutten*.
- BEMUREN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *muren* van *muur*: *ik bemuurde*, *heb bemuurd*. Met eenen muur omringen: *eene stad bemuren*.
- BEN**, (*benne*) z. n., vr., *der*, of *van de ben*; meerv. *benen*. Een van teenen gevlochten korf, mand. *Broodben*, *fruitben* enz. Vermoedlijk behoort dit woord tot *hand* en *binden*, als zijnde *ben* iets, dat van teenen gevlochten, of zamengebonden is.
- Oudt., beteekende het woord *henne* ook eene kar, bestaande uit eene vierkante ben op twee wielen; en, volgens FESTUS, is *benna*, bij de Galliers, eene soort van wagen geweest.
- BENAAIJEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *te* en *naaijen*: *ik benaaidde*, *heb benaaid*. Naaijen: *dat kleed is, overal, wel benaaid*. Voor iemand naaijen: *hij wordt hier benaaid en bewasfchen*.
- BENAARSTIGEN**, (*beneerstigen*, bij KIL. ook *beneerfen*) bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *naarstigen*, van *naarstig*: *ik benaarstigde*, *heb benaarstigd*. Beijveren, bevliftigen: *de letteroefeningen benaarstigen*, zich naarstig daarop toelleggen. Doch meest wordt het als een wederk. werkw. gebezigd: *zich benaarstigen*. Van hier ook *benaarstiger*, *benaarstigster*, *benaarstiging*.

BENAASTEN, (*benaderen*) hetzelfde als *naasten*.

BENAAUWD, bijv. naamw. en bijw., zijnde het verled. deelw. van *benaauwen*. *Benaauwder*, *benaauwdst*. Beklemd, eng: *eene benaauwde borst* — *eene benaauwde plaats*. Beangst, bevreesd: *benaauwd zijn* — *benaauwd maken* — *een benaauwd geweten*. Van hier ook *benaauwdeheid*.

BENAAUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *naauwen*, van *naauw*: *ik benaauwde*, *heb benaauwd*. In nood en lijden brengen: *eene stad benaauwen*. Van hier ook *benaauwer*, *benaauwing*.

BENADEELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *nadeelen*, van *nadeel*: *ik benadeelde*, *heb benadeeld*. Nadeel aanbrengen, schade doen: *iemand in zijn goed*, *of zijne eer*, *tenadeelen*. Van hier ook *benadeeling*.

BENADEREN, zie *naasten*.

BENAMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *namen*: *ik benaamde*, *heb benaamd*. Hiervoor gebruikt men, doorgaands, *benoemen*. Van *benamen* is nog *benaming* in gebruik.

BENARD, bijv. naamw. en bijw., zijnde het verled. deelw. van *benarren*. *Benard* is zoo veel als *benaauwd*, verlegen: *hij stond zeer benard* — *waarvan mijn geest te nacht benart scheen en bestreden*. VOND. Het werkw. *benarren* komt bij POOT voor: *de nacht zal u tenarren*. Doorgaands acht men *benard* samengetrokken van *benaderd*, en *benarren* van *benaderen*.

BENDE, (bij KIL. ook *bande*) z. n, vr., *der*, of *van de bende*; meerv. *benden*. Verscheidene tot eenrelei oogmerk verbondene personen: *eene bende tooneelspelers*, *struikrovers* — *eene bende Ruiters*. *Krijgsbende*, *ruiterbende* enz. Waarschijnlijk van het fr. *bande*, schoon dit weder van *band*, *hinden*, ontleend zij.

BENEDEN, bijw. en voorzetsel. Bijw., omlaag: *beneden zijn*, *van beneden komen*, *naar beneden gaan*. Voorzets., onder: *beneden de waarde* — *in aanzien beneden iemand zijn*.

Het bijw. *beneden* wordt, somwijlen, ook verbogen, en als bijw. gebruikt: *het benedenste* — *de benedenste kamer*. Ook wordt het met zelfst. naamwoorden zamengevoegd, als: *benedenhuis*, *benedenkamer*, *benedenstad*, in tegenoverstelling van *lovenhuis* enz. Somwijlen ondergaat dit woord eene onnoodige verlenging: *naar benedenen*.

BENEEN, bijw. en voorz., samengetrokken van *beneden*.

BE-

BENEENEN, (bij KIL. ook *beneen*) bedr. w.; van het onfscheidb. voorz. *be* en *neenen*, van *neen*. Neen zeggen, ontkeunen; het tegengefelde van *tejaen*.

BENEFENS, zie *beneven*.

BENEMEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *nemen*: *ik benam, heb benomen*. In het gebruik eener zaak verhinderen: *iemand het licht — het leven — de gelegenheid benemen*. *Ik heb hem de magt benomen, om enz.* Wijders, van de ongegrondheid eener zaak overtuigen: *iemand zijne twijfeling — zijne vrees benemen*. Van hier ook *benemer, beneming*.

BENEPEN, bijv. naamw. en bijw., zijnde het verled. deelw. van *benippen*. *Benepener, benepenst*; meest in de overdragtige beteekenis van *benaauwd, verlegen, gebruiklijk*: *zij ziet er zeer benepen uit*.

BENEVELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *nevelen*, van *nevel*: *ik benevelde, heb beneveld*. Met eenen nevel bedekken: *de lucht werd, aan alle kanten, beneveld*. Figuurlijk, verduisteren: *de waarheid benevelen*. Het vrije gebruik der oogen van het ligchaam en den geest verhinderen: *eene doodlijke zwakheid benevelt al mijne zinnen*. *De driften benevelen het verstand*. Van hier ook *beneveling*.

BENEVEN, *benevens, benefens*, voorz., zijnde eene onnoodige verlenging van het eenvoudige *neven, nevens*: *Zie hetzelfde*.

BENGEL, z. n., m., *des bengels, of van den bengel*; meerv. *bengels*. Eigenlijk, een stok; doch in deze beteekenis is dit woord reeds verouderd. Figuurlijk, en in den gemeenen spreektrant, is *bengel* een plompe, boersche jongen, als zijnde ruuw en onbeschaafd, even als een stok.

JUNIUS oordeelt zeer wel, dat in dit woord het denkbeeld van *svan* heerscht, in het eng. *to bang*, deen. *banke*, zweed. *bana, banka, baengia*; want een stok is een rond stuk houts, dienende, om mede te slaan. Bij KIL. komt nog het van *bengel* gemaakte werkw. *bengelen* voor, in den zin van met stokken slaan.

BENGEL, z. n., m., *des bengels, of van den bengel*; meerv. *bengels*. Meest in Amsteldam en Noordholland gebruikelijk, voor een klokje, dat geluid wordt, voor het afvaren der schuiten, en het sluiten van de poort. Van hier het werkw. *bengelen*.

BENIEUWEN, onperfoonl. w., gelijkvl. Van het onfscheidb.

- scheidb. voorz. *be* en *nieuwen*, van *nieuw*: *het benieuwde, heeft lenieuwd*. Nieuwsgierig zijn, begeerig zijn te weten: *het benieuwt mij, zal mij benieuwen* enz. *Benieuwd zijn*, ook, in denzelfden zin gebruikelijk: *ik ben benieuwd, hoe die zaak zal aflopen*.
- BENIJDEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *nijden*: *ik benijdde, heb tenijd*. Nijd tegen iemand, of over eene zaak, laten bliken: *iemand benijden*, afgunstig zijn — *iemand iets tenijden*. Van hier ook *benijder, benijdfter, benijding, benijdenswaardig*.
- Oul., was het eenvoudige *nijden*, in dezelfde betceekenis, gebruikelijk. Bij **TEN KATE** komt dit woord nog als ongelijkvl. voor, gelijk het weleer geweest is: *ik beneed, heb teneeden*. Doch het tegenwoordige gebruik stelt het gelijkvl.
- BENIJPEN**, (*beknijpen*) bedr. w., ongelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *nijpen*: *ik beneep, heb tenepen*. Aan iets nijpen. Zie *benepen*.
- BENNE**, zie *ben*.
- BENOEMEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *noemen*: *ik benoemde, heb benoemd*. Eenen naam geven: *nieuwe dingen met nieuwe namen benoemen*. Met name verkiezen, aanstellen: *iemand tot voogd — tot erfgenaam* enz. *benoemen*. Van hier ook *benoemer, benoeming*.
- BENOODIGD**, verled. deelw. van het, bij **KIL.** voorkomende, doch reeds in onbruik geraakte werkw. *tenoodigen*. *Om iets benoodigd, verlegen, zijn; ook iets benoodigd hebben*.
- BENOORDEN**, bijw. en voorz. Ten noorden: *tenoorden de linie*.
- BEOEFENEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *oefenen*: *ik beoefende, heb beoefend*. Hetzelfde als *oefenen*. Van hier ook *beoefenaar, beoefening*.
- BEOLIEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *olien*: *ik beoliede, heb beolied*. Met olie bestrijken.
- BEOOGEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *oogen*: *ik beoogde, heb beoogd*. Eigenlijk, op iets oogen, beschouwen. Verder, bedoelen: *wat beoogt gij daarmede?* Van hier ook *beooging*.
- BEOORLOGEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *oorlogen*: *ik beoorloogde, heb beoorloogd*. Bestrijden. Van hier ook *beoorloger, beoorloging*.
- BEOOSTEN**, bijw. en voorz. Ten oosten: *beoosten Vlaanderen*.

- BEPAALEN**, (*bepeerven, beperlen.*) bedr. w., gelijkv. Van het onfscheidb. voorz. *te* en *paarlen*: *ik bepaarde, heb bepaard.* Met paarlen versieren, meest bij de Dichters gebruikelijk: *Hof bepereld met uchtendtranen.* SPIEG.
- BEPALEN**, bedr. w., gelijkv. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *palen*: *ik bepaalde, heb bepaald.* Eigenlijk, met palen verzien — met palen afzetten. Overdragtiglijk, beperken: *zijne wenschen, zijne driften bepalen.* Stuiten: *de stroom bepaalde zijne overwinningen.* Vaststellen: *eenen dag tepalen.* Beschrijven, volledig voorstellen: *wij moeten het geschil, vooraf, wel tepalen.* Van hier ook *bepaaldlijk, bepaler, bepaling.*
- BEPEERLEN**, zie *bepaalen.*
- BEPEILEN**, bedr. w., gelijkv. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *peilen*: *ik tepeilde, heb bepeild.* Hetzelfde als *peilen.*
- BEPEINZEN**, bedr. w., gelijkv. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *peinzen*: *ik bepeinsde, heb bepeinsd.* Overdenken. Van hier ook *bepeinzing.*
- BEPEKKEN**, bedr. w., gelijkv. Van het onfscheidb. voorz. *te* en *pekken*: *ik tepekte, heb bepekt.* Met pek bestrijken. Van hier ook *bepekking.*
- BEPERKEN**, bedr. w., gelijkv. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *perken*: *ik teperkte, heb beperkt.* Een perk zetten. Van hier ook *beperker, beperking.*
- BEPERLEN**, zie *tepaarlen.*
- BEPISSEN**, bedr. w., gelijkv. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *pisfen*: *ik bepiste, heb bepist.* Met pis nat maken, bevuilden.
- BEPLAASTEREN**, zie *bepleisteren.*
- BEPLAKKEN**, bedr. w., gelijkv. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *plakken*: *ik beplakte, heb beplakt.* Van hier ook *beplakker, beplakking, teplakfel.*
- BEPLANKEN**, bedr. w., gelijkv. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *planken*: *ik beplankte, heb beplankt.* Met planken verzien. Van hier ook *teplanking.*
- BEPLANTEN**, bedr. w., gelijkv. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *planten*: *ik beplante, heb beplant.* Van hier ook *beplanting.*
- BEPLEISTEREN**, (*beplaasteren*) bedr. w., gelijkv. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *pleisteren*: *ik bepleisterde, heb bepleisterd.* Met pleisters beleggen: *het gezicht bepleisteren.* Met kalk bestrijken: *eenen muur, eenen zolder bepleisteren.* Figuurlijk, verbloemen: *hij heeft die daad*
met

- met eenen schoonen schijn bepleisterd.* Van hier ook *bepleistering.*
- BEPLEITEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be en pleiten: ik bepleitte, heb bepleit.* Eene zaak bepleiten:
- BEPLOEGEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be en ploegen: ik beploegde, heb teploegd.* Het land beploegen.
- BEPLUIZEN**, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be en pluizen: ik beploos, heb beplozen.* Aan iets pluizen.
- BEPOTEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be en poten: ik bepootte, heb bepoot.* Bepplanten. Van hier ook *bepoting.*
- BEPRATEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be en praten: ik bepraatte, heb bepraat.* Met woorden overreden.
- BEPROEVEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be en proeven: ik beproefde, heb beproefd.* Eene proef nemen, toetsen: *iemand beproeven — ik zal het eens beproeven.* Onderzoeken: *beproeft alle dingen.* Een man van eene beproefde, bekende, *deugd.* Van hier ook *be-proeвер, beproeffter, beproeving.*
- BERAAD**, z. n., o., *des beraads, of van het beraad;* zonder meerv., overleg: *in beraad staan — na rijp beraad.* Besluit, voornemen: *ik heb mijn beraad bij mij.*
- BERAADSLAGEN**, onz. en wederkeer. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be en raadslagen: ik beraadslaagde, heb beraadslaagd.* Onz., overleggen: *over iets beraadslagen — zij beraadslaagden nog, of zij zich zouden overgeven.* Wederk.: *zich beraadslagen.* Van hier ook *beraadslaging.*
- BERAD**, bijv. naamw. en bijw., beteekenende zoo veel als *bereden: met haer beradde raen.* VOND. Men zegt van eenen wagen, dat hij *berad* is, wanneer hij zoo lang gereden heeft, dat de schorheid van de assen en naven af is. Dit *berad* komt weinig voor, zelfs niet bij PLANTYN en KILIAAN; en daar wij geen woord hebben, dat *berad* eigenlijk uitdrukt, zoo behoorde men het, zegt HUYDEC., in het gebruik te houden.
- BERADEN**, wederkeer. werkw., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be en raden: ik beried, heb beraden.* Zich over iets beraden, iets in beraad nemen. *Zich weder beraden,* van gevoelen veranderen. Het deelw. *beraden* wordt in de beteekenis van bedacht gebezigd: *wel, of kwalijk, in iets beraden zijn.* In den BYB. 1477, komt het voor, in den zin van aangemoedigd.
- BERAMEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb.

voorz. *be* en *ramen*: *ik beraamde, heb beraamd*. Vaststellen: *eenen tijd beramen — een ontwerp beramen*. Van hier ook *beraming*.

BERD (*bord*), z. n., o., *des berds*, of *van het berd*; meerv. *berden*. *Bord* is, vooral in zamenstelling, meest in gebruik: *dambord, tafelbord, uithangbord*, enz. Doch *berd* wordt wederom in de spreekwijs: *iets te terde brengen*, voor *bijbrengen*, *voorstellen*, *gebezigd*.

BEREDEN, zie *berijden*.

BEREGENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *regenen*. Dit woord wordt alleenlijk in den lijdenden vorm *gebezigd*: *beregend worden en zijn — door den regen nat gemaakt worden: wij zijn, op de reis, geheel teregend geworden*.

Beregenen komt reeds bij NOTKER voor.

BEREGT, zie *berigt*.

BEREGTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *regten*: *ik beregte, heb beregt*. Iemand, voor zijn geld, waren geven: *iemand wel, kwalijk, beregten*. *Eenen zieken beregten*, het laatste oliefel geven, het h. avondmaal toedeelen, en daardoor tot sterven voorbereiden; in welke beteekenis het zweedsche *beraetta*, en deenfche *berette* gebruikt wordt. Oul. werd dit woord ook in den zin van *bestieren* *gebezigd*: *'t huys terechten*. BYB. 1477. Van hier ook *beregter, beregister*. Zie verder *berigten*.

BEREID, zie *bereiden*.

BEREIDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *reiden*: *ik bereidde, heb bereid*. Gereed maken: *spijs bereiden — pennen bereiden — den weg bereiden — zich bereiden*, voorbereiden. *Bereid zijn tot iets*, gereed zijn. Van hier ook *bereider, bereiding, bereidfel, bereidster, bereidwillig, bereidwilligheid, bereidwilliglijk*.

BEREIDS, bijw., alreede, reeds: *het is bereids geschied*. Dit bijw. behoort tot het verled. deelv. *bereid*. ULPHILAS gebruikt reeds *raihtis*, waarmede het angelf. *rah*, eng. *already*, zweed. *redan*, en ons *reeds* overeenkomt. *Albereids*, voor *bereids*, is eene onnoodige verlenging.

BEREIK, z. n., o., *des bereiks*, of *van het bereik*; zonder meerv. Uitsprekking: *dat is boven mijn bereik*, ik kan daar niet bij reiken. Figuurlijk: *buiten het bereik van het gescht zijn — dat is loven mijn bereik*, bevatting — *boven het bereik van mijn verstand*.

BE-

BEREIKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *reiken*: *ik bereikte, heb bereikt*. Met reiken bijkomen, *ik kan de bovenste plank niet bereiken*. Figuurlijk, aankomen, aanlanden: *wij bereikten, des avonds, de stad — de haven*. Hij heeft reeds twintig jaren bereikt, is twintig jaren oud. Uitvoeren, verkrijgen: *zijn oogmerk bereiken*. Van hier ook *tereiking*.

BEREIZEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *reizen*: *ik bereisde, heb bereisd*. Een land bereizen, door hetzelfde reizen — *de kermisfen bereizen*, op de kermisfen reizen. Het verled. deelw. *bereisd*, als bijvoegl., is meest in gebruik: *een bereisd man*, die veel gereisd heeft.

BEREN, veroud. w., waarvan het verled. deelw. *geboren* alleen nog in gebruik is. Zie *geboren*.

BERENNEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *rennen*: *ik berende, heb berend*. Eene stad berennen, met een leger rondom influiten. Van hier ook *beremming*.

BERG, z. n., m., *des bergs*, of *van den berg*; meerv. *bergen*: een *hooge berg* — *eenen berg beklimmen*. Figuurlijk, zwarigheid, hindernis: *hij is dien berg nog niet over*. — *De haren rijzen mij te bergen*, om schrik en ontzetting uitdrukken. *Iemand gouden bergen*, zeer veel beloven, spreekw. Van hier ook *bergblauw*, *berggeel*, *berggod*, *berggodin*, *berggroen*, *berghoen*, *bergkristal*, *bergmuis*, *bergrot*, *bergstof*, *bergstofgroef*, *bergwater*, *bergwerk*, *bergwerker*, *bergzout*. *Berg* beteekent ook een gefneden varken. Zie *berg*.

Hoogd. *Berg*, bij ULPHIL. *baïrg*, bij KERO *pereg*, in het angelf. *beorg*, ijsl. *biarg*, deen. *biërg*. Het schijnt, dat de hoofdbeteekenis van het woord *berg* eene hoogte, of verhevenheid, is; en daarom is het mogelijk, dat het tot het oude *berēn*, d. i. heffen, behoort. Anderen leiden het af van het werkw. *bergen*, dewijl, oul., in de bergen gevoeglijke bewaarplaatfen gemaakt werden, om het vee (zijnde de rijkdom onzer voorvaderen) voor de koude en den vijand te beveiligen.

BERGAARDE, z. n., vr., *der*, of *van de bergaarde*; meerv. *bergaarden*, wanneer van verscheidene foorten gesproken wordt. Van *berg* en *aarde*.

BERGACHTIG, bijv. naamw. en bijw., *bergachtiger*, *bergachtigst*. Vol bergen: *een bergachtig land*.

BERGAF, bijw., voor *den berg af*. *Bergop, bergaf.*
Bergaf gaan.

BERGAMOT, (*bergamotpeer*) z. n., vr., *der, of van de bergamot*; meerv. *bergamotten*. Wij hebben deze benaming van het fr. en ital. *bergamotte* — *bergamotta* ontleend. **MENAGE** leidt dezelve van het turkische *beg*, een heer, en *armout*, een peer, af, zijnde *bergamot*, dan, zooveel als *heerenpeer*. Anderen beschouwen den naam der stad *Bergamo*, als den oorsprong van dit woord. Van hier ook *bergamotboom*, *bergamotolie*.

BERGBEWONER, z. n., m., *des bergbewoners*, of *van den bergbewoner*; meerv. *bergbewoners*. Van *berg* en *bewoner*. Iemand, die op de bergen woont.

BERGEN, bedr. w., ongelijkvl.: *ik borg, heb geborgen*. Iets van een verongelukt schip aan den oever brengen, redden, behouden: *het schip verging, maar de goederen zijn geborgen*. *Er zijn slechts weinigen van de manschap geborgen*. Figuurlijk, in zekerheid brengen: *hij heeft zich nog in tijds geborgen* — *hij is geborgen*, bezorgd. Verbergen, wegleggen: *ik heb het op eene goede plaats geborgen*. **HOOFD** bezigt het, in den zin van ontzatten: *deez' makende gereetschap om Sluis te bergen, gaf orde tot wapening*. **OUL** werd het ook gebruikt voor vreezen: *si sullen berghen den here*. **BYB.** 1477. Van hier ook *berger*, *berggeld*, *berging*, *bergloon*, *bergplaats*. **VOND.** en eenige anderen hebben dit woord ook als gelijkvl. gebezigt: *ge'berght voor zwaert en brant*. **VOND.**

BERGHOUT, zie *barkhout*.

BERGOP, bijw., voor *den berg op*. Zie *bergaf*.

BERIEKEN, (*beruiken*) bedr. w., ongelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *rieken*: *ik berook, heb beroken*. Aan iets rieken, om het te leeren kennen. Figuurlijk, nauwkeurig onderzoeken, ook aan iets twijfelen.

BERIGT, (*oul. beregt*) z. n., o., *des berigts*, of *van het berigt*; meerv. *berigten*. Het verhaal eener gebeurde zaak, ook het geschrift, welk zoodanig een verhaal bevat: *berigt van iets geven*.

BERIGTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *rigten*: *ik berigte, heb berigt*. Narigt, kennis geven: *iemand iets berigten*. Van hier ook *berigter*, *berigtster*. Zie *afrieten*.

BERIJDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *te* en *rijden*: *ik bereed, heb bereeden*. Op, of langs,

langs, iets rijden: *een paard — eenen weg bereiden*. Door meenigvuldig rijden, gefchikt maken: *een paard berijden*. Hij berijdt een slecht paard, met die zaak, onderneemt eene gevaarlijke en nadeelige zaak; spreekw., in de gemeenzame verkeering gebruikelijk. Van hier ook *berijder*. In sommige Dorpen van Vlaanderen, wordt een schout *berijder* genoemd, van het oude *beriden*, d. i. regten, regt doen.

BERIJMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *rijmen*: *ik berijmde, heb berijmd*. In rijm brengen. Van hier ook *berijmer, berijming*.

BERINGEN, zie *omringen*.

BERISPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *rispen*: *ik berispte, heb berispt*. Wraken, bestraffen: *hij berispt alle menschen*. Oul. werd het ook voor bezoeken, straffen, gebezigd: *Hi berispten (berispt hem) oec met pinen in den bedde*. BYB. 1477; waarvoor de tegenwoordige overzetting heeft: *oock wort hij gestraft met sinerte op zijn leger*. Van hier ook *berisper, berisping, berispelijk*: *een berispelijk leven — berispster*.

BERK, z. n., m., *des berks, of van den berk*; meerv. *berken*, voor *berkenboom, des berkenbooms, of van den berkenboom*; meerv. *berkenboomen*.

Hoogd. *Birke*, deen. *Birk*, zweed. *biork*, angelf. *birce*, beorce, eng. *birch*, pool. *brzoza*, rusf. *beresnik*. Niet, gelijk sommige meenen, van het oude *berk*, d. i. bast, want alle boomen zijn bastig; maar uit hoofde der ongemeene witheid van bast en hout, en dus van het oude *brechen, Ireken*, d. i. schijnen, blinken.

BERKEN, bijv. naamw., onverbuigbaar. Van eenen berkenboom gemaakt, of daartoe behoorende: *een berkentak*.

BERKENBOOM, zie *berk*.

BERKENMEIJER, (bij KIL. *berkenmei*) z. n., m., *des berkenmeijers, of van den berkenmeijer*; meerv. *berkenmeijers*. Eigenlijk, een tak van den berkenboom, van *berk* en *mei*, van *meijen*, maaijen, affnijden. Wijders, een beker, of drinkvat, gemaakt uit eenen mei, of tak van den berkenboom, bij de Ouden zeer in gebruik: *laat den rijnschen berkemeier lustig, rustig, ommegaan*. VOND.

BERKHOUT, zie *barkhout*.

BERNEN, zie *barnen*.

BERNSTEEN, zie *barnsteen*.

BEROEMD, bijv. naamw. en bijw., zijnde, eigenlijk, het verled. deelw. van het volgende *beroemen*, in zoover dit

in den zin van *roemen*, *zeer roemen*, gebruikelijk moog geweest zijn. *Beroemder*, *beroemdst*. Met roem bekend, vermaard: *een beroemd man*. *Hij is zeer beroemd* — *zich beroemd maken*. Van hier ook *beroemdheid*.

BEROEMEN, wederk. werkw., gelijkvl. Van het ontscheidb. voorz. *be* en *roemen*: *ik beroemde*, *heb beroemd*. *Zich op een zaak beroemen* — *hij beroemt zich*, *dat hij enz.*

BEROEP, z. n., o., *des beroeps*, of *van het beroep*; het meerv. is niet in gebruik. Beroeping tot een ambt: *een regelmatig beroep* — *het beroep is hem reeds opgedragen*. Ambt, wijs van bestaan: *een schoolmeester van zijn beroep* — *dat is mijn beroep*.

BEROEPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ontscheidb. voorz. *be* en *roepen*: *ik beriep*, *heb beroepen*. Zoo hard roepen, dat men ons kan hooren: *hij was reeds zoo ver*, *dat ik hem niet beroepen kon*. Zamenroepen: *eene vergadering beroepen*. Tot de waarneming van een ambt roepen: *iemand tot schoolmeester*, *leeraar*, *beroepen*. *Zich op iets beroepen*, het als een bewijs, of getuigenis, aanvoeren. Oul. werd het in den zin van berispen gebezigd; *alzo Monluck hem daarover beriep*. Hoort. Van hier ook *beroeper*, *beroeeping*.

BEROEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ontscheidb. voorz. *be* en *roeren*: *ik beroerde*, *heb beroerd*. Eigenlijk, aanroeren, aanraken. Overdragtiglijk, ontstellen, ontlasten: *zijne aanspraak beroerde het volk* — *hij was geheel beroerd*. Het deelw. *beroerd* wordt, meestal, voor lam, geraakt, gebezigd: *hij is*, *aan beide zijden*, *beroerd*. Van hier ook *beroerdheid*, *beroerer*, *beroering*, *beroeffer*, *beroeft*, voor oproer en lamheid.

BEROESTEN, onz. w., gelijkvl. Van het ontscheidb. voorz. *be* en *roesten*: *beroestte*, *is beroest*. Roesten, door den roest bederven: *de sleutels liggen daar te beroesten*. Van hier ook *beroesting*.

BEROKKEN, hetzelfde als *berokkenen*.

BEROKKENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ontscheidb. voorz. *be* en *rokkenen*: *ik berokkende*, *heb berokkend*. Stoken, verwekken: *kwaad berokkenen*. Dit thands gebruikelijke *berokkenen* is bij KIL. *herokken*, in dezelfde beteekenis; ook bij POOR: *wie hebt gij u*, *of hem*, *nu 't meeste leet berokt?* maar ook in die van het spinrokken met vlasch verzien.

BEROOFD, zie *berooïd*.

BEROOID, bijv. n. en bijw., *berooïder*, of *meer berooid*, *berooïdst*, of *meest berooid*. Arm: *het is een berooid huisgezin*. Tot eene radelooze armoede vervallen: *'s Lands Vaders*, door 't geweld verdreven, *gantsch berooid*. J. DE MARR. Ook op den tijd toegepast, voor verarmd, ontbloomt van al wat wenschlijk is: *een needrige en berooide tijd*. MOON. Verward, ontsteld: *berooïd van zinnen*. Van hier een *berooïd hoofd*.

Volgens KIL. is *berooïd* zoo veel als *berooïd*, het verled. deelw. van *berooïven*.

BEROOKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *rooken*: *ik berookte*, *heb berookt*. In den rook hangen — met rook laten doorrekken: *verdachte brieven berookten*. Het verled. deelw. *berookt* wordt ook in den zin van door den rook bezwalkt, gebezigd: *die muur is geheel berookt*.

BEROOVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *rooven*: *ik beroofde*, *heb beroofd*. Eigenlijk, iemands eigendom wederregtlijk en met geweld weg nemen: *iemand berooven*. Ook *van iets berooven* — *iemand van het leven*, *van zijne eer berooven*. In eene uitgestrekte beteekenis, het genot eener zaak verhinderen: *dit toeval beroofde mij van de gelegenheid*, om enz. — *Hij is reeds lang van zijn gezigt leroofd geweest*. Ook met den tweeden naamval, zonder *van*: *mij dunkt dees wijse man is zijns verstants berooft*. D. v. KOORNH. Van hier ook *beroovert*, *berooving*.

BEROUW, z. n., o., *des berouws*, of *van het berouw*; zonder meerv. Leedwezen: *berouw over iets hebben*, *oefenen*, *toonnen*. Hiervoor, oul., ook *berouwen*, *berouwenis*.

BEROUWEN, onperf. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *rouwen*: *berouwde*, (oul. ook *berieuw*) *heeft berouwd*. Berouw hebben, met den derden naamv. des perfoons: *het berouwt mij*, *dat ik*, enz. — *die daad berouwt mij*.

BERRIE, (*burrie*, oul. *berie*, *berve* en *berf*) z. n., vr., *der*, of *van de berrie*; meerv. *berries*. Een werktuig, om iets op te dragen, angelf. *here*, *here*, eng. *beare*, van het oude *beren*, ziende op de beteekenis van dragen en overvoeren.

BERST, (*barst*, *borst*) z. n., m., *van den berst*; meerv. *bersten*. Een *berst in het glas*, *in den muur*. Oul. ook voor gebrek gebezigd. Zie *bersten*.

BERSTEN, onz. w., ongelijkvl.: *ik borst, ben ge'orsten*, Eenè scheur bekomen, van elkander springen: *de aarde, de muur is geborsten. Het schip stiet zich te bersten.* Fi-guurlijk: *van spijt bersten.*

Bersten, hoogd. *Bërsten*, zweed. *brista*, angelf. *bers-tan*, *byrstan*, *beorstan*, *burstan*, eng. *to burst*, drukken het geluid uit, welk eenige dingen, bij het bersten, maken.

BERUCHT, bijv. naamw. en bijw., zijnde, eigenlijk, het verled. deelw. van het verouderde *beruchten*, bij KIL. ook *beruchtigen*, in een kwaad gerucht brengen, *Beruchter, beruchtst.* Bekend, in eenen kwaden en goeden zin. In eenen kwaden zin: *Als Moyses van een moort berucht.* J. CATS. In eenen goeden zin: *doch terucht van kuische zeden.* T. ASSELYN. *En wie, voorts, allermeeft, van wysheit syn berucht.* H. DE GROOT. Van hier ook *beruchtheid.*

BERUIKEN, zie *bericken*,

BERUSTEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheldb. voorz. *be* en *rusten*: *ik berustte, heb verust.* Even als *rusten*: *die gelden en papieren berusten bij mij*, zijn onder mijne bewaring. *Eene zaak, eenigen tijd, laten berusten*, niet behandelen, in denzelfden staat laten blijven. *Wij zullen het daarrij laten berusten*, blijven. *Op hem berust de welvaart des ganschen huisgezins*, komt op hem aan. *In eene zaak berusten*, zich die laten welgeval-len. *Op iets berusten*, zich verlaten, vertrouwen.

BES, (zie *bei*, goth. *basja*, bij KIL. *bese*, *bese*) z. n., vr., *der*, of *van de bes*; meerv. *besen*. *Witte bes, aak-bes*. Verkleinw. *besje*. Men acht dit woord afkomstig van het oude *beer*, of *ber*, met verandering van *r* in *s*, en dit van *beren*, *baren*, voordbrengen.

Dit woord wordt ook in eenen gansch anderen zin ge-bezigd, naamlijk, voor eene oude vrouw: *eene tandelooze bes*; waarvan het verkleinw. *besje*, in den gemeenen spreektrant, voor grootmoeder gebruikt wordt: *ik ga naar mijn besje*. Dan, vermoedlijk, is dit eene verbastering van *test*, *beste*, gelijk in *bestevaar*, voor *bestevader* (een oud man, grootvader), *bestemoer*, voor *bestemoeder* (eene oude vrouw, grootmoeder): *het vaetje uitte-poen past geene oude best* — gelijk *Kalijbe*, eene overoude *best*. VOND. J. OUDAAN bezigt het woord *bes* ook voor eenen ouden man; doch buiten dit, weet ik hiervan geen ander voorbeeld. Zie *best*.

BESCHAAFD, bijv. naamw. en bijw., zijnde het verled. deelw.

- declw. van *beschaven*. *Beschaafder*, *beschaafdst*. Eigenlijk, door schaven, glad en eifen gemaakt: *de planken zijn rondom beschaafd*. Figuurlijk, wellevend: *een beschaafd man*. Van hier ook *beschaafdheid*.
- BESCHADIGEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *schadigen*: *ik beschadigde*, *heb beschadigd*. Schade toebrengen: *een huis beschadigen*. Van hier ook *beschadiger*, *beschadiging*, *beschadigster*.
Oul., was *eschaden* voor *beschadigen*, in gebruik.
- BESCHADUWEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *schaduw*: *ik beschaauwde*, *he beschaduwde*. Met schaduw bedekken: *de boomen beschaduwen dat huis*. Van hier ook *beschaduwing*.
- BESCHAMEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *schamen*: *ik beschaamde*, *heb beschaamd*. Beschaamd maken: *dat werk beschaamt zijnen meester*. Het declw. *beschaamd* wordt in de beteekenis van schaamrood, verlegen, gebezigd: *op dat berigt werden zij beschaamd*. Van hier *beschaamdheid*.
- BESCHANSEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *schanzen*: *ik beschanste*, *heb beschanst*. Met eenen schans omgeven: *een leger rondom beschanzen*. Van hier ook *beschanzing*.
- BESCHAREN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *scharen*: *ik beschaarde*, *heb beschaard*. Heimlijk stelen, onder de handen wegnemen: *hij heeft, langs dien weg, heel wat beschaard*. Van hier ook *bescharer*, (*beschaarder*), *bescharing*, *beschaarster*.
- BESCHAVEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *schaven*: *ik beschaafde*, *heb beschaafd*. Eigenlijk, door schaven glad maken. Figuurlijk, overzien, verbeteren: *een werk beschaven*. Van hier ook *beschaver*, *beschaving*.
- BESCHEER**, zie *bescheren*.
- BESCHIED**, (oul. *bescheed*) z. n., o., *des bescheids*, of *van het bescheid*; meerv. *bescheiden*. Berigt: *van eene reeks van vijftig jaren vindt men naauwlijks eenig ander bescheid*. **WAGEN**. Andwoord: *iemand bescheid geven*; van hier *bescheid doen*, door drinken, de toeweniching van gezondheid beandwoorden. Bezwoorene brieven, anders charters, worden ook *bescheiden* genoemd, van het werkw. *bescheiden*, in de beteekenis van bellisen. Andere, doch thands verouderde, beteekenissen komen bij **KIL.** voor.
- BESCHIEDEN**, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *scheiden*: *ik bescheidde*, *heb bescheiden*. Be-

palen, aanwijzen: *eenen tijd bescheiden. Iemand ergends bescheiden. Hier heeft mij Rozemont bescheiden.* POOT. Besluiten: *het was te voren zoo bescheiden.* VOND. Oul., werden de Regters ook gezegd te bescheiden, wanneer zij, door hunne uitpraak, het geschil tuschen twee personen beslisten. Meer andere, nu verouderde, beteekenissen van het werkw. *bescheiden* komen bij KIL. voor.

BESCHEIDEN, bijvoegl. naamw., zijnde het verled. deelw. van *bescheiden*. Bepaald, geschikt: *elk in zijn bescheiden bedrijf.* HOOFT. *Des menschen bescheiden deel.* Voor beleefd, minzaam, inchiklijk en billijk, heeft het trappen van vergrooting: *bescheidener, bescheidenst.* *Hij is een bescheiden man.* Van hier ook *bescheidenheid, bescheidenlijk.*

BESCHENKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *schenken*: *ik beschonk, heb beschonken.* Begiftigen: *iemand met een boek beschenken.* Te drinken geven: *hij heeft ons dapper beschonken.* Dronken maken: *zij zaten hem te beschenken.* *Beschonken* wordt als eene wellevende uitdrukking gebezigd, voor dronken: *hij was zer beschonken.*

BESCHEREN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *scheren*: *ik beschoor, heb beschoren.* Rondom affcheren: *zich het hoofd laten bescheren.* Van hier ook *beschering: de eerstelingen van de bescheringe uwer schapen.* BYBELVERT.

BESCHEREN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *scheren*: *ik beschoor, heb beschoren.* Toedeelen, veroorzaken: *'t Is waer, 't quaet avonthuer bescheert den vromen strijdt op strijdt.* CAMPH. Thands is het verled. deelw. *beschoren* meest in gebruik: *die vreugd is mij niet beschoren, toegedacht. Dat was hem van den Hemel — dat was over hem beschoren,* bepaald, besloten. Het zelfst. naamw. *bescheer*, bij KIL. *beschere, bescherin-ghe*, van dit *bescheren* afgeleid, is mede in gebruik geweest: *'t bescheer des Hemels.* HOOFT. *Ik zal der Goden raedt uitvoeren na 't bescheer.* VOND. *Voor 't mild bescheer der velderlei genaden.* CAMPH. Zie *scheren*.

Dit woord komt reeds bij NOTKER voor; en in het zweed. is *beskaera*, in het angelf. *sciran*, toedeelen.

BESCHERMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *schermen*: *ik beschermde, heb beschermd.* Eigenlijk, tot een scherm strekken: *dexe boom beschermt mij voor de hitte.* Overdr., verdedigen: *eene stad, een volk*

volk beschermen. Van hier ook *beschermmer, bescherming, beschermster.* Zamenstellingen zijn *beschermengel, beschermgod, beschermheer, enz.*

Biscirman, biskirmen, beskirmen, biscirmen, komt, in de opgegevene beteekenissen, reeds bij OTTFRID. en WILLERAM. voor. De Zweden zeggen ook *beskerma,* en de Denen *beskiärme.*

BESCHIETEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *schieten*: *ik beschoot, heb beschoten.* Op iets *schieten: eene stad beschieten.* Door *schieten* toetsen, beproeven: *een geweer beschieten.* Met geschut, of schietgeweer, bereiken: *ik kan, met dit geweer, zulk eene hoogte beschieten.* Overdr., *zijn doel beschieten, treffen.* Ter eer van iemand *schieten: iemand, met dertien schoten beschieten.* Met planken bekleeden: *eenen zolder, een dak, beschieten.*

Dit woord wordt ook als onzijdig gebezigd, in de volgende spreekwijzen: *dat werk beschiet niet,* vordert niet — *mijne oogen beschieten,* *schieten toe, gaan toe, van vaak;* waarvoor VONDEL, in den bedrijvenden vorm, heeft: *een dunne slaap beschoot noch naeuwelijx mijne oogen.*

BESCHIJNEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *schijnen*: *ik bescheen, heb beschenen.* Verlichten: *de zon beschijnt ons halfroond.* Bij OTTFRID. *biscinān,* bij TATIAN. *bischeinān.* Van hier ook *beschijning.*

BESCHIJTEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *schijten*: *ik bescheet, heb bescheten.* Eene der laagste uitdrukkingen, voor met zijnen afgang bezoedelen, en figuurlijk, voor bedriegen. Van hier, in de figuurlijke beteekenis, *beschijter, beschijterij, beschijster.*

BESCHIK, z. n., o., *des beschiks, of van het beschik;* het meerv. is niet in gebruik. Een bijna verouderd woord, voor *beschikking, bestel: door wijs beschick van uwen raedt,* CAMPH.

BESCHIKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *schikken*: *ik beschikte, heb beschikt.* Toezenden, bezorgen: *ik zal het u terstond beschikken.* In orde brengen: *zijne zaken beschikken.* Verrigten: *ik heb nog veel te beschikken.* Van hier ook *beschikal, (albeschik), beschikker, beschikking, beschikster.*

BESCHILDEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *schilderen*: *ik beschilderde, heb beschilderd.* Met schilderwerk versieren: *eene kamer beschilderen.* Van hier ook *beschildering,*

BE-

- BESCHIMMELEN**, onzijd. w., gelijkvl. Van het ontscheidb. voorz. *be* en *schimmelen*: *beschimmelde*, *is beschimmeld*. *Alles beschimmelt hier*. *Beschimmeld brood*. Van hier ook *beschimmeling*.
- BESCHIMPEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het ontscheidb. voorz. *be* en *schimpen*: *ik beschimpte*, *heb beschimpt*. Eenen schimp toevoegen, bespotten. Van hier ook *beschimper*, *beschimping*, *beschimpster*.
- BESCHOFT**, bijv. naamw. en bijw. Hetzelfde als *befchaafd*; doch meest gebruikelijk in het tegengestelde *onbeschoft*. Zie *onbeschoft*.
- BESCHONKEN**, zie *befchenken*.
- BESCHOREN**, zie *befcheren*.
- BESCHIOT**, z. n., o., *des beschots*, of *van het beschot*; meerv. *befchotten*. Houten beschutfel.
- BESCHOUWEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het ontscheidb. voorz. *be* en *schouwen*: *ik beschouwde*, *heb beschouwd*. Bezien, opmerken. Van hier ook *befchouwer*, *befchouwing*, *befchouwlijk*, *befchouwster*.
- BESCHREIJEN**, (*befschreiden*) bedr. w., gelijkvl. Van het ontscheidb. voorz. *be* en *schreijen*: *ik beshreide*, *heb beshreid*. Beweenen. Van hier ook *befschreijenswaardig*.
- BESCHRIJDEN**, (*befschrijven*) bedr. w., ongelijkvl. Van het ontscheidb. voorz. *be* en *schrijden*: *ik beshreed*, *heb beshreden*. Schrijdelings (met de beenen aan beide zijden) op iets gaan zitten: *een paard beshrijden*. Overfchrijden: *eene sloot beshrijden*.
- BESCHRIJVEN**, bedr. w., ongelijkvl. Van het ontscheidb. voorz. *be* en *schrijven*: *ik beshreef*, *heb beshreven*. Vol fchrijven: *dit blad papier is beshreven*. In gefchrift fteflen: *ik heb het verdrag laten beshrijven*. Een fchriftlijk berigt van iets geven: *eenen veldflag beshrijven*. Bij overdr., ook een mondeling berigt van iets geven: *ik zal u de zaak duidlijk beshrijven*. Schriftlijk oproepen, dagvaarden: *eene vergadering beshrijven*. Teekenen: *een gefchoten kogel beshrijft*, *in zijnen loop*, *eene kromme lijn*. Figuurlijk: *hij beshrijft*, *in het vak der wetenfchappen*, *eenen zeer kleinen kring*, zijne kennis is zeer bepaald. Van hier ook *befchrijver*, *befchrijving*.
- BESCHROOMD**, bijv. naamw. en bijw., *befchroomder*, *befchroomdst*. Bevreesd, bezorgd: *befchroomd zijn*. Van hier ook *befchroomdheid*.
- BESCHUIT**, z. n., vr., *der*, of *van de befchuit*; meerv. *befchuiten*. Van het fr. *bifcuit*. Zie *tweebak*.

BESCHULDIGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ontscheidb. voorz. *be* en *schuldigen*: *ik beschuldigde, heb beschuldigd.* Schuldig verklaren: *iemand van eene misdaad beschuldigen.* Bestraften, berispen: *hij is daarover zeer te beschuldigen.* Van hier ook *beschuldiger, beschuldiging, beschuldigster.*

BESCHÜTTEN, (oul. ook *beschudden*), bedr. w., gelijkvl. Van het ontscheidb. voorz. *be* en *schutten*: *ik beschuttede, heb beschut.* Beschermen. Van hier ook *beschutsel, beschutsheer, beschermheer, beschutster, beschutsvrouw, schutsvrouw, beschutter, beschutting.*

BESEF, z. n., o., *des besefs*, of *van het besef*; zonder meerv. Begrip, denkbeeld: *een goed besef van iets hebben.*

BESEFFEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ontscheidb. voorz. *be* en *seffen*: *ik besefte, heb beseft.* Begrijpen, verstaan. Van hier ook *beseffing.*

BESJE, zie *bes.*

BESINGELEN, hetzelfde als *omzingelen*. Zie *omzingelen*.

BESLAAN, bedr. en onz. w., onregelm. Van het ontscheidb. voorz. *be* en *slaan*: *ik besloeg, heb en ben beslagen.* Bedrijvend, met hamerslagen vastmaken: *een rad beslaan — iets met zilver, of goud, beslaan.* Paarden *beslaan*, een boek *beslaan*. Vermengen, verlengen: *kalk, meel beslaan.* In beslag nemen, aanhouden: *goederen beslaan.* Eene plaats *beslaan*, vervullen. *In de boete beslaan*, eene geldboete opleggen. *Beslagen ten ijs komen*, spreekw., tot eene zaak wel voorbereid zijn, waarschijnlijk eene toespeling op een welbeslagen paard. Onzijdig, met vochtigheid, of damp, bezwaakt worden: *de glazen zijn beslagen.* Beschimmelen: *het brood beslaat altijd, in deze kas.* Ook is het voor slagen, gelukken, in gebruik, geweest: *de slimste lastervonden schijnen te beslaan.* VOLLENH.

BESLABBEN, zie het volgende.

BESLABBEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ontscheidb. voorz. *be* en *slabberen*: *ik beslabberde, heb beslabberd.* Onder het eten van vloeibare spijs, bezoedelen: *het kind heeft zich ellendig beslabberd.* KIL. heeft *beslabben*. Van hier ook *beslabbering.*

BESLAG, z. n., o., *des beslags*, of *van het beslag*; het meerv. is niet in gebruik. Van het boven staande werkw. *beslaan*: *een beslag van goud, het beslag van eenen wagen, meelbeslag*, mengsel van meel — *in beslag nemen, aanhouden — die zaak*

zaak heeft haar beslag gekregen, is uitgevoerd, voltooid — beslag van het brood, van de glazen, uitflag, bezwaling. Oul. werd het woord beslag ook nog in eenen anderen zin gebezigd, naamlijk in dien van omflag, omstandigheid; b. v.:

Geluckigh is de man, die in vernoeghden staet,

En met een kleyn beslag, instilt, te bedde gaat. F. v. DORP.

BESLAPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidd. voorz. *be* en *slapen*: *ik besliep, heb beslapen*. Op iets slapen: *ik heb dat bed nog niet beslapen*. Vleeschlijke verkeerung met iemand hebben, bezwangeren: *een meisje beslapen*. *Zich op iets beslapen*, iets in zijn beraad nemen. Van hier ook *beslapping*.

BESLECHTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidd. voorz. *be* en *slechten*: *ik beslechtte, heb beslecht*. Bijleggen, vereffenen: *een verschil beslechten*. Van hier ook *besechting*.

BESLIJKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidd. voorz. *be* en *slijken*: *ik beslijkte, heb beslijkt*. Met slijk bedekken, bezoedelen: *gij hebt uwe kleederen beslijkt*. *Beslijkte* (in den gemeenen spreektrant, *beslikte*) *straten*.

BESLIJPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidd. voorz. *be* en *slijpen*: *ik besleep, heb beslepen*. Rondom slijpen. Overdr. *de toetssteen van een beslepen oordeel*. VOND.

BESLISSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidd. voorz. *be* en *slissen*: *ik besliste, heb beslist*. Beoordeelen, uitspraak doen. Van hier ook *besliser, beslisfing*.

BESLommeren, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidd. voorz. *be* en *slommeren*: *ik beslommerde, heb beslommerd*. *Zich beslommeren*, zich in allerhande verwarde zaken steken. *Een beslommerde*, verwarde, *boedel*. Van hier ook *beslommering*.

BESLOTEN, verled. deelw. van *besluiten*. Verzegeld: *een besloten brief*. Belegerd: *eene beslotene stad*. Omheind, ommuurd: *eene beslotene plaats*. Vastgesteld, bepaald: *er is besloten*. Bevroren: *besloten water*. Gesloten, verboden: *beslotene jagt*. *Besloten tijd*, wanneer de Roomschen niet mogen trouwen.

BESLUIT, z. n., o., *des besluits*, of *van het besluit*; meerv. *besluiten*, van het werkw. *besluiten*. Slot, einde: *tot besluit, zal ik er dit nog byvoegen* — *het besluit van een vertoog*, enz. (bij KIL. *besluitrede*, ook *afrede*) het besluit eener rede. Voornemen: *het besluit nemen, om* enz.

enz. Bepaling: *het besluit van den raad*. Van hier ook *besluitloos*, (*besluiteloos*) *besluitloosheid*.

BESLUITEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *sluiten*: *ik besloot, heb besloten*. Oudt. opsluiten: *so sal hien seuen daghe besluiten*. BYB. 1477. Thands wordt het, in de volgende beteekenissen, gebruikt. Vervatten, behelzen: *die plaats besluit zeer vele inwoners in zich*. Eindigen: *zijne aanspraak besluiten*. Voornemen: *ik heb besloten, tot u te komen*. Bepalen: *dit ongeluk schein over mij besloten te zijn*. Oordeelen, afscheiden: *ik moet daaruit besluiten, dat enz.* Zie verder *besloten*. Van hier ook *besluiting*.

Besluiten beteekende, *oul.*, ook *baten*, *helpen*: *sijn vlien konste hem niet besluiten*. FERG.

BESMEREN, (volgens den rotterdamschen tongval; anders ook *besmeeren*.) bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *smeren*: *ik besmeerde, heb besmeerd*. Eigenlijk, met *smeer*, of zekere vettigheid, *bestrijken*: *brood met boter besmeren*. Insgelijks, met iets anders *bestrijken*: *den muur met kalk besmeren*. Figuurlijk, *bezoeden*: *gij hebt u overal besmeerd*. Van hier ook *besmering*. Voor *besmeren* bezigde men, *oul.*, ook *besmeuren*, *besmuisteren*.

BESMETTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *smetten*: *ik besmettede, heb besmet*. *Bezoeden*: *zich besmetten*. *Aansteken*: *die ziekte heeft de gansche stad besmet*. *Overdr.*: *hij besmettede het gansche land met zijne dwaalleeringen*. Van hier ook *besmetlijk*, *besmetlijkheid*, *besmetting*.

BESMULLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *smullen*: *ik besmulde, heb besmuld*. Door eten en drinken *bezoeden*: *gij hebt u overal besmuld*.

BESNAAUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *snaauwen*: *ik besnaauwde, heb besnaauwd*. *Begraauwen*.

BESNEDEN, *bijv.* naamw. en *bijw.*, zijnde het verled. deelw. van *besnijden*. Figuurlijk: *wel besneden van aanzigt*, *wel gemaakt*.

BESNEEUWD, *bijv.* naamw. en *bijw.*, zijnde het verled. deelw. van het ongewone werkw. *besneeuwen*. Met *sneeuw* bedekt: *een besneeuwde hoed*. *Wij waren geheel besneeuwd*.

BESNIJDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *snijden*: *ik besneed, heb besneden*. Een gedeel-

- deelte van iets affnijden: *een kind befnijden — een befne-
dene*. Van hier ook *befnijdenis*, *befnijding*.
- BESNOEIJEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfcheidb. voorz. *be* en *fnoeijen*: *ik befnoeide*, *heb icfnoeid*. Af-
fnoeijen: *eene heg befnoeijen*. Geld *befnoeijen*. Figuur-
lijk, verminderen, verkleinen: *iemands magt*, *vrijheid be-
fnoeijen*. Van hier ook *befnoeijer*, *befnoeiing*.
- BESNOEREN**, zie *fnoeren*.
- BESNOT**, bijv. naamw. en bijw., zijnde het verled. deelw. van het ongewone *befnoten*. Met fnot bezoedeld: *dat kind heeft altoos eenen befnotten neus*.
- BESNUFFELN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfcheidb. voorz. *be* en *fnuffelen*: *ik befnuffelde*, *heb befnuffeld*. Snuivende berauken: *die hond heeft mij rondom befnuffeld*. Figuurl., doorfnuffelen, naauwkeurig onderzoeken: *hij heeft al vercheidene hoeken befnuffeld*. HOOFD bezigt ook in dezen zin *befnuffen*: *den adem der getuigen befnuft heb-
bende*.
- BESNUFFEN**, zie *befnuffelen*.
- BESPANNEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfcheidb. voorz. *be* en *spannen*: *ik befpande*, *heb befspannen*. *Eenen wagen met paarden befpannen*. Van hier *efpanning*.
- BESPAREN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfcheidb. voorz. *be* en *fparen*: *ik befpaarde*, *heb hefpaard*. Spa-
ren. Van hier ook *befparing*.
- BESPATTEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfcheidb. voorz. *be* en *fpatten*: *ik befspattede*, *heb befspat*. Befpren-
kelen. Ook door *fpatten* nat maken en bezoedelen: *zij hebben malkander deerlijk befpat*.
- BESPEKKEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfcheidb. voorz. *be* en *fpekken*: *ik befpekke*, *heb befpekt*. Met spek be-
fteken: *eengevogelte befpekken*. Van hier ook *befpekking*.
- BESPELEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfcheidb. voorz. *be* en *fspelen*: *ik befpeelde*, *heb befpeeld*. Op iets *fspelen*: *een orgel befspelen*.
- BESPEÛREN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfcheidb. voorz. *be* en *fpeuren*: *ik befpeurde*, *heb befpeurd*. Be-
merken, gewaarworden. Van hier ook *befpeurer*, *be-
fpeuring*.
- BESPIEDEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfcheidb. voorz. *be* en het ongewone *fpieden*: *ik befspiedde*, *heb be-
fspied*. Ongemerkt befchouwen, naauwkeurig nagaan: *iemands daden befspieden*. Van hier ook *befspieder*, *be-
fspieding*, *befspiedfer*.

- BESPIEGELEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheiddb. voorz. *te* en *spiegelen*: *ik bespiegelde, heb bespiegeld*. Eigenlijk, *zich bespiegelen*, overal in den spiegel bezien. Overdr., met aandacht beschouwen. Van hier *bespiegeling*, voor aandachtige beschouwing.
- BESPIKKELEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheiddb. voorz. *te* en *spikkelen*: *ik bespikkelde, heb bespikkeld*. Met spikkels bedekken: *eene tafel bespikkelen*. Van hier ook *lespikkeling*.
- BESPOEDIGEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheiddb. voorz. *be* en *spoedigen*: *ik bespoedigde, heb bespoedigd*. Verhaasten: *eene zaak bespoedigen*. Van hier ook *bespoediging*.
- BESPOELEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheiddb. voorz. *be* en *spoelen*: *ik bespoelde, heb bespoeld*. Bevochtigen: *de stroom bespoelt de stad, aan eene zijde*.
- BESPOTTEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheiddb. voorz. *be* en *spotten*: *ik bespottede, heb espot*. Van hier ook *bespotter, bespotster, bespotting, bespotlijk, bespotlijkheid*.
- BESPRAAKT**, bijv. naamw. en bijw., zijnde het verled. deelw. van het verouderde *bespraken*. *Bespraakter, bespraaktst*. Meest met *wel*: *hij is een wel espraakt* (welsprekend) *man*. Van hier ook *bespraaktheid*.
- BESPREK**, z. n., o., *des bespreks*, of *van het besprek*; het meerv. is niet in gebruik. Onderhandeling: *met iemand in besprek zijn*. Beding: *doch altijd bij uijtghe-druckte bespreke ende voorwaarde*. H. DE GROOT.
- BESPREKEN**, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheiddb. voorz. *be* en *spreken*: *ik besprak, heb besproken*. Bestellen: *eene plaats op eenen wagen bespreken*. Bedingen: *hij besprak daarbij, dat enz.* Bij uitersten wil maken: *hij heeft haar honderd guldens in het jaar besproken*. Van hier ook *bespreking*.
- BESPRENGEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheiddb. voorz. *be* en *sprengen*: *ik besprengde, heb besprengd*. Sprengende bevochtigen: *het linnen besprengen*. Somwijlen ook voor bestrooijen: *vleesch met zout besprengen*. Van hier ook *besprenging*.
Bij KERO *kesprengen*, bij NOTKER. *pesprengen*, in het eng. *to besprinkle*, overeenkomende met het volgende *besprenkelen*.
- BESPRENKELEN**, hetzelfde als *besprengen*.

BESPRINGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *springen*: *ik besprong, heb besprongen*. Springende bereiken: *ik kan die wijdte, hoogte, niet bespringen*. Op iets springen, bijzonderlijk ter bevuuchting, van eenige groote dieren: *de hengst bespringt de merrie*. Aanvallen: *ik werd van twee roovers besprongen*. Overdr., overvallen, onverwacht bevangen: *daar duizend vreezen mij bespringen*. L. BAKE. Van hier ook *bespringer, bespringing*.

BESPROEIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *sproeijen*: *ik besproeide, heb besproeid*. Bevuuchtigen. Van hier ook *besproeiing*.

BESPUGEN, (*bespuwen*) bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *spugen*: *ik bespoog, heb bespogen*.

BESPUITEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *spuiten*: *ik bespoot, heb bespoten*. Met spuiten nat maken.

BESPUWEN, zie *bespugen*.

BEST, *beste*, bijv. naamw. en bijw., zijnde de overtreffende trap van het bijvoegl. naamw. *goed*, of nader, van *bat, bet*, (hoogd. *basz*) welk men, gemeenlijk, voor den verouderden stelligen trap van *best* houdt, schoon *bet, oul.*, ook als de vergelijkende trap gebezigd werd, waarom sommigen dit *bet* voor eene verkorting van *beter* houden, even als *min* van *minder*, *meer* van *meerder*. Het heeft verscheidene beteekenissen, die allen echter zekere volmaaktheid in soort aanduiden. Aangenaamst, lekkerst: *de ananas heeft, onder alle vruchten, den besten smaak*. Dat aan zijne bestemming het meest beantwoordt, en voor ons tegenwoordig oogmerk het geschiktste is: *de beste wijn — in zijne beste jaren — ik zal het den eersten den besten geven*, de eerste, wie hij ook zij, is tot mijn oogmerk dienstig. Deugdzaamst: *hij is een best man*. Nuttigst, heilzaamst: *het beste is, dat enz.* Bekwaamst: *ben ik de beste dan, dien d'afgrond tot dit snoed bedrijf uitbraken kan?* VOND. Ook wordt het, als een zelfstandig naamw. gebezigd: *ik beoog uw best*, uw nut — *het strekt tot uw best — ik raad u ten beste*, geef u den heilzaamsten raad — *daar is niet veel ten beste*, daar is niet veel te halen — *zijn best doen*, al zijne krachten inspannen — *mijn beste, mijne beste*. Als een bijwoord: *ik weet best, of enz., hij maakt het best. Ons best, hun, zijn, haar best* is: uit al ons, hun, zijn, haar vermogen:

gen: *wij fluiten vast ons best — een ieder roeit zijn best.*

VOND. Ook zegt men *al zijn best: hij liep al zijn best.* Best wordt ook voor eene oude vrouw gebezigd. Zie *bes.*

Best is bij ons een vleitwoord, gelijk blijkt uit *bestemaat, bestemoer* enz. Zie *bes.* Ook wordt het, somwijlen, met *aller* zamengevoegd: *allerbest, allerbeste.* Zie *aller.*

Best, bij ULPHIL. *battist*, OTTFRIED. *beziste*, TATIAN. *bezista*, in het eng. *best.*

BESTAAN, onz. en bedr. w., onregelmatig. Van het ontscheidb. voorz. *be en staan: ik bestond, heb bestaan.* Onzijdig, bestand zijn: *wie kan voor u bestaan?* Voorhanden zijn: *bestaat uw argwaan nog?* Uit zaken, als uit deelen, zamengeiteld zijn: *de mensch bestaat uit ziel en ligchaam.* Zijn aanwezig in iets hebben: *zijn geheele vermogen bestaat in huizen.* Van iemands maagschap zijn: *iemand bestaan.* Zich onderhouden, zich het noodige verschaffen: *ik kan van dat geld niet bestaan.* Plaats hebben: *dat kan onnooglijk bestaan.* Geaard zijn: *hij bestaat valsch — ik besta zoo niet.* Bedrijvend, ondernemen: *zult gij dat bestaan? — hij bestaat wonderlijke dingen.* Oul. was *bestaan* ook aanvallen, aantasten: *den vijand bestaan.* Van hier het *bestaan*, als een zelfst. naamw., zonder meerv.; wijders *bestaanbaar, bestaanbaarheid, bestaanlijk, bestaanlijkheid.*

BESTAKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ontscheidb. voorz. *be en staken: ik bestaakte, heb bestaakt.* Met staken bezetten.

BESTAND, z. n., o., *des bestands, of van het bestand;* zonder meerv. Wapenschorring: *gedurende het bestand.* VOND.

BESTAND, bijw. Bekwaam, vermogend, toereikend: *ik ben bestand, om* enz. *Tegen iemand bestand zijn.* Van hier ook *bestandig, zie bestendig.*

WACHTER. leidt dit woord van het ital. *basta, bastare, bastante* af, doch het schijnt meer betrekking op ons werkw. *bestaan* te hebben.

BESTANDDEEL, z. n., o., *des bestanddeels, of van het bestanddeel;* meerv. *bestanddeelen.* Datgeen, waaruit een ligchaam oorspronkelijk bestaat — de grondstof, zijnde eene wijsgeerige benaming: *eenig ding in zijne bestanddeelen oplossen.*

BESTEDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en het niet gebruikelijke *steden*: *ik besteedde, heb besteed*. Bestellen, bezorgen: *iemand op een am'acht, in de kost enz., besteden*. Uitgeven: *hoe veel hebt gij daarvoor besteed?* Gebruiken, aanwenden: *den tijd — zijne kragten, enz. wel besteden*. Welcer beteekende *besteden* ook ten huwelijk geven:

*En sprak: beste gerust uw dochter, rijk van lof,
Aan mij, die haer verzoek.* VOND.

Van hier ook *besteder, besteding, besteedster*, voor eene verhuurster van dienstboden.

Besteden is van *stad, stede*, eene plaats, en beteekent, eigenlijk, ter regter plaats stellen.

BESTEK, z. n., o., *des besteks*, of van het *bestek*; meerv. *bestekken*. Ontwerp, afteekening en berekening: *een bestek van iets maken*. Omvang, ruimte: *dat huis is te klein van bestek*.

BESTEKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *steken*: *ik bestak, heb bestoken*. Eigenlijk, dikwijls en overal in iets steken: *iets met spelden besteken*. Figuurlijk, versieren: *iemand, op zijnen verjaardag, besteken — met bloemen besteken*. Door geschenken tot iets overhalen, omkooopen: *men heeft hem met geld bestoken, om enz.* Vooraf overleggen: *dat is een bestoken werk*. Van hier ook *besteker, besteking*.

BESTEL, z. n., o., *des bestels*, of van het *bestel*; zonder meerv. Bestelling, beschikking, bevel: *op 't goddelijk bestel*. N. VERSTEEG.

BESTELLEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *stelen*: *ik bestal, heb bestolen*. Door dieftal ontvreemden: *iemand bestelen*.

BESTELLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *te* en *stellen*: *ik bestelde, heb besteld*. Bescheiden, eene plaats aanwijzen: *hij heeft mij tegen dezen avond hier besteld*. Brengen, bezorgen: *eenen brief bestellen — een kind op een handwerk bestellen*. Te maken geven: *een paar schoenen bestellen — besteld werk*. Oul. beteekende dit woord ook voor het regt roepen. Van hier ook *besteller, bestelling, bestelster*.

BESTEMMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *stemmen*: *ik bestemde, heb bestemd*. Bijstemming bepalen: *het is door de gansche vergadering bestemd*. Overdragtigl., beramen, vaststellen: *tijd bestemmen*. Be-

palen: *mijn noodlot is nog niet bestemd*. Van hier ook *bestemming*, voor het oogmerk, waartoe iemand bestemd is: *dat is mijne bestemming*.

BESTEMOEDER, *testemoer*, zie *bes*.

BESTEMPELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *stempelen*: *ik bestempelde, heb bestempeld*. Eigenlijk éenen stempel op iets slaan. Overdragtig, duidlijk aanwijzen: *iemand met zijnen naam bestempelen*. Bekragtigen, goedkeuren: *hij heeft het met zijne handteekening bestempeld*.

BESTENDIG, oul. *bestandig*, van *bestand*, bijv. naamw. en bijw., *bestendiger, bestendigst*. Onafgebroken duurzaam: *bestendige liefde, vriendschap. Volg bestendig de voetstappen der deugd*. Standvastig: *hij is niet bestendig in zijne voornemens*. Van hier ook *bestendigheid, bestendiglijk*. Het werkw. *bestendigen* voor standvastig maken, bevestigen, is weleer in gebruik geweest: *Bestendig mij, o God! in deze slingerwinden*. F. v. DORP. *Het rijk bestendigen*. OUD.

BESTERVEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *sterven*: *ik bestorf, ben bestorven*. Bedrijv., uit oorzaak van iets sterven: *hij zal dien val besterven — hij is het reeds bestorven*. Onzijd., beslaan, koud, hard worden, opdroogen: *het vleesch laten besterven. De verw is nog niet bestorven — de muur moet eerst wat besterven — onbestorven metselwerk*. HOOFD. Bleek worden: *zij bestorven als dooden*. Zie *bestorven*. Van hier ook *besterven*, bij HOOFD voorkomende: *tot besterven van den versch gemetsten grondslag der vrijheit*.

BESTEVADER, *bestevaar*, zie *bes*.

BESTEVENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *stevenen*: *ik bestevende, heb bestevend*. Den steven naar eene plaats wenden: *wij bestevenden de kaap*.

BESTIER, *bestuur*, z. n., o., *des bestiers*, of van het *bestier*; meerv. *bestieren*. Bewind, regering: *het bestier over eene zaak hebben*. Zamenstellingen zijn: *gemeentebestier, scheepsbestier, staatsbestier*, enz. Voor *bestier* heeft de BYB. 1477 ook *bestierheit*.

BESTIEREN, *besturen*, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *stieren*: *ik bestierde, heb bestierd*.

- Eene zaak wel bestieren.* Van hier ook *bestierer*, *bestiering*.
- BESTIPPEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *stippen*: *ik bestipte*, *heb bestipt*. Rondom stippen.
- BESTOKEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *stoken*: *ik bestookte*, *heb bestookt*. Aanval- len, bespringen: *den vijand — eene stad*, *bestoken*. Van hier ook *bestoking*.
- BESTOPPEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *stoppen*: *ik bestopte*, *heb bestopt*. Overal stoppen: *ik heb die kousen laten bestoppen*. Voor iemand stoppen: *ik moet hem benaaijen en bestoppen*. Van hier ook *bestopping*.
- BESTORMEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *stormen*: *ik bestormde*, *heb bestormd*. Storm loopen, stormende aanvallen: *eene stad bestormen*. Fi- guurlijk, onverwacht overvallen: *zij kwamen mij, in mij- ne kamer, bestormen*. Inzonderheid, ten aanzien van he- vige gemoedsbewegingen: *zijn geweten werd door berouw*, *schaamte en vrees bestormd*. Van hier ook *bestormer*, *be- storming*.
- BESTORTEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *storten*: *ik bestortte*, *heb bestort*. Door stor- ten nat maken: *den vloer bestorten*.
- BESTORVEN**, verled. deelw., van *besterven*. Dit *bestor- ven* wordt ook gebezigd, om iemand aanteduiden, wiens vader en moeder gestorven zijn: *een bestorven meisje*.
- BESTOVEN**, verled. deelw. van *bestuiven*. Met stof be- dekt. Ook, in den gemeenen spreektrant, voor beschonken.
- BESTRAFFEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *straffen*: *ik bestrafte*, *heb bestraft*. Beris- pen. Van hier ook *bestraffer*, *bestrafing*, *bestrafflijk*, *be- straffter*.
- BESTRALEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *stralen*: *ik bestraalde*, *heb bestraald*. Be- schijnen: *de zon bestraalt de aarde*. In den dichterlijken stijl: *met 's Hemels gunst bestraald*. Van hier ook *bestra- ling*.
- BESTRATEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *straten*: *ik bestraatte*, *heb bestraat*. Met straatsteenen beleggen: *eenen weg bestraten*. Van hier ook *bestrating*.

- BESTRIJDEN**, bedr. w., ongelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *strijden*: *ik bestreed, heb bestreden*. Gewapend aanvallen, bevechten: *een land—den vijand bestrijden*. Ook met woorden aanvallen: *ik wil uwe stelling niet bestrijden*. Figuurl., aanvechten, ten kwade verzoeken: *van den duivel bestreden worden*. Van hier ook *bestrijder, bestrijding, bestrijdster*.
- BESTRIJKEN**, bedr. w., ongelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *strijken*: *ik bestreek, heb bestreken*. Iets weeks op iets hardts strijken: *brôod met boter bestrijken*. Figuurl., in de vestingbouwkunde, langs eene oppervlakte heen beschieten: *eene stad, eenen wal, met het geschut bestrijken*.
- BESTRIKKEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *strikken*: *ik bestrikte, heb bestrikt*. Met strikken versieren. Ook in eenen strik vangen. Van hier ook *bestrikking*.
- BESTROOIJEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *strooijen*: *ik bestrooide, heb bestrooid*. Strooiende bedekken: *den grond met bloemen bestrooijen*. Van hier ook *bestrooiing*.
- BESTRUIVEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *struiven*: *ik bestruifde, heb bestruifd*. Eigenlijk, met struif bezoedelen. Figuurlijk, bezwangeren: *een meisje bestruiven*.
- BESTUIVEN**, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *stuiven*: *ik bestoof, heb bestoven*. Bedrijv., met stof bedekken: *gij moet mij niet bestuiven*. Onzijd., met het hulpw. *zijn*. Bestoven worden: *de kleederen zullen bestuiven, wanneer zij niet toegedekt worden*. Zie *bestoven*.
- BESTUREN**, zie *bestieren*.
- BESTUUR**, zie *bestier*.
- BESTUWEN**, zie *omsluwen*.
- BET**, verouderd, voor *beter*. Zie *best*. Dit *bet* wordt ook zamengevoegd met andere woorden, als: *betovergrootvader*. Doch HALMA noemt dit een laag woord.
- BETALEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en het oude *talen*, d. i. tellen: *ik betaalde, heb betaald*. Geld betalen. Hij zal het gelag, ook de tallen, moeten betalen, spreekw., hij zal er het nadeel van hebben. Vergelden: *ik zal u dat betalen, ook betaald zetten*. Van hier ook *betaler, betaling, betaalster*. Zamenstellingen zijn: *betaalsheer, betaalmeester*, enz.

- BETAMEN**, onperf. werkw., gelijkvl. Van het ontscheidb. voorz. *be* en het verouderde *tamen*: *het betaamt, heeft betaamd*. Voegen, pasfen: *het betaamt u niet, mij op zulk eene wijs te bejegenen*. Ook perfoonlijk: *met allen nootdruft, die tot zoo een tocht betaemde*. VOND. Van hier ook *betaamlijk, betamelijk, betaamlijkheid, betamelijkheid*.
- BETASTEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het ontscheidb. voorz. *be* en *tasten*: *ik betastte, heb betast*. Dikwijls en veel aan iets tasten, ook bevoelen, tastende naar iets zoeken: *gij kunt mij vrij betasten. Ende Laban betastte die gantsche tente, ende en vont niet*. BYBELVERT. Van hier ook *betasting*.
- BETE**, zie *beet*.
- BETEKENEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het ontscheidb. voorz. *be* en *teeken*: *ik beteckende, heb beteckend*. Eigenlijk, door een teeken, van andere dingen onderscheiden; doch in dezen zin is het niet meer gebruikelijk. Overdr., te kennen geven, aanduiden: *wat beteeKent dat?* Van hier ook *beteekenis*.
- BETEMMEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het ontscheidb. voorz. *be* en *temmen*: *ik betemde, heb betemd*. Hetzelfde als *temmen*, van *tem, tam, tam* maken. Zie *temmen*.
- BETER**, bijv. naamw. en bijw., zijnde de vergelijken- de trap van *goed*. Het heeft, even als *best*, vcrfcheidene beteekenissen, die allen echter zekere hoogere volmaaktheid in foort aanduiden. Aangenamer, bevalliger: *zij ziet er beter uit, dan hare zuster*. Volmaakter, met zijne bestemming meer overeenkomstig: *hij is een beter redenaar, dan gij*. Nuttiger, heilzamer: *beterc artfennijen*. Deugdzamer: *gij hebt een beter hart, dan hij*. Bekwamer, gefchikter: *deze pen is beter om mede te fchrijven, dan die*. Als een bijw. alleen wordt het, in de volgende fpreekwijzen, gebezigd: *beter worden, beter zijn, beter fchrijven, beter loopen, beter weten*, enz. Zamenftellingen zijn: *beterschap, beterhuis*. Zie *verbeterhuis*. — *Beterweten*, bewustheid van het tegendeel.
- Beter*, bij ULPHIL. *batiza*, bij KERO *pezztra*, bij OTTFRIED *baz*, bij NOTKER. *baz*, bij WILLERAM. *bezzet*, in het angelf. *bet* en *beter*, eng. *better*, deen. *bedre*, zweed. *baette*, ijsl. *bettri*, perf. *bihter*, komt met het gr. *βεττερος* overeen. Zie *best*.
- BETEREN**, wederk. en onz. w., gelijkvl. *Ik heterde, heb en ben gebeterd*. Van *beter*. Wederkeer.: *zich beterran, verbeteren*. *Beteren*, werd out., ook in eenen bedrij-

drijvenden zin, gebezigd, ten aanzien van zulken, die zich, door het betalen van zekere gestelde boete, in sommige gevallen, van zwaarer straf vrijkochten: *want manslaght word gebeeterd met zeeker getal van groot en klein vee.* HOOFD. Onzijd., met *zijn*, beter worden: *de ziekte betert, van dag tot dag.* Van hier ook *betering, beternis: om een beternis ende herstelling van de saken.* H. DE GROOT.

BETEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *ieren*, van *teer*, bij KIL. ook *terre*, angeff. *tare, teor.* *Ik beteerde, heb beteerd.* Met *teer* besmeren.

Dit woord onderscheidt zich van het voorgaande, in de onbepaalde wijs, alleen daardoor, dat de klemtoon hier op de tweede lettergreep, of het zaaklijke deel des woords valt, *beteren*, hetwelke bij alle werkwoorden plaats heeft, die met een onscheidb. voorz. zamengeesteld zijn, terwijl in het voorgaande *beteren*, van *beter*, de eerste lettergreep den nadruk ontvangt. Het heeft, volgens den rotterdamschen tongval, overeenkomende met het angeff., de zacht-lange *e*, en wordt ook genoegzaam door geheel Nederland *beteren*, en niet *beteeren*, uitgesproken.

BETEUGELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *teugelen*, van *teugel*: *ik beteugelde, heb beteugeld.* Door middel van eenen teugel tegenhouden en bedwingen: *een paard beteugelen.* Figuurl.: *iemand's trotscheid beteugelen — zijne hartstogten beteugelen.* Van hier ook *beteugeling*.

BETEUTERD, bijv. naamw. en bijw., zijnde het verled. deelw. van *beteuteren*, d. i., bevreesd, of verlegen maken. *Meer beteuterd, meest, zeer beteuterd.* Ontsteld, verlegen: *zij was geheel beteuterd. Beteuterd door 't verwaren.* HOOFD.

Beteuterd, mischien, voor *betaterd*, van *betateren*, en dit van *tateren*, d. i. hakkelende spreken, wanneer men verlegen is, om zich te verandwoorden.

BETEUTEREN, zie *beteuterd*.

BETIGTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *tigten*: *ik betigtte, heb betigt.* Beschuldigen: *iemand met iets betigten.* Bij KIL., en ook bij eenige schrijvers van onzen tijd, komt *betijgen*, in denzelfden zin voor: *den vorst betijgen als den oorsprong van hun leed.* N. VERSTEEG. Van hier ook *betigter, betigting*.

BETIJEN, oul. ook *betijden*, onz. w. Van het onscheidb. voorz. *be* en *tijen*. Een bijna verouderd woord, welk thands, in den gemeenen spreektrant, nog

gehoord en als gelijkvl. gebezigd wordt: *betijdde*, *betijd*. Eigenlijk, voordgaan. Overdragt.: *iemand laten betijen*, zijnen gang laten gaan. CAMPH. bezigt dit woord in den zin van uitgesteld worden: *laat, o Heer! de straff betijden*.

BETIJGEN, zie *betigten*.

BETIMMEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *timmeren*: *ik betimmerde*, *heb betimmerd*. Bebouwen: *eene opene plaats betimmeren*. *Iemands licht betimmeren*, door middel van eenen muur, of een beschot, het uitzigt benemen; ook als een spreekw., voor, iemand ergens in de loef affteken. Van hier ook *betimmering*.

BETOGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *togen*: *ik betoogde*, *heb betoogd*. Klaar bewijzen. Van hier ook *betoging*.

Onaangezien KIL., de Staten BYB. en TEN KATE dit woord met *oo*, *betoogen*, schrijven, is het echter zeker, dat de algemeene uitspraak alleen *o*, en derhalve *betogen* vordert.

BETOOG, z. n., o., *des betoogs*, of *van het betoog*; zonder meerv. Klaar bewijs: *die zaak behoeft geen breeder betoog*. Weleer was dit woord ook in gebruik, voor vertooning: *met groot betoog van droefheid en misbaar*.

BETOOMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *toomen*, van *toom*: *ik betoomde*, *heb betoomd*. Door middel van eenen toom bedwingen. Figuurlijk, tegengaan, bedwingen. Hetzelfde als *beteugelen*. Van hier ook *betooming*.

BETOOON, z. n., o., *des betoons*, of *van het betoon*; zonder meerv. Hetzelfde als *betooning*.

BETOONEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *toon*: *ik betoonde*, *heb betoond*. Bewijzen, klaar laten blijken. Van hier ook *betooning*.

BETOOVEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *tooveren*: *ik betooverde*, *heb betooverd*. Tooverij aan iemand oefenen; doch in deze eigenlijke betekenis is dit woord reeds verouderd, dewijl de zaak zelve buiten gebruik geraakt is. Men bezigt het thands alleen figuurlijk, voor innemen, verlokken: *hij betoovert de menschen met zijne woorden — eene betooverende stem*. Van hier ook *betooveraar*, *betoovering*.

BETRAAND, bijw. naamw. en bijw., zijnde het verled. deelw. van het verouderde *betranen*, van *traan*. Met tranen besproeid: *hare wangen waren betraand*.

BETRACHTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *trachten*: *ik betrachtte*, *heb betracht*. Be-

har-

- hartigen, doen, oefenen: *de deugd betrachten* — *zijnen plicht betrachten*. Oul. beteekende dit woord overdenken, beschouwen, overeenkomende met het hoogduitsche: *die het zoo verre gebracht heeft met betrachten der vorige geschiedenisfen*. HOOFD, Van hier ook *betrachter, betrachtting, betrachtster*.
- BETRALIEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *tralien*: *ik betraliede, heb betralied*. Met tralien verzien.
- BETRAPPELEN**, zie *betrappen*.
- BETRAPPEN**, (Oul. ook *betrapen*) bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *trappen*: *ik betrapte, heb betrapte*. Eigenlijk, met de voeten trappen, betreden, in welken zin het hiervan gevormde voorddur. werkw. *betrappelen* mede gebruikbaar is. Overdragt., overvallen, achterhalen: *iemand op de daad betrappen*.
- BETREDEN**, bedr. w., ongelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *treden*: *ik betrad, heb betreden*. Eigenlijk en figuurlijk: *eenen weg betreden*.
- BETREFFEN**, bedr. w., ongelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *treffen*: *ik betrof, heb betroffen*. Raken, aangaan: *het betrof den welstand van een geheel huisgezin*. *Wat mij, u, enz. betreft*.
- BETREKKEN**, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *trekken*: *ik betrok, heb betrokken*. Bedr., ingaan, intrekken: *de winterlegering betrekken*. — *Iemand in het regt betrekken*, voor het regt roepen. *Iemand betrekken*, bedriegen. *Iemand in eene zaak betrekken*, inwikkelen. Onzijdig, met het hulpw. *zijn*, (van de lucht). bewolken: *de lucht betreft*. VOND. bezigt het figuurlijk: *ons oordeel is, naar de gesteltenis der hersenen, somtijts helder, somtijts betrokken*. Van hier ook *betrekker, betrekking, betreklijk, betrekster*.
- BETREUREN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *treuren*: *ik betreurde, heb betreurd*. *Iemands dood ietreuren*, beweenen. Van hier ook *betreurer, betreuring, betreurster*.
- BETROEVEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *troeven*: *ik betroefde, heb betroefd*. In het kaartspelen gebruikbaar: *eene kaart betroeven*. Figuurlijk, en in den gemeenen spreektrant, met woorden, of daden, zich tegen iemand verzetten: *gij hebt hem schoon betroefd*.
- BETROKKEN**, bijv. naamw. en bijw., zijnde het verled. deelw.

deelw. van *betrekken*. *Betrokkener*, *betrokkenst*. In al de beteekenissen van het werkw. *betrekken*. Ook figuurlijk, voor treurig, ontfeld, van het gelaat: *hij zag er zeer betrokken uit*.

BETROUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *trouwen*: *ik betrouwde*, *heb betrouwd*. *Vertrouwen*: *gij kunt hem niet betrouwen* — *iemand iets betrouwen*.

Betrouwen wordt ook als een zelfst. naamw. van het onz. gellacht, zonder meerv., gebezigd, in de beteekenis van *vertrouwen*.

BETTEN, bedr. w., gelijkvl.: *ik bettede*, *heb gebet*. *Vochtig maken*.

BETUIGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *te* en *tuigen*: *ik betuigde*, *heb betuigd*. *Getuigenis geven*, verklaren, verzekeren: *de waarheid betuigen* — *ik kan het voor God en menschen betuigen*. *Iemand dank betuigen*, van zijne dankbaarheid verzekeren — *vriendschap betuigen*. Van hier ook *betuiging*.

BETUINEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *te* en *tuinen*: *ik betuinde*, *heb betuind*. Hetzelfde als *omtuinen*, met eenen tuin, ook met eene hegge, of heining befluiten, omheinen. Oul. beteekende dit woord ook *bepalen*, *beperken*. Van hier ook *betuining*.

BETUW, *betuwe*, z. n., vr., *der*, of *van de betuwe*; zonder meerv. Zekere landstreek van Gelderland: *die zijne woning in de Betuwe verlaten had*. *MOON*.

Betuw is voor *betauwe*, *batauwe*, mischien van het veroud. *bat*, *bet*, *beter* en *auwe*, d. i. land, weide; derhalve *beter land*. Mischien is *betuwe*, voor *batauwe*, zoo veel als *der Batten auwe*, of de landstreek der Batten, waarvan de Romeinen *batavia* gemaakt hebben.

BETWIJFELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *twijfelen*: *ik betwijfelde*, *heb betwijfeld*. In twijfel trekken: *iets betwijfelen*. Van hier ook *betwijfeling*.

BETWISTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *twisten*: *ik betwistte*, *heb betwist*. Over iets twisten: *ik wil dat niet betwisten*. Insgelijks, aanspraak op iets maken: *iemand iets betwisten*. Van hier ook *betwistbaar*, *betwister*, *betwisting*, *betwistster*.

BEU, bijw., in den gemeenen spreektrant gebruikelijk, voor verzadigd, genoeg van iets hebbende: *ik ben dat al beu*. Bij SPIEG. lezen wij: *bue* (*beu*) van *boekweykoeken*.

ken. Bij OUDAEN: *overvloedigheid tot beu worden*. L. MEIJER heeft „*bo*, d. i., verzaad, overladen met spijs en drank.” De ware aard van dit woord is nog onzeker. Mistchien is het afkomstig van zeker tusschenwerpsfel, zijnde de uitdrukking der gewaarwording van zatheld, b. v. *beu! is dat eten!* waarvan, naderhand, *ik heb mij beu gegeten*, of *gedronken*; en eindelijk *iets*, of *van iets*, *beu zijn*.

BEUDEL, zie *beul*.

BEUGEL, z. n., m., *des beugels*, of *van den beugel*; meerv. *beugels*. Een ijzeren ring. Ook voor stijgbeugel: *ik zal zoo ras te paarde, als hij met den voet in den beugel zijn*. HOOFT. Zamenstellingen zijn: *beugel aan*, waarin men met eenen bal door den beugel speelt, dat *beugelen* genoemd wordt, waarvan het spreekw. *dat kan niet door den beugel*, dat geschiedt niet naar onzen zin, of is niet zoo als het behoort; — wijders *beugeltas*, anders ook enkelijk *beugel* genoemd.

Beugel, bij KIL. ook *boghel*, is van *boog*, en dit van *buigen*.

BEUK, (*beukenboom*) z. n., m., *des beuks*, of *van den beuk*; meerv. *beuken*: *in schaduw van den beuk*. VOND. Zamenstellingen zijn: *beukenboom*, *beukenbosch*, *beukenhout*, ook *boekenboom* enz.

Ook wordt *beuk* voor eenen harden slag gebezigd: *hij gaf den hond eenen beuk op zijnen kop*.

BEUKELAAR, z. n., m., *des beukelaars*, of *van den beukelaar*; meerv. *beukelaars*. Een schild: *de hand aan den beukelaar te slaan*. VOND. Ook overdragt., voor hulp, bescherming: *om haar enz. tot beukelaar te strekken*. VOND. ijsl. *buclare*. Men ziet hier eenige gelijkheid met het fr. *bouclier*.

BEUKEN, bijv. naamw., onverbuigbaar. Van den beuk, of van beukenhout gemaakt: *eene beuken plank*.

BEUKEN, bedr. w., gelijkvl.: *ik beukte, heb gebeukt*. Geweldig kloppen, hard slaan: *stokvisch beuken*. Ook voor aanhoudend geweld gebruiken: *om met meer razernij te beuken op den wal*. J. D. MARR. Van hier ook *beuker*, *beukerij*, *beuking*, en het zamengestelde *beukhamer*.

BEUL, z. n., m., *des beuls*, of *van den beul*; meerv. *beulen*. Scherpregter. Ook overdragt., voor een straf mensch: *hij is een regte beul*. Van hier ook *beulachtig*, *beulschap*, *beulsknecht*, *beulsvrouw*, ook *beulin*.

Beul

Beul is samengetrokken voor *beudel*, dat nog bij VOND. voorkomt: *gij wierdt beudel uwes zelfs*. En bij dit *beudel* wijst KIL. weder op *bodel*, als deszelfs oorsprong.

BEULING, z. n., m., *des beulings*, of *van den beuling*; meerv. *beulingen*. Worst. Ook voor eenen onkundigen: *hij is een regte beuling*.

TEN KATE leidt dit woord van *bieden* af, omdat men, van ouds, gewoon was, elkander, in den slagtijd, *beulingen aantebieden*. Doch dit is te ver gezocht. De TAAL- en DICHTK. BYDR. brengen het tot *bol*, om de rondheid en opgezwellenheid. Mischien vindt men deszelfs waren oorsprong in het oude *bowel*, eng. *bowels*, het ingewand.

BEUN, z. n., vr., *der*, of *van de beun*; meerv. *beunen*. Eene vischkaar, anders gemeenlijk *bun* genoemd. *Beun*, voor eenen zolder, is bij SEWEL manlijk. Van hier *beunhaas*, zijnde eene verachtelijke benaming van iemand, die, eigenlijk knecht zijnde, in stilte, als baas, werkt. In de koopsteden draagt zulk een dezen naam, die zonder gezworen makelaar te zijn, koopen sluit. Van hier ook het werkw. *beunhazen*.

BEUREN (bij KIL. ook *boren*, van het oude *beren*, d. i. dragen), bedr. w., gelijkvl.: *ik beurde*, *heb gebeurd*. Heffen, tillen: *ik kan dien last niet beuren*. Tot aan den Hemel haren naam *beuren*. VOND. In dezen zin gebruikt men thands, meestal, het zamengestelde *opbeuren*. Ontvangen: *geld beuren* — *ik heb, van daag, nog maar drie guldens gebeurd*. In den gemeenen spreektrant is *beuren* ook voor *gebeuren*, gebruikelijk: *dat zal niet beuren*.

BEURS, z. n., vr., *der*, of *van de beurs*; meerv. *beursen*. Eene *geldbeurs*. Ook voor het geld zelf, of eene aanzienlijke bezitting: *hij heeft eene goede beurs*. Het verkleinw. is *beursje*. Van hier *beursensnijder*. — Ook wordt de verzamelplaats der kooplieden, in de koopsteden, *beurs* genoemd; en bij eene verdere overdragt, worden de kooplieden zelven met dezen naam bestempeld: *de beurs van Amsterdam, Rotterdam* enz. Van hier ook *beursklok*, *beursknecht*, *beurstijd*.

Sommigen leiden het woord *beurs*, in de eerste eigenlijke beteekenis, van het werkw. *beuren* af, als zijnde een middel, om geld enz. te dragen — anderen van het fr. *bourse*, ital. *borsa*, lat. *bursa*, of gr. *βύρα*. Voor eene verzamelplaats van kooplieden acht KILIAAN het woord *beurs* afkomstig van zekere vermaarde herberg, te Brug-

Brugge in Vlaanderen, eene der oudste koopsteden in de Nederlanden, alwaar daaglijks de voornaamste kooplieden, om hunnen handel te drijven, bij malkander kwamen, en welke herberg *de beurs* genoemd werd, omdat op deszelfs uithangbord eene geldbeurs afgebeeld was. Doch, daar, in de middeleeuwen, het woord *bursa* niet alleen eenen algemeenen schat, maar ook eene samenkomst van velen op gemeenschaplijke kosten, beteekende, zoo is het twijfelachtig, of deze benaming niet daarvan oorspronkelijk zij.

BEURSCH (*beurzig*), bijv. naamw. en bijw., *beurscher*, *beurscht*. Week, verrot: *eene beursche peer*.

BEURT, z. n., vr., *der*, of *van de beurt*; meerv. *beurten*. Gezette tijd om iets te verrigten: *het is mijne beurt om te spreken* — *voor zijne beurt spelen* — *iemands beurt waarnemen* — *bij beurten*, de eene na den anderen — *ik lig aan de beurt*, het is mijne beurt, mijn tijd, *om te varen* enz. Van hier ook *beurtelings*, bij beurten. Zamenstellingen zijn: *beurtman*, *Leurtschipper*, *beurtverwisseling*.

BEURZIG, bijv. naamw. en bijw., *beurziger*, *beurzigst*. Zie *beursch*.

BEUZELEN, onz. w., gelijkvl.: *ik beuzelde*, *heb gebeuzeld*. Kleinigheden vertellen, niets beduidende dingen verrigten. Van hier ook *beuzelaar*, *beuzelaarster*, *beuzelachtig*, (bij Hooft *beuzelzinnig*), *beuzelachtigheid*, *beuzelarij*, *beuzeling*. Zamentellingen zijn: *beuzelkraam*, *beuzelpraat*, *beuzeltaal*, *beuzelwerk*.

BEVALLEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *vallen*: *ik beviel*, *ben bevallen*. Van de Vrouwen, een kind krijgen, in de kraam komen: *zij is van eenen zoon bevallen*. *Ik berghde zelf haer vrucht, toen zij in duin beviel*. VOND. Van hier *bevalling*. Behagen: *dat bevalt mij niet*. Van hier ook *bevallig*, bij VOND. en anderen, *bevallijk*, schoon, aangenaam, behaaglijk, *bevalligheid*, waarvoor, oul., ook *teval*: *met soet beval* — *bevalliglijk*.

BEVANGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *vangen*: *ik beving*, *heb bevangen*. Overvallen: *de slaap beving mij*. *Met vrees*, *droefheid* enz. *bevangen* zijn. Van hier *tevanging*. Van dit werkw. is ook het zelfst. naamw. *bevang*, voor *omvang*, *omtrek*, gevormd: *en al wat in 't bevang dier beide* (water en aarde) *groeit en voelt*. J. DE DEKK.

BE-

- BEVAREN**, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *varen*: *ik bevoer, heb bevaren*. Dikwerf op iets varen: *hij heeft die zee lang bevaren*. Het verled. deelw. *bevaren, bevarener, bevarenst*, of *meest bevaren*, wordt eigenlijk gebezigd ten aanzien van iemand, die veel gevaren heeft, en dus ervaren op zee is. Van hier ook *vevaarbaar*.
- BEVATTEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *vatten*: *ik bevattede, heb berat*. Eigenlijk, omvatten. Figuurl., behelzen: *dat boek bevat eenen schat van geleerdheid*. Ook in zich bevatten. Begrijpen, verstaan: *eene zaak klaarlijk bevatten*. Van hier ook *bevatlijk, bevatlijkheid, bevating*.
- BEVECHTEN**, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *rechten*: *ik bevocht, heb bevochten*. Vijandlijk aanvallen, besrijden: *den vijand bevechten*. Door vechten verkrijgen: *hij heeft, daar, veel roems bevochten*. Van hier ook *bevechter, bevechting*.
- BEVEILIGEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *veiligen*: *ik beveiligde, heb beveiligd*. Veilig maken, in zekerheid stellen. Van hier ook *beveiliger, beveiliging*.
- BEVEINZEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *veinzen*: *ik beveinsde, heb beveinsd*. Veinzen, ontveinzen. HOOFD gebruikt het voor bedekken: *blanketselkorst beveinst uw aanzicht om en om*. Voor veinzerij, bezigde men, weleer, ook *beveinsdheid: om mijne beveinstheit*. BYB. 1477.
- BEVEL**, z. n., o., *des bevels*, of *van het bevel*; meerv. *bevelen*. Van *tevelen*. Last, gebod: *een bevel geven, ontvangen* enz. De magt en het regt om bevelen te geven, gebied, bewind: *onder iemands bevel staan*. Van hier *bevelbrief, lastbrief, bevelhebber, bevelvoerer*.
- BEVELEN**, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en het verouderde *velen*: *ik beval, heb bevolen*. Een bevel geven: *ik beveel u te verrekken*. Opdragen, toevertrouwen, aanbevelen: *ik beval hem het opzigt over mijnen zoon*. In den lijdenden vorm: *mij is bevolen te verrekken* — *hem was het opzigt over mijnen zoon bevolen*. *Zich in iemands gunst bevelen*. *Iets aan het papier bevelen*, voor schrijven: *beveel het papier niet terstond, al wat u in den zin schiet*. VOND. Van hier ook *beveler, beveling*.

In den zin van toevertrouwen, komt in het goth. reeds
ana-

anafilha, in het alem. *filahan*, en bij KERO *piselahan*, voor.

BEVEN, onz. w., gelijkvl.: *ik beefde, heb gebeefd*. Heen en weder bewogen worden, schudden: *de aarde beeft — van koude beven — van schrik beven*. Vreczen, beducht zijn (bij overdragt): *voor gevaren en onheilen beven*. Van hier ook *beving*.

Hoogd. *beben*, deen. *bäve*, angelf. *visian*, *beovian*, zweed. *kafwa*, bij KERO en OTTFRID. *pievun*, *bibun* en *piben*. Het lat. *paveo*, en het gr. $\varphi\epsilon\beta\epsilon\upsilon$. $\Phi\omicron\beta\epsilon\upsilon$, schijnen uit dezelfde bron voortgekomen te zijn.

BEVER, z. n., m., *des bevers*, of *van den lever*; meerv. *bevers*. Zeker dier, dat in het water en op het land leeft. Voor de stof, *bever* genoemd, wordt het onz. gebruikt.

Hoogd. *Biber*, bij PLINIUS *biber*, bij CLAUDIAN. *bebrus*, in het ital. *bevero*, spaan. *tesfro*, fr. *bievre*, angelf. *efor*, *befor*, zweed. *befwer*, ijsl. *bior*, *bifr*, eng. *beaver*.

BEVERHAAR, z. n., o., *des everhaars*, of *van het beverhaar*; meerv. *beverharen*. Het haar van den bever. Van hier het onverbuigbare bijv. naamw. *beverharen*, van beverhaar gemaakt: *een beverharen hoed*.

BEVERHOED, z. n., m., *des beverhoeds*, of *van den beverhoed*; meerv. *beverhoeden*. Een van bever, of beverhaar, gemaakte hoed.

BEVESTIGEN, (bij KIL. ook *bevesten*) bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *vestigen*, zijnde het voorddur. werkw. van *vesten*: *ik bevestigde, heb bevestigd*. Eigenlijk, vastmaken. Figuurlijk, bekrachtigen: *iets met eenen eed bevestigen*. Plegtiglijk inhuldigen (in den predikdienst): *morgen wordt hij bevestigd — wie zal hem bevestigen?* Van hier ook *bevestiger*, *bevestiging*.

BEVIJLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *vijlen*: *ik bevijlde, heb bevijsd*. Aan iets vijlen.

BEVINDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *vinden*: *ik bevond, heb bevonden*. Hetzelfde als het enkelvoudige *vinden*: *hadden connen bevinden eenighe bequame middelen*. H. DE GROOT. Doch in dezen zin is *vinden*, *uitvinden*, gebruikelijker. *Ik heb die zaak geheel anders bevonden, dan ik gedacht had*. Ondervinden: *gij zult bevinden, dat ik de waarheid gezegd heb*. Als een wederkeer. werkw.: *zich ergends bevinden*, aan eene plaats tegenwoordig zijn. *Zich wel*, of *kwalijk bevinden*, gezond, of onpaslijk, zijn. Figuurl.: *zich bij iets wel*, of

kwalijk, bevinden, met iets in zijn schik, of niet in zijn schik, wezen. Zijn: *hij bevond zich in eenen ouderdom van twintig jaren — zij bevinden zich in slechte omstandigheden, in verlegenheid, gevaar, enz.* Van hier ook *bevinding, naar bevinding*, waarvoor ook wel *naar bevind, van zaken*.

BEVINGEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheiddb. voorz. *be* en *vingeren*: *ik bevingerde, heb bevingerd*. Dikwerf en overal, met de vingeren, aanraken, betasten: *gij moet dat zoo niet bevingeren*. Bij overdragt, beoedelen: *wat zag het er bevingerd uit!*

BEVISSCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheiddb. voorz. *be* en *vischen*: *ik bevischte, heb bevischt*. In iets vischen: *een water bevischen*.

BEVLAKKEN, (*bevekken*) bedr. w., gelijkvl. Van het onscheiddb. voorz. *be* en *vlakken*: *ik bevlakte, heb bevlakt*. Zie *bevekken*.

BEVLEKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheiddb. voorz. *be* en *vlekken*: *ik bevelkte, heb bevekt*. Eigenlijk, vlekken aanbrengeu, besmetten. Figuurl., verontreinigen: *het huwelijksbed bevekken — zich met zonde bevekken*. Van hier ook *bevekking*.

BEVLIJTIGEN, (bij **KIL.** ook *bevljiten*) wederkeer. w., gelijkvl. Van het onscheiddb. voorz. *be* en het niet gebruikelijke *vlijtigen*: *ik bevljigtigde mij, heb mij bevljigtigd*. Vlijt aanwenden. Van hier ook *bevljigtiging*.

BEVLOEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheiddb. voorz. *be* en *vloeren*: *ik bevloerde, heb bevloerd*. Met eenen vloer verzien.

BEVOCHTIGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheiddb. voorz. *be* en *vochtigen*: *ik bevochtigde, heb bevochtigd*. Vochtig, nat maken: *de regen bevochtigt het land*. Van hier ook *bevochtiging*.

BEVOEGD, bijv. naamw. en bijw., zijnde, eigenlijk, het verled. deelw. van het verouderde *bevoegen*. Zie het enkelvoudige *voegen*. *Bevoegder, bevoegdst*. Dit wordt van dengenen gezegd, die op eenige zaak regt heeft, uit hoofde zijner geschiktheid, of bekwaamheid, tot dezelve: *hij was daartoe niet bevoegd*. Regtmatig, wettig: *een bevoegd regter*. Van hier ook *bevoegdheid*.

BEVOELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheiddb. voorz. *be* en *voelen*: *ik bevoelde, heb bevoeld*. Betasten. In den gemeenen spreektrant, zegt men ook *zich wel, of kwalijk, bevoelen* voor *bevinden*.

BEVOLEN, verled. deelw., van *bevelen*. Zie *bevelen*.

BEVOLKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *volken*: *ik bevolkte*, *heb bevolkt*. Met volk, d. i. inwoneren; verzien: *een land bevolken*. Insgelijks, de inwoners van eene plaats, of van een land, vermeerderen, in tegenoverstelling van ontvolken. Van hier ook *bevolking*.

BEVOOGDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *voogden*: *ik bevoogdde*, *heb bevoogd*. Eenen voogd over iemand aanstellen, ook onder voogdijschap hebben: *een kind bevoogden*. Dit woord begint reeds eenigzins te veruderen. CAMPHUYSEN bezigt het ook in den zin van leiden, onder zijn bestier hebben: *der dingen stant bevoogt en draeit na wenschen*. Van hier ook *bevoogding*.

Oul., werd voor *bevoogden*, ook *bevoormonden*, bij KIL. *bevoormonden*, gebruikt. Zie *mondbaar*, bij *baar*.

BEVOORDEELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *voordeelen*: *ik bevoordeelde*, *heb bevoordeeld*. Voordeel aanbrengen. Van hier ook *bevoordeeling*.

BEVOORMONDEN, zie *bevoogden*.

BEVOORREGTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *voorregten*: *ik bevoorregtte*, *heb bevoorregt*. Met voorregten begunstigen. Van hier ook *bevoorregting*.

BEVOORWAARDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *voorwaarden*: *ik bevoorwaardde*, *heb bevoorwaard*. Te voren bespreken. Van hier ook *bevoorwaarding*.

BEVORDEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *vorderen*: *ik bevorderde*, *heb bevorderd*. Te weeg brengen, verhaasten: *deze omstandigheid heeft zijnen dood bevorderd*. Nader aan het voorgestelde doel brengen: *deze zaak is zeer geschikt, om mijn oogmerk te bevorderen*. Aan een ambt helpen, tot grooter aanzien verheffen: *iemand tot eenige waardigheid bevorderen* — *hij is nog niet bevorderd*. Van hier ook *bevorderaar*, of *bevorderer*, *bevordering*, *bevorderlijk*.

BEVORENS, bijw. en voegw. Bijw., te voren: *daarvan heb ik bevorens reeds gesproken*. Voordat: *ik kom niet, bevorens gij mij roept*.

BEVRACHTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb.

voorz. *be* en *vrachten*: *ik bevrachtte, heb bevracht*. Met vracht verziën: *een schip bevrachten*. Van hier ook *bevrachter, bevrachting*.

BEVRAGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ontscheidb. voorz. *be* en *vragen*: *ik bevroeg, heb bevroegd*. Naar iets vragen, onderzoeken: *ik moest zijne woonplaats bevragen — dit huis is te koop, te bevragen bij enz.* Oul., werd het voor ondervragen gebezigd: *wat beuraechstu mi?* BYB. 1477. Van hier ook *bevraging*.

BEVREDIGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ontscheidb. voorz. *be* en *vredegen*: *ik bevredigde, heb bevredigd*. Aan iemands verlangen voldoen, en hem daardoor geruststellen: *hij bezit zoo veel rijkdom, dat hij alle zijne wenschen bevredigen kan*. Dikwerf wordt het ook voor betalen gebezigd: *ik heb mijne schuldeischers bevredigd*. In het middeleeuwfche lat. is dit *pacare*, waarvan het ital. *pagare*, en het fr. *payer*, d. i. betalen, gekomen is. Verzoenen: *eenen toornigen bevredigen — zich laten bevredigen*. Van hier ook *bevrediger, bevrediging, bevredigster*.

Bevredigen is, eigenlijk, het voorddur. werkw. van het verouderde *bevreden*, welk bij KIL. voorkomt, ook in den BYB. 1477: *ic sal hem bevreden mitten ghiften*.

BEVREEMDEN, onperf. w., gelijkvl. Van het ontscheidb. voorz. *be* en het veroud. *vreemden*: *het bevreemde, heeft bevreemd*. Vreemd fchijnen: *dat bevreemdt mij in het geheel niet — het heeft mij zeer bevreemd, dat gij niet gekomen zijt*. Van hier ook *bevreemding*.

BEVREESD, bijv. naamw. en bijw., zijnde het verled. deelw. van het verouderde *bevreezen*. *Bevreesder, bevreesdst*. Verfhrikt: *hij werd, op dat gezigt, bevreesd — iemand bevreesd maken*. Bekommerd: *voor iemand bevreesd zijn*. Van hier ook *bevreesdheid*.

BEVRIEND, verled. deelw., van het veroud. *bevrienden*. Verwant: *met iemand bevriend zijn*, in bloedverwantfchap ftaan. Ook door vriendfchap vereenigd: *zij zijn met makander zeer bevriend*.

BEVRIEZEN, onz. en bedr. w., ongelijkvl. Van het ontscheidb. voorz. *be* en *vriezen*, oul. *vrieten*, waarvan *bevroor, is* en *heeft bevroren, ook bevrozen*. Onzijd., toevriezen, met ijs bedekt worden: *het water is bevroren*. Bedrijv., doen bevroren, met ijs bedekken: *die, als de vorst den froom bevroest*. COORNH. *De noordewint bevroest het water tot den gront*. VOND. Hiervan ook *bevroezing*.

BE-

- BEVRIJDEN**, *bevrijen*, bedr. w., gelijkvl. Van het ontscheidb. voorz. *be* en *vrijden*: *ik bevrijdde, heb bevrijd, oul. bevreed, bevreden*. Vrij maken: *iemand van en voor iets bevrijden*. Van hier ook *bevrijding*.
- BEVROEDEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het ontscheidb. voorz. *be* en *vroeden*: *ik bevroedde, heb bevroed*. Bevat- ten, verstaan: *ik kan die zaak naauwlijks bevroeden*. Van hier ook *bevroeder, bevroeding*.
- BEVRUCHTEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het ontscheidb. voorz. *be* en *vruchten*: *ik bevruchtte, heb bevrucht*. Be- zwangeren. *Eene bevruchtte vrouw — bevrucht zijn, wor- den*. Van hier ook *bevruchting*.
- BEVUILEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het ontscheidb. voorz. *be* en *vuilen*: *ik bevuilde, heb bevuild*. Vuil ma- ken.
- BEWAAIJEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het ontscheidb. voorz. *be* en *waaijen*: *ik bewaaide, heb bewaaid*. De wind naar iemand toedrijven: *zij liet zich bewaaijen*. Figuur- lijk: *bewaait met voorspoeds winden*. CAMPH.
- BEWAARHEDEN**, een nieuw gefmeed woord, voor waar maken, bewijzen.
- BEWAKEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het ontscheidb. voorz. *be* en *waken*: *ik bewaakte, heb bewaakt*. De wacht bij iets houden: *de stad — eenen gevangenen bewa- ken*. Overdragt., zorg voor iets dragen: *het heil des lands bewaken*. Van hier ook *bewaker, bewaking*.
- BEWALLEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het ontscheidb. voorz. *be* en *wallen*: *ik bewalde, heb bewald*. Met eenen wal omringen. Van hier ook *bewalling*.
- BEWANDELEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het ontscheidb. voorz. *be* en *wandelen*: *ik bewandelde, heb bewandeld*. Betreden: *eenen weg bewandelen*. Figuurlijk: *het pad der deugd bewandelen*. Bij KIL. komt het verled. deelw. *be- wandeld* voor, in de beteekenis van *bereisd*: *een bewandeld man*, die veel gereisd, en dus ook veel gezien en onder- vonden heeft.
- BEWAREN**, bedr. w., gelijkvl. Van het ontscheidb. voorz. *be* en *waren*: *ik bewaarde, heb bewaard*. Wegleg- gen, sparen: *ik had nog iets voor dezen dag bewaard*. Zorg dragen voor iets, behoeden: *zijne eer bewaren — God beware mij!* Van hier ook *bewarer, bewaring, (oul. ook bewaarnis)* en het zamengestelde *bewaarplaats*.

Het eenvoudige *waren*, bij ULPHIL. *wardjan*, bij OTT- FRID. *uara*, is bij ons, in denzelfden zin, gebruikelijk

- geweest. Het zamengefelde *bewaren* komt reeds bij WIL-
LERAM. en NOTKER. voor.
- BEWASEMEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfcheidb.
voorz. *be* en *wafemen*: *ik bewafemde, heb bewafemd.*
Met wafem bezwalken. Van hier ook *bewafeming*.
- BEWASSCHEN**, bedr. w., ongelijkvl. Van het onfcheidb.
voorz. *be* en *wasfchen*: *ik bewiesch, heb bewasfchen.* Voor
iemand wasfchen: *ik laat mij, daar, bewasfchen.*
- BEWASSEN**, onz. w., ongelijkvl. Van het onfcheidb.
voorz. *be* en *wasfen*: *bewies, is bewasfen.* Met een was-
fend ligchaam, inzonderheid van planten, bedekt wor-
den: *de aarde bewast met gras — de akker is geheel met*
doornen bewasfen — zijne borst was geheel met haar bewas-
fen.
- BEWATEREN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfcheidb.
voorz. *be* en *wateren*: *ik bewaterde, heb bewaterd.* Be-
vochtigen: *de stroom bewatert dit land.* Om defen hof te
bezwateren. BYBELVERT. Van hier ook *bewatering*.
- BEWEEGBAAR**, bijv. naamw. en bijw. *Beweegbarer,*
beweegbaarst. Dat zich bewegen kan, of bewogen kan
worden: *de aarde is — onze leden zijn, leweegbaar.*
Iets beweegbaar maken. Van hier ook *beweegbaarheid.*
- BEWEEGLIJK**, bijv. naamw. en bijw. *Beweeglijker, be-*
weeelijkst. Hetgeen dat zich laat bewegen, even als *be-*
weegebaar. Hetgeen dat anderen bewegen kan, roerend,
treffend: *eene beweeglijke rede — hij sprak zeer beweeg-*
lijk. Van hier ook *beweeglijkheid.*
- BeweENEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfcheidb.
voorz. *be* en *weenen*: *ik beweende, heb beweend.* Over
iets weenen: *den dood van eenen vriend beweenen.* Van
hier ook *beweener, beweening, beweentlijk.*
Biuueinon komt reeds, in deze beteekenis, bij OTT-
FRID., *beuueinen* bij NOTKER. voor.
- BEWEGEN**, bedr. w., ongelijkvl. Van het onfcheidb.
voorz. *be* en *wegen*: *ik bewoog, heb bewogen.* Aanroe-
ren: *laat hem liggen, zonder hem te bewegen.* Als een
wederk. werkw.: *zich bewegen,* van plaats veranderen:
geen blad aan de boomen bewoog zich; en van hier de be-
teekenis van gaan, wandelen: *het is gezond, na het eten,*
zich te bewegen. Figuurlijk, onrust en oploop veroorza-
ken: *het volk bewegen, waarvoor in beweging brengen*
gebruiklijker is. Gewaarwordingen van medeliden, be-
rouw enz. opwekken: *hij werd door mijne aanspraak zeer*
bewogen, geroerd, getroffen. Overhalen: *hij wilde zich*
door,

door, of tot, niets laten bewegen. Voor alles ter bereiking van zeker einde in het werk stellen, gebruikt men de spreekwijs: *hemel en aarde bewegen*. Somwijlen wordt het ook als onzijd. gebezigd, voor zich bewegen: *en Sina moest bewegen*. CAMPH. Zamenstellingen zijn: *beweegmiddel, beweegoorzaak, beweegrede* enz.

B. HUYDECOPER pleit zeer voor de gelijkvloeiendheid van dit woord, en stelt alleen *bewegen, beweegde, beweegd*, stavende het gebruik daarvan door verscheidene voorbeelden. Onaangezien dit, is het echter zeker, dat hetzelfde, oulings, ook ongelijkvloeiend is gebezigd geworden, en dat men, thands nog, veel meer zal hooren en lezen: *ik ben daartoe bewogen geworden, of dat heeft mij bewogen, dan ik ben daartoe beweegd geworden, of dat heeft mij beweegd*. In een van beiden, zegt FR. VAN LELYVELD, moet een verloop erkend worden, en het komt ons gereeder voor, dat een ongelijkvl. werkwoord, door verloop, gelijkvloeiend, dan dat een gelijkvl. ongelijkvloeiend gebezigd worde. Wij zijn derhalve van oordeel, dat het ongelijkvl. *bewoog, bewogen* (gelijk ook *joeg, vroeg, schond, geschonden*) de voorkeur verdient.

BEWĒGING, z. n., vr., *der, of van de beweging*; meerv. *bewegingen*. Verandering van plaats: *in beweging zijn, komen* enz. — *iets in beweging brengen, houden* enz. *Daaglijks eene goede leweging maken*, eene wandeling doen. Figuurlijk, onrust, oploop: *de gansche stad geraakte in leweging*. Hartstogt, drift: *de eerste bewegingen des toorns lewingen*. Neiging: *ik heb het uit eigene beweging gedaan*.

BEWELKOMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *welkomen*: *ik bewelkomde, heb bewelkomd*. Hetzelfde als *verwelkomen*. Zie, over de gelijkvloeiendheid van dit woord, INLEID. bl. 134. Doch mooglijk zou men uit deszelfs gelijkvloeiendheid mogen opmaken, dat het niet van het werkw. *komen*, maar van het bijv. naamw. en bijw. *welkom*, afgeleid is.

BEWEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *weren*: *ik beweerde, heb beweerd*. Staande houden, verdedigen: *eene zaak bewereren — men beweert, dat* enz. Van hier ook *bewerer, bewering*, en het zamengestelde *beweerschrift*, anders *verweerschrift*, ook *scherm-schrift (apologia)*. WACHTER. leidt *beweren*, hoogd. *bewahren*, van waar af, zoo dat *beweren*, eigenlijk, voor

- bewaren*, en deszelfs grondbeteekenis *waar maken*, de waarheid eener zaak aantoonen, zou zijn.
- BEWERKEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidd. voorz. *be* en *werken*: *ik bewerkte, heb bewerkt*. Aan iets werken: *hout, steen bewerken*. Uitwerken, bevorderen: *dat heeft zijnen dood bewerkt* — *iemands heil bewerken*. Van hier ook *bewerker, bewerking, bewerklijk, bewerklijkheid*.
- BEWERP**, zie *ontwerp*.
- BEWERPEN**, (bij KIL. ook *beworpen*) bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidd. voorz. *be* en *werpen*: *ik beworp, (verwierp) heb beworpen*. Eigenlijk, hetzelfde als *begooijen*, werpend bereiken. Vermer, ontwerpen, tetsen: *verwerpt daarop de stad Jerusaleem*. BYBELVERT. Oul. ook voor betrijken: *een muur, beworpen met calck*. BYB. 1477.
- BEWESTEN**, bijw. en voorz. Ten westen: *bewesten de kaap*.
- BEWETTIGEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidd. voorz. *be* en *wettigen*: *ik bewettigde, heb bewettigd*. Hetzelfde als het enkelv. *wettigen*.
- BEWIEROOKEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidd. voorz. *be* en *wierooken*: *ik bewieroekte, heb bewieroekt*. Den wierook toezwaaijen: *de heidenen bewieroekten hunne afgoden*. Van hier ook *bewierooking*.
- BEWIJS**, z. n., o., van het *bewijs*; meerv. *bewijzen*. Van het werkw. *bewijzen*. Datgene, waarmede men iets bewijst: *welk bewijs brengt hij daarvoor bij? Ik geef het u als een bewijs mijner vriendschap*. In den gemeenen spreektrant, is het ook voor een onduidelik blijk, of den schijn eener zaak, gebruikelijk: *bewijs van iets doen* — *zij verzocht mij, om mede te zingen; doch ik deed er maar bewijs van* — *ik hield mij maar, of ik zong*. Zamenstellingen zijn: *bewijsgrond, bewijsplaats, bewijsrede, bewijsstuk*.
- BEWIJZEN**, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidd. voorz. *be* en *wijzen*: *ik ewees, heb ewezen*. Betoonen, laten blijken: *hij bewees, bij alle gelegenheden, de grootste inschiklijkheid*. *Iemand eer, vriendschap, bewijzen*. De waarheid, of valsheid, eener zaak, op voldoende gronden, aan den dag leggen: *iets met getuigen bewijzen*.
- BEWILLIGEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidd. voorz. *be* en *willigen*: *ik bewilligde, heb bewilligd*. Toestaan: *iemand iets bewilligen* — *in eene zaak bewilligen*. Van hier ook *bewilliging*.

- BEWIMPELEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *wimpelen*: *ik bewimpelde, heb bewimpeld*. Verbloemen, bedekken: *eene zaak bewimpelen*. Van hier ook *bewimpeling*.
- BEWIND**, z. n., o., *des bewinds*, of *van het bewind*; zonder meerv. Gebied, bestier: *het bewind van, of over iets, hebben*. Zamenstellingen zijn: *bewindhebber, bewindhebster, bewindsman, rijksbewind, staatsbewind*.
- BEWINDEN**, bedr. w., ongelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *e* en *winden*: *ik ewond, heb bewonden*. Omwinden, windende met iets bedekken. Van hier ook *bewinding, bewindsel*. Bij **ULPHILAS** is het *biwindan*, bij **KERO** en **OTTFRIED**. *biuuintan*. *Bewinden was, oul.*, ook gebruikelijk voor *onderwinden*.
- BEWITTEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *witten*: *ik bewittede, heb bewit*. Het enkelvoud. *witten* is meest in gebruik.
- BEWOELLEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *woelen*: *ik bewoelde, heb bewoeld*. Omwoelen, bewinden.
- BEWOGEN**, verled. deelw. van *bewegen*. Medelijdend, aangedaan: *over iemands ongeluk zeer bewogen zijn*. Zie *bewegen*.
- BEWOLKEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *wolken*: *ik bewolkte, heb bewolkt*. Met wolken betrekken: *wanneer storm en regen den hemel bewolken*. Figuurlijk, en in den dichtertlijken stijl: *ik zag uw oog, bewolkt van tranen*. Van hier ook *bewolking*.
- BEWONDEREN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *wonderen*: *ik bewonderde, heb bewonderd*. Zijne verwondering over iets te kennen geven: *iets bewonderen*. Van hier ook *bewonderaar, bewondering*.
- BEWONEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *wonen*, *ik bewoonde, heb bewoond*. Zijne woning hebben: *een huis, een land bewonen*. Van hier *bewoner, bewoning, bewoonbaar, bewoonster*.
- BEWOORDEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *woorden*: *ik bewoordde, heb bewoord*. Met woorden uitdrukken: *een zelve zaak en zin op verscheide manieren te bewoorden*. **VOND**. Van hier ook *bewoording*.
- BEWORP**, zie *ontwerp*.
- BEWUST**, bijv. naamw. en bijw. Bekend, kundig: *die zaak is mij bewust — ik ben daarvan niet bewust, het*

- bewuste ontwerp.* De Ouden bezigden *bewust* ook met den tweeden naamval: *eener zaak bewust zijn.* Dit *bewust* is voor *bewist*, gelijk men oulings ook schreef, van het verouderde *bewisfen*, d. i. verzekeren. Van hier *bewustheid*, waarvoor HoofT ook *bewustenis* bezigt.
- BEZAAIJEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *zaaijen*: *ik bezaaide, heb bezaaid.* Met zaad beftrooijen: *een land bezaaijen.* Figuurlijk: *de hemel is bezaaid met fterren.* Van hier ook *bezaaijing*.
- BEZAAN**, z. n., vr., *der*, of *van de bezaan*; meerv. *bezanen*. Het achterfte zeil op een fchip, ook *fchoverzeil* genoemd. Zamenftellingen zijn: *bezaansbras* — *bezaansmast*, op de fchepen gebruikelijk.
- BEZABBEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *zabberen*: *ik bezabberde, heb bezabberd.* Bekwijlen.
- BEZADIGD**, bijv. naamw. en bijw., zijnde het verled. deelw. van *bezadigen*. *Bezadigder, bezadigst.* Befcheiden, zachtmoedig: *een bezadigd man* — *hij gedroeg zich altoos zeer bezadigd.* In de fchael van een bezadight oordeel. **VOND.** Van hier ook *bezadigheid*.
- BEZADIGEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *zadigen*: *ik bezadigde, heb bezadigd.* Bedaren, bevredigen: *doch wiert endelingh befadight en tevrede gheftelt.* **BREDERO.** *Zich bezadigen.*
- BEZALVEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *zalven*. *Ik bezalvde, heb bezalvd.* Hetzelfde als *zalven*.
- BEZANDEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *zanden*: *ik bezandde, heb bezand.* Met zand beftrooijen: *de paden van eenen tuin bezanden.*
- BEZEEREN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en het ongewone *zeeren*: *ik bezeerde, heb bezeerd.* Zeer doen, kwetsen: *iemand bezeeren, zich bezeeren.*
- BEZEGELEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *zegelen*: *ik bezegelde, heb bezegeld.* Met een zegel verzien: *eenen brief bezegelen.* Overdr., voor bevestigen: *met eenen eed bezegelen.* Van hier *bezegeling*.
- BEZEILEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *zeilen*: *ik bezeilde, heb bezeild.* Zeilende bereiken: *wij bezeilden de kaap, in drie maanden.* Een bezeild fchip, een fchip, waarmede men reeds eenigen tijd gezeild heeft, en dat snel zeilt.

BEZEM, (bij KIL. ook *bessem*) z. n., m., *des bezems*, of *van den bezem*; meerv. *bezems*, *bezemen*. *Dan voert hij op den mast den bezem tot een wapen*. VOND. *Het huis met bezemen keeren*, het stof, door middel van bezemen, wegdoen. BYBELVERT. Van hier het spreekwoord: *nieuwe bezems vegen schoon*, welk men, in de gemeenzame verkeering, gebruikt ten aanzien van dienstboden, die, in het begin van hunnen dienst, hunnen plicht wel waarnemen. Zamentellingen zijn: *bezemmaker*, *bezemsteel*, *bezemstok*, *bezemstuiver* (de kleinste zilveren munt, in Nederland, waarop zeven peilen afgebeeld zijn, als het zinnebeeld der zeven vereenigde gewesten) — *kamerbezem*, *rietbezem*, *tafelbezem*, *vloerbezem*, enz.

Hoogd. *Besen*, bij TATIAN. *besem*, eug. *befom*, angelf. *besm*, *besma*. Ons *bezem* is, misfchien, van *bies*, *biezen*, hoogd. *Binse*, *Bese*.

BEZENDING, zelfst. naamw., vr., *der*, of *van de bezending*; meerv. *bezendingen*. Van het verouderde *bezenden*. Gezantschap, afgezondene personen: *hij heeft de bezending vriendlijk ontvangen*.

BEZËT, bijv. naamw. en bijw., zijnde het verled. deelw. van *bezetten*. *Meer*, *meest bezet*. Bepaald: *ik ben daagslijks zeer bezet*. Omringd, omfingeld: *de vijand was rondom bezet*. Ingenomen: *de plaats is reeds bezet*. Omzet: *een ring met diamanten bezet*.

BEZETEN, verl. deelw. van *bezitten*. Zie *bezitten*.

BEZETTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *zetten*: *ik bezettede*, *heb bezet*. Het geen tot eene zaak behoort, in, op, of aan dezelve zetten: *de tafel met spijs bezetten* — *de stoel is bezet*. *Eene stad met krijgsvolk bezetten*, of ook, *eene stad*, *eene vesting* enz. *bezetten* — *enen weg bezetten* — *enen ring met kostbare steenen bezetten*. Oul. was de spreekwijs: *iemand bij uitersten wil iets bezetten*, voor maken, in gebruik. Van hier ook *bezetting*, voor het krijgsvolk eener stad, of vesting, *bezetting*, voor enen soldaat, die in eene stad, of vesting, ligt.

BEZEVEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en *zeveren*: *ik bezeverde*, *heb bezeverd*. Bekwijlen.

BEZIE, z. n., vr. Zie *aalbezie*, *bes*.

BEZIELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be* en het ongewone *zielen*: *ik bezielde*, *heb bezielde*. Eene ziel, d. i. leven, geven: *wij zijn stof, door eene almag-*

magtige hand beziel. Figuurlijk, met levendigheid van geest, met moed en kracht verzien: *de liefde voor het vaderland bezielde hem, in den kouden ouderdom, met den moed der vurige jeugd.*

BEZIEN, bedr. w., onregelm. Van het onscheidb. voorz. *be* en zien: *ik bezag, heb gezien.* Op iets zien, bekijken: *iets bezien.* Figuurlijk: *dat zal te bezien staan*, dat is nog niet zeker.

BEZIG, bijv. naamw. en bijw. Onledig: *met iets bezig zijn* — *iemand bezig houden.* Van hier *bezigheid.*

BEZIGEN, bedr. w., gelijkvl.: *ik bezigde, heb gebezigd.* Gebruiken: *men bezigt dit woord altijd, in eenen goeden zin.*

BEZIGTIGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en het ongewone *zigtigen*, zijnde *bezigtigen* het voordd. w. van het oude *lezigten*, van *bezichen*: *ik bezigtigde, heb bezigtigd.* Zorgvuldiglijk bezien. Van hier *bezigtiger, bezigtiging.*

BEZIJDEN, voorz. en bijw. Voorz., naast: *bezijden het huis.* Buiten: *bezijden het spoor rijden* — *gij spreekt bezijden de waarheid.* Bijw., ter zijde: *ende bezijden gaan zijnde.* BYBELV.

BEZILVEREN, zie *verzilveren.*

BEZINGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en zingen: *ik bezong, heb bezongen.* Tot onderwerp van een gezang, of gedicht, maken: *eenen held* — *de vryheid bezingen.* Oul., werd het voor betooveren gebezigd, het welk door het zingen van zoogenoemde tooververzen geschiedde: *of heeft die Circe uw ziel met zooverrijm bezongen?* WELLEKENS. Zie *belezen.* Ook komt het voor, in den zin van zielmissen voor iemand zingen: *metdien besinghen sij den verstorven.*

BEZINKEN, onzijd. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en zinken: *bezonk, is bezonken.* Door stil staan helder worden: *het water moet eerst wat bezinken.* Van hier ook *bezinking, bezinksel.*

BEZINNEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en zinnen: *ik bezon, heb bezonnen.* Bedenken, verzinnen: *middelen bezinnen.* HOOFD. Doorgaands wordt dit woordt als wederk. gebezigd: *ik bezin mij niet, dat ik het gezien heb.* Moeite doen, om zich eene zaak te herinneren: *ik heb mij reeds lang daarop bezonnen.* Overleggen, zich bedenken: *gij bezint u altoos veel te lang.* Zich bepalen, besluiten: *hebt gij u bezonnen?* *Bezinnen,*

beteekende oul. ook *beminnen*; doch dan werd het gelijkvl. gebezigd.

BEZIT, z. n., o., *des bezits*, of *van het bezit*; zonder meerv. *Van bezitten. Iets in bezit hebben*, bezitten — *iets in bezit nemen*, of *bezit van iets nemen*.

BEZITTEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be en zitten: ik bezat, heb bezeten*. Eigenlijk, op iets zitten: *gij bezit mijnen stoel*, zit op mijnen stoel. Overdragtiglijk, in bezit hebben: *iets bezitten — in eigendom bezitten*. Hiertoe behoort ook de godgeleerde beteekenis des verled. deelwoords *van den duivel bezeten*, of enkellijk *bezeten*, in de magt des duivels zijnde, en het zelfstandige *bezetene*, voor iemand, die in de magt des duivels is. Wijders beteekent *bezitten* zoo veel als hebben, verzien zijn van, en versierd zijn met iets: *deugd en schoonheid, verstand en een goed hart bezitten*. Van hier ook *bezitter, bezitster, bezitting*.

BEZOEDELEN, (bij *KIL. bezoetelen*) bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be en zoedelen: ik bezoedelde, heb bezoedeld*. Besmetten: *zijne kleederen bezoedelen*. Overdragtiglijk: *zich bezoedelen, zich met schelmstukken bezoedelen — zijne handen met onschuldig bloed bezoedelen*. Van hier ook *bezoedeling*.

BEZOEK, z. n., o., *des bezoeks*, of *van het bezoek*; meerv. *bezoeken*. Het bezoeken van iemand, uit vriendschappelijke wellevendheid: *een bezoek bij iemand afleggen — iemand een bezoek geven — op het bezoek gaan — een bezoek aannemen, afstaan*. Verscheidene personen, die, om iemand te bezoeken, op eene plaats zamenkomen, in de gemeenzaame verkeerung: *wij krijgen heden bezoek — zij hebben nog al dikwijls bezoek*.

BEZOEKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *be en zoeken: ik bezocht, heb bezocht*. Dikwerf, of op zekere tijden, op eene plaats komen: *de kermis, eene school, gezelschap, eenen kranken als arts, bezoeken*. Uit vriendschappelijke wellevendheid bij iemand komen: *eenen vriend bezoeken*. Overvallen, bespringen: *den vijand met een sterk leger bezoeken*. Plagen toezenden: *die stad is zwaarlijk bezocht*. Ook wordt het voor de proef van iets nemen gebezigd, b. v.: *bezoekt het, en gij zult bevinden, dat enz.* Van hier ook *bezoeker, bezoeking*.

BEZOLDEN, zie *bezoldigen*.

BEZOLDIGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz.

voorz. *be* en het ongewone, *zoldigen*, zijnde *bezoldigen* het voorddur. werkw. van *bezolden*, waarvan nog het zelfst. naamw. *bezolding*. *Ik bezoldigde, heb bezoldigd.*
Bezolding geven: zij worden rijklijk bezoldigd. Bezoldigen, of bezolden, is van het oude zold, bij KIL. soud, nu soldij, d. i. loon van het krijgsvolk.

BEZONDER, zie *bijzonder*.

BEZONDIGEN, wederk. w., gelijkvl. Van het onscheideb. voorz. *be* en *zondigen: ik bezondigde, heb bezondigd.*
Zich bezondigen — zich tegen iemand, aan iets bezondigen. Van hier ook *bezondiging*.

BEZONNEN, bijv. naamw. en bijw., zijnde het verled. deelw. van *bezinnen*. Beraden. Het tegengestelde *onzonnen* is meest in gebruik.

BEZOOMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheideb. voorz. *be* en *zoomen: ik bezoomde, heb bezoomd.* Met eenen zoom verzien.

BEZORGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheideb. voorz. *be* en *zorgen: ik bezorgde, heb bezorgd.* Zorg dragen — *zorgen*, dat iets geschiede: *het huishouden bezorgen — de paarden bezorgen — alles is bezorgd.* Het verleden deelw. *bezorgd, bezorgder, meer bezorgd, bezorgdst, meest bezorgd*, wordt dikwerf voor bekommerd gebezigd: *voor iets bezorgd zijn — ik ben voor uw geluk bezorgd.* Van hier ook *bezorgdheid, bezorger, bezorging, bezorgster*.

BEZUIDEN, bijw. en voorz. Ten zuiden: *bezuiden die landstreek.*

BEZUINIGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheideb. voorz. *be* en *zuinigen: ik bezuinigde, heb bezuinigd.* Door zuinigheid overhouden. Van hier ook *bezuiniger, bezuiniging*.

BEZUREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheideb. voorz. *be* en *zuren: ik bezuurde, heb bezuurd.* *Iets bezuren, om iets lijden, in den gemeenen spreektrant: maar ach! wat moest de stad, na dezen tijd, bezuren.* J. D. MARRE.

BEZWAAR, z. n., o., *des bezwaars*, of van het *bezwaar*; meerv. *bezwaren*. Alles, waardoor eene zaak zwaar, of moeilijk, d. i. tot eenen last, gemaakt wordt: *die schikking strekt mij tot een groot bezwaar.*

BEZWAARD, bijv. naamw. en bijw., zijnde het verled. deelw. van *bezwaren*. *Bezwaarder, meer bezwaard, bezwaardst, meest bezwaard.* Eigenlijk, zwaar gemaakt, beladen: *de wagen is te zeer bezwaard.* Overdragt., belast:

last: *die goederen zijn zeer bezwaard.* Bekommerd: *over eene zaak bezwaard zijn — zich bezwaard maken, vinden.* Van hier ook *bezwaardheid.*

BEZWACHTELLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *zwachtelen*: *ik bezwachtelde, heb bezwachteld.* Eigenlijk, *zwachtelen*, met eenen *zwachtel* omwinden: *een kind bezwachtelen.* Figuurlijk, *bedekken, vermommen: zijn gezegd met eenen schoonen schijn bezwachtelen.* Van hier ook *bezwachteling.*

BEZWALKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *zwalken*: *ik bezwalkte, heb bezwalkt.* Eigenlijk, *den adem over iets laten gaan, en het daardoor van zijnen glans berooven: het koperwerk bezwalken.* Figuurlijk: *iemands eer bezwalken.* Van hier ook *bezwalker, bezwalking.*

BEZWANGEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *zwangeren*: *ik bezwangerde, heb bezwangerd.* Bevruchten, *zwanger maken: eene vrouw bezwangeren.* Van hier ook *bezwangering.*

BEZWAREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en het ongewone *zwaren*: *ik bezwaarde, heb bezwaard.* Eigenlijk, *zwaar maken: eenen wagen bezwaren.* In eene ruimere beteekenis: *zoute spijzen bezwaren de maag, zijn moeilijk te verteren, en veroorzaken bezwaren, of onaangename gewaarwordingen.* Overdragt., *het volk met geldheffingen bezwaren, belasten — eenen gevangenen bezwaren, iets te last leggen, beschuldigen — zijn geweten met iets bezwaren, bezwaard maken — zich over iets bezwaren, bekommeren.* Zie ook *bezwaard.* Van hier *bezwaarlijk, bezwaring.*

BEZWEETEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *zweeten*: *ik bezweette, heb bezweet.* Met *zweet* nat maken, *bezoedelen: zij had haren halsdoek geheel bezweet. Wat was hij bezweet! een bezweet hemd.*

BEZWEMMEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *zwemmen*: *ik bezwom, heb bezwommen.* *Zwemmende bereiken, ook overzwemmen: een deel bezwemt het diep.* VOND.

BEZWEREN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *be* en *zweren*: *ik bezwoer, heb bezworen.* Met eenen eed bevestigen: *zij hebben hun getuigenis bezworen. Maar al bezwoer 't Vulkan met dubbel hardigheden.* HOORT. Door middel van eenen eed, ook door bijgeloovige woorden en teekenen, tot iets verpligten: *den duivel bezweren —*
gees-

geesten enz. bezweren. Figuurlijk, driftig om iets bidden: *ik bid en bezweer u — ik bezweer u, bij God enz.* Van hier ook *bezwerer, bezwering.*

BEZWIJKEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ontscheidb. voorz. *be* en het verouderde *zwijsken*: *ik bezweek, nen bezweken.* Magtloos worden: *van dorst bezwijken — onder eenen last bezwijken.* Overdragt., onstandvastig zijn: *hij bezweek in zijne liefde.* Zakken, instorten: *de muur bezwijkt.* Overwonnen worden: *de vijand moest voor de dapperheid van ons leger bezwijken — hij bezweek voor de kracht mijner bewijzen.* Hoort gebruikt het voor verlaten, begeven, met den derden naamval: *dat zij nimmermeer der goede zaak bezwijken zouden*; ook met *aan*: *dat hij aan 't vertrouwen niet bezwijken kon.* Bij J. DUINGLO: *mijn dadelicke hulp en sal hun niet bezwijken.* Bij VOND.: *de kracht bezweek hem ras. Ik zal u, om lief noch leet, bezwijken noch begeven.* Doch, in deze beteekenissen, is het genoegzaam reeds verouderd. De schrijvers der TAAL- en DICHTK. BYDRAGEN geven het woord *bezwijken* ook als oudtijds bedrievend geweest zijnde op, en staven dit gevoelen met verscheidene voorbeelden, waarin het hulpw. *hebben* gebezigd wordt: *in liefden en heeft sij hem niet besweken.* REDERYK. *Maar den toren heeft haer int leste bezweken.* C. v. GHISTEL. Doch, daar men diestijds ook wel eens schreef: *hij heeft gekomen, zij hebben geweest enz.*, voor *hij is gekomen, zij zijn geweest*, zoo is het, dunkt mij, mogelijk, dat men, in de boven aangehaalde voorbeelden, *hebben* voor *zijn* moet nemen; en dan zal *in liefde heeft* (d. i. *is*) *sij hem niet besweken* zoo veel zijn als: *zij deed voor hem niet onder in liefde*, of *hij overtrof haar in de liefde niet*; in welken zin VOND. dit woord nog bezigde: *in telgen, die den vader niet bezweken.*

BEZWIJMEN, onz. w., gelijkvl. Van het ontscheidb. voorz. *be* en *zwijsmen*: *ik bezwijmd, ben bezwijmd* (oul. *bezweem, bezweemen*). In onmagt, van zich zelve vallen. Van hier ook *bezwijming*.

BIBBEREN, onz. w., gelijkvl., zijnde het voordd. werkw. van het oude *beien*, nu *beven*. *Ik bibberde, heb gebibberd.* Van koude *bibberen*. Van hier ook *bibbering*.

BIDDAG, zie *bede*.

BIDDEN, (oul. *beden*), bedr. w., ongelijkvl. *Ik bad, heb gereden.* Smeeken: *God bidden — om zegen bidden.* Verzoeken: *ik bad hem, dat hij van zijn voornemen wilde af-*

afzien. Op sommige plaatfen heeft *bidden* de beteekenis van ter begravenis uitnoodigen; en dan is het hiervan gemaakte *bidder* iemand, die vrienden en bekenden, ter uitvaart van een lijk, noodigt. Zie *aanspreker*. Oul. werd *bidden* ook met den derden naamval gebezigd: *eer bidd' ic der Coninginne*. L. v. VELTH. Van hier ook *bidder*, *bidplaats*, *bidster*, *biduur*.

BIE, zie *bij*.

BIECHT, z. n., vr., *der*, of *van de biecht*; meerv. *biechten*, doch alleenlijk, wanneer van verscheidene foorten gesproken wordt. De belijdenis der zonde: *om oprechte biecht te doen*. HOOFD. *Te biecht gaan*. *Bij den duivel te biecht gaan*, spreekw., voor: aan iemand, dien men niet vertrouwen kan, zijne geheimen openbaren, zijne belangen aanbevelen.

Biecht, hoogd. *Beicht*, zweed. *bikt*, deen. *Bigt*, bij KERO *pigiht*, bij OTTFRID. *bigiht*, bij ISIDOR. *Ubijithi*, bij NOTK. *gejht*, en *piuht*. Dit woord is afkomstig, door zamentrekking, van het oude *bejecht*, *bejiecht*, bekendnis. WACHT. leidt het van het oude *bigicht*, van *begichen*, belijden, af, door bijvoeging van de *t*. Hij toont; door verscheidene voorbeelden, dat men beide deze woorden in de frankische gedenkschriften vindt, en merkt aan, dat, gelijk *gicht*, belijdenis, van het eenvoudige *gichen*, belijden, (in het geldersche *gichten*) komt, zoo ook van het zamengestelde *bigichen*, zeer wel is afgeleid *bigicht*, en vervolgens, met achterlating der *g*, *biecht*. Oudtijds beteekende het niet slechts de belijdenis der zonde, maar ook de standvastigheid in de belijdenis van den kristlijken godsdienst, tot den dood toe.

BIECHTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het voorgaande *biecht*. (Door zamentrekking, van *bejechten*, *bejiechten*, en dus, eigenlijk, van het onscheidb. voorz. *be* en *jechten*, *jiechten*, belijden.) *Ik biechte*, *heb gebiecht*. Zijne zonden aan eenen Priester belijden: *hebt gij alles wel gebiecht?* In de daaglijksche verkeerung, wordt het nog somwijlen, in zijne oude beteekenis, voor belijden, bekennen, gebezigd: *hij wil nog niet biechten*. Somwijlen werd *biechten* ook in den zin van de biecht afnemen, de biecht hooren, gebezigd: *de Priester heeft, van daag, meer dan vijftig menschen gebiecht*. Doch in deze beteekenis wordt het zelden gebruikt. Van hier ook *biechter*,

oudt. zoo veel als een martelaar, of een belijder van den kristlijken godsdienst, die zijne belijdenis, tot den dood toe, getrouw blijft, en zich door niets van dezelve laat affchrikken. Thands dient dit woord, bij ons, alleenlijk, om iemand aanteduiden, die zijne zonden aan eenen Priester te kennen geeft; waarvoor wij doorgaands *biechteling* zeggen. Zamenstellingen zijn: *biechtgeld*, *biechtpenning*, *biechtstoel*, *biechtvader*, voor welk laatste, eertijds, ook wel *biechter* gebezigd werd, van *biechten*, in den zin van *de biecht hooren*. Zie verder *biecht*.

BIEDEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik bood, heb geboden*. Aanbieden, toereiken: *iemand eenen drank bieden*. *Iemand de hand bieden*, zoo wel eigenlijk, als figuurlijk, voor willen helpen. Zoo ook: *iemand het hoofd bieden*, zich tegen hem verzetten. Aanbieden, uitloven: *hoe veel biedt gij daar voor?* *Bieden* had, oul., ook de beteekenis van aankondigen, boodschappen, waarvan *bode*.

BIER, z. n., o., *des biers*, of *van het bier*; meerv. *bieren*. Drank van hop en koren gebrouwen: *bruin bier*, *wit bier*, *versch*, *oud bier* enz. Zamenstellingen zijn: *bierazijn*, *bierbank* (bank in eene kroeg), *bierboom*, *bierbrouwer*, *bierbuik* (iemand, die veel bier drinkt, en daarvan eenen dikken buik heeft), *bierdrager*, *biersfesch*, *biergeld*, *bierglas*, *bierhuis*, *bierkan*, *bierkelder*, *bierkroeg*, *bierpap*, *bierpens* (bierbuik), *biersteker*, *bierstiel*, *bierstelling*, *biertapper*, *bierton*, *biervat*, *biervlieg* (eene vlieg, die op bier aast; ook iemand, die een liefhebber van bier is), *bierwagen*, *bierwerker*.

Bier, hoogd. *Bier*, eng. *beer*, angelf. *beor*, fr. *biere*, ital. *bira*, *birra*, is een zeer oud woord, mischien zoo oud als de daardoor beteekende zaak zelve, van welke TACITUS reeds zegt, dat de drank onzer Voorvaderen bestond in een vocht uit gerst, of tarw, uitgegest, eenigzins naar wijn gelijkende. WACHTER. houdt *berwij*, een oud woord, beteekenende koken, voor het stamwoord, FRISCH het gr. *βουρα*, *βουρον*, dat, volgens EUSTATHIUS een van gerst gemaakte drank is. TEN KATE leidt het, om de opdragt en uitwerping van gest, van het oude *baren*, *beren*, in den zin van opdragen, opheffen, opwerpen, af.

BIERACHTIG, bijv. naamw., *bierachtiger*, *bierachtigst*.

Dat iets van den biermaak heeft. Zie *achtig*.

BIES, z. n., vr., *der*, of *van de bies*; meerv. *biezen*.

Ee-

Eene plant, welke in natte, moerasfige gronden wast. Zamenstellingen zijn: *biesband*, eene gevlochtene bies, *bieskorf*, een korf van biezen, *bieslook*, zeker gewas, enz.

Bies, *bieze*, oudt. *biendse*, *bindse*, van *binden*, dewijl men dit gewas, zeer vroeg, tot binden en vlechten gebruikt heeft. Hoogd. *Binse*, eng. *bent*, *bents*, alwaar deszelfs afstamming van *to bend*, d. i. binden, meer in de oogen valt.

BIEST, z. n., vr., *der*, of *van de biest*; zonder meerv. De eerste melk van eene koe, nadat zij gekalfd heeft. Van hier *biestboter*.

BIETEBAAUW, *bijtebaauw*, z. n., m., *des bietebaaus*, of *van den bietebaauw*; meerv. *bietebaauwen*. Spook, bullebak: *ja*, om den schrik t'ontgaan van zijnen *bijtebaeu*. J. D. DECK. TEN KATE vindt den oorsprong van dit woord in *bijten*; en *tietebaauw*, of *bijtebaauw*, is dan iemand, die met eene gapende mom voor spook speelt, en zich aanstelt, alsof hij elk wil bijten. PIRISCUS verklaart het lat. *lemures*, door nachtgeesten, *bijtebaauwen*.

BIEZEN, onverbuigbaar bijv. naamw. Van biezen gemaakt: *eene biezen mat*.

BIEZEN, onz. w. Zie *bijzen*.

BIG, *bigge*, z. n., vr., *der*, of *van de big*; meerv. *biggen*. Een jong varken. Van het oude *bach*, *take*, d. i. een zwijn.

BIGGELËN, onz. w., gelijkvl. *Biggelde*, is *gebiggeld*. Afloopen: *de tranen biggelden hem langs de wangen*.

BIGOT, bijv. naamw. en bijw. *Bigotter*, *bigotst*. Bijgevoelig. Volgens WACHTER. is *bigot* van de uitroeping *bij God!* gevormd. Hij teekent aan, dat *bij God* (*per Deum*) eene uitdrukking is, in de eeden bij de Ouden gebruikelijk, waarvan zich ook ROLLO, eerste Hertog der Normannen bediend heeft. Deze, weigerende, de voeten des franschen Konings te omhelzen, zegt men, dat hun, die er hem toe aanspoorden, geandwoord heeft: *nese bi Got* (*zoo niet bij God*). Ondertusfchen bragt dit zeggen ROLLO bij den Koning en de Hovelingen in verachting, zoodat men hem naderhand, als met eenen smaadnaam, *bigot* noemde. MENAGE oordeelt het fr. *bigot* van dit *bi Got*, *bij God*, afkomstig; doch anderen leiden het van het angelf. *bigan*, d. i., eeren, dienen, af. Gemeenlijk wordt het woord *bigot*, bij ons, voor basterd gehouden.

BIJ, *bije*, z. n., vr., der, of van de *bij*; meerv. *bijen*. Honigbij: *het gedommel der bijen*. Zamenstellingen zijn: *bijenangel*, *bijenhouder*, *bijenkonink*, *bijenkorf*, *bijen-zwerm*.

Dit *bij*, in sommige oorden van ons Vaderland, *bie*, in het hoogd. *Biene*, bij NOTK. *bine*, deen. *Bie*, zweed. *bi*, angelf. *beo*, eng. *bee*, schijnt een zeer oud woord te zijn; doch dat het tot het hebr. *banah* en angelf. *byan*, bouwen, wonen, zoude behooren, gelijk WACHT. be-weert, dit is eene loutere gissing.

BIJ, voorz., dienende zoowel om eene plaats, of nabijheid, als om eenen tijd aanteduiden, in onderscheidene beteekenissen. Om eene plaats aanteduiden, zegt men, eigenlijk: *bij de kerk wonen* — *bij iemand liggen*, *staan*, *zitten* enz., *iets bij de hand hebben* — *bij de hand zijn*, ook *bij der hand* — *bij de werken* — *bij huis* — *bij malkander*. *Het schip is bij de Kaap gestrand*. Figuurlijk: *iemand bij den Regter aanklagen* — *genade bij God vinden* — *bij zich zelve overleggen* — *bij Cicero leest men geheel anders*. *Bij iemand leeren* — *iemand, iets, bij zich hebben* — *bij iemand blijven*. *Bij eene begraafnis zijn* — *er kon bij deze zaak nog veel aangemerkt worden*. *Iemand bij de hand vatten* — *bij de haren trekken* — *bij zijnen naam noemen* — *iets bij het licht bezien*. *Bij eene tedere liefde verstand en deugd bezitten* — *bij al mijn geluk maak ik haar*, mogelijk, ongelukkig. *Ik werd, bij dat toonneel, zeer geroerd*. *Hij was, bij al zijne geleerdheid, een ongezellig mensch*. *Bij dat al, bij dat alles, of bij al dat* — *iemand bij zijn woord houden* — *bij zijne zinnen zijn*. *Bij geluk* — *bij gebrek aan geld* — *bij wijze van spreken* — *bij geval* — *bij gelijkenis* — *bij voorbeeld*. *Bij dit gezegde begon zij te schreijen* — *wij zullen het daarbij laten*. *Iets bij de el verkoopen* — *zij gingen, bij duizenden, naar de slagbank*. *Bij God zweren* — *bij mijne ziel!* *Er ontstond bij mij een verlangen, om u te zien*. *Het was eene gewoonte bij de Ouden* — *hij is bij elk geacht*. Om eenen tijd aanteduiden: *bij dag* — *bij nacht* — *bij tijden* — *bij wijlen* — *bij beurten* — *bij den vroegen morgen en den laten avond* — *bij menschen geheugen* — *bij mijn leven* — *bij gelegenheid* — *bij vijven*, bij vijf uren; en met den tweeden naamval, *bij tijds*, of *biitijds*, d. i. tijdig. Ook wordt het, bij talwoorden gevoegd, als een bijw. gebezigd, terwijl het gebruik het lidwoord voor het zelfst. naamw. plaatst: *ik heb hem reeds bij de (bijna) tien jaren gekend*. Insgelijks wordt het

voor

voor en achter andere voorzetsels gevoegd, als *bijna*, *na-bij*, *voorbij*, enz. Voor zelfst. naamwoorden, als: *bijlaag*, *bijlooper*, *bijnaam*, *bijstand*, *bijval*, *bijwiff*, enz.

Bij werkwoorden geplaatst, is het een scheidb. voorzetsel, en verbindt de eene zaak met de andere, of doet de eene zaak aan de andere naderen, gelijk in *bijbinden*, *rijdragen*, enz., *ik bind bij*, *droeg bij* enz. Zie verder *be*.

BIJALDIEN, voegw. In geval, in zoo verre als: *bijaldien hij van ons verschillen mogt*.

BIJBEL, z. n., m., *des bijbels*, of *van den bijbel*; meerv. *bijbels*. De heilige schrift: *den bijbel lezen*. *Slaet den bijbel op*. VOND. Van het gr. βιβλια, *boeken*. In het middeleeuwsche lat. komt reeds *biblia*, *ae*, in het enkelv. voor, waarnaar ons *bijbel*, (oul. *bibele*, *bibel*, van het vrouwl. geslacht) gevormd is. Sommigen bezigen hiervoor, uit eene verkeerde zucht tot wellprekendheid, *bijbelblad*, *bijbel oek*. Van hier *bijbelbeslag*, het beslag van eenen bijbel, *bijbellezer* — *bij elmatig*, met den inhoud en de woorden der h. schrift overeenkomstig, *bijbelstof*, eene stof, uit den bijbel getrokken, *bijbelvast*, die de noodige plaatsen van den bijbel, met bijvoeging van hoofdstuk en vers, uit het geheugen aanvoeren kan — *bijbelvriend* — *bij elwerk*, een werk, of boek, over den bijbel geschreven, enz.

BIJBINDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *bij* en *binden*: *ik bond bij*, *heb bijgebonden*. Het eene bij het andere binden, inzonderheid van boeken: *ik heb het tweede stuk bij het eerste laten binden*. Van hier ook *bijbinding*.

BIJBLIJVEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *bij* en *blijven*: *ik bleef bij*, *ben bijgebleven*. Aan iets gehecht blijven, het niet verlaten: *iemand getrouwlijk bijblijven* — *dat gebrek is hem altijd bijgebleven*.

BIJBRENGEN, bedr. w., onregel. Van het scheidb. voorz. *bij* en *brenge*: *ik bragt bij*, *heb bijgebracht*. Alleen in eene figuurlijke beteekenis, voor aanvoeren, aanhalen: *hij heeft zeer duchtige bewijzen bijgebracht* — *wat brengt gij tot uwe verschooning bij?* In den gemeenen spreektrant, is het kunnen *bijbrengen*, zoo veel als het kunnen schicken, het kunnen doen: *als ik het maar eenigzins kan bijbrengen, zal ik komen*. Ook zegt men: *dat kan niet veel bijbrengen*, voor: dat kan niet veel helpen. Van hier *bijbrenging*.

BIJDOEN, bedr. w., onregelm. Van het scheidb. voorz. *bij en doen*: *ik deed bij, heb bijgedaan*. Bijvoegen: *gij moet er nog tien stuivers bijdoen*. *Hebt gij er nog iets bij te doen?*

BIJDRAAIJEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *bij en draaijen*: *ik draaide bij, heb bijgedraaid*. In de scheepvaart, voor, het schip tegen den wind draaijen, opdat het langzamer voordga, het welk ook bijleggen genoemd wordt: *het schip werd, dewijl het niet wilde bijdraaijen, in den grond geboord*.

BIJDRAAG, *bijdrage*, z. n., vr., der, of van de *bijdrag, bijdrage*; meerv. *bijdragen*, van *bijdragen*. Het gene aangebragt, of bijgedragen wordt: *taal- en dichtkundige Bijdragen*.

BIJDRAGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *bij en dragen*: *ik droeg bij, heb bijgedragen*. Alleen in eene figuurlijke beteekenis, voor: tot een gemeenschaplijk-oogmerk medewerken: *het ongunstige weer heeft veel tot de opschorting onzer reis bijgedragen*. — *Tot de algemeene behoeften van den staat het zijne bijdragen*.

BIJDRUKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *bij en drukken*: *ik drukte bij, heb bijgedrukt*. In de boekdrukkunst: *nog een blad bijdrukken*.

BIJE, zie *bij*.

BIJEEN, bijw. Van *bij en een*. Te zamen: *bijeen zijn, iets bijeen laten*, het niet scheiden. Ook wordt het aan verscheidene woorden vastgehecht, b. v.: *bijeenbrengen, bijeendragen, bijeenkomen, bijeenrapen, bijeentrekken, bijeenvoegen* enz.

BIJEENKOMST, z. n., vr., der, of van de *bijeenkomst*; meerv. *bijeenkomsten*. Van *bijeen en komst*. Vergadering: *in onze bijeenkomst*.

BIJGAAN, onz. w., onregelm. Van het scheidb. voorz. *bij en gaan*: *ik ging bij, ben bijgegaan*. Tegelijk met, of nevens iets gaan; doch alleen in de figuurlijke beteekenis van bijgevoegd zijn; en hier slechts in het deelwoord des tegenwoordigen tijds, *bijgaande*: *uit bijgaanden brief zult gij zien, dat* enz.

BIJGELEGEN, zie *bijliggen*.

BIJGELOOF, z. n., o., des *bijgeloofs*, of van het *bijgeloof*; zonder meerv. Oul. *avergeloof*, d. i. overgeloof. Zie *aver*.

BIJGELOOVIG, bijw. naamw. en bijw., *bijgelooviger, bijgeloovigst*. Van hier *bijgeloovigheid*.

BIJ-

- BIJGENAAMD**, bijv. naamw. en bijw., zonder trappen van vergrooiting, zijnde, eigenlijk, het verleden deelw. van het oude werkw. *tijnamen*. Eenen bijnaam hebbende: *Karel de vijfde, Koning van Frankrijk, bijgenaamd de wijze*.
- BIJGEVEN**, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *bij en geven: ik gaf bij, heb bijgegeven*. Toegeven: *ik zal er nog drie guldens bijgeven*.
- BIJGEWAS**, z. n., o., van het *bijgewas*; meerv. *bijgewasfen*. Een vreemd gewas. Ook een uitwas, of gezwel: *dat paard heeft een bijgewas aan zijnen poot*.
- BIJHALEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *bij en halen: ik haalde bij, heb bijgehaald*. De zeilen *bijhalen*, in de scheepvaart. *Aanhalen: hij is gewoon, alles bijtehalen, wat hem dienftig is*. In den gemeenen spreektrant: *iets met de haren bijhalen*, van iets spreken, zonder dat het te pas komt.
- BIJHANGEN**, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *bij en hangen: ik hing bij, heb bijgehangen*. Eigenlijk: *gij moet er die schilderijen maar bijhangen*. Figuurlijk, en in de gemeenzaame verkeerling, voor *bijvoegen*: *hij kan nooit iets verhalen, zonder de helft er bijtehangen*. Van dit *bijhangen*, in den laatsten figuurlijken zin, is het zelfst. naamw. *bijhangfel*: *hij verhaalt de dingen altoos met zoo vele bijhangfels*.
- BIJKANS**, (*bijkants*) bijw. Bijna, omtrent: *hij was bijkans verdronken*. Oul. *bekant (becant) bekants, bikant, bikants*, bij KIL. *bijkants*. TUINMAN verklaart het door *nabij, bij de kanten*. Dit steek houdende, is de regte spelling *bijkants*.
- BIJKOMEN**, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *bij en komen: ik kwam bij, ben bijgekomen*. Bij iemand *komen*, in den gemeenen spreektrant: *ik zal u bijkomen*, d. i. ik zal bij u komen, om u te straffen. — *Hoe is dat bijgekomen? waardoor is dat geschied? Indien gij mij honderd guldens boodt, dat zou nog wat bijkomen, dat zou eenigzins bij de som komen, welke ik hebben moet*. *Hij is zeer ziek geweest, maar begint weer bijtekomen*, te herstellen. *Zij viel van zich zelve, maar kwam nog al spoedig weer bij, bij, tot zich zelve*.
- BIJKRUIPEN**, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *bij en kruipen: ik kroop bij, ben bijgekropen*. Bij het vuur *kruipen* — overal *bijkruipen*.
- BIJL**, z. n., vr., der, of van de *bijl*; meerv. *bijlen*. Een

werktuig, om te houwen: *met de bijl straffen*. **HOOFD.** *Scheepsbijl, steekbijl, enz. Met eene bijl houwen.* Spreekw.: *hij hakt er met eene breede bijl in*, hij gaat ruuw te werk, snijdt geweldig op. *Ik heb met die bijl al zoo lang gehouwen*, ik heb dat werk al zoo dikwerf verrigt, zoo lang bij de hand gehad. Van hier ook *bijldrager*, dienaar van de Burgemeesteren, in het oude Rome, — *bijlman*, bijldrager, in den krijgdsdienst. Het verkleinwoord is *bijltje*, welke naam, in Amsteldam, ook aan de scheepstimmerlieden, op des Lands werf, gegeven wordt.

Zoo algemeen het gebruik der bijl, en zoo oud derzelver benaming is, zoo onzeker is ook derzelver oorsprong. Voor zoo ver, in deze benaming, op het houwen en hakken gezien wordt, zoude men het tot het gr. *βίλος, een slag, een houw*, kunnen brengen. Met geen minder regt, nogthands, zoude men dezen naam ook van de stof kunnen afleiden, waaruit de bijl, gedeeltelijk, vervaardigd wordt; want *bill* beteekende, weleer, in het angelf., *staal*. *Bijl* zoude derhalve elk stalen, of van verstaald ijzer gemaakt, werktuig kunnen beteekenen; gelijk het werkelijk, vooreen, eene algemeene benaming geweest is, welke men aan vele zeer verschillende werktuigen gegeven heeft. **WACHTER.** rekent het met het gr. *πελεκύς, eene bijl*, waarvan *πελεκάω* en *πελεκύω*, *met eene bijl hakken*, vermaagfchapt.

BIJLAAG, *bijlage, z. n., vr., der, of van de bijlaag*; meerv. *bijlagen, van bijleggen*. Hetgeen dat bijgelegd wordt: *de bijlage van een geschrift*, dienende tot nadere bewijzen, of tot opheldering.

BIJLANDIG, *bijv. naamw. Van bij en landig, van land*. Hetzelfde als *aangrenzende, aanpalende*.

BIJLEGGEN, *bedr. enonz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. bij en leggen: ik legde (leide) bij, heb bijgelegd (bijgeleid)*. Bedrijv., eigenlijk, de eene zaak bij, of nevens, de andere leggen: *gij moet er nog vier guldens bijleggen*. *Figuurlijk, eindigen, van geschillen gesproken: eenen twist bijleggen*. Van hier *bijlegger*, bevrediger, *bijleglijk*, dat bijgeleid kan worden, *bijlegging*, vergelijk van eenig geschil. *Verliezen: ik leg er veel geld bij*. *Onzijd., in de sloopvaart, hetzelfde als bijdraaijen: ik noodzaakte hem, om bijteleggen*. Van hier ook *bijlegger*, sloopsw., voor eenen tegenwind, waardoor de sloop en zeil kunnen voeren.

- BIJLIGGEN**, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *bij en liggen: ik lag bij, heb bijgelegen.* Eigenlijk, bij, of nevens, iets liggen: *ijemand liggen — Moordrecht ligt bij Gouda.* Van hier de deelwoorden *bijliggende* en *bijgelegen*, voor aangrenzende: *bijliggende, bijgelegene landen.* Bijslapen: *bij een manspersoon en zult gij niet liggen.*
- BYBELVERT**. Van hier *bijligging*, voor bijslaap: *die de bijligginge des mans niet bekennt en hebben.* BYBELVERT.
- BIJLOOPEN**, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *bij en loopen: ik liep bij, ben bijgelopen.* Toelooopen: *hij kwam ook al bijloopen.* Van hier *bijlooper*, voor iemand, die boven het gewone getal is, die alleenlijk in geval van nood gebruikt wordt. Ook iemand, die voor minder gehouden wordt, dan een ander van zijne foort.
- BIJMENGEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *bij en mengen: ik mengde bij, heb bijgemengd.* Het eene bij het andere mengen.
- BIJNA**, (oul. ook *bijnaast*) bijw. Hetzelfde als *bijkans*.
- BIJNAAM**, z. n., m., *des bijnaams*, of *van den bijnaam*; meerv. *bijnamen*, van *bij en naam*. Toenaam: *iemand eenen bijnaam geven.* Oul., was het werkw. *bijnamen: iemand bijnamen*, ook in gebruik; en van hier nog ons deelw. *bijgenaamd*.
- BIJNAAMWOORD**, z. n., o., *des bijnaamwoords*, of *van het bijnaamwoord*; meerv. *bijnaamwoorden*. Bijvoeglijk naamwoord. Zie INLEID. bl. 104, env.
- BIJNEMEN**, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *bij en nemen: ik nam bij, heb bijgenomen.* Het eene bij het andere nemen.
- BIJPAD**, z. n., o., *des bijpads*, of *van het bijpad*; meerv. *bijpaden*. Van *bij en pad*. Toepad.
- BIJREKENEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *bij en rekenen: ik rekende bij, heb bijgerekend.* Het eene bij het andere rekenen.
- BIJROEPEN**, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *bij en roepen: ik riep bij, heb bijgeroepen.* Meest figurlijk voor laten halen, verzoeken te komen: *ik heb er den Arts bijgeroepen.*
- BIJSCHieten**, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *bij en schieten: ik schoot bij, heb bijgeschoten.* *Ik zal er nog eenen kogel bijschieten.* Bijwerpen, bijleggen, van geld: *gij moet er nog tien schellingen bijschieten.*
- BIJSCHIKKEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb.

- voorz. *bij* en *schikken*: *ik schikte bij, heb bijgeschikt*. Het eene bij het andere schikken. In den gemeenen spreektrant wordt het ook, somwijlen, als onz. gebezigd, voor: zittende naderen, zich bijshuiven: *schik nog wat bij*.
- BIJSCHOFFELEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *bij* en *schoffelen*: *ik schoffelde bij, heb bijgeschoffeld*. Tuinmans woord, het eene bij het andere schoffelen.
- BIJSCHRAPEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *bij* en *schraperen*: *ik schraapte bij, heb bijgeschraapt*. Bij malkander schraperen.
- BIJSCHRIFT**, z. n., o., *des bijscripts*, of *van het bij-schrift*; meerv. *ijscripts*. Van *bij* en *schrift*. Een geschrift, welk men bij, op, of onder iets plaatst, in rijm, of onrijm, doch meest in rijm: *hij heeft een fraai bij-schrift op het afbeeldsel van Boerhave gemaakt*. In een *bij-schrift* moeten, behalve de kortheid en den slag op het laatst, eene hoofdzaak, of een voornaam punt, nevens de eenvoudigheid en verscheidenheid, betracht en gevonden worden. TAAL- en DICHTK. BYDR.
- BIJSCHRIJVEN**, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *bij* en *schrijven*: *ik schreef bij, heb bijgeschreven*. Bij, of nevens, eene zaak schrijven.
- BIJSCHUIVEN**, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *bij* en *schuiven*: *ik schoof bij, heb bijgeschoven*. Het eene bij het andere schuiven. *Bijshuiven* wordt ook als onzijd., voor *zich bijshuiven* gebezigd: *schuif wat bij*.
- BIJSLAAP**, z. n., m., *des bi-slaaps*, of *van den bijslaap*; zonder meerv. De vleeschlijke verkeering van twee personen. Ook wordt dit woord persoonlijk genomen, voor *bijslaper*, *bi-slaapster*, d. i. voor eenen man, of eene vrouw, die bij iemand slaapt. Doch voor eene vrouw, is het vrouwlijk: *der*, of *van de bijslaap*. Persoonlijk gebezigd, wordt het ook dikwerf gebruikt, voor iemand, die in ongeoorloofde gemeenschap met eene vrouw leeft; en zoo ook van eene vrouw ten aanzien van eenen man. Het werkw. *bijst pen* is niet in gebruik, dan als een zelfst. naamw., *het bijslaperen*.
- BIJSLEPEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *bij* en *slepen*: *ik sleepte bij, heb bijgesleept*. Het eene bij het andere slepen. Figuurlijk, in den gemeenen spreektrant: *iets met de haren bijslepen*, van iets spreken, dat niet te pas komt. Zie *bijhalen*.
- BIJSMEDEN**, hetzelfde als *aansmeden*.

- BIJSMELTEN**, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *bij* en *smelten*: *ik smolt bij, heb bijgesmolten*. Het eene bij het andere smelten.
- BIJSMEREN**, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *bij* en *smeren*: *ik smeerde bij, heb bijgesmeerd*. Het eene bij het andere smeren.
- BIJSMIJTEN**, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *bij* en *smijten*: *ik smeeet bij, heb bijgesmeten*. Het eene bij het andere smijten.
- BIJSPRINGEN**, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *bij* en *springen*: *ik sprong bij, ben bijgesprongen*. Eigenlijk, bij iets springen, doch meest in eenen figuurlijken zin, voor helpen, te hulp komen, in de gemeenzaame verkeerling: *iemand bijspringen — met geld, met goeden raad bijspringen*.
- BIJSTAAN**, onz. w., onregelm. Van het scheidb. voorz. *bij* en *staan*: *ik stond bij, heb bijgestaan*. Eigenlijk, bij, of naast iemand staan. Figuurlijk, hulp aanbrengeu: *iemand bijstaan — met raad en d'ad bijstaan*. In de scheepvaart zegt men: *de zeilen staan bij*; en van hier het spreekw.: *laat het zeil bijstaan*, d. i. zwicht niet.
- BIJSTAND**, z. n., m., *des bijstands*, of *van den bijstand*, zonder meerv. Hulp.
- BIJSTEKEN**, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *bij* en *steken*: *ik stak bij, heb bijgestoken*. Het eene bij het andere steken. In den gemeenen spreektrant, zegt men, van spijs en drank: *ik zal er dat hoen, of dat glaasje, nog maar bijsteken*, voor opeten en uitdrinken.
- BIJSTELLEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *bij* en *stellen*: *ik stelde bij, heb bijgesteld*. Het eene bij het andere stellen.
- BIJSTER**, (bij **KIL.** ook *bijstier*, bijv. naamw. en bijw., *meer bijster, meest bijster*. Dit woord is, voorheen, in de onderscheidene beteekenissen van leelijk, afschuwelijk, schadelijk, arm, berooid, en onzinnig, gebruikt geworden. Thands wordt het voor verward, beroofd, of ontberende, gebezigd, overeenkomstig met het denkbeeld van arm en berooid: *bijster van zinnen*, of *zijne zinnen bijster*, beroofd van zinnen, zonder zinnen, zijn. *Het spoor bijster*, zonder spoor, buiten het spoor, zijn. Ook wordt het thands nog voor zeer, grootlijks, gebruikt: *die appel is bijster zuur*. *Hij is te bijster op meer wetenschap belust*. **VOND.** Van dit

dit *bijster* hebben wij het werkw. *verbijsteren*. Poot gebruikt *bijsternis*, voor *verbijstering*. In den BYB. 1477 vinden wij het werkw. *bijsterloopen*, waarvoor de tegenwoordige overzetting door *malkander loopen* heeft.

TEN KATE leidt het af van het oude *hijzen*, (bij VOND. ook *biezen*, KIL. *biesen*, *aestu exagitari*), van *bijze*, *tempestas*, waartoe het bijv. naamw. *bijzig*, d. i. onstuimig, behoort: *bijzig weer*.

BIJSTOOTEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *bij* en *stooten*: *ik stiet bij*, *heb bijgestooten*. Het eene bij het andere stooten.

BIJT, z. n., vr. w., *der*, of *van de bijt*; meerv. *bijten*.

Een in het ijs gehakt open vak: *hij reed ongelukkig in de bijt*. *Hij viel daarin*, als eene eend in de *bijt*, wordt, in de gemeenzame verkeering, gezegd, voor: hij deed dat zonder overleg, of achterdocht. Van dit *bijt* is het gelijkvl. werkw. *bijten*, d. i. eene bijt, of opening in het ijs, hakken, afkomstig. Hiervan zegt men ook *een schip in- of uitbijten*, d. i. een schip, welk binnen, of buiten de haven bevroren ligt, door het openhakken van het ijs, brengen ter plaatse waar het moet wezen.

BIJTEBAAUW, zie *bietehaauw*.

BIJTEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik leet*, *heb gebeten*. Met de tanden drukken, of kwetsen: *de hond heeft hem gebeten*. Uit onwetendheid, wordt dit woord ook ten aanzien van dieren gebruikt, die eigenlijk door steken verwonden: *de vlooijen hebben mij geweldig gebeten*. Met de tanden klein maken: *ik kan dat brood niet bijten*. Figuurlijk, en in den gemeenen spreektrant, voor eten: *niets te bijten noch te breken hebben*, aan de noodzaaklijkste behoeften gebrek hebben. Meestal wordt *bijten* met de voorzetsfels *in*, *op*, *naar* enz. gebezigd: *de hond beet mij in mijne hand*, *in mijn been*. *In eenen zuren appel bijten*, figuurlijk, zich tot eene moeilijke, of onaangename zaak bepalen. *De rook bijt mij in de oogen*. Figuurl., *iemand iets in het oor bijten*, met den mond dicht aan het oor tot iemand spreken, om door anderen niet verstaan te worden. *Op de tanden bijten*, van gramfchap, spijt, enz. *zich op de lippen bijten*, om het lagchen tegentegaan. *De peper bijt mij op de tong*. — *Naar iemand bijten*, hem willen bijten. *Van zich bijten*, ook in den gemeenen spreektrant, voor: zich met geweld verweren. Eene onaangename gewaarwording veroorzaken, zoo ten aanzien van het

lig-

ligchaam, als van het gemoed, in welke beteekenis het deelw. *bijtende* voornaamlijk gebezigd wordt: *een bijtend vocht — eene bijtende scherps*. JONCTYS bezigt het woord *bijtrijm*, voor een hekeldicht.

Van hier *bijtachtig*, dat geern en dikwijls *bijt* — *bijter* (vr. *bijster*), iemand, die *bijt*; ook, in den gemeenen spreektrant, en ten aanzien van kleine kinderen, voor eenen tand: *hij heeft al twee bijters, of bijtertjes*.

Bijten, hoogd. *beifzen*, bij OTTFRID. *bizen*, bij NOTK. *pizzen* en *peizen*, deen. *bide*, angelf. *bitan*, ijsl. *bijsa*, eng. *to bite*, beteekende, oul., niet alleen *bijten* en *eten*, maar ook met iets, dat *scherp*, of *spits* is, kwetsen, verwonden: *mit bizenten fuerton*, met *bijtende* (scherpe) zwaarden. OTTFRID.

BIJVAL, z. n., o., *des bijvals*, of *van het bijval*; meerv. *bijvallen*. Van het werkw. *bijvallen*. Het geen dat onverwacht bij iets anders komt: *wij hadden maar op honderd pond gerekend, doch er was nog een bijval van tien pond*. Billijking van iemands woorden, of daden, zonder meerv.: *zijne stelling vond niet veel bijval*.

BIJVALLLEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *bij* en *vallen*: *ik viel bij, ben bijgevallen*. Bijkomen: *wij hadden reeds vroeg gedaan gehad, indien er geen ander werk ware bijgevallen*. Invallen, in het geheugen komen: *het wil mij thands niet bijvallen*. Iemands zijde kiezen, deszelfs woorden, of daden, billijken: *eindelijk vielen zij ons bij*.

BIJVOEGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *bij* en *voegen*: *ik voegde bij, heb bijgevoegd*. Bij eene andere zaak voegen, met dezelve verbinden: *ik verzoek betaling op bijgevoegde rekening — ik zal er dit alleen nog bijvoegen*. *Zich bij iets, of iemand, voegen*, iets toestemmen, zich voor hetzelfde verklaren: *ik kan mij daar wel bijvoegen*. Van hier ook *bijvoeging*, *bijvoeglijk*, dat bijgevoegd kan worden: *bijvoeglijk naamwoord*. Zie INL. bl. 104 en volg. *Bijvoegsel*, aanhangfel: *een bijvoegsel van een boek*. Zie *fel*.

BIJWEG, z. n., m., *des bijwegs*, of *vanden bijweg*; meerv. *bijwegen*. Een weg, die *bij*, of *nevens*, den gewonen weg loopt: Ook een toeweg.

BIJWERK, z. n., o., *des bijwerks*, of *van het bijwerk*; meerv. *bijwerken*. Een werk, dat eigenlijk niet tot het hoofdwerk behoort: *wij meenden afgedaan te hebben, maar*

maar er kwam nog zoo veel *bijwerk*. Inzonderheid worden de niet tot de hoofdzak behorende figuren in de beelden der kunsten, *bijwerk* genoemd: *het bijwerk in eene schilderij*.

BIJWERPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *bij* en *werpen*: *ik worp bij, heb bijgeworpen*. Het eene bij het andere werpen.

BIJWEZEN, een, op deeze wijs zamengefteld, ongewoon *werk*, waarvan de onbepaalde wijs, in het enkelv. en het deelw. in het meerv., als zelfftandige naamwoorden in gebruik zijn: *het bijwezen*, naamw., voor de tegenwoordigheid: *het is, in mijn bijwezen, gefchied*. — *De bijwezenden*, aanwezenden, zij die tegenwoordig zijn: *al de bijwezenden hebben het getuigd*.

BIJWIJF, z. n., o., *des bijwijfs*, of *van het bijwijf*; meerv. *bijwijven*. Van *bij*, d. i. *naast*, en *wijf*, als nevens eene wettige huisvrouw gehouden wordende. Van hier *bijwijfſchap*.

BIJWONEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *bij* en *wonen*: *ik woonde bij, heb bijgewoond*. Meestal in eenen figuurlijken zin gebruikelijk; bij iets tegenwoordig zijn: *eene vergadering, eene begraafnis enz. bijwonen*. Bijſlapen, bevruchten: *Lea zeide: ditmaal zal mijn man mij bijwonen*. BYBELVERT. Ook is het in den zin van inwonen gebruikelijk geweest, waarvan nog *bijwoner, bijwoning*, welke zelfft naamwoorden ook in de overige be- teekeniften gebezigd worden.

BIJWOORD, z. n., o., *des bijwoords*, of *van het bijwoord*; meerv. *bijwoorden*. Zie INLEID. bl. 176 en volg.

BIJZEN, (bij *KIL. aestu exagitari*) een oud onz. w., be- teekenende heet zijn, ook onftuimig zijn; doch is naderhand op de koeijen toegepast, voor tochtig zijn. *KIL.* heeft ook *bizen*, en in Overijſſel, zegt men *bifſen*, of *kizzen*, voor veel heen en weder loopen. Zie *bijſter*.

BIJZETTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *bij* en *zetten*: *ik zettede bij, heb bijgezet*. Het eene bij het andere zetten. *Geld bijzetten*, in het ſpel. *Een lijk bijzetten*, zonder uiterlijkheden begraven. *De zeilen bijzetten*, in de ſcheepvaart — *alle zeilen bijzetten*, ſpreekw., alle pogingen aanwenden. *Hij heeft niet meer om bij te zetten*, om te geven, is berooid. Van hier ook *bijzetter, bijzetter, bijzetting*.

BIJZIENDE, bijv. naamw. en bijw., zijnde het deelw. van het

het ongewone werkw. *bijzien*. Meer *bijziende*, meest *bijziende*. Kortzigtig: *hij is zeer bijziende*.

BIJZIG, zie *bijster*.

BIJZIJN, zie *bijwezen*.

BIJZIT, z. n., vr., der, of van de *bijzit*; meerv. *bijzitten*. Zie *bijwif*.

BIJZITTEN, onz. werkw., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *bij* en *zitten*: *ik zat bij, heb bijgezetten*. Bij, of nevens iets zitten. Van hier het zelfst. *bijzitter*; voor iemand, die, in eene vergadering, zijne plaats naast den voorzitter heeft, en dien met zijnen raad ondersteunt. *Bijzitterschap* is de post, dien een voorzitter bekleedt.

BIJZONDER (bij KIL. ook *bezonder*), bijv. naamw. en bijw., *bijzonderer, bijzonderst*. Van andere dingen afgezonderd, zekere zaak alleen eigen: *iets op zijne bijzondere plaats brengen*. De *bijzondere voorzienigheid van God*, ten aanzien van elk bijzonder (enkel) scheidb., in tegenoverstelling van Gods algemeene voorzienigheid. Ongemeen, uitnemend: *eene vrouw van eene bijzondere schoonheid, Dat is niet veel bijzonders*. Als bijw., voor zeer: *zij is bijzonder schoon*. In het bijzonder wordt tevens als een bijw. gebezigd, voor voornaamlijk: *in het bijzonder zal ik thands daarover handelen*. Voor alleen, onder vier oogen: *mag ik u eens in het bijzonder spreken?* Van hier ook *bijzonderheid, bijzonderlijk*. Zie *Be*.

BIKKEL, z. n., m., des *bikkels*; of van den *bikkel*; meerv. *bikkels*. Zeker beentje, waarmede de kinderen spelen. Van hier *bikkelspel*; ook het onz. werkw. *bikkelen*, met *bikkels* spelen.

BIKKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik bikte, heb gehikt*. Bij KIL. ook *bekken*, van *bek*, de snavel van eenen vogel. *Bikken* is, eigenlijk, met den snavel slaan, gelijk de vogelen, waarvoor thands, in dezen zin, doorgaands, *pikken* gebezigd wordt. En, daar het eten der vogelen met eene soort van slag, of stoot met den bek gepaard gaat, zoo heeft *bikken*, in de gemeenzame verkeering, de beteekenis van eten gekregen: *daar valt niet veel te bikken*. Ook wordt dit *bikken*, uit hoofde der overeenkomst met het *bikken*, of *pikken*, der vogelen, voor hakken, uit-hakken, gebezigd: *eenen steen bikken, scherpen*. Van hier ook *bikking, biksteen*.

BIL, z. n., vr., der, of van de *bil*; meerv. *billen*. Om hare ronde gedaante, van den wortel *bal, bol*. Het achterste: *op de billen slaan, voor de billen geven*. Overdragt.,
door

door de billen lappen, roekeloos verteren. KIL. heeft het hiervan gemaakte werkw. *billen*, voor: op de billen slaan; ook BREDER.: *dat het de kyeren deen, men souwse so was billen*. Van hier ook *bilstuk*, een zeker stuk rundvleesch.

BILLEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik bilde, heb gebild*. Van het oude *bille*, een steenhouders werktuig. *Bikken, scherpen: den molensteen billen*.

Het puntige, of scherpe, schijnt de grond dezer benaming te zijn. Het gr. *βελωνη* en *βελος*, het middeleeuwse *bella* en *bolta* beteekenen eene spits, ook eene naald.

BILLIJK, bijv. naamw. en bijw., *billijker, billijkst*. Redelijk, betaamlijk: *eene billijke zaak. Het is niet meer dan billijk*. Van hier ook *billijkheid*.

Billijk is; bij KIL. *billig*, bij WILLER. *billih*, van het verlorene *bil*, voor natuurregt, in tegenoverstelling van gegevene wetten. Zoo dat *billijk*, eigenlijk, hetzelfde is, als overeenkomstig met het regt der natuur. — Op dezen grond wordt *regt* en *billijk* dikwerf bijeengevoegd, beteekenende het eerste, dan, met de wetten overeenkomstig.

BILLIJKEN, (bij KIL. *billigen*), van *billijk*, bedr. w., gelijkvl. *Ik billijkte, heb gebillijkt*. *Billijk achten, of verklaren: ik kan dat gedrag niet billijken*. Van hier ook *billijking*.

BIND, *gebind, bindte, gebindte*, z. n., o., *des binds*, of *van het bind*; meerv. *bindten*, van *bindte*. In de bouwkunst, een dwarsbalk, die de muren van een gebouw met elkander verbindt. Daar dit woord van *binden* afkomstig gerekend wordt, kan het de *d* niet verliezen, schoon het gebruik, in het meerv., *binten*, als van *bint*, en niet *binden* zegt; om welke rede het gevoeglijkst is, *bind*, meerv. *bindten*, van *bindte*, te schrijven.

BINDEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik bond, heb gebonden*. Vast maken: *eenen doek om het hoofd binden. Iemand de handen binden*, ook figuurlijk, voor iemand verhinderen, naar zijnen wil te handelen: *de handen waren mij gebonden. Een boek binden*, ook *inbinden*. Overdragt., de vrijheid van een redelijk wezen opheffen: *ik ben gebonden*, ik kan niet handelen, zoo als ik wil. *Ik ben aan de stad gebonden*, moet in de stad blijven. *Hij laat zich door niets binden*. Van iets afhankelijk maken, met het voorz. *aan*: *ik wil mij daaraan niet binden — tevredenheid is niet aan geld en goed gebonden*. Met *op*: *iemand iets op*

op het hart binden, sterk aanbevelen. Met van: iemand iets van het hart binden, iets met moeite van iemand verkrijgen. Van hier ook *binder*, *binding*, *bindester*. Zamentellingen zijn: *bindgaren*, *bindrijs*, *bindsel*, *bindsourw*.

BINK, z. n., m., *des links*, of *van den bink*; meerv. *binken*. Bij KIL. ook *bingel*, *bengel*, een boer, een lomperd. In de gemeenzame verkeer, wordt dit woord nog ten aanzien van menschen en beesten gebruikt, om daarmede iets slechts in zijne soort aanteduiden: *hij is een regte bink in zijn werk*, een slecht werkmán — *hij heeft twee binken van paarden*, slechte, oude paarden — knollen.

BINNEN, zamengesteld van *bij*, of *be*, en *innen*, *bijw.* en voorz. *Bijw.*: *binnen gaan*, *binnen komen*. *Het schip is reeds binnen*, in de haven. *Ik heb het eten al binnen*, ik heb al gegeten, in den gemeenen spreektrant. *Hij ging naar binnen*, in huis, — *het komt mij thands niet te binnen*, in het geheugen — *het schort hem van binnen*, inwendig. Voorzetsel: *binnen de muren*, *binnen een jaar*, *binnen dien tijd*, enz. Dikwerf heeft het den tweeden naamval bij zich, als: *binnen 's boords*, *binnen 's dijks*, *binnen 's huis*, *binnen 's kamers*, *binnen 's lands*, *binnen 's monds*, enz.

Somwijlen wordt dit woord ook verbogen, als: *het binnenste van een huis*; *het binnenste buiten keeren*. Ook wordt het met andere woorden zamengevoegd, als: *binnenbeurs*, *binnendeur*, *binnendijk*, *binnengang*, *binnenhof*, *binnenkamer*, *binnenkant*, *binnenkeuken*, *binnenkiel*, van een schip, *binnenkoorts*, *binnenlandsch*, *binnenmoeder*, van een weeshuis, *binnenmuur*, *binnenpad*, *binnenplaats*, *binnenschans*, *binnenschuit*, *binnenstuip*, *binnenvaart*, *binnenvader*, van een weeshuis, *binnenwaart*, naar binnen, *binnenwater*, *binnenweg*, *binnenwerk*, enz.

BISDOM, z. n., o., *des bisdoms*, of *van het bisdom*; meerv. *bisdommen*. Het geestlijke, of wereldlijke gebied van eenen bisschop: *het leger veroverde het bisdom Bamberg*. Om 't bisdom te vernielen. VOND. Insgelijks, de daarmede verbondene bischoplijke waardigheid: *een bisdom bekomen*.

Dit woord is van *bisshopdom* zamengetrokken. Bij NOTK. beteekent *piscetuome* de priesterlijke waardigheid. Zie *dom*.

BISSCHOP, z. n., m., *des bischops*, of *van den bischop*; meerv. *bisshoppen*. De opperste geestlijke in zekeren oord, die gemeenlijk onder den Aartsbisshop staat. Van hier ook *bisshopdom*, nu *bisdom*, *bisshoplijk*, van eenen bisshop, *bisshopskoed*, *bisshopsmijter*, *bisshopsmuts*, *bisshopstaf*.

Dit woord is van het lat. *episcopus* en het gr. *ἐπισκοπος* gemaakt, met wegwerping van de eerste lettergreep. Het gr. *ἐπισκοπος* is van *ἐπισκπέω*, d. i. toezien, opmerken; en derhalve is het hiervan gevormde *bisshop*, eigenlijk, een opziener over kristlijke Gemeenten, of kerklijke zaken. *Bisshop* komt reeds bij OTTFRID. voor, maar in de beteekenis van eenen priester. Bij TATIAN. is *bisshopheit* hetzelfde als priesterdom.

BIT, z. n., o., *des bits*, of *van het bit*; meerv. *bitten*. Voor *gebit*, van *bijten*, als iets, waarop de paarden knabbel en bijten.

BITS, bijv. naamw. en bijw., *bitser*, zeer *bits*. Ook *bitzig*. Volgens TEN KATE, van *bijten*. *Bits*, of *bitzig*, is dan zoo veel als *bijtig*, hoegd. *leiszig*, dat bijt, of geern bijt. Doch dit woord is thands alleen in gebruik, voor scherp, trotsch, spijtig: *een bits antwoord* — *de bitsse nijd* — *een bits wijf* — *hij heeft haar bits geandwoord*. Van hier ook *bitsheid*.

BITTER, bijv. naamw. en bijw., *bitterer*, *bitterst*. Hetgeen, dat op de tong bijt: *bittere amandelen*. *Dat smaakt bitter*. Overdragt., smertlijk, of smert veroorzakende: *eene bittere spotternij* — *de bittere dood*. Hetgeen, dat door eene smertlijke gewaarwording veroorzaakt wordt: *bittere tranen schreijen*. Vijandlijk: *een bittere haat*. Hard, gestreng: *bittere koude*. Ook komt *bitter* als een zelfst. naamw. voor: *het bitter*; en in Zeeland wordt het gebruikt voor *roet* in den schoorsteen. Van hier ook *bitterachtig*, dat iets van het bittere heeft, *bitterheid* (bij HOOFD ook *bitternis*), *bitterlijk*.

Bitter, hoegd. *bitter*, bij ULPHIL. *baitrs*, angelf. *biter*, bij OTTFRID. *bitter*, bij NOTK. *pitter*, zweed., deen. en eng. *bitter*, komt van *bijten*, oul. *biten*.

BLAAM, (bij KIL. *blame*) z. n., vr., *der*, of *van de blaam*; het meerv. is niet in gebruik. Lastering: *opdat geen blaam uw' grooten naam ooit aan zou kleven*. L. D. S. P. *Si ontsaghen hare blame*. M. ST. Van dit *blaam* is het werkw. *blamen*, nu, met eenen walfchen uitgang, *bla-*

blameren, gevormd: *niemant genaemt*, *niemant geblaemt*.

J. DE DECK.

Men acht dit woord, doorgaands, door middel van het fr. *blasme*, uit het gr. en lat. *blasphemia*, tot ons gekomen.

BLAAR, samengetrokken van *blader* (*bladder*), ijsl. *bladra*, angelf. *blædr*, *blæder*, z. n., vr., *der*, of *van de blaar*; meerv. *blaren*. Bij KIL., en in de daaglijkfche verkeerung, ook *blein*. Eene zweer, of met etter gevulde kleine blaas, op de opperhuid: *zij heeft eene blaar in het aangezigt gekregen*; *hij heeft blaren in zijne handen*. Verkleinw. *blaartje*. Zie *blein*.

BLAAR, (bij KIL. *blare*) z. n., vr., *der*, of *van de blaar*; meerv. *blaren*. Eene vlak voor den kop der dieren, anders kol genoemd. Ook eene zwarte koe, die eene witte vlak voor den kop heeft.

BLAAS, z. n., vr., *der*, of *van de blaas*; meerv. *blazen*. *De blaas van een varken*, of *varkensblaas*. *Pisblaas*, *galblaas*, *vischblaas*. *Hij loopt voor eene blaas met boonen weg*, spreekw., hij wordt, op het minfte gerucht, bevreesd. Verkleinw. *blaasje*, ook voor eene waterbel.

Dit woord ftamt van het werkw. *blazen* af. Op gelijke wijs komt $\Phi\upsilon\sigma\alpha$ en $\Phi\upsilon\sigma\alpha\alpha$, bij de Grieken, van $\Phi\upsilon\sigma\alpha\omega$, d. i. *ik blaas op*.

BLAASBALG, (*blaasbalk*) z. n., m., *des blaasbalgs*, of *van den blaasbalg*; meerv. *blaasbalgen*. Een balg, dat is, een hol en, meestal, lederen werktuig, om te blazen, of wind te maken, in het zweed. *bläsbaelg*, angelf. *blaesbelg*. Zie *balg*.

BLAASBALK, zie *blaasbalg*.

BLAASHOORN, z. n., m., *des blaashoorns*, of *van den blaashoorn*; meerv. *blaashoornen*. Ook *toethoorn*.

BLAASKAAK, z. n., m., *des blaaskaaks*, of *van den blaaskaak*; meerv. *blaaskaken*. Eigenlijk, iemand met opgeblazene kaken. Oul. een trompetter. Thands alleen een snorker, opfnijder: *hij is een regte blaaskaak*. Dit woord is manl., fchoon *kaak* vrouwl. is, dewijl door *blaaskaak* een perfoon aangeduid wordt. Van hier ook *blaaskakerij*, *snorkerij*: *zwetzen met louter blaaskakerijen*. VOND. Ook het werkw. *blaaskaken*, bij KIL., met opgeblazene kaken fpreken, *snorken*.

BLAASPIJP, z. n., vr., *der*, of *van de blaaspijp*; meerv. *blaaspijpen*. Eene houten, of ijzeren, pijp om te blazen, ook om het vuur aantebblazen; waarom een blaasbalg ook fomwijlen *eene blaaspijp* genoemd wordt.

E e 2

BLAAUW,

BLAAUW, bijv. naamw. en bijw., *blaauper*, *blaauwst.*
 Een der vijf hoofdkleuren. *Blaauw maken*, *blaauw zijn*, *blaauwe oogen hebben* — *met blaauwe* (blaauw gellagene) *oogen er afkomen*. *Iemand blond en blaauw staan*. *Onder den blaauwen hemel*, in de open lucht. *Donkerblaauw*, *lichtblaauw*, enz. Gezocht, nietig, voorgewend: *eene blaauwe uitslugt*, *boodschap*. *Na eenige blaauwe ontschuldigingen*. **DE DECK**. Van dit *blaauw* zijn eenige spreekwijzen gevormd, welken, in de gemeenzame verkeerung, gebruikt worden: *een blaauw oog aan iets wagen*, iets ondernemen, naar iets trachten, met gevaar van eenige schade — *dat zijn maar blaauwe bloempjes*, verdichte, ongegrondde verteltjes — *ergens blaauw afkomen*, zijn oogmerk verijdeld zien — *eene blaauwe scheen* (ook *een blaauwte*) *loopen*, zijne liefde afgewezen zien — *blaauw blaauw laten*, zich eene zaak niet aantrekken, zich houden, of men iets niet bemerkt. *Hij is, eenen blaauwen maandag, baas, knecht*, of *op dat ambacht, geweest*, d. i. hij is nog niet lang, of in het geheel niet, als baas, knecht, of als leerling van dit of dat ambacht, werkzaam geweest; dewijl, in gevolge een oud misbruik, bij de werklieden, de maandag in ledigheid plagt doorgebracht te worden; het welk nog in sommige oorden van Nederland plaats heeft. Naderhand heeft deze spreekwijs de beteekenis van alle korthed des tijds gekregen: *hij is eenen blaauwen maandag getrouwd geweest*, *hij heeft daar eenen blaauwen maandag gewoond* enz. Van hier *blaauwachtig*, *blaauwheid*, *blaauwfel*, ook het verkleinw. *blaauwtes*, als bijw., in de gemeenzame verkeerung gebruikelijk, voor koel, onverschillig: *hij behandelde mij zeer blaauwtes*. Zamenstellingen zijn: *blaauw-oogig*, *blaauwe oogen hebbende*: *een blaauwvoogig Meisje* — *bergblaauw*, *berlijnsblaauw*, *hemelsblaauw* — *een huis berlijnsblaauw laten verwen*. *Blaauwverwer*, *blaauwverwerij*. Ook wordt het als een zelfst. naamw., zonder meerv., gebezigd: *het blaauw*, voor *blaauwe verw*: *dat doek heeft een schoon blaauw* — *geef mij het berlijnsblaauw eens*.

BLAAUWEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik blaauwde*, *heb geblaauwd*. *Bedrijv.*, *blaauw maken*, *blaauw verwen*: *het laken blaauwen*. *Onzijd.*, *blaauw worden*: *de lucht blaauw*. *Zijn voorhoofd blaauw*. **SIX VAN CHAND**. **BLAD**, z. n., o., *des blads*, of *van het blad*; meerv. *bladen* en *bladeren*, van het oude *blader*. *Een blad van eenen*

nen boom — de bladeren vallen af — de boomen krijgen bladeren. Een stuk, of vel papier: *een boek van zes bladen — een boek van blad tot blad doorzien.* Een blad goud, koper enz., dun geslagen goud, koper enz., *het blad van eenen sleutel, van eene zaag, tafel enz.* Oul. bezigde men ook *het blad der tonge, tonge: lad: of moet dien lieven naem op 't blad der tonge voeren.* VOND. *Het tongeblad voorwaer in sware sonden viel.* J. REVIUS. Alleen blad voor tong: *het zij wat taal hij spreekt, hoe hij ook buight zijn blad.* SPIEG. Zamenstellingen zijn: *bladerloos, bladrijk, bladgoud, bladkoper; — bladwijzer, bladzijde,* van een boek: *ik heb tien bladzijden gelezen.* Zoo ook *rozentblad, schouderblad, wijngaardblad,* enz. Het verkleinw. is *blaadje,* waarvan de spreekwijzen: *bij iemand in een kwaad blaadje staan,* niet zeer geacht, als slecht verdacht zijn, en: *het blaadje is omgekeerd,* de zaak heeft een ander aanzien gekregen, het tegendeel is geschied.

Het vruchtgebruik, de inkomsten van eenig goed worden ook *bladen, of bladeren,* genoemd: *hij trekt er de bladeren maar af,* heeft er het vruchtgebruik maar van.

KIL. wijst ons hier naar het zelfst. *bladinghe, ufusfructus bonorum.*

Van dit *blad,* meerv. *bladeren,* is het onz. w. *blaren, bladeren,* gemaakt, voor: *bladeren krijgen: de boom begint te bladeren.* Ook voor: de bladen van een boek omslaan, met het voorz. *in: ik heb dat boek niet gelezen, maar er wat in gebladerd.* Van hier *doorbladeren.*

Hoogd. *Blatt,* zweed. *blad,* eng. *blade.* Bij KERO komt reeds het meerv. *pletiru* voor. Het komt met ons *plat* en het gr. *πλατος,* breed, overeen, dewijl in het woord *blad* het denkbeeld van *plat* en *breed* opgesloten is.

BLADEREN, *blaren,* onz. w. Zie *blad.*

BLAFFEN, (oul. ook *bellen*) onz. w., gelijkvl. *Ik blafte, heb geblaft.* Zie *baffen.* Figuurlijk, snappen, ijdele grootpraak voordbrengen: *hoor hem weer eens blaffen.* Tegen de maan *blaffen,* zich vruchtloos vermoeijen, onnuttig werk doen. Van hier *blaffer,* voor eenen hond, die veel blaft, en voor eenen snapper, grootspreeker. Ook draagt een register den naam van *blaffer (blafferd): zij spelen met blaffert en grondboek.* OUD. MOONEN bezigt het overdragt.: *waert ge uit den b'affert der goet dagen uitgewischt.* Doch KIL. acht dit van het oude *blasf,* d. i. vlak, effen, afkomstig; waarvan, oul., zeker klein stuk zilvergeld ook *blafferd, blafaard,*

genoemd werd, omdat deszelfs muntzijde glad en blank was. Zie *blank*:

BLAFFER, *blafferd*, zie *blaffen*.

BLAKEN, onz. en bedr. w., gelijkvl. *Ik blaakte, heb geblaakt*. Onzijd., branden, gloeijen: *van gramschap, van liefde blaken*. *Dis 's Argos d'oude stad, daar uw gemoed om blaakte*. **VOND.** Verlicht worden: *het helle licht, waer van de volle kamer blaekt*. **HOOFD.** Bedr., zengen: *een wild varken blaken*, de borstels afzengen. *Een schip blaken*, met brandend riet rondom zengen, om het voor de wormen te bevrijden. Van hier ook *blaker*, voor eenen platten kandelaar, als een werktuig, waarop de kaars blaakt: *hij lichtte mij met den blaker*. **ADEL.** leidt *blaker* van het oude *blak*, (bij **KIL.** *black*) d. i. vlak, plat, af, als plat op de tafel staande.

BLAKER, zie *blaken*.

BLAKEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik blakerde, heb geblakerd*. Voorddur. w. van *blaken*. *Schroeijen*.

BLAMEN, *blameren*, zie *blaam*.

BLANK, bijv. naamw. en bijw., *blanker, blankst*. Van *blinken*. Wit: *blank zijn, blanke visch*. Blinkend, glinsterend: *een blank zwaard*. Overdragt., zuiver, onbesmet: *een blank geweten*. Voor naakt, bloot, ontbloot, wordt het gebezigd in: *blanke degen, blanke beenen — men zag zijn blanke been*. Voor overstromd, met water bedekt: *de velden stonden blank*. Van hier *blankheid*. Dit *blank* werd, oul., ook zelfst., onzijd., gebezigd, voor het geen men thands *blanketsel* noemt; gelijk men daarvan ook het werkw. *blanketten* gemaakt heeft, betekenende, eigenlijk, het vel met zeker sijnerefel, wit maken; doch in het gebruik, wordt het voor wit- en rood maken tevens gebezigd: *zij heeft zich weer geblanket*. Overdr., zegt men: *eene zaak blanketten*, eenen schoonen schijn aan iets geven. Van hier ook *blanketdoos*. Het is klaar, dat deze woorden eenen basterduitsgang hebben, dewijl de klemtoon niet op het zaaklijke deel, dat *blank* is, valt.

BLANK, z. n., m., *des blanks*, of *van den blank*; meerv. *blanken*. Een klein stuk zilvergeld, ter waarde van zes duiten, weleer in gebruik: *men moet de zuinigheit ook zoeken in de stadigheid van den blank een stuiver te doen strekken*. **HOOFD.** Van hier noemt men nog zes duiten *eenen blank*, twaalf duiten *twee blanken*, agttien duiten, of twee stuivers en twee duiten, *drie blanken*. Het droeg den naam van *blank*, omdat deszelfs muntzijde geen wapen had, maar glad, of blank, was; waarom het ook *blafferd* genoemd

noemd werd. In Frankrijk had men, eertijds, ook *blanken*, *sous blancs*, als wit zijnde, in tegenoverstelling van *sous nerets*, of zwarte *stuivers*, van minder waarde.

BLAREN, *bladeren*, onz. w. Zie *blad*.

BLAREN, onz. w., gelijkvl. *Ik blaarde, heb geblaard*.

Hetzelfde als het lat. *balare*. Een woord, waardoor het geluid van koeijen en schapen wordt nagebootst.

BLATEN, (*bleeten*) onz. w., gelijkvl. *Ik blaatte, heb geblaat*. Hetzelfde als *blaren*.

BLAZEN, onz. en bedr. w., ongelijkvl. *Ik blies, heb geblazen*. Onzijd.: *de wind blaast sterk*. Figuurl., pogchen, snorken: *hoort hem eens blazen!* Bedrijv., *de spijs koud blazen — in het vuur blazen*. In *de bus blazen*, voor boeten, eene geldboete betalen, is eene gemeenzame spreekwijs. Zoo ook: *iemand iets in het oor blazen*, voor heimelijk berigten. Nog: *iemand de ooren vol blazen*, voor opftoken, aanhitfen. *De fluit, den walddhoorn blazen, de trompet blazen*. Van hier worden de speeltuigen, waarop men blaast, *blaaspeeltuigen* genoemd. *Den aftogt blazen*, door het blazen van de trompet, het teeken van den aftogt geven. Door blazen vervaardigen: *glas blazen*, waarvan *glas-lazer, glasblazerij*. In het damspel, zegt men: *eene schijf blazen*, wegnemen. Van hier ook *blazer, lazing*.

BLAZOEN, z. n., o., *des blazoens*, of *van het blazoen*; meerv. *blazoenen*. Een basterdftaartig woord, afkomstig van ons *blazen*. Een veldteeken, wapenschild: *'t blazoen der vrijheid*. VOND. De Oude Rederijkers hadden hun *blazoen* en hunne zinspreuk. Het *blazoen* bestond uit een schildswijs tafereel, waarop een zinnebeeld was afgebeeld, en behelsde eene soort van beeldenpraak, waarop de zinspreuk paste. Bij HALMA wordt het voor wapenschildkunde genomen. HOOFD gebruikt, voor *blazoen*, het woord *zinstaal*, welk den Schrijveren van de TAAL- en DICHTK. BYDR. vrij wat natuurlijker en krachtiger van beëindiging voorkomt. Bij KIL. heeft *blazoen* nog de beteekenis van trompet, of blaashoorn; ook van iemand, die op de trompet blaast, en, bij overdragt, van eenen snorker, grootfpreker. Van hier bij KIL. en anderen, het werkw. *blazoenen*, voor: openlijk bekend maken: *uw daden zal blafoenen*. SIX v. CHAND. En dit *blazoenen* heeft, vervolgens, de beteekenis van stoffen, snorken, gekregen.

BLEEK, bijw. naamw. en bijw., *bleeker, bleekst*. Bleekverwig: *zij is zeer bleek — de bleeke dood*. *Bleek worden van schrik*. Ook voor bestorven, bloedloos:

Toen kusteze mijn wangen
En bleecken mont. VOND.

Van hier ook *bleekachtig*, *bleekheid*. Zamenstellingen zijn: *bleekblauw*, *bleekgeel*, *bleekgoud*, *bleekgroen*, *bleekrood*, enz.

Bleek, ook *bleik*, hoogd. *bleich*, deen. *bleeg*, zweed. *blek*, ijsl. *bleikr*, angelf. *blac*, eng. *bleak*. WACHTER. brengt het tot het gr. λευκος, TEN KATE tot *blijken*.

BLEEK (*bleik*), z. n., vr., *der*, of *van de bleek*; meerv. *bleeken*. De plaats, waar men bleekt: *het linnen is op de bleek*. Ook *bleekerij*, *bleikerij*.

BLEEKEN (*bleiken*), onz. en bedr. w., *ik bleekte*, *heb gebleekt*. Van *bleek*, *bleik*, even als het angelf. *blacian* van *blac*. Onzijd., *bleek*, d. i. wit, worden: *hij bleekt*, wordt wit, van schrik enz. In dezen zin is. voorheen, ook het voordd. w. *bleekeren* gebezigd: *sijn voorhoofd blaauwt en bleekers meer noch min, dan overaasemt tin*. SIX V. CHAND. Inzonderheid, door de lucht en de zon wit gemaakt worden: *het linnen ligt te bleeken — het heeft nog niet genoeg gebleekt*. Bedrijv., *bleek*, of wit, maken, inzonderheid door middel van de lucht en de zon: *linnen bleeken*, enz. Van hier ook *bleekerij*, *bleekgeld*, *bleekloon*, *bleekveld*, enz.

BLEEKER (*bleiker*), z. n., m., *des bleekers*, of *van den bleeker*; meerv. *bleekers*. Iemand, die linnen, kleederen, enz. bleekt, en daarvan bestaat. Het vrouwlijke is *bleekerin*. Ook wordt zekere wijn, die bleekrood van kleur is, *bleeker* genoemd. En in Keulen draagt de wijn, die aan den Rijn wast, den naam van *Bleichert* (*bleikert*, *bleekert*).

BLEEKERIJ, zie *bleek*.

BLEETEN, onz. w., gelijkvl. *Ik bleette*, *heb gebleet*. In het gr. βληχασθαι. Zie *blaten*.

BLEI, z. n., vr., *der*, of *van de blei*; meerv. *bleijen*. Witvisch, bij KIL. ook *blik*, eng. *bleak*, om de witheid en den glans van dezen visch.

BLEIK, zie *bleek*.

BLEIKEN, zie *bleeken*.

BLEIKER, zie *bleeker*.

BLEIN (eng. *blain*), z. n., vr., *der*, of *van de blein*; meerv. *bleinen*. Hetzelfde als *blaar*, *blader*. Zamenstelling: *bleintrekkend* — *eene bleintrekkende pleister*.

BLEK, zie *blik*.

BLES, z. n., vr., *der*, of *van de bles*; meerv. *blesfen*.

Het

- Het haar aan het voorhoofd van een paard: *ik greep hem bij zijne bles*. Eene witte vlek aan het voorhoofd van een paard: *hij heeft eene fraaije bles*. Ook voor een paard, dat zulk eene vlek aan het voorhoofd heeft, in het manl. geslacht: *hij rijdt met twee schoone blesfen*. Insgelijks wordt eene kale plek aan het hoofd van een mensch *eene bles* genoemd, en hij, die zulk eene kale plek aan het hoofd heeft, draagt den naam van *bles*: *Ende so van de zijde sijns aangesichts het haar sijnes hoofts sal uijtgevallen zijn, hij is bles*. BYBELVERT.
- BLIJD**, *blijde, blij*, bijv. naamw. en bijw., *blijder, blijdst*. Vrolijk: *een blijd gelaat — blijde zijn. Blij te moede*, in den dichterlijken stijl. Blijdschap verwekkende: *blijde morgenfond*. Van hier ook *blijdschap, blijgeestig, blijgeestigheid*, (bij KIL. *blijdgeestig*) *blijheid, blijmoedig, blijmoedigheid*. Samenstelling: *blijeindend — een blijeindend treurspel*.
- BLIJDE**, *blije, z. n., vr., der, of van de blijde*; meerv. *blijden*. Zeker krijgstuig bij de Ouden, waarmede men steenen plagt te werpen, bij MEYER ook *springel, sprinkhaal* genoemd: *gelijk een bliksemstraal, uit eene blijde snort*. VOND. *Ende oec bliden, die die steen inwerpen souden*. BYB. 1477.
- BLIJK**, *z. n., o., des blijks, of van het blijk*; meerv. *blijken*. Van het volgende *bliken*. Kenteecken, bewijs: *blijken van zijne naarstigheid geven*. Van hier ook *blijkbaar, blijkbaarheid, blijklijk*.
- BLIJKEN**, onz. w., ongelijkvl. *Bleek, is gebleken*. Schijnen, zich vertoonen: *het blijkt zoo klaar als de dag. Dat blijkt mij geheel anders. Iets laten blijken, laten merken, te kennen geven. Iets doen blijken, staven, bewijzen*.
- BLIJDSCAP**, *blijfschap*, zie *blijd*.
- BLIJMOEDIG**, zie *blijd*.
- BLIJSPEL**, *z. n., o., des blijspels, of van het blijspel*; meerv. *blijspelen*. Van *blij, blijd, en spel*. Het tegengestelde van *treurspel*. Samenstelling: *blijspeldichter*.
- BLIJVEN**, onzijd. w., ongelijkvl. *Ik bleef, ben gebleven*. Voordduren: *zoo lang zijne gedachten zal blijven*. Niet veranderen: *dit gebruik is tot nu toe gebleven*. Zekere eigenschappen behouden: *zal hij dan altoos een schelm blijven!* Met de onbepaalde wijs van somnige werkwoorden: *ik blijf hier staan, zitten, liggen* enz. d. i. ik vaar voort te staan, zitten, enz. Zoo ook *blijven hangen, blijven*

leven, enz. Oul. had *blijven*, (*bliven*) niet de onbepaalde wijs der werkwoorden, maar het bedrijv. deelw. bij zich: *alt volc bleef staende*. BYB. 1477, enz. Met bijwoorden: *ziek, gezond, arm blijven, dood blijven*, omkomen, sterven, *ten achter blijven* enz. Met voorzetsels: *in het leven, bij zijn voornemen, bliven* enz. Voordvaren, op zekere plaats te zijn: *ik kan hier niet blijven — thuis blijven*. Uitblijven, niet komen: *waar zijt gij zoo lang gebleven?* Verzwegen blijven: *dat blijft onder ons*. Omkomen, inzonderheid in een gevecht: *op de plaats blijven — er is geen man gebleven*. Zoo ook op het water omkomen: *het schip is gestrand, en al het volk is gebleven*. Ook van het schip zelf, verongelukken, vergaan: *de schepen zijn ge leven*.

Oul., werd het verled. deelw. *gebleven*, zonder voegsel, *bleven*, gebezigd: *soe wat dat bleven is opsen bomen*. BYB. 1477. Van dit *blijven* hebben de Ouden het zelfst. *blijf* gevormd, waarvoor wij *verblijf* bezigen: *sonder enich blif*. M. S.

Blijven is bij KERO *pilibin*, bij OTTFRID. *biliban*, bij WILLERAM. *belivan*, in het angelf. *belifan*. Uit deze schrijfwijze blijkt, dat het een zamengesteld woord is, naamlijk, van het onscheidd. voorz. *be* en het verouderde werkw. *lijven*, waartoe ons *lijf*, voor ligchaam; derhalve *blijven*, voor *belijven*. Zie *be*.

BLIK, (*blek*) z. n., o., *des bliks*, of *van het blik*; het meerv. is niet in gebruik. *Iets met blik beslaan*. Ook voor een van blik gemaakt, plat en breed werktuig, waarop men het stof van den vloer veegt, om het weg te dragen: *geef mij het blik eens aan*. Insgelijks dragen sommige van blik gemaakte vaten den naam van *blik*: *de visch ligt in het blik*. Het verkleinw. hiervan is *blikje*. Ook wordt het wit der boomen naast aan de schors *blik*, *blek* genoemd, waarvan het w. *likken*, *blekken*, de schors aftrekken. Van hier het onverbogen bijv. naamw. *likken*, van blik gemaakt: *een bliken emmer*. Zamenstelling: *bliklager*, *bliklagersknecht*, *bliklagerswinkel*, enz.

Hoogd. *Blech*, deen. *Blik*, zweed. *bleck*, rusf. *bljacha*, pool. *blacha*. Volgens TEN KATE, van *blijken*. Zie *bleek*.

BLIK, z. n., m., *des bliks*, of *van den blik*; meerv. *blikken*. Eigenlijk, het wit der oogen, waarvan het meerv. *blikoogen*: *een paar blikoogen opzetten*. Ook wordt het

meerv.

meerv. *blikken* alleen voor de oogen genomen. Opflag van het oog: *in eenen blik*. VOND. Zamenstell.: *oogenblik*.

BLIKAARS, z. n., m., *des blikaars*, of *van den blikaars*; meerv. *blikaarzen*. Ook *blikgat*. Van *blik*, voor het wit der boomen naast aan de schors, waarvan *blikken*, *blekken*, de schors aftrekken, ook het vel aftroopen, en *aars*.

BLIKKEN, onz. w., gelijkvl. *Ik blikte*, *heb geblikt*. Zoo veel als *bleeken*, d. i., bleek worden; waarvan de spreekwijs: *hij weet van blikken noch blozen — hij blikte noch bloost er van*, hij wordt noch bleek, noch rood, of, hij is er niet door ontroerd, noch schaamt er zich over. Ook draagt het gedurig bewegen der oogenleden den naam van *blikken*; en van hier wordt het eigenaardig aan geweer toegeschreven, welk, van ijzer of staal, en in den dag gesteld zijnde, een bleek en weerschijnend licht van zich geeft: *zoodra het blanke zwaard den held in de oogen blikte*. Ook van de vischen: *daar 't vischje flikkert*, *En blikte de goude zon in 't lichtrijk aangezicht*. H. DULL. Bij de zeelieden is *blikken* (*blikvuren*) met het op en nederhalen van het vuur, een teeken geven, dat men in nood is.

Blikken, *blekken*, komt ook als bedrijv. voor, en heeft dan de beteekenis van de schors van de boomen aftrekken, ook het vel aftroopen, waarvan *blikaars*.

BLIKKEREN, onz. w., gelijkvl. *Ik blikkerde*, *heb geblikkerd*. Het voorddur. w. van het onzijd. *blikken*. Dit woord wordt voornaamlijk gebruikt van hetgene, dat bleek en flauw van glans is, b. v. van wapens: *met kopere schilden flikkeren*, *met stale lemmers blikkeren*. VOND. *Wanneer kampvechters met de blanke zwaarden blikkeren*. HOOGVL.

BLIKOOGEN, onz. w., gelijkvl. *Ik blikoogde*, *heb geblikoogd*. Van *blik*, *blikken*, en *oogen*, van *oog*. De oogen gedurig sluiten en ontsluiten, en daardoor het wit der oogen laten zien. Overdr., bedreigen. *Een paar blikoogen opzetten* is, hiervoor, in de gemeenzame verkeering, het gebruikelijfste. Zie *blik*.

BLIKSEM, z. n., m., *des bliksems*, of *van den bliksem*; meerv. *bliksems*. Eigenlijk, een snel en schichtig licht, iedere snel voorbijgaande heldere glans. In eenen bepalderen en meer gewonen zin, de schijn van het snelle doordringende vuur, welk zich, bij een onweer, in de wol-

ken

ken vertoont: *den bliksem en donder nabootsende*. VOND. Door den bliksem getroffen worden — *hij stond, of hij van den bliksem getroffen ware*, hij was bedwelmd, stond verflagen. *Snel als de bliksem*. Overdr., kerklijke vloek: *de bliksem van het vatikaan*, ook *banbliksem*. *Het grimmig boschzwijn voert den bliksem in zijn tanden*. VOND. Zamenstellingen: *bliksemschicht, bliksemslag, bliksemstraal, bliksemvuur*, enz.

NOTK. gebruikt hiervoor *blig* en *plichsur*, TATIAN. *blehezunga*. *Bliksem* is zamengesteld van *blik*, *blikken*, en den uitgang *sem*, welke in kracht genoegzaam met ons *sel* overeenkomt; zoodat *bliksem*, eigenlijk, zoo veel als *blikfel* is.

BLIKSEMEN, onz. w., gelijkvl. *Ik bliksemde, heb gebliksemd*. Een snel en doordringend licht van zich geven: *zijn zwaard bliksemde den vijand in de oogen*. *Bliksemende oogen*, die sterke bliksemschieten. In eene bepaalde beteekenis, van het snelle, doordringende vuur, welk zich, bij een onweer, in de wolken vertoont, als een onpersoonl. w.: *het bliksemde en donderde — het heeft sterk gebliksemd*. Ook overdragt., voor: vuur geven, of schieten, in een gevecht:

Daar 't bliksemde op den muur en donderde op de wal. VOND. Somwijlen wordt het als bedrijv. gebezigd: *de Reuzen werden door Jupiter gebliksemd*.

BLIKTANDEN, onz. w., gelijkvl. *Ik blikteandde, heb geblikteand*. Van *blik*, *blikken*, en *tanden*, van *tand*. Eigenlijk, het wit der tanden laten zien, gelijk de honden: *de doopavolf blikteand noch*. C. G. PLEMP.

BLIKVUREN, zie *blikken*.

BLIND, bijv. naamw. en bijw., *blinder, blindst*. Van het gezigt beroofd: *een blind mensch — blind zijn*. Zelfst.: *hij oordeelt er over, als een blinde over de kleuren*, zonder kennis. Figuurlijk, alleen den schijn eener zaak hebbende: *blinde vensters, blinde deuren*. Zonder opening: *een blinde muur*. Van de oogen des verstands beroofd: *de liefde is eene blinde drift*. Onwetend, onervaren: *blinde leidlieden*. *Iemand in eene zaak blind houden*. Voor zijne eigene gerekten *blind zijn*. *Blind*, zonder overleg, *toeloopen*. Uit zulk eene blindheid voordkomende: *eene blinde gehoorzaamheid, eene blinde navolging*. Even als geblind, en daardoor onzeker, in het wilde omastende: *het is een blind zoeken*. Van hier ook *blindachtig, blindachtigheid, blindgeboren, blindheid, blindlings, blind-*

blindeman, verkleinw. *blindemannetje*, waarvan, bij de kinderen: *blindemannetje spelen*, bij KIL. *blindspel* genoemd, wanneer een met toegebundene oogen iemand van het gezelschap grijpen, of aanraken moet. *Stekeblind*, (bij KIL. ook *stekblind*) *stokblind*, is zoo blind, dat men niet zonder eenen stok gaan kan.

Dit *blind* is een van die weinige woorden, welken door tijden noch tongvallen eenige verandering ondergaan hebben. Reeds bij ULPHIL. is het *blind*, en even zoo luidt het bij de Alemannen, Franken, Angelfakten, Engelschen, Yslanders, Zweden, Denen en Hoogduitschers.

BLIND, z. n., o., *des blinds*, of *van het blind*; meerv. *blinden*. Luik voor de glazen: *de blinden sluiten*. In de zeevaart, draagt het boegsprietzeil ook den naam van *blind*, omdat daardoor, zegt WINSCHOOTEN, de uitkijk aan de Maats benomen wordt.

BLINDEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik blindde, heb geblind*. Blind maken, van het gezigt berooven: *vogelen blinden*, om te leeren zingen. Voor eene wijl het gebruik des gezichts benemen, b. v. door middel van eenen doek: *hij werd geblind in de stad gebracht*.

BLINDHOKKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik blindhokte, heb geblindhokt*. Eigenlijk, de oogen toebinden. In eene ruimere beteekenis, misleiden: *iemand blindhokken*. *Geblindhokt*. SPIEG. Hiervoor hoort men, in de gemeenzaame verkeerling, dikwijls *blinddoeken*; doch verkeerdlijk, zegt v. HASSELT. Somwijlen vindt men ook *blindhoeken*. Van hier *blindhokker, blindhokking*.

BLINKEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik blonk, heb geblonken*. Het voorddur. w. van *blikken*. Glans van zich geven, affchijnen: *het goud blinkt*. Van hier het spreekw.: *het is al geen goud dat er blinkt*, vele dingen zijn zoo niet als zij wel schijnen. *Blinkende sterren*. Zamenstelling: *blinkworm*, glinsterworm.

BLOED, z. n., o., *des bloeds*, of *van het bloed*; zonder meerv. *De omloop van het bloed — dik, dun bloed*. *Hij ziet er uit als melk en bloed*, heeft eene frische, gezonde kleur. *Het bloed steeg mij in het aangezicht*, van schaamte, gramschap enz. *In koelen bloede*, zonder drift, zonder tot gramschap aangepord te zijn. *Zijne handen met bloed beslekken*, figuurl., eenen moord begaan. *Onschuldig bloed vergieten — er is, in dezen oorlog, veel bloed vergoten*, vele menschen zijn daarin omgekomen. *Naar bloed dorsten*, wreed, wraakgierig zijn. Figuurlijk: *het*

is mijn eigen zweet en bloed, ik heb het door mijnen zu-
ren arbeid verkregen. Geboorte, afkomst: uit edel bloed
gesproten — hij was van koninglijk bloed afkomstig. Tot
schande van zijn bloed. Moon. Verwantchap, maag-
schap, en daaruit ontstaande toegenegenheid: het is geene
deugd, iemand iets goeds toetewenschen, voor wien het
bloed in mij spreekt. Het bloed kruipt, waar het niet
gaan kan, spreekw., in de gemeenzame verkeerung ge-
bruikbaar, voor: de kragt der bloedverwantchap laat zich
altoos bemerken. Het leven der menschen, dewijl het
bloed een wezenlijk gedeelte van hetzelfde uitmaakt: goed
en bloed voor iemand opzetten. Voor een slecht, of on-
noozel mensch, is het manl.: hij is een bloed — een dron-
ken bloed. Nu, huil niet, slechte bloed. VOND. Het
verkleinw., in dezen zin, is bloedje. Van hier ook bloed-
achtig, bloedader, bloedagaat, bloedbad, bloedbeuling,
bloeddorstig, bloeddorstigheid, bloedgang (roode loop),
bloedgeld, bloedgetuige, bloedgierig, bloedhond, bloedig,
bloedkoraal, bloedkruid, bloedlaauw, bloedloop (bloed-
gang) bloedloos, bloedraad, bloedregt, bloedrijk, bloed-
rood, bloedschande, bloedschandig, bloedschender, bloed-
schending, bloedschendster, bloedschuld, bloedschuldig,
bloedspuwing, bloedsfelpend, bloedsforting, bloedyat (bloed-
ader) bloedvergieter, bloedvergiftig, bloedvergieter,
bloedverwant, bloedverwantschap, bloedverwig, bloedyin,
bloedvlag, bloedyloed, bloedyriend, bloedyriendin, bloed-
vriendschap, bloedworst, bloedzucht (bloeddorstigheid)
bloedzuchtig, bloedzuiger, bloedzuiverend, bloedzuivering,
bloedzweer (bloedvin), enz.

Hoogd. Blut, bij ULPHIL. *bloth*, bij OTFR. *bluat*,
in het deen. en zweed. *blod*, eng. *blood*. IHRE laat het,
of van *flod*, d. i., vlieten, of van het gr. *βουειν*, vloeijen,
afstammen. Doch het behoort, waarschijnlijk, tot ons
bloeyen, welk, oorspronglijk, met eene levendige kleur,
even als de roode is, zichtbaar worden beteekent.

BLOEDEN, onz. w., gelijkvl. *Ik bloedde, heb gebloed*.
Bloed lozen. Eigenlijk: *de wond bloedt nog*; figuurlijk,
de finert wordt nog gevoeld, het leed is nog niet verge-
ten. *Uit den neus bloeden*. Figuurlijk: *het hart bloedt*,
wanneer men eene gevoelige finert gewaarwordt. Ge-
voel van bedreven kwaad hebben, boeten, straf lijden:
*hij zal daarvoor moeten bloeden. Elck om eige schult moet
bloeden*. VOND. *Neen Govert, ghij zult bloeden*. VOND.
Van hier ook *bloeding*.

An-

Angelf. *bletan*, eng. *to bleed*, deen. *blode*, zweed. *blöda*. De Jagers gebruiken, ten aanzien van het wild, in plaats van dit woord, zweeten.

BLOEI, z. n., m., *des bloeis*, of *van den bloei*; zonder meerv. De staat, waarin eene plant, of een gewas, gezegd wordt te bloeijen: *de lindenboomen staan in den bloei*. Figuurlijk, kragt en schoonheid: *in den bloei zijner jaren*.

BLOEIJEN, onz. w., gelijkvl. *Ik bloeide, heb gekloeid*. In den bloei staan: *de appelboomen beginnen reeds te bloeijen*. Figuurlijk, zich in eenen staat bevinden, waarvan men veel goeds kan hopen; in den verhevenen spreektrant, zoo wel van des menschen leeftijd: *de bloeiende ouderdom*, de jeugd; als van deszelfs welvaart: *reeds bloeit zijn geluk — hij geniet eene bloeiende gezondheid*. Over het algemeen, zich in welstand bevinden: *de wetenschappen bloeijen*. *Dat land is gelukkig, waarin de kunsten bloeijen*. *De koophandel bloeit*. Van hier *bloei maand* (meimaand) *bloeitijd*.

Bloeijen, bij KIL. ook *bloeden* en *bloemen*, bij OTTFRID. *bluen*, *blisen*, bij NOTK. *pluon*, bij WILLER. *bluoien* en *bluouuen*, angelf. *blowan*, eng. *to blow*.

BLOEISEL, zie *bloesem*.

BLOEM, z. n., vr., *der*, of *van de bloem*; meerv. *bloemen*. Verkleinw. *bloemken*, *bloemzje*, nu, doorgaands, *bloempje*. Het gedeelte van eene plant, waarin het zaad vervat is, en welk voor het gezigt en den reuk, door verscheidenheid van kleuren en geuren, aangenaam is. *Bloemen plukken — een graf met bloemen bestrooijen*. Figuurl., de maandelijksche zuivering van het vrouwlijke geslacht, *de bloem*, of in het meerv. *bloemen*, genoemd, gelijk KIL. dit woord, in het lat., door *mensiruum*, *fluxus menstrui*, vertaalt; eene beteekenis, welke, veelligt, nog een overblijffel van het eerste algemeene gebruik van *bloeijen* is. Zie *bloed*. Sieraad, optooifel: *de bloemen van welsprekendheid — bloemen gestrooid op het graf van Friso*. HOFSTEDÉ. *Bloemen plukken bezigt VOND.*, in den zin van vorderingen maken: *indien gij eenige bloemen op den Helikon plukken wilt*, indien gij vorderingen in de dichtkunst wilt maken. Het sijnste en beste eener zaak, het voortreffelijkste in zijne foort: *de bloem van meel — de bloem uit het meel ziften*. Ook van menschen: *de bloem der jongelingen, der maagden*. *De bloem des volks*. J. D. MARR. *Josef, bloem van Jakobs zes paer zoonen* MOON.

Het

Het eerste en bloeiendste gedeelte van iets: *in de bloem van zijne dagen afgesneden worden* — *de bloem van zijne jeugd*. Het meest kragtige gedeelte van eenig ding, dat door de scheikunde, of door de natuur, uit iets anders uitgehaald, of uitgekomen is: *bloem van bismuth, bloem van koper, tin, ijzer* — *bloem van zwavel*, enz. Uit hoofde van de vergankelijkheid der bloemen, wordt eene vergangelijke zaak *eene bloem* genoemd:

Mevrouw, gij noemde uw dochter flus een bloem,

*Maer zaeghtge ooit, des morgens, bloemen staen,
En vontze, voor den avontfont, vergaen? VOND.*

Bij KIL. komt het woord *bloem* nog voor eene gevlake koe, en voor eene pestkool, of vurige buil in de pestziekte, voor; doch in deze beteekenissen is het reeds verouderd. Van hier *bloembed, bloemkol, bloemgodin, bloemhof, bloemig, bloemknop, bloemkool, bloemkrans, bloemmaand* (bloei maand) *bloemmand, bloemarkt, bloemmeel* (ook meelbloem), *bloempap, bloemperk, bloempot, bloemrijk, bloemschilder, bloemstuk, bloemtuin, bloemtijd* (bloeitijd), *bloemwerk*.

Bloem, hoogd. *Blume*, bij OTFR., NOTK. en WILLER. *bluomo* en *bluoma*, bij ULPHIL. *bloma*, ijsl. *bloma*, zweed. *blomma*, van *bloeyen*. TUINM. houdt het voor eene verkorting van *bloesem*.

BLOEMEN, zie *bloeyen*.

BLOESEM, z. n., m., *des bloesems*, of *van den bloesem*; meerv. *bloesems*. Bij KIL. *bloesfel, bloesfel, bloesem*, anders ook *bloesfel, bloesem*, van *bloeyen*. Eigenlijk, de ontslotene knoppen der vrucht dragende boomen: *de bloesem valt van de boomen af. Die boom heeft veel bloesem, is vol bloesems*. Van hier het weinig gebruikte *bloesemen*, voor bloesems dragen, bloeyen. De BYBELVERT. bezigen dit *bloesemen*, op eene wijs, waarvan ik geen ander voorbeeld weet: *hij brachte bloesfel voort, en bloesemde bloesem*.

BLOK, z. n., o., *des bloks*, of *van het blok*; meerv. *blokken*. Een groot, onbewerkt stuk hout, steen, of metaal. *Houten, marmeren, steenen blok. Een hakblok*, waarop men hout enz. hakt. *Zoo knielte voor het blok. VOND. Een blok tin, marmer* enz. *Een vleeschhouwers blok. Een blok aan het been hebben*, om niet weg te loopen, van menschen en van paarden. Oul. werden de gevangenen met de beenen in een *blok* gezet, waarvan *in het blok liggen*.

gen. KIL. heeft het ook in deze beteekenis, en v. HASS. voegt daarbij, dat te Arnhem en Hattem zulk een blok nog te zien is. Voor dit *blok* plagt men ook *stok* te gebruiken: *gij legt mijne voeten in den stok*. BYBELVERT. Van hier de spreekwijs: *met een blok aan het been zitten*, door eenig ding belemmerd zijn. *Hij is zoo ongevoelig als een blok*. *Blok* is ook een takel, anders *takelblok*. Figuurlijk, in den gemeenen spreektrant, een stijf, ongevoelig mensch: *hij is een regt blok*. Grof, zwaar, log, van kinderen: *het is een blok van een kind*. Eenige naast, of bij elkander staande huizen worden *een blok huizen* genoemd. Het verkleinw. is *blokje*. Zamenstellingen zijn: *blokbeeld*, *blokhuis*, (eigenlijk, een van blokken vervaardigd huis, eene burg — eene van blokken gemaakte schans, of een bolwerk; ook eene gevangenis, waar men de gevangenen in het blok leide), *blokland*, *blokmaker*, *blokmakersknecht*, *blokmakerswinkel*, *bloktin*, *blokzilver*. Voor *holblok*, *holblokken*, anders klompen, zegt men ook enkeltijk *blokken*, en, in sommige oorden van ons Vaderland, *bloken*.

Blok, hoogd. *Block*, deen. *Blok*, zweed. *block*, eng. *block*, fr. *bloc*.

BLOKKEN, onz. w., gelijkvl. *Ik blokte, heb geblokt*. Ital. *baloccare*. In den gemeenen spreektrant, voor: zwaar werken, altoos bezig zijn, zich ijverig oefenen: *hij blokt te veel*. *Ik heb drie maanden daaraan geblokt*. Van hier *blokker*, *blokster*, *blokking*.

BLOND, bijv. naamw. en bijw., *blonder*, *blondst*. Witachtig, geelachtig, zoo van het gezicht, als van het haar, in tegenoverstelling van bruin: *zij is zeer blond*. *Een blond man*. *Blond haar*. *Iemand blond en blaauw slaan*. *Een blonde*, *eene blonde*, zelfst. voor iemand, man, of vrouw, die blond is. Van hier *blondheid*.

Dit woord is, waarschijnlijk, van het fr. *blond* ontleend. *Blondus* en *blindus* hadden, in het middeleeuwsche lat., dezelfde beteekenis.

BLOOD, *bloede*, in de daaglijksche verkoering, *bloo*, *bleu*, bijv. naamw. en bijw., *blooder*, *bloodst*. Vreesachtig, ontijdig beschaamd: *in gezelschap van vreemde menschen is hij altijd bloo*. *Zij is de bloofte (bloodste) van allen*. Van hier *bloodaard*, *bloodhartig*, *bloodhartigheid*, (*bloodhartig*) *bloodheid*, (*blooheid*). Waarschijnlijk behoort het tot *bloeden*, *bloeyen*, en drukt alsdan het denkbeeld van schaamrood uit.

Ons *bloo*, *blood*, *bloode*, komt met het ijsl. *blaudur*

overeen, beandwoordende de ijsl. *au* onze fcherplange *oo*. Niettemin zegt men ook *bleu*, *bleuheid*, welke *eu*, gewoonlijk, met de zachte, en niet de fcherplange *oo* overeenkomt, als *door*, *deur*, *voor*, *veur*, *ik woon* en *wewn* enz., waar de *oo* zacht is. De Maaslander gebruikt evenwel de fcherplange *oo* en zegt *bloo*, *bloode*, en zoo doet ook KIL., overeenkomstig met het ijslandfche.

BLOOT, bijv. n. en bijw., *blooter*, *blootst*. Naakt, onbedekt: *een bloote degen*, in tegenstelling van eenen, die in de fcheede fteekt. *Met bloote voeten*. Somwijlen wordt *naakt* bij *bloot* gevoegd, om de grootfte armoede uitdrukken: *zij zijn naakt en bloot*; en *blot* heeft, in het oudfriefche, de beteekenis van arm. Figuurlijk, onbefchut: *zich bloot geven*, een gedeelte van het ligchaam onbefchut laten (in het fchermen), alwaar men gewond kan worden; en in eene ruimere beteekenis, zijne zwakheid, zijn geheim verraden, zijne verlegenheid, zijne behoefte, zijne gedachten openbaren. *Zich aan het gevaar bloot fteffen* — voor eene ziekte *bloot ftaan*, gevaar loopen, om ziek te worden. Alleen, niets dan: *het is een bloote argwaan*, niets anders dan argwaan — *de bloote waarheid zeggen*. *Hij heeft het bloote huis*, niets anders dan het huis. *Onder den blooten hemel liggen*, niets dan den hemel tot bedekking hebben. *De bloot zinlijke mensch* — *het komt bloot daarop aan*, of enz. Van hier *blootheid*, *blootlijk*, en de zamenftellingen *blootshoofds*, *blootvoets*.

Van dit woord komen de trappen van vergrooting zelden voor, dewijl het, gemeenlijk, eene zoo volkomene berooving aanduidt, welke voor geene vergrooting vatbaar is.

BLOOTEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik blootte*, *heb gebloot*. Van *bloot*. Eigenlijk, bloot maken; doch hiervoor gebruikt men thands, doorgaands, *ontblooten*. Oul. beteekende het ook ontblooten, in den zin van berooven. Thands wordt het algemeen gebezigd, voor: het haar van de vellen, of huiden, afchaven: *vellen blooten*; waarvoor men meestal, fchoon verkeerdlijk, *vellen plooten* hoort zeggen. Van hier *blooter*, *vellenblooter*. Zie *vel*.

BLOS, z. n., m., *van den blos*; het meerv. is niet in gebruik. Een helder aangenaam rood, in het aangezigt, ten teeken van eene bloeiende gezondheid: *bewaer dien vrolijken blos op uwe sneeuw witte wangen*. VOND. *Dien blos op lip en wangen*. L. BAKE. *De blos der gezondheid gloeit*

gloeit op hare kaken. Roodheid van schaamte: eenen *blos* krijgen, iemand eenen *blos* aanjagen. Zamenstell: *schaamteblos*. Verkleinw: *blosje*.

BLOZEN, onz. w., gelijkvl. *Ik bloosde, heb gebloosd*. Van *blos*. Rood worden, van het menschlijke aangezicht: *zij bloosde*, kreeg eenen *blos*. Van *schaamte blozen*. *Blozende wangen*. Somwijlen wordt het ook bedrijv. gebezigd: *het schaamrood bloost sijn kaken*. PAFFENR. VOOR *blozend*, was oul. ook *blozig* in gebruik.

BLUSSCHEN; bedr. w., gelijkvl. *Ik bluschte, heb gebluscht*. Leschen, dooven: *zoo wort met vier het eeuwig vier gebluscht*. VOND. *Den brand bluschen*. *Zijnen brand bluschen*, figuurl., zijne heete drift voldoen. *Kalk bluschen*, — *gebluschte* en *ongebtuschte kalk*. *Zijnen dorst bluschen*, gemeenlijk, *leschen*. Oul. werd dit *bluschen*, in het algemeen, voor wegnemen, doen eindigen, gebezigd, als: *het verdriet, het genoeg, den honger* enz. *bluschen*. Van hier *bluscher*, *bluschter*, *blusching*. Zamenstelling: *bluschgereedschap*, (brandgereedschap) *bluschpot*, (doofpot) *bluschvat*.

Bluschen, bij KIL. ook *bleschen*, is van *leschen*, met eene voorgevoegde *b*.

BLUTS, *blutse*, z. n., vr., *der*, of *van de bluts*; meerv. *blutsen*. Een woord, welk reeds begint te verouderen, beteekenende eene holligheid, door drukking veroorzaakt. HALMA neemt *bluts* voor eene buil; doch HUYDEC. meent, dat deze woorden regt tegen elkander overstaan. Van hier het volgende *blutsen*.

BLUTSEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik blutste, heb geblutst*. Kneuzen, drukken, zoo dat er eene kleine holligheid op de plaats blijft: *ook is uw beukelaar nog ongeblutst van 't schieten*. VOND. *Ik zelf droeg zorg om 't ooft te plukken, uit vrees van blutsen, of van drukken*. MOON. Oul. werd het ook voor slaan en stooten gebezigd, b. v. *van zijn geblutsten kop — den nek te blutsen*. HOOFD.

BOBBEL, z. n., m., *des lobbels*, of *van den bobbel*; meerv. *bobbels*. Waterbobbel, waterblaas. Ook eene blaas. HOOFD bezigt dit woord in het vrouwlijke geslacht: *de vijant kan de bobbel doen zitten gaan*.

BOBBELEN, onz. w., gelijkvl. *Ik bobbelde, heb gebobbeld*. Blazen opwerpen. Voor *bobbelen*, zegt men ook *bobberen*. Van hier *bobbeling*. *Bobbel* en *bobbelen* worden, gemeenlijk, om de bolheid en opgezwollenheid, welke daardoor aangeduid wordt, tot den wortel *bol* ge-

bragt. Zij schijnen, bovendien, met het lat. *bullae* en *bullare* in verband te staan.

BOD, z. n., o., *des bods*, of *van het bod*; zonder meerv. Van *bieden*. Het geen men biedt, uitloving: *ondank beging men met dit bodt*. HOOFD. *Zijn bod verbeteren*, meer bieden. *Iets in bod stellen*, een bod doen. *Bod* werd oul., ook voor *gebod* gebezigd.

BODE, z. n., m., *van den bods*; meerv. *boden*. Iemand, die ter verrigting van iets gezonden wordt: *verwacht den blijden bode*. *Bode van Staat*. Voor dienstbode, of iemand, dien men in dienst heeft, is het in beide geslachten gebruikelijk, derhalve ook *der*, of *van de bode*; doch hiervoor gebruikt men, gemeenlijk, *dienstbode*. *Boden houden*, in dienst hebben. De vrouwlijke naam van *bode* is *bodin*; schoon hiervoor ook *bode* gebezigd wordt. Zamenstellingen zijn: *bodeambt*, *bodeschap* (het ambt van eenen bode), enz.

Bode, hoogd. *Bothe*, angelf. *bode*, zweed. *boda*, deen. *Bud*, bij KERO *poto*, bij OTTFRID. *boto*, is van *bieden*, in den zin van aankondigen, in het hebr. *בָּטָא*. *bata*.

BODEM, z. n., m., *des bodems*, of *van den bodem*; meerv. *bodems*. Het onderste van eenig ding. De oppervlakte der aarde, in tegenoverstelling van den hemel, zonder meerv., gemeenlijk, *aardbodem*. *De bodem van een vat — tot den bodem uitdrinken*, geheel uitdrinken. De grond, of het land, waar men woont: *wij zullen den vijand van onzen bodem afhouden*. *De bodem der zee*. *De bodem van een schip*, en, bij overdr., voor het schip zelf: *ik had zes bodems onder mijn bevel*. Ook wordt aan het hart een *bodem* toegeschreven: *hij ziet op den bodem van mijn hart neder*, kent mijne geheimste gewaarwordingen. Somwijlen wordt *bodem*, in de gemeenzame verkeer, tot *boom* zamengetrokken. Zoo wordt, b. v., een rond stuk was, of vet, welk op den bodem van een vat gegoten, deszelfs gedaante aangenomen heeft, *een boom vet*, *een boom was* genoemd; welk laatste ook den naam van *wasboom* draagt. Van hier ook *bodemloos*, zonder bodem, *bodemen*, bedr. w.: *een vat lodemen*, eenen bodem inzetten.

Van dit *lodem* zijn verscheidene spreekwijzen ontleend, als: *op eenen effen bodem zijn*, geene schulden hebben — *iets den bodem inslaan*, vrijdelen, vernietigen: *hij heeft al mijne ontwerpen den bodem ingestagen — het vaatje op den bodem zetten*, geheel uitdrinken.

Hoogd. *Boden*, bij NOTK. *bodem*, *podem*, angelf. *botm*, eng.

eng. *bottom*, zweed. *bottn*. Het is een zeer oud woord, daar reeds het gr. *βυθος, βυθιμος, πυθμην, βεθος*, volgens HESYCHIUS, *bodem* beteekent.

BODEMERIJ, z. n., vr., *der*, of *van de bodemerij*; meerv. *bodemerijen*. In de zeefteden gebruikelijk, voor geldschieting, verzetting, of beleening op een schip: *zijn geld op bodemerij uitzetten* — *geld op bodemerij opnemen*.

Hoogd. *Bodmereij*, deen. *Bodmerie*, van *bodem*, in de beteekenis van een schip. Zie *bodem*.

BODENBROOD, z. n., o., *des bodenbroods*, of *van het bodenbrood*; het meerv. is niet in gebruik. Van *bode*, *boden* en *brood*. Bodendoon, het geschenk, welk men eene bode geeft, die schielijkst en eerder, dan een ander, eene goede tijding brengt: *ik zal bodenbrood bij u verdienen*. Het, in de gemeenzame verkeering, gebruikelijke *boonbrood* is eene verkorting van *bodenbrood*. Bij KIL. komt dit *bodenbrood*, en bij NOTK. *potin'rot*, in de beteekenis van het evangelie voor. *Bodenbrood* zou, volgens deszeifs zamenstelling, ook brood, voor de boden, of dienstboden, geschikt, kunnen beteekenen.

BODENLOON, zie *bodenbrood*.

BOEDEL, z. n., m., *des boedels*, of *van den boedel*; meerv. *boedels*. Eigendom, bezitting: *zijn boedel is door dit huwelijk aanmerkelijk verbeterd*. *Bezigh met den besloimmerden boedel des Rijx te redder*. VOND. Erfnis, nalatenschap: *den boedel aanvaarden*. Dit *boedel* wordt ook zamengetrokken tot *boel*, voor *inboedel*, in de gemeenzame verkeering: *zij zit in eenen deftigen boel*. Voor alles zamengenomen, onverschillig van welke dingen: *daar hebt gij den ganschen boel*. Voor eene meenigte: *er is nog een boel van voorhanden*. Het woord *boedel* heeft ook verscheidene zamenstellingen, als *boedelhouder*, *boedelhouder*, *boedelredder*, *boedelscheider*, *boedelscheiding*; ook *boelhouder*, *boelhuis* enz.

BOEF, z. n., m., *des boefs*, of *van den boef*; meerv. *boeven*. Guit, deugniet: *hij is een regte boef* — *de boeven vielen op hem aan*. Het verkleinw. is *koefje*. Van hier ook *boefsch*. Zamenstellingen zijn: *boefachtig*, *boefachtigheid*, oul. ook *boefte* — *boevejagt*: *indien men vuiligheid van hoeren en boevejaght uitbant*. VOND. *Boevenklok*, *boevenpraat*, *boeverij*, *boevenstreek*, *boevenstuk*.

Boef, zegt TUINM., was, bij de Ouden, een jongen, even als het hoogd. *Bube*. En hiermede komt het zweed. *babe*, lat. *puber*, *puer*, *pupus*, gr. *βεπαις, παις*, hebr.

bob en eng. *boij* overeen, welke allen, of eenen jongen, of klein aanduiden. Van waar dit woord de zoo haatlijke beteekenis van guit, of deugniet, bekomen hebbe, is nog niet uitgemaakt. Het zweed. *bof*, en ijsl. *böfe*, *bo-we* hebben met ons *boef* meer overeenkomst; en beteekenen ook een slecht mensch. In het middeleeuwfche lat. zijn *bubii*, *bubones*, *bubigi*, booswichten. Misfchien kan men van ons *boef* en het hoogd. *Bube* zeggen, dat deze woorden, door den tijd, eenen kwaden zin gekregen hebben, even als *schalk*, dat eertijds enen knecht beteekende, doch thands in den zin van een loos mensch, enen bedrieger, gebezigd wordt.

BOEG, z. n., m., *des boegs*, of *van den boeg*; meerv. *boegen*. Het voorfte gedeelte, of de borst van een fchip, waar het fterk gebogen is: *van voor den boeg*. **VOND.** Een fchip dwars voor den boeg komen; ook figuurlijk: iemand dwars voor den boeg komen, in eenige zaak hinderlijk zijn. Op eenen boeg zeilen, in het zeilen eene ftreek houden, ook figuurl., doen, gelijk men gewoon is. Op eenen anderen boeg wenden, in het zeilen zijne ftreek veranderen; ook figuurl., iets op eene andere wijs doen. Over alle boegen wenden, nu deze, dan die ftreek houden; figuurl., nu op deze, dan op die wijs, beproeven. Het moet over dien boeg gaan, die ftreek moeten wij houden; figuurl., op dien voet, of op die wijs, moet het gaan. Van hier ook de fpreekwijs op eenen boeg, in eens, tegelijk: zij kregen al dat geld, op eenen boeg. Van dit boeg is het onz. w. *boegen* gevormd, voor koers zetten: Nu boegt hij, daar de zon de Cingaleezen roost. J. D. MARR. Zamenftellingen zijn: *boeganker*, *boegkruifen*, *boeglijn*, *boegferen* (met eenen basterduitgang), ook *boegfcheren*, *boegsgaarden*, *boegsjaarden*, bij KIL. *boegfeerden*, — *boegflag*, *boegfpriet*, *boegfteng*, *boegftuk*, enz., allen in de fcheepvaart gebruikelijk.

Hoogd. *Bug*, angelf. en zweed. *log*, deen *Boug*, van *buigen*, waarom KIL. ook *boecht* (*boegt*), *bocht* (*bogt*) heeft.

BOEI, z. n., vr., *der*, of *van de boei*; meerv. *boeijen*. Scheepfwoord, beteekenende een blok, welk op het water drijft, en de plaats aanwijst, waar het anker ligt. WINSCHOOTEN brengt hiertoe de fpreekwijs: hij heeft een kop, als eene boei, als een blok. Zamenftellingen zijn: *boeiplank*, *boeireep*, *boeitang*.

BOEI, (lat. *boia*), z. n., vr., *der*, of *van de boei*; meerv. *boeijen*. Band, kluister: en met de ftalen boei aan 't been.

- DE DECK.** *In de boeijen sluiten, zitten — de boeijen verbreken, in zijne boeijen kwijnen.* Het meerv. *boeijen* wordt ook voor de gevangenis zelve genomen: *het geregt is inde boeijen*, om de gevangenen te verhooren. *Figuurlijk: met de boei des huwelijks belast.* **DE DECK.** *Een vrijheer in de boei, een eeuwige gevangen,* bij Huyg., voor eenen koning.
- BOEIJEN**, bedr. w., gelijkvl. *Ik boeide, heb geboeid.* Binden, kluisteren: *iemand boeijen — geboeid aan handen en voeten.* *Figuurl., tot liefde dwingen: hare oogen zochten mij te boeijen.* In den scheepsbouw, is *boeijen*, voor *opboeijen*, gebruikelijk, beteekenende een schip, langs het boord, met planken hooger maken.
- BOEIJER**, z. n., m., *des boeijers*, of *van den boeijer*; meerv. *boeijers*. Zeker schip met eene platte kiel, zijnde voor en achter hoog opgeboeid: *zij veroverden eenen boeijer met haring.* **HOOFD.**
- BOEK**, z. n., o., *des boeks*, of *van het boek*; meerv. *boeken*. Verkleinw. *boekje*. Verscheidene, tot een geheel zamengebundene, bladen papier: *het onvoldrukte boek.* **HOOFD.** *Een boek uitgeven*, laten drukken en verkoopen. *Te boek stellen, zesten*, bij de kooplieden. Een gedeelte van een geschreven, of gedrukt boek — eene afdeeling van een werk: *het derde boek — het geheele werk bestaat in vier boeken.* Eene hoeveelheid van papier: *een boek papier.* In deze beteekenis, naamlijk van eene hoeveelheid, wordt het, wanneer een talwoord voorafgaat, even als *pond, lood* enz., niet in het meerv., maar in het enkelv. gebezigd: *tien boek papier.* In de daaglijksche verkeer, bezigt men de spreekwijs: *zijn boek opendoen*, zijne geheimen vertellen. Ook: *een boekje van iemand opendoen*, d. i. iets kwaads van hem aan den dag brengen. Zamenstellingen zijn: *boekbeslag, boekbinden*, werkw., *boekbinden*, z. n., o., *boekbinder, boekbinderij, boekdeel, boekdrukken*, werkw., *boekdrukken*, z. n., o., *boekdrukker, boekdrukkerij, boekenkamer, boekenkas, boekenkraam, loekerij, boekhandel, boekhandelaar, boekhouden*, werkw., *boekhouden*, z. n., o., *boekhouder, boekoefenaar, boekoefening, boekverkooper, boekverkoopster, boekwerk, boekwinkel, boekworm*, ook als scheldnaam, voor eenen boekverkooper, *boekzaal* enz.
- Hoogd. *Buch*, bij KERO *puah*, bij OTTFRID. *buah*, bij WILLER. *buoch*, bij ULPHIL. *bok*, angelf. *boec*, eng. *book*, deen. *Bog*, zweed. en ijsl. *bok*. Het schijnt dezen naam ontleend te hebben van den *boeken- of beukenboom*; dewijl men, in oude tijden, op de afgeschilde basten van boomen

plagt te schrijven, en inzonderheid op die der *beuken-* of *boekenboomen*. Om die zelfde rede, noemden de Latijnen een boek *liber*, welk ook eenen bast beteekent. *Adeeling* vindt deszelfs oorsprong in *buigen*.

BOEKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik boekte, heb geboekt.* Van *boek*. Te boek zetten: *ik zal het maar boeken.*

BOEKENBOOM, zie *beuk*.

BOEKSTAAF, (bij **KIL.** ook *boekstaf*) z. n., vr., *der*, of *van de boekstaaf*; meerv. *boekstaven*. Letter, eigenlijk drukletter: *die d'eerste boekstaaf sneet uit boomen.* **VOND.**

Elk graspiet is een stomme letter

En loekstaaf, die, alom in 't velt,

Het woort van Godt zoo kunstigh spelt,

Als ooit een drukgezel of zetter. **MOON.**

Van hier *loekstaven*, voor spellen; doch beiden zijn weinig meer in gebruik.

BOEKWEIT, z. n., vr., *der*, of *van de boekweit*; zonder meerv. Zeker koorngewas: *hij haelt de boekweite uit zijn korven.* **VOND.** Van hier het onverbuigbare bijv. naamw. *boekweiten* — *loekweiten koek*, meel enz.

TUINMAN leidt het af van *boek*, *boeken*, *boekenboom*, omdat dit graan naar de vrucht van dien boom gelijk, en van *weit*, d. i. tarw.

BOEL, zie *boedel*.

BOEL, z. n., m. en vr., *des boels*, of *van den boel* — *der*, of *van de boel*; meerv. *boelen*. Een man, of eene vrouw, die in ontucht leeft. **Manl.**: *hoe Vulcaen den boel verrast.* **VOND.** **Vrouwl.**: *gewondt van de welzingende boel.* **VOND.** **Bijwijf**, *bijzit: want hi had ghetrouwet achtien wyuen: en hadde t'festich boelen.* **BYE.** 1477.

Oul., werd *boel* ook in eenen goeden zin, voor minnaar, minnares, gebezigd. Ook vindt men het voor echtgenoot gebruikt. Ja het schiint, volgens **WACHTER**, dat Vorsten en voorname personen malkander den naam van *boel*, als eenen eertitel, plagten te geven. Zoo schreef, **RYNOUT**, hertog van Gelre, van zijnen broeder **EDUARD**: *in naeme ons lieven boelen heeren Eduards.* Voor *boel*, van eene vrouw, gebruikt men ook *boelin*; doch **HUYDEC.** stelt het eerste boven het laatste. Bij **KIL.** en **PLANTYN**, heeft *boel* ook de beteekenis van eene dienstmaagd.

BOELEN, onz. w., gelijkvl. *Ik boelde, heb geboeld.* Thands is *boeleren*, en hiervoor ook *hoereren*, met eenen basterduitgang, meest in gebruik, voor: in ontucht leven, overspel bedrijven. **Oul.**, werd het, even als *boel*, zoo wel in eenen goeden zin, voor liefhebben, en iemands lief-

lief-

liefde trachten te verwerven, als in eenen kwaden zin, gebezigd. Van hier *boeler*, met den basterduitgang *boelerer*, *boeleerster*.

Het boven genoemde *boel* en het daarvan gevormde *boelen*, welke beide woorden, oul., in eenen goeden zin gebruikt werden, schijnen, ten aanzien van hunnen oorsprong, met het gr. *φιλεω*, liefhebben, en *φίλος*, een vriend, een geliefde perfoon, in verband te staan. Ook is het opmerklijk, dat het hebr. *בן* eenen man beteekent.

BOELSCHAP, z. n., vr., *der*, of *van de boelschap*; meerv. *boelschappen*. Ontucht, overspel: *des hij in boelschap sich ter liefd' van haer vermenghden*. E. HERCKM. Doch in deze beteekenis wordt het weinig gevonden. Hiervoor zegt Hooft, met eenen basterduitgang, *boelaadje*: *indien dit bosje klappen kon, wat melde 't al boelaadje?* — Hetzelfde als *boel*, voor eene vrouw: *door het vleien en schreien van zijne boelschap afgemat*. VOND. Voor eenen man: *de hopman, mijn boelschap* enz. BREDER.

BOENDER (*boener*) z. n., m., *des boenders*, of *van den boender*; meerv. *boenders*. Een borstel van hei gemaakt. Van het werkw. *boenen*.

BOENEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik boende, heb geboend*. Glad en glanzig maken: *stoelen boenen*. Schrobben, schoonmaken: *de stoep, de straat boenen*. Overdragt., weggagen: *iemand van eene plaats boenen*. Van hier *boener* (voor een huislijk werktuig, zegt men, gemeenlijk, *boender*), *boenster*.

BOER, z. n., m., *des boers*, of *van den boer*; meerv. *boeren*. Landbouwer, huisman, iemand, die het land bouwt. De vrouwlijke naam is *boerin*. Figuurlijk, een lomp, onbeleefd mensch: *hij is een regte boer*. Eene oprisping der maag, in den gemeenen spreektrant: *boeren laten*, oprispen. Van hier *boerachtig*, *boerachtigheid*, *boerenboon* (grootte boon) *boerenbrood*, *boerenbruiloft*, *boerendans*, *boerenfeest*, *boerenfluit*, *boerenhuis*, *boerenhut*, *boerenkermis*, *boerenkost*, *boerenkrijt*, *boerenleven*, *boerenlied*, *boerenwerk*, *boersch*, *boerschheid*.

Boer is zamengetrokken van *bouwer*, en dit is van het werkw. *bouwen*, in de beteekenis van het land bearbeiden. Dit *bouwer*, hoogd. *Bauer*, is, voorheen, even zoo als thands *boer*, in gebruik geweest: *geen bouwers zich vermoelden*. VOND. *Meest elck seyt nu veur bouwer, boer*.

REDER. Niet lang nadat men voor *bouwer*, *boer*, gezegd

heeft, het welk omtrent het midden der zestiende eeuw heeft plaats gehad, is het woord *boerman* in gebruik gekomen. Wij vinden het bij KIL. en anderen: *de boerman verstaet hem op de landbouwinghe* R. VISSCH.

BOEREN, onz. w., gelijkvl. *Ik boerde, heb geboerd*. Van *boer*. Het land bouwen, vee hoeden, het werk van eenen boer verrigten: *hij heeft, op deze landhoeve, zeven jaren geboerd*. In den gemeenen ipreektrant, voor oprispen: *foei, is dat boeren!*

BOERSCH, bijv. naamw. en bijw., *boerscher, boerscht*. Boerachtig, tot den boerenstand behoorende: *boersche zeden*. Lomp: *hij gedroeg zich zeer boersch*. Van hier *boerschheid*.

BOERT, (bij de Ouden *boerd, boerde*) z. n., vr., *der*, of *van de boert*; zonder meerv. Jok, scherts: *het was alles boert* — *hij sprak niets dan boert*. Van hier *boertachtig, boertig*.

BOERTEN, (oul. *boerden*) onz. w., gelijkvl. *Ik boertte, heb geboert*. Schertsen, spotten: *hij is een liefhebber van boerten*. *Ik zeide het al boertende*. Van hier *boerter, boetterij*.

BOETE, z. n., vr., *der*, of *van de boete*; meerv. *boeten*. Berouw over begane zonden, zonder meerv.: *boete doen*, berouw toonen. Geldstraf: *iemand eene boete opleggen*, *in de boete vervallen, de boete betalen*. Zamentellingen zijn: *boetpsalm, boetvaardig, boetvaardigheid, boetvaardiglijk*. *Boete* is, oul., ook gebruikelijk geweest voor hulpmiddel, verbetering.

BOETEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik boette, heb geboet*. Straf lijden om iets: *met uwen hals — met uw bloed, zult gij deze belediging boeten*. *Eene misdaad boeten*. *Verdien ick dit te boeten?* VOND. Bevredigen: *zijne lusten boeten*, oul. ook *honger en dorst boeten*. Voor iets *boeten* kan als onzijd. beschouwd worden: *hij zal daarvoor boeten*. Gelijk het zelfst. *boete* gebruikelijk geweest is voor hulpmiddel, verbetering, zoo komt het werkw. *boeten* ook in den zin van verbeteren, herstellen, voor; en het is als zoodanig nog bij ons in gebruik, in de spreekwijzen: *het vuur boeten*, beter doen branden, *de netten boeten*, de gescheurde netten dicht maken, *eenen ketel boeten*, lappen, waarvan *ketelboeter*. Van hier *boeter, boeting*.

Boeten, hoogd. *büszten*, bij OTFR. *buazen*, bij KERO *puazzen*, deen. *bode*, zweed. *bota*, ijsl. *baeta*, angelf. *bote*, beteekent, eigenlijk, beteren, verbeteren, en ver-

vol-

volgens de aangebragte schade vergoeden. OTTFR. gebruikt het ook voor boete doen. Het stamt van het oude *bat*, d. i. beter, af, waarvan *baat*, welk bij KIL. hetzelfde als *boete* is.

BOETSE, (bij KIL. ook *bootse*), een verouderd zelfst. naamw., beteekenende eene belachelijke gebaarmaking, jokkernij, snakerij, waarvan het bijv. *boetsig*, lustig, vrolijk, aardig, door jokkernij lagchen verwekkende. Hiertoe behoort ons *boetsemaker*, dat in de *kantteek*. op de BYBELVERT. voorkomt, alwaar het woord *spotachtigen* door *boetsmakers* verklaard wordt. Voor de *b* verkiest echter het algemeene gebruik de *p*, en zegt *poets*, *poetse*, voor klucht: *iemand eene poets spelen* — *poetsig*, *poetsemaker*, *poetsmaker*, ook *pots*, *potfig* enz.

BOETSEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik boetseerde, heb geboetseerd*. Iets van klei, was, enz. vervaardigen, inzonderheid eene beeldnis: *hij is fraai in was geboetseerd*. Van hier *boetserer* (*boetseerder*), *boetsering*.

Dit basterdstaartige *boetseren*, is, bij KIL. en anderen, ook *bootseren*, waarfchijnlijk van *bootsen*, waarvan *na-bootsen*.

BOETVAARDIG, bijv. naamw. en bijw., *boetvaardiger*, *boetvaardigst*. Boete, of daadlijk berouw over de zonde aan den dag leggende, of vaardig en bereid, om het gebreklijke te verbeteren: *een boetvaardig gemoed*, *een boetvaardige zondaar*. Van hier *boetvaardigheid*, *boetvaardiglijk*.

BOEZEL, z. n., m., *des boezels*, of *van den boezel*; meerv. *boezels*, wanneer van verscheidene foorten gesproken wordt. Zekere stof voor de kleederdragt: *witte*, *ruwe boezel*. Dewijl van deze stof, veelal, deschoorteldoeken, die de vrouwen voor het lijf dragen, plegen gemaakt te worden, voeren dezelve, in de gemeenzame verkeering, ook den naam van *boezels*, ook *boezelaar*.

BOEZELAAR, z. n., m., *des boezelaars*, of *van den boezelaar*; meerv. *boezelaars*. Zie *boezel*.

BOEZEM, z. n., m., *des boezems*, of *van den boezem*; meerv. *boezems*. Eigenlijk, de vouwen, of de ruimte in de kleeding voor de borst, inzonderheid ten aanzien van de kleederdragt der Ouden: *de hand in den boezem steken*. *Zal iemandt vyer in synen boezem nemen, dat syne kleedren niet verbrandet en worden?* BYBELV. Iets in den boezem dragen, ook figuurlijk, koesteren: *eene slang in den boezem dragen*, eenen geheimen vijand goed doen: *die*
de

de verkleumde slang in den boezem slooft. HOOFT. Figuurlijk, dat gedeelte des lichaams, welk daardoor bedekt wordt, de borst, en inzonderheid bij de Vrouwen: *een schoone boezem, een volle boezem — ik rustte op haren boezem.* In eene ruimere beteekenis, het hart: *de liefde sloop in haren boezem.* Ook wordt aan de zee *een boezem* toegeschreven, voor eenen inham: *de boezem der zee*, ook *zee-boezem*. Zamenstellingen zijn: *boezemgreep, boezemvriend, boezemvriendin, boezemvriendschap.* Bij KIL. *boezemwees*, (*posthumus*), een kind, dat, na zijns vaders dood, ter wereld komt.

BOFFEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik bofte, heb geboft.* Waarschijnlijk, een klanknabootsend woord, afgeleid van het geluid, welk iets, dat tegen den grond gelmeten wordt, maakt: *van boven neder boffen*, werpen. HOOFT. Bij KIL. komen eenige andere, doch reeds verouderde beteekenissen voor.

BOGCHEL, z. n., m., *des bogchels, of van den bogchel*; meerv. *bogchels*. Een hooge, of kromme rug: *eenen bogchel hebben.* In den gemeenen spreektrant, voor den rug zelve: *op zijnen bogchel krijgen.* Het verkleinw. *bogcheltje.* Van hier *bogchelaar, bogchelaarster*, die eenen bogchel heeft. Van *bogchel* is het onz. werkw. *bogchelen* gevormd, in den gemeenen spreektrant, voor naartig arbeiden, gebruikelijk.

Het woord *bogchel* is, ongetwijfeld, om de daardoor aangeduide bogt van den rug, van het werkw. *buigen* afkomstig.

BOGEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik boogde, heb geboogd.* Van *boog*. Roemen, pogchen. Met *van* en *op*: *van iets bogen.* R. Viss. *Geen andre magh bij haer op puyk van schoonheid boogen.* HOOFT. Dit woord wordt, in dezen zin, bij KIL. of PLANT. niet gevonden. Bij hen komt het, in de beteekenis van buigen voor. Ook schijnt het, voor ruim twee eeuwen, eerst in gebruik gekomen te zijn. HUYDEC., die met dit woord niet zeer ingenomen is, gist, dat *bogen van, of op iets* zoo veel zegt als: zich eenen eerboog van iets oprigten, — of dat het *van beoogen* is zamengetrokken. Doch tegen dit laatste merk ik alleenlijk aan, dat *bogen* dan de scherplange *oo (boogen)* moest hebben, daar de algemeene uitspraak, intusfchen, alleen de *o (bogen)* laat hooren. Natuurlijkst is de afleiding van *boog*, in den zin van roem, pracht, hoovaardij.

BOGT, z. n., vr., *der, of van de bogt*; meerv. *bogten.*
Van

Van *buigen*. Kromte: *de bogt van eenen boog*. Die weg heeft *verscheidene bogten*. Van eene reede, die binnenwaart gebogen ligt, inham: *de bogt van Frankrijk*. De bogt, of boog, van een touw, dat aan beide einden vastgehouden en omgellingerd wordt: *in de bogt springen*, en van hier de spreekwijs: *voor iemand in de bogt springen*, het voor iemand opnemen. In den gemeenen spreektrant, wordt *bogt* ook voor alles genomen, wat slecht is: *bogt van volk, bogt van tabak* enz. VOND. gebruikt het ook manl.: *welke den bogt van Kalabrie afspoelt*. Van hier *bogtig*, krom, met bogten, *bogtigheid*.

БОЯ, *boha*, tusfchenwerpfel: *zij fchreeuwden boha!*

Ook wordt het als zelfft. gebezigd: *boha maken*, veel geraas en getier maken. *Voor Groninge maakte men eenen boeha met fchieten en vuuren*. HOOFD. *Hetgeen tot zoo groot eenen boha paste*. VOND. *Niet met een deel bohaes, of uiterlyck geruchts*. J. DE DECK. Van hier is, in den gemeenen spreektrant, het zelfft. *bohmaker*, voor iemand, die veel gefchreeuw en geweld maakt, gebruikelijk: *hij is een regte bohmaker*. TUINMAN leidt dit woord van het gr. *βοῶν*, roepen, fchreeuwen, af.

БОК, z. n., m., *des boks*, of *van den bok*; meerv. *bokken*.

Verkleinw. *bokje, bokskén*. Het mannetje van de geit, anders *geitebok* — ook het mannetje van eene ree, *reebok*. *De luipert bij den bock*. VOND. Overdragtiglijk, voor een lomp, ftuursch, onbeleefd mensch: *hebt gij ooit zulk eenen bok gezien, als die karel is?* In den gemeenen spreektrant is *eenen bok maken*, ook *fchieten*, voor: zich vergiften, eenen misflag begaan, gebruikelijk. Ook draagt zeker werktuig, bestaande uit twee ftutten, aan de boveineinden vast gemaakt, dienende, om eene zwaarte optehijfchen, dezen naam. Insgelijks wordt zeker vaartuig, waarmede men fchuiten, die in den grond liggen, boven water haalt, *een bok* genoemd, en *een bokje* is een kleine ftoel zonder leuning. Of deze benamingen van de eene of andere gelijkheid met eenen bok ontleend zijn, dan of derzelver oorsprong elders moet gezocht worden, is niet zeker. Van hier *bokachtig, bokachtigheid, bokkenhaard, boksbaard, bokkenhaar, bokkenleder, bokkenleer, bokkenvel, boksteer, boksvél, bokshoorn, boksoor*, in de fcheepvaart — *bokspoot, boksvoet*, enz.

Bok, hoogd. *Bock*, bij NOTK. *poccho*, angelf. *bucca*, eng. *buck*, zweed. *bock*, deen. *Buk*, fr. *bouc*, ital. *bec-*

co. TEN KATE leidt het van *buigen* af, en WACHT: van het oude *locken*, *bochen*, d. i. stooten.

BOKAAL, z. n., vr., *der*, of *van de bokaal*; meerv. *bokalen*. Een drinkglas: *schuimende bokalen*. Het verkleinw. is *bokaaltje*.

Fr. *local*, lat. *baucalium*, *bocalium*, ital. *locale*, gr. *βαυκαλις*, *βαυκαλιον*. Zij, die *pokaal* schrijven, leiden het van het lat. *poculum* af.

BOKKEN, zie *bukken*.

BOKKING, *bukking*, z. n., m., *des bokkings*, of *van den bokking*; meerv. *bokkingen*. Zekere visch, gerookte haring: *engelsche bokking*. In den gemeenen spreektrant, wordt het woord *bokking* ook voor eene scherpe berisping gebezigd: *iemand eenen bokking geven*, hem doorschrijven. Van hier *bokkinghang*, de plaats, waar de bokking gerookt wordt. KIL., TEN KATE en TUINMAN houden *bokking* voor eene zamentrekking van *boksharing*, en ontleenen deszelfs benaming van den onaangenamen boksreuk. ADELUNG verwerpt dit gevoelen, en meent den oorsprong van dit woord in *bakken* te vinden, voor zoo ver het dorren, droogen, beteekent.

BOKSE, z. n., vr., *der*, of *van de bokse*; meerv. *boksen*. Eene broek: *om de boxen te schorten*. HOOPT.

Dit woord is, in dezen zin, nog in Oostvriesland, en elders in Nederland, in gebruik. TEN KATE vindt den oorsprong dezer benaming in de buigzaamheid van het leder, of omdat eene *bokse* van bokkenleer gemaakt wordt.

BOL, z. n., m., *des bols*, of *van den bol*; meerv. *bollen*. Alles, wat bol en rond is — klood, ronde bal. *Aardbol*, *luchtbol*. *De bol van den hoed*. Een rond brood: *een witte bol*. *De bol van eene bloem*, ook *bloembol*. Het hoofd: *het schort hem in den bol*; — van hier, in den gemeenen spreektrant, *bol*, voor iemand, die schrande en bekwaam in zijne zaak is: *hij is een bol*. Ook als een vleiwoord, waarmede men de kinderen aanspreekt: *mijn zoete bol*. Van dit *bol*, voor het hoofd, heeft men het werkw. *bollen*, voor den kop slaan, gevormd: *eenen os bollen*, met eenen hamer voor den kop slaan, dat hij neervalt. Het verkleinw. is *bolletje*. Zamenstellingen zijn: *bolrond*, *bolvormig*, enz. *Losbol*, *schuddebol*, *hardebol*, waarvan de onz. w. w. *schuddebollen*, *hardebollen*. Zie deze woorden.

BOL, bijv. naamw en bijw., *boller*, *bolst*. Gezwollen: *bol van aangezigt*. Van hier *bolachtig*, *bolachtigheid*, *bolheid*.

BOL-

BOLDEREN, zie *bulderen*.

BOLDERWAGEN, z. n., m., *des bolderwagens*, of *van den bolderwagen*; meerv. *bolderwagens*. Een overdekte wagen, die niet op riemen hangt. Van *bolderen*, *bulderen*, een klanknabootsend woord, voor geraas maken, gelijk aan die soort van wagens eigen is.

BOLK, z. n., vr., *der*, of *van de bolk*; meerv. *bolken*. Zekere zeevisch, wijting.

BOLLEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik bolde*, *heb gebold*. Voor den kop slaan: *En dat men osfen bollen zou*. CATS. Zie *bol*. Zeemansw., korten, minderen: *de bezaan bollen*, het zeil van de bezaan minderen.

BOLLEN, onz. w., gelijkvl. *Bolde*, *heeft gebold*. In den gemeenen spreektrant, eene genoeglijke aandoening over iets gevoelen: *o dan, dan bolt het u te wonder enz.* J. DE DECK. *Dat bolde mij*, was mij aangenaam.

BOLLEPEES, zie *bullepees*.

BOLROND, bijv. naamw. en bijw.; zonder trappen van vergrooting. Verheven en rond, klootrond.

BOLSTER, z. n., m., *des bolsters*, of *van den bolster*; meerv. *bolsters*. De groene bast van noten: *de noten uit den bolster doen*. De schel van koorngewasfen, anders kaf genoemd. En, daar weleer, gelijk nog bij de arme lieden plaats heeft, de bedden, kussens en dekens met dien bolster, of zulk kaf, gevuld werden, zoo is van daar de spreekwijs *bed en bulster* ontstaan.

BOLSTEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik bolsterde*, *heb gebolsterd*. *Noten bolsteren*, den bolster van de noten afdoen.

BOLWERK, z. n., o., *des bolwerks*, of *van het bolwerk*; meerv. *bolwerken*. Zekere sterkte: *het geschut is op het bolwerk gebragt*. Ook overdragt., voor beschutfel, bescherming: *dat was hem een bolwerk in zijn ongeval*.

TEN KATE leidt dit woord van *bol*, voor het hoofd, en *werk* af, zoo dat *bolwerk*, eigenlijk, een hoofdwerk van bescherming is.

BOLWERKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik bolwerkte*, *heb gebolwerkt*. Met een bolwerk verzien: *die stad is sterk gebolwerkt*. Figuurlijk, en in den gemeenen spreektrant: *ik zal dat wel bolwerken*, uitvoeren, klaar maken.

BOLWORM, *bolwurm*, z. n., m., *des bolworms*, of *van den bolworm*; meerv. *bolwormen*. Hoofdworm. Figuurlijk: *hij heeft den bolworm* — *de bolworm steekt hem weer*, zijn hoofd staat niet wel.

BOLWURM, zie *bolworm*.

BOM,

BOM, z. n., vr., *der*, of *van de bom*; meerv. *bommen*. Het deksel, stopfel, of de prop van een vat, welks opening men *het bomgat* noemt. Behalve deze, komt, bij KIL., nog eene andere beteekenis van het woord *bom* voor, naamlijk die van trommel. Zoo ook bij VONDEL: *het getrommel der bomme — op bazuin en bommen*. Deze beaaming is ook aan zeker schiettuig gegeven, welk, tot ongeluk van het menschlijke geslacht, is uitgevonden: *bommen werpen* enz. Doch mischien is *bom*, in dezen zin, verkort van *bomb*: (fr. *bombe*, ital. *tomba*, deen. *Bombe*, rusf. *bomba*); en hiervan is gemaakt het basterdstaartige *bombarderen*, bommen werpen, overeenkomende met het lat. *bombarda*, een stuk geschut. HOOFD gebruikt het, in den zin van eene suikerdoos: *ende zenden hiernevens de bom, gestoffeerd met lekkernijen — dan after de bom, daar de suiker in was*. Doch buiten deze plaats, weet ik hiervan geen voorbeeld meer.

In de drie eerste beteekenissen is *bom* een klanknabootend woord; (mischien ook in de laatste, als voor trommel; gelijk men nog zegt suikertrommel enz., mede van het geluid, welk eene ledige blikken trommel maakt) want holle vaten, trommels en bommen maken een dof en hol geluid, welk met het gr. *βουβος* en het lat. *bombus* overeenkomt.

BOMBAMMEN, onz. w., gelijkvl. *Ik bombamde, heb gebombamd*. Een klanknabootend woord, gevormd van het geluid der klokken.

BOMBAZIJN, z. n., o., *des bombazijs*, of *van het bombazijn*; meerv. *bombazijnen*. Zekere stof, die van katoen gemaakt wordt. Van hier het onverbuigb. bijv. naamw. *bombazijnen*: *eene bombazijnen voering*.

Dit woord is, eigenlijk, ontleend van het lat. *bombycina*, en dit van *bombyx*, *βουβύξ*, een zijdeworm, of zijworm; zijnde de stof, bij de Ouden, *bombycina* genaamd, eene soort van zijde geweest, welke de latere Grieken en Latijnen *βουβακιον* en *bombacium* genoemd hebben. Deze benaming is, naderhand, tot de boomwol, of het katoen, uit hoofde van derzelver zachtheid, of gelijkheid aan zijde, overgegaan; en de stof, daarvan gemaakt, heeft den naam van *bombazijn*, ital. *bambagia*, *bombazo*, *bombafina*, fr. *bombasin*, gekregen. Dat nu de stof, welke wij *bombazijn* noemen, van boomen, of een heestergewas, komt, geeft ons geen recht, om, met KIL. en anderen,

boom-

- boombazijn* te schrijven, even als of het woord, eigenlijk, van *boom* afkomstig ware.
- BOMGAT**, z. n., o.; *des bomgats*, of *van het bomgat*; meerv. *bomgaten*. Van *bom* en *gat*. Zie *bom*.
- BOMMEL**, z. n., m.; *des bommels*,¹ of *van den bommel*; meerv. *bommels*. Hetzelfde als *bom*, voor het deksel, of de prop van een vat. Hiertoe behoort, waarfchijnlijk, de spreekwijs: *de bommel is uitgebroken*; *uitgeborften*, voor: het verborgene is aan den dag gekomen; dewijl de bom, door gisting, of anderzins, van het vat geraakt zijnde, hetgeen daarin besloten was, te voorschijn komt. Hooft bezigt dit woord; in dezelfde spreekwijs, voor een slecht opzet, oneerlijk bedrijf: *en goedt vond, den bommel te laten rijpen, om, op het uitbreken deszelfen*, enz. KIL., Hooft en anderen bezigen het ook in de beteekenis van zeker diertje; anders hommel, hoazel, genoemd: *den bommel*; *een gediert zoo nijver niet als zij*. Hooft.
- BOMMEN**, onz. w., gelijkvl. *Ik bomde, heb gebomd*. Een klanknabootsend woord, beteekenende een hol en dof geluid maken, overeenkomende met het gr. βομβειν: *een vol vat bomt niet*. R. Viss. *Mijn buijck bomt als een trom*. BREDER. Bij KIL. komt het voor, in de beteekenis van trommelen, de trom slaan.
- BOND**, z. n., o., *des bonds*, of *van het bond*; meerv. *bonden*. Van *binden*. Oul., een verdrag; of eene verbindnis van verscheidene personen, waarvoor wij thands *verbond* gebruiken: *zijns bondts gedachtig*. САНН. Van hier *bondbreker*, *bondbreekster*, *bondbreuk*, *bondbrekig*, *bondbreukig*, *bondkist*, *bondschender*, *bondschending*. Zie *verbond*.
- BONDEL**, *bundel*, z. n., m., *des bondels*; of *van den bondel*; meerv. *bondels*. Van *binden*. Verscheidene zamengebundene dingen: *een bondel lappen*, *een bondel hooi*. Bijlen, met roeden omvlochten, die voor de voornaamste Overheden van Rome gedragen werden: *verzekert den schoonen bondel bijlen*. VOND. Het verkleinw. is *bondeltje*, *bondelken*, *bundeltje*, *bundelken*.
Hoogd. *Bündel*, angelf. *byndel*, *byndela*, eng. *bundle*, bij WILLER. *gebuntelin*, middeleeuwsch lat. *bundela*, *bundella*, *bundellus*.
- BONDER**, zie *bunder*.
- BONDGENOOT**, z. n., m., *des bon'genoots*, of *van den bondgenoot*; meerv. *bondgenoten*. Van *bond* en *genoot*.

- Die in een verbond staat: *vrienden en londgenoten*. Van hier *ondgenootschap*.
- BONDIG, bijv. n. en bijw., *bondiger, bondigst*. Van *binden*. Hetgeen vast en wel gebonden is: *een bondig bewijs*. Van hier *bondigheid, bondiglijk*.
- BONK, z. n., vr., *der, of van de bonk*; meerv. *bonken*. Schonk, been: *schonken en bonken*.
- BONKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik bonkte, heb gebonkt*. In den gemeenen spreektrant, voor slaan: *iemand bonken*.
- BONS, z. n., vr., *der, of van de bons*; meerv. *bonzen*. Klanknabootsend woord. Slag, stoot: *eene bons op de deur geren*. Figuurlijk, weigering, afwijzing: *de bons krijgen*, afgeslagen worden, in den gemeenen spreektrant.
- BONSEM, *bonsting, zie bunsting*.
- BONT, z. n., o., *des bonts, of van het bont*; meerv. *bonten*, wanneer van verschillende foorten gesproken wordt. Een vel van eenig dier, welk met het haar daarop bereid is: *in het bont gaan*. Van hier het onverbuigb. bijv. *bonten*, van bont gemaakt: *eene bonten muts*.
- BONT, bijv. naamw. en bijw., *bonter, bontst*. Veelverwig: *een bont paard*. Dewijl de bonte kleur inzonderheid kenbaar maakt, zoo is daarvan de spreekwijs ontleend: *hij is bekend, als de tonte hond*. Erg, slecht, doch alleenlijk in den gemeenen spreektrant: *hij maakt het bont*.
- BONTEKRAAI, z. n., vr., *der, of van de bontekraai*; meerv. *bontekraaijen*. Van *bonte en kraai*; doch het gebruik heeft deze woorden reeds zamengehecht.
- BONTWERKER, z. n., m., *des bontwerkers, of van den bontwerker*; meerv. *bontwerkers*. Iemand, die in het bont werkt. Van hier *bontwerkerswinkel*.
- BONZEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik bonsde, heb gebonsd*. Van *bons*. Klanknabootsend woord. Slaan, stooten: *iemand van de stoep bonzen — op de deur bonzen*.
- BOODSCHAP, z. n., vr., *der, of van de boodschap*; meerv. *boodschappen*. Samengetrokken van *bodeschap*. Het werk van eenen bode, of hetgeen een bode verrigt: *voor iemand eene boodschap doen — iemand met eene boodschap belasten*. Tijding: *ik zal hem de boodschap brengen*. Oudt., was het ook voor eenen gezant, en voor een gezantschap gebruikelijk. Van hier *boodschapsbrenger*.
- BOODSCHAPPEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik boodschapte, heb geboodschapt*. Aankondigen: *iemand iets boodschappen*.

pen. Van hier *boodschapper*, *boodschapster*, *boodschapping*.

BOOG, z. n., m., *des boogs*, of *van den boog*; meerv. *bogen*. Alles wat krom gebogen is, of eene bogtige gedaante heeft: *eene brug met drie bogen*. Zeker schiettuig, een handboog, voetboog: *den boog spannen — met boog en pijlen*. *De boog kan niet altijd gespannen zijn*, spreekw., men moet zich somwijlen eens verlustigen. Van hier *bogenmaker*, *boogschietster*, *boogschoot*, *boogschutter*, *boogswijze*. Oudt., werd *boog*, gelijk ook *baag* (*baech*), voor roem, pracht, hoovaardij gebezigd: *van gulzigh overdaedt mijn taefsel heeft geen boogh*. HOOFD. *Bij lelij, voghel, stier, is u boogh ring te achten*. SPIEG. *Om hovaerdie of baech*. MAT. DER SOND. En van dit *boog* hebben wij het werkw. *bogen*.

BOOGAARD, zie *boomgaard*.

BOOGZAAM, zie *buigzaam*.

BOOM, z. n., m., *des booms*, of *van den boom*; meerv. *boomen*. De grootste en stevigste foort van plant in het plantenrijk, of eene plant, die uit eenen enkelen wortel met eenen stam, of hoofdtronk, zich in vele takken, als zoo vele armen, uitbreidt: *appelboom*, *vruchtboom* — *boomen planten* enz. *De boom des levens*, een, met opzigt tot den naam, bekend gewas, in het voormalige aardfche paradys. In de hoven wordt zekere uitlandfche boom ook met dezen naam bestempeld. *De boom der kennisfe*. BYBELVERT. Zamenstellingen zijn: *boomaarde*, *boomachtig*, *boomagaat*, *boomaloe*, *boomblad*, *boombloem*, *boomboor*, *boombrand*, *boomdraak*, *booment*, *boomenter*, *boomenterij*, *boomgans*, *boomgewas*, *boomgodin*, *boomhakker*, *boomhaking*, *boomhof*, *boomkever*, *boomknoest*, *boomknop*, *boomknuist*, *boomkooper*, *boomkrekel*, *boomkruiper*, *boomkwecker*, *boomkwekerij*, *boomladder*, *boomloof*, *boomluis*, *boommarkt*, *boommos*, *boommusch*, *boomninf*, *boomnoot*, *boomooft*, *boompalm*, *boompikker*, *boomplanter*, *boompoter*, *boomfap*, *boomschaduw*, *boomschender*, *boomschenderij*, *boomschimmel*, *boomflak*, *boomflang*, *boomfluipek*, *boomsnoeijer*, *boomftronk*, *boomtak*, *boomvaren*, *boomwagen*, *boomwas*, *boomwol*, *boomworm*, *boomwortel*, *boomzetter*, *boomzijde*, *boomzwam*, enz.

Van dit *boom* zijn verscheidene spreekwijzen en leenspreuken afkomstig, zoo bij deftige fchrijvers, als in het gemeene leven; b. v.: *hooge boomen worden het eerste van den blkssem getroffen*, groote, aanzienlijke perfonen staan

het eerste voor haat en laster bloot. Anders: *hooge boomen vangen veel wind*; of, gelijk CATS zegt:

Hoe hooger bergh, hoe lager dal;

Hoe grooter boom, hoe swaerder val.

Hoe grooter staet, hoe grooter haet.

Zoo als de boom valt, blijft hij liggen, zoo als de mensch sterft, is zijn lot bepaald. Hij teert van den hoogen boom af, hij verteert zijn goed, zonder te letten op het verminderen zijner bezitting. De kat uit den boom kijken, wachten tot de zaak zich zelve ontwikkelt. Het is een karel als een boom, een lang, sterk man. Eer de boom groot is, is de planter dood, anders: *boompje groot, plantertje dood*, men flooft zich dikwijls voor anderen af, zonder zelf genot van zijnen arbeid te hebben. De boom valt niet met den eersten slag, men moet, om iets te bekomen, geene moeite ontzien. Wanneer een boom ter aarde zijgt, maakt ieder, dat hij takken krijgt, elk bedient zich van de gelegenheid. Oude boomen willen niet verplant zijn, wanneer oude Liederen van woning veranderen, gaan zij, veelal, sterfen.

Boom wordt, in eene ruimere beteekenis, ook voor den enkelen stam des booms genomen. Zoo zegt men: *dit is een dikke, zware boom*, voor deszelfs dikken, zwaren stam. Van hier *boom des kruises*, of kruisboom: *aan den hoogen boom des kruycen*. CLARE Sp. *Ja schijnt den boom van 't kruis* enz. VOND.

In het gemeene leven wordt boom, bijna, voor alles genomen, wat uit eenen geheelen boom, of deszelfs stam, vervaardigd wordt, of ook wel de gedaante van eenen boom, of boomstam, heeft: *men recht er loomen op, met takelen en touwen*, men zet de masten in het schip. VOND. Een schippersboom, een lange stok, of kloet, om binnenlandsche vaartuigen *voordteboomen*, of *voordtestuwen*: *hij steekt met een' zwaren boom de schuit van 't land*. VOND. Men noemt dit werktuig boom, bij KIL. ook *schipboom*, omdat het van eenen geheelen sparreboom gemaakt wordt. Van hier *boommaker*. Een draaiboom, slagboom, of sluitboom, strekkende tot een middel van afluiting van eene haven, een water, of eenen landweg: *de boom is toe*, gesloten — *doe den boom open*. Van hier *boomgeld*, *boomklok*, *boommeeſter*, *boomsluit*, *boomwachter*, enz. Een hout, of ijzer, dienende tot verzekering van deuren, of vensters: *de boomen op de deur en vensters doen*. *Geen grendel kon mij keeren, noch boom, noch slotwerk,*

werk, staal noch ijzer, hout noch steen. VOND. Een werktuig, bestaande uit een hout, waaraan een vat bier, of eene mand met wijn, door middel van eenen ketting gehangen, en dat dus door twee man op de schouders gedragen wordt, bij de Brouwers en wijnwerkers in gebruik, ook *bierboom, draagboom, wijnboom* genoemd. — *De boom* van eenen wagen, anders *disseboom*: met eenen korten, of langen, boom rijden. — Alle hand- en draaiboomen, om iets intelchroeven enz., als *persboom, schroefboom* enz. — Ook wordt een stamvader, uit wien een talrijk nakroost voortkomt, figuurl., een boom genoemd: *zijn trotze legerhoed getuigt uit welk een boom dees krijgstelg is gesproten.* VOND. Het verkleinv. is *boomken, boomtje*, thands, doorgaands, *boompje*.

Boom, hoogd. *Baum*, bij OTTER, *boom*, bij NOTK. *poum*, bij ULPHIL. *lagm*, angelf. *beam*, deen. *Bom*, zweed. *bom*, schijnen, volgens ADEL., hunnen naam van de hoogte ontleend te hebben. In het hebr. is בום en בום hoog; het persische *bam* beteekent den top van eenig ding, het gr. βῆμα stijgen, βῆμα een altaar, en βῆμα eenen kansel. De Latijnen noemden eene bijzondere soort van boom *pinus*.

BOOMBAST, z. n., m., van den boombast; meerv. *boombasten*, wanneer van verschillende soorten gesproken wordt. Van *boom* en *bast*. Eigenl., de bast, of buitenschors der boomen. Oneigenl., eene uit dien bast vervaardigde stof, die in Angola, op de kust van Afrika, verwerkt wordt, en met zijden stoffen gelijk staat.

BOOMEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik boomde, heb geboomd.* Van *boom*, in de beteekenis van scheepsboom. Een vaartuig met eenen boom voordstuwen, ook kloeten genoemd: *hij boomde met een vlot langs d'oevers.* VOND. — In de weverijen zegt men *boomen*, voor: den ketting op den boom (weefboom) brengen. Van hier *boomer, loomster*.

BOOMGAARD, z. n., m., des boomgaards, of van den boomgaard; meerv. *boomgaarden*. Van *boom* en *gaard*. Een hof, tuin, of beslotene plaats, waarin oost- of vruchtboomen gekweekt worden, bij KIL. ook *oostgaard*. *Wat zong het vrolijk vogelkijn, dat in den boomgaard zat.* VOND. Bij verkorting, wordt, voor *boomgaard*, ook *boomgaard*, doch kwalijk *bogaard*, gebezigd. Van hier *loom-*
gaard

- gaardenier*, ook *boomgaardman*, *boogaardman*, bij CATS, d. i. oppasser, of bewerker van eenen boomgaard.
- Dit woord is reeds zeer oud. Bij NOTK. is het *baumgarten*, bij WILLER. *bomgarto*.
- BOOMGAARDOOFT**, z. n., o., *des boomgaardoofts*, of van het *boomgaardooft*; zonder meerv. Van *boomgaard* en *oof*. De vrucht, die in den boomgaard groeit.
- Maar naauwlijks had de zon het lieflijk boomgaardooft Met smaaklijk vocht gevuld.* HOOGVL.
- BOOMGELD**, z. n., o., *des boomgelds*, of van het *boomgeld*; meerv. *boomgelden*. Van *loom*, voor havenboom, en *geld*. Havengeld, zijnde de tol, die men geeft voor het openen van eenen boom, of de afluiting eener haven. Ook van eenen boom aan den weg, hetzelfde als hekgeld: *boomgeld betalen*.
- BOOMGRENDEL**, z. n., m., *des boomgrendels*, of van den *boomgrendel*; meerv. *boomgrendels*. Van *boom* en *grendel*. De boom, of dissel, aan den ploeg, dien men anders *ploegboom* noemt.
- BOOMHEF**, hetzelfde als *boomhevel*.
- BOOMHEVEL**, z. n., m., *des boomhevels*, of van den *boomhevel*; meerv. *boomhevels*. Van *boom* en *hevel*, en dit van *heffen*. Een houten werktuig, waarmede men zware boomen, met geringe moeite, van den grond heft, om die te vervoeren.
- BOOMIG**, bijv. naamw. en bijw., *boomiger*, *boomigst*. Van *boom*, en den uitgang *ig*. Iets, dat tot den boom behoort, of van boomen is: *een boomig gewas*, bij KIL. de vrucht van de boomen. — Door het eten van onrijpe vruchten, *stomp*, *stroef* geworden, van de tanden: *boomige tanden*, *mijne tanden worden boomig*. Van hier *boomigheid*.
- BOOMKAAN**, zie *boomschip*.
- BOOMKLOK**, z. n., vr., *der*, of van de *boomklok*; meerv. *boomklokken*. Van *boom* en *klok*. De klok, welke het sluiten der stads havenboomen aankondigt.
- BOOMOLIE**, z. n., vr., *der*, of van de *boomolie*; zonder meerv. Van *boom* en *olie*. De olie uit rijpe olijven, in tegenoverstelling van andere soorten van olie, als *raapolie* enz.; waarom menze ook *olijfolie* noemt.
- BOOMRIJK**, bijv. naamw. en bijw., *boomrijker*, *boomrijkst*. Van *boom* en *rijk*. Rijk van boomen, veel geboomte bevattende: *een boomrijke tuin*.

BOOM-

- BOOMSCHIP**, (bij KIL. ook *boomkaan*) z. n., o., *des boomfchips*, of *van het boomfchip*; meerv. *boomfchepen*. Van *boom* en *fchip*. Een fchip, of vaartuig, dat uit eenen enkelen boom, of tronk, gehouwen is.
- BOOMSCHOOL**, z. n., vr., *der*, of *van de boomfchool*; meerv. *boomfcholen*. Van *boom* en *fchool*, in den zin van verzameling. Bij de boomkweekers gebruikelijk, om de plaats aanteduiden, waar de jonge boomen bijeen geplant ftaan.
- BOOMSTAM**, z. n., m., *des boomfams*, of *van den boomfham*; meerv. *boomfhammen*. Van *boom* en *fham*. De fham, of tronk, van eenen boom, afgefcheiden van tak en wortel.
- BOOMSTERK**, bijv. naamw. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *boom* en *fperk*. Zeer, ongemeen fterk, ontleend van de ftevigheid en fterkte der boomen: *een boomfperk mensch*, even als men zegt: *hij is zoo fperk als een boom*.
- BOOMSWIJZE**, bijw., beteekenende op de wijs van boomen, gelijk boomen: *het merg der herfenen is boomfwijze getakt en uitgefpreid*.
- BOOMVRUCHT**, z. n., vr., *der*, of *van de boomvrucht*; meerv. *boomvruchten*. Van *boom* en *vrucht*. De vrucht van boomen, in onderfcheiding van aard- en peulvrucht.
- BOON**, z. n., vr., *der*, of *van de boon*; meerv. *boonen*. Zeker fchelgewas: *grootte boonen*, *boerenboonen*, *boonen planten*, *doppen* enz. Het verkleinw. *boontje*. Zamenftellingen zijn: *loonakker*, *loonhalm*, *boonkruid*, *boonmeel*, *boonfchel*, *boonfzaak*, *boonftek*, *loonfoppelen*, *boonftroo*, *boonveld*. Van dit *loon* zijn ook eenige fpreekwijzen ontleend; b. v.: *dat is zoo veel als eene boon in eenen brouwketel*, dat kan niet veel helpen. *Honger maukt raauwe boonen zoet*, maukt geringe fpijs fmaaklijk. *Niet eene boon achten*, voorheen in gebruik, voor: klein achten, of verachten: *de goedren des gemoeds en acht men niet een boon*.
- D. DECK**. *In de boonen zijn*, zich vergiften, verward denken, of handelen. Deze fpreekwijs is ontleend van de uitwerking, welke de aangename en fterke, fchoon eenigzins nadelige, reuk van bloeiende grootte, of roomfche boonen heeft op de herfenen van iemand, die zich op een groot veld derzelven te lang ophoudt, of te slapen ligt, wanneer hij gevaar loopt, om duizelig en verward te worden.

- Boon*, hoogd. *Bohne*, zweed. *böna*, deen. *Bonne*, angelf. en eng. *bean*, ijsl. *baun*, gr. *πυραυος*.
- BOOR**, z. n., vr., *der*, of *van de boor*; meerv. *boren*. Zeker werktuig, waarmede men boort: *grootte boor*, *ave-gaar*. Van hier ook *boorijzer*.
- BOORD**, z. n., m., *des boords*, of *van den boord*; meerv. *hoorden*. Een oud woord, welk den rand, of uitersten kant van eenig ding aanduidt. Eigenlijk, de bovenste rand van een vat, drinkglas, enz.: *een glas tot aan den boord vol druivensap geschonken*. **DE DECK**. De oever: *binnen den gewenschten boort des Tibers*. **VOND**. **ZOOM**: *de boord van een kleed*. Voor den rand van een fchip, is het, in het gebruik, onzijdig: *te doen leggen over 't boort*.
- HOORT**. En meestal wordt het, in dezen zin, zonder lidwoord gebruikt: *iets over boord werpen*, in de zee werpen. *Over boord raken*, uit het fchip in het water raken; overdragt., buiten bediening raken, zijn middel van beftaan verliezen — ook verloren raken: *daar raakt veel over boord*; anders zegt men ook *over ftuur*. *Over boord zetten*, in zee laten zakken. *Aan hooger boord zijn*, aan dien kant van het fchip zijn, welke het hoogfte boven het water uitfteekt, en waar men het minfte nat kan worden; overdragt., het voordeelig hebben, gelukkig zijn. *Aan boord klampen*, tegen het boord van een ander fchip aan gaan leggen; overdragt., iemand aanvallen. *Figuurlijk*, voor het fchip zelf: *aan boord komen*; overdragt.: *iemand aan boord komen*, aanvallen. *Aan boord tijen* (tijden), *aanzoek doen*: *en men ti. d. de meyt aan boord*. **WESTERB**. *Binnen boord zijn*. *Aan boord gaan*, *van boord gaan*, *aan boord brengen*. *Aan boord liggen*, met zijn fchip zoodigt bij het andere liggen, dat men van het eene op het andere kan fpringen. *Aan boord van den Admiraal*. **OUL**. fchijnt het, in de beteekenis van het boord eens fchips, vrouwl. gebruikt te zijn: *hinghen fi feilen buter bort — buter baert*. **MEL. ST.** Het verkleinw. is *boordje*.
- BOORDEN**, bedr. w., gelijkvl. *Ik boordde*, *heb ge'oord*. Met boordfel beleggen: *een kleed boorden*. Van hier *boorder*, *boordlint*, *boordfel*, *boordfter*.
- BOORDVOL**, bijv. naamw. en bijw.. zonder trappen van vergrooting. Van *boord* en *vol*. Tot aan den boord, of rand, vol: *een boordvol glas wijn* — *den beker boordvol fchenken*. **HOOGVL.** gebruikt *te boorde vol*: *daar — de nap te boorde vol elkaer werd ingefchonken*. *Borendevol* is eene verkeerde verlenging.

BOORTS,

BOORTS, zie *bord*.

BOOS, bijv. naamw. en bijw., *boozer, meest, zeer boos*.

Kwaad, slecht, het tegengefelde van goed: *booze tijden, de wereld wordt daaglijks boozet*. Tot toorn geneigd: *een boos wijf, een booze hond*. Werklijk toornig: *boos worden, op iemand boos zijn, iemand boos maken*. Ook van zaken, voor slecht, gevaarlijk: *een booze weg. Doen hij nu eens in een diepe en boose kuyl viel*. VOND. Van hier *boosaardig, boosaardigheid, boosaardiglijk, boosdader* (van het oude *dadēn*) *boosdadig, boosdoener, boosheid, booslijk, booswillig* (bij KIL.), *kwaadwillig*.

Boos schijnt een zeer oud woord te zijn, welk niet alleen met het hebr. *בוז*, maar ook met het oude lat. *peus*, overeenkomt. OTTFRID. gebruikt, eenige malen, *bosa*, voor *boosheid*, en NOTKER. *bos*, voor *ziek*. Bij KIL. en PLANT. komt nog een van *boos* afgeleid woord voor, beteekenende de vallende ziekte: *booswee*, hoogd. *Bösweh, das böse Wesen*.

BOOSWICHT, z. n., m., *des booswichts, of van den booswicht*; meerv. *booswichten*. Van *boos* en *wicht*. Iemand, die, in de sterkste beteekenis van het woord, *boos* is — een mensch, die zich aan allerlei misdrijven schuldig maakt: *een overgegeven booswicht. Zoo 't geval dit den booswicht toesta*. VOND. De hardheid dezer uitdrukking ligt ook in het woord *wicht*, welk, in eenen bepaaldere zin, eenen lagen, slechten knaap beteekent. Zie *wicht*.

BOOT, z. n., vr., *der, of van de loot*; meerv. *booten*. Zeker klein vaartuig, waarvan men zich bij de grootte schepen bedient, om ankers uittebrengen, aan land te varen, water te halen enz. *Eerst in de boot, keur van riemen*, spreekw., hetzelfde beteekenende als: die eerst komt, die eerst maalt. Van hier ook *bootsgezel, bootshaak, bootzman, bootsmansmaat, bootstouw, bootsvolk*. Doch in deze woorden, wordt *boot* voor een schip genomen. Dit woord komt in al de geslachten voor. Vrouwl.: *de boot der helle ging haer' gang*. VOND. Manl.: *zij voer met den stygischen boot*. VOND. *Ende in den boot stiep hi*. M. STOK. Onzijd.: *met het boot*. VOND. *Makende het boot tot buit*. HOOFT. Doch in het spreken wordt het vrij algemeen vrouwl. gebruikt: *val in de boot, enz.* Het verkleinw. *bootje*.

BOOT, z. n., vr., *der, of van de boot*; meerv. *booten*.

Halsfieraad, borstjuweel: *eene gouden, diamanten boot*.
Het verkleinw. is *bootje*.

BOOTSSEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik bootste, heb gebootst*.
Vormen, afbeelden: *eene beeld, gebootst van maagdewas*.
VOND. Oul. werd het gebezigd voor *na bootsen*: en wat
dit dier (de aap) bespied, dat bootst het al terfond. T. P.
PERS. Ook voor *veinzen*: *gebootste blijdschap*. **HOORT**.
Zie bootsen.

BORD, z. n., o., *des bords*; of van het *bord*; meerv. *bor-*
den. Een tinnen, aarden *bord*. Dambord, verkeerbord:
te borde komen, aan het speelbord komen, overdragt,
voor den dag komen. Voor *bord* zegt men ook *berd*; zoo
ook *te berde komen*, even¹ als *te berde brengen*, eigenlijk,
te spele brengen. Het verkleinw. *bordje*. *Bord* is oul.
ook in de beteekenis van plank gebruikelijk geweest. Van
hier nog *de borden van een boek* — *persborden*, enz. **TEN**
KATE brengt het tot *bor*, van het oude *baren, beren*,
dragen. *Zie berd*.

BORD, (bij **KIL. bor**), z. n., o., *des bords*, of van het
bord; zonder meerv. Eene soort van ziekte, anders, *de*
boorts, vrouwl. *Hij heeft het bord*, bij **OUDAEN** *boord*.
TEN KATE brengt dit *bord* mede tot *bor*, van het oude *ba-*
ren, beren, als eene geweldige opgesting en opzetting in
de ingewanden zijnde.

BORDEEL, z. n., o., *des bordeels*, of van het *bordeel*;
meerv. *bordeelen*. Een huis, waarin ontuchtige vrou-
wen, tot gerief van anderen, gehouden worden: *in 't bor-*
deel hare kuisheit af te leggen. **VOND.** *Du en sulz dijn*
dochter in 't bordeel niet seiten. **BYB.** 1477. Zamenstel-
lingen zijn: *bordeelbrok*, hoerenjager, *bordeelhoer*, *bor-*
deelhouder, *bordeelhoudster*, *bordeelspreuk*, bij **VOND.**: *in-*
dien men bordeelspreuken uitbant, — *bordeeltaal*, enz.

Bordeel, hoogd. *Bordell*, van het oude *bord*, saksf. *bor-*
de, beteekenende een klein huis, naar het fr. *bordel*, mid-
deleeuwsch lat. *bordellum*, *bordellus*, welk, eertijds, ook
de beteekenis van een huisje had, doch, naderhand, die
van een hoerhuis gekregen heeft. In het ital. luidt dit
woord *bordello*, en in het eng., maar met eene verplaat-
sing der *r*, *brothel*. Voor *bordeel*, gebruikt **DE TWESPR.**
boerdeel, en acht het zamengefeld van *boert* en *deel*, als
eene plaats, waar men boerterij handelt.

BORDIG, bijv. n. en bijw., *bordiger, bordigst*. Hard,
stijf: *dat linnen is zeer bordig*. Van hier *bordigheid*.
Het

Het is van *bord*, voor eene plank, afkomstig, en beteekent derhalve, zoo hard, of stijf, als eene plank.

BORDUREN, (bij KIL. ook *loorduren*) bedr. w., gelijkvl. *Ik borduurde, heb geborduurd*. Met goud, of zijde van allerlei kleuren, stikken: *een kleed borduren*. Van hier *bordurer, borduurster, borduurraam, borduurfel, borduurwerk, borduurwerker, borduurwerkster*. Uit aanmerking van de verscheidenheid der kleuren, waarmede men dikwerf borduurt, bezigen de Dichters dit woord ook ten aanzien van de bloemen en het veld:

*'t Gebloemte, dat men hier, op duizend teere struiken,
Elk oogenblik zoo frisch als geurig zag ontluiken,
Borduurde 't veldtapijt.* — FEITAMA.

BOREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik boorde, heb geboord*. Van *boor*. Door drukken en draaijen, een gat maken: *een gat in eene plank boren*. *Met den vinger in de aarde boren*. Figuurlijk, voor schieten, doch alleenlijk in de spreekwijs: *een schip in den grond boren*; waarvan *zich in den grond boren*, zich bederven, arm maken, ontleend is: *hij heeft zich, met dien handel, geheel in den grond geboord*. Voor dringen: *hij boorde met zijn leger, door den vijand heen*. In den gemeenen spreektrant: *iemand iets door den neus boren*, listiglijk onttrekken.

Boren, hoogd. *lohren*, deen. *bore*, zweed. *bora*, anghel. *borian*, eng. *to bore*, spaan. *barrenar*, middeleeuwsch lat. *hironare*, is een oud woord, welk niet alleen met het lat. *forare*, maar ook met het gr. *περρυ*, doorsteken, het arab. *berren*, boren, en het hebr. *baar*, graven, overeenkomt. *Born* beteekent, in het ijsl., en *foro*, in het ital., een gat.

BORG, z. n., m., *des borgs*, of *van den borg*; meerv. *borgen*. Een derde persoon, die zich voor eenen tweeden, als schuldenaar verklaart, in geval deze aan zijne verbindnis niet mogt voldoen. *Voor iemand borg blijven*. *Wie is mij daarvoor borg? Eenen borg stellen*. *Hij koopt alles te borg*, op goed vertrouwen. Men gebruikt dit woord ook ten aanzien van het vrouwlijke geslacht: *zijne zuster is voor hem borg gebleven*. Van hier *borgstelling* — *borgtogt*, een verdrag, waardoor iemand borg wordt: *onder borgtogt ontslagen worden*.

TEN KATE leidt dit woord van ons *bergen, borg, geborgen*, af; en een *borg* is dan, eigenlijk, iemand, in wiens opregtheid men vertrouwen stelt, en door wien
men

- men zich, in opzigt tot eens anders verpligting, zoo deze daaraan niet mogt voldoen, geborgen, of bewaard acht.
- BORG**, zie *burg*.
- BORGEMEESTER**, zie *burgemeester*.
- BORGEN**, bedr. w., gelijkvl. *Ik borgde, heb geborgd.* Van *borg*. Op goed vertrouwen geven: *al wat hij bij mij koopt, borg ik hem een geheel jaar.* Op goed vertrouwen ontvangen: *door zoo veel te borgen, steekt hij zich in schulden.* De straf uitstellen: *God straft die boosheyt, al borcht hij lange.* HOUWAERT. Van hier ook *borger, borgster.*
- Borgen*, beteekende, oul., ook bergen, verbergen.
- BORGER**, zie *burger*.
- BORN**, z. n., vr., *der*, of *van de born*; meerv. *bornen*. Hetzelfde als, schoon ouder dan, *bron*, d. i. fontein, wel, nog overig in de zamenstellingen: *bornput, bornwater: d'Onuitgeputte born van onsen goeden aart.* H. D. Gr. Oudt., werd het ook in den zin van water gebezigd: *ist dat hem dorst, ghif hem born te drincken.* BYB. 1477.
- HUYDEC. noemt dit *born* eene spruit van *baren*, waarvan *geboren*; en van dit *geboren* is, met wegwerping van het voorvoegsel *ge*, en van de *e* in den uitgang, *born*, bij KIL. *aqua nascens*, hoedanig is het water van fonteinen, of putten, die altijd springende aderen hebben. Van dit *born* heeft KIL. *bornen*, voor *drenken*. Ook is het daarvan gevormde basterdstaartige *borneren* in gebruik, in de beteekenis van fonteinwater met wijn en suiker vermenigen, waardoor het gestadig opborrelt.
- BORREL**, z. n., m., *des borrels*, of *van den borrel*; meerv. *borrels*. Het verkleinw. *borreltje*. Blaasje, of bolletje, op het water, hetzelfde als *waterbel*. Overdragt., een glas sterken drank, dat frisch ingefchonken wordt, en waarop zich, daardoor, *borreltjes*, of *ronde bolletjes*, vertoonen: *hij houdt veel van den borrel — een borrel je-never*, enz. En bij verdere overdragt, een fleschje met sterken drank gevuld: *hij draagt den borrel bij zich.*
- BORRELEN**, onz. w., gelijkvl. *Ik borrelde, heb geborrelde.* Van *borrel*. Blaasjes, of bolletjes, opwerpen, in het water en andere vloeistof, het welk eigenaardig gebruikt wordt van de vischen, ook van eene flesch, welke men vol tapt, en van water, in het algemeen, waarin men iets werpt, en waardoor op hetzelfde *ronde bolletjes* verschijnen. Van hier *borreling*. Zie *opborrelen*.
- Over-

Overdragtigl., *borrel*, d. i. sterken drank, gebruiken: *willen wij eens borrelen?* In den gemeenen spreektrant wordt het ook als bedrijvend gebezigd: *wat willen wij borrelen?* Dit woord is, in het vlaamsch, in gebruik voor geluid maken, schreeuwen. Volgens TEN KATE, is het genomen uit het zaaklijke deel van *bor*, zijnde de oude verled. tijd van ons *baren*, *beren*, in den zin van geluid geven, geweld maken.

BORS, hetzelfde als *beurs*. Zie *beurs*.

BORST, zie *berst*.

BORST, z. n., vr., *der*, of *van de borst*; meerv. *borsten*.

Het voorste, gemeenlijk verhevenste, gedeelte des menschlijken en dierlijken ligchaams. *Eene breede, eene hooge borst*. *Zich op de borst slaan* — *zijn vriend aan zijne borst drukken*. *Met de borst op iets vallen*, overdragt., iets met ijver ondernemen, zich vlijtig op iets toelleggen. — *Eene kalfsborst*. Somwijlen wordt, onder deze benaming, het borstingewand, en inzonderheid de long aangeduid. En van daar de spreekwijzen: *het op de borst hebben*, wanneer de long met slijm bezet is — *zwak, of sterk, van borst*, d. i. van long, zijn. In eene bepaaldere beteekenis, de vlezige hoogten, aan beide zijden der borst, inzonderheid bij het vrouwlijke geslacht: *een kind de borst geven, het aan de borst leggen*. Figuurlijk, dat gedeelte van een kleeid, waardoor de borst bedekt wordt: *hij stak het papier in zijne borst*. Ook wordt dit *borst* gebezigd, om daarmede eenen persoon aanteduiden, maar in het manlijke geslacht: *die eenen lustigen borst rustigh weet door te helpen*. HOOFD. *Hij was een borst van vijftien jaren*. Het verkleinw. is *borstje*. Zamenstellingen zijn: *borstbalsem, borstbeeld, borstbeen, borstbezie, borstharnas, borstjuweel, borstklier, borstkwaal, borstlap, borstmiddel, borstpillen, borstplaat, borstpoeder, borstriem, borstrok, borstsuiker, borstsluk, borstvlies, borstwapen*, enz.

Sommigen leiden het af van het oude *baren, beren*, dat is opheffen, omdat de borst, bij het ademen, zich opheft — anderen van het gr. *ππορδισ*, d. i. het voorste.

BORSTEL, z. n., vr., *der*, of *van de borstel*; meerv. *borstels*. Het verkleinw. is *borsteltje*. De stijve, in de hoogte staande haren, welke de varkens, inzonderheid, op den rug hebben. Overdragt., een van deze borstels vervaardigd werktuig, om het vuil, of stof, van andere dingen af te doen. Anders ook schuiver. Van hier *borstelachtig, borsteldraad, borstelmaker, borstelmakerswinkel, borstelvinkel* enz.

- TEN KATE brengt het tot *bersten*, als zinspelende, of op de grof- en weerbarstigheid van het haar, of op het ligtlijk spijten, dat bijzonder aan het varkenshaar eigen is. FRISCH leidt het van het oude *haren*, *beren*, *bor* enz. in de beteekenis van heffen, opheffen, af, ziende op het regtop staan der haren. Doch ADEL. acht het denkbeeld van spitsheid hier het heerlichende, dewijl, in de oude noordfche talen, het woord *borre* eene distel beteekende. HALMA en anderen nemen dit woord ook manlijk.
- BORSTELLEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik borstelde, heb geborsteld.* Door middel van eene borstel, het stof van andere dingen afdoen: *den rok borstelen.* Doch hiervoor bezigt men doorgaands liever *afborstelen*, *uitborstelen*. Figuurlijk, zegt men, in de daaglijkfche verkeering: *iemand borstelen*, ook, en meest: *iemand den rok uitborstelen*, voor: hem helder doorftrijken. Van hier *borsteler*, *borsteling*, *borstelfter*.
- BORSTEN, zie *bersten*.
- BORSTWERING, z. n., vr., *der*, of van de *borstwering*; meerv. *borstweringen*. Van *borst*, en *wering*, van *weren*. Een muur, of wal, welke tot aan de borst reikt, en de borst befchut: *wij ftonden achter de voorstwering*. Bij KIL. is het ook *borstweer*; zoo ook bij Hooft: *ontbloot van deze borstweer*.
- BOS, z. n., m., van den *bos*; meerv. *bosfen*. Bondel: *een bos druiven*, *een bos fleutels*, *een bos haar* enz. Het verkleinw. is *lofje*.
- BOSCH, z. n., o., van het *bosch*; meerv. *bosfchen*. Woud: *een bosch van hooge boomen*. Het verkleinw. is *boschje*. Van dit *bosch* is het basterdflaartige *boschagie*, anders ook *boschaadje*, *bosfchaadje*. Zamenftellingen zijn: *boschachtig*, *boschbewarer*, *boschleuoner*, *boschduif*, *boschgod*, *boschgodin*, *boschhakker*, *boschhen*, *boschmeester*, *boschnimf*, *boschregt*, *boschflang*, *boschveller*, *boschwachter*, enz.
- BOSSEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik loste, heb gebost.* Tot bosfen binden. Doch hiervoor is *opbosfen* meest in gebruik.
- BOT, z. n., vr., *der*, of van de *bot*; meerv. *botten*. Zekere platvisch: *bot vangen*; figuurl., in zijn oogmerk niet flagen. *De bot vergallen*, de zaak bederven, zie *baars*. Ook worden de knoppen, of uitfpruitfels van boomen *botten* genoemd: *d'Olijf geen botten krijgt*. BAKE. HALMA en PIETERSON nemen *tot* manl. Voor een been, is het onzijd.: *laat den hond dat bot kluiven*. Voor

de scheut, of ruimte, van een touw, wordt het ook onz. gebruikt: *het touw heeft geen bot genoeg*, is te strak, — *het touw bot geven*, vieren; overdragt.: *iemand bot vieren*, toegeven, meer vrijheid geven. Deze spreekwijzen schijnen afkomstig te zijn van *bot*, in de beteekenis van scheut, of uitspruitfel van eenen boom.

Het verkleinw. van *bot* is *botje*. In Vriesland, noemt men vier duiten, een *botje*; en van daar, mooglijk, de spreekwijz: *botje bij botje*, of ieder het zijne toeleggen.

BOT, bijv. n. en bijw., *botter*, *botst*. Dom, lomp: *hij is een bot mensch*. Plomp, stomp: *een bot mes* — *het mes bot maken*. Op eene lompe wijs: *gij hebt het hem al te bot gezegd*. Geheel en al, schielijk, onverwacht: *bot blijven staan*, *lot slijkwijsen* — *botuit*, *botweg*, in den gemeenen spreektrant; ook op een bot: *dies baarde op een bot het gerucht van dit aangeven bijfire beroerenis*. HOOFD. Van hier *botheid*; ook *botgaard*, *botterd*, *botmuil*, *botoor*, *botterik*, z. n., m., in den gemeenen spreektrant, voor een bot, dom, onleerzaam mensch.

BOTER, z. n., vr., *der*, of van de *boter*; zonder meerv. *Versche boter*, *boter maken*, in de *boter traden*. Van hier *boterachtig*, *boterachtigheid*. Zamenstellingen zijn: *boterbeestje*, *boterboer*, *boterboerin*, *boterbrood*, *boterdoos*, *botergebak*, *boterkern*, *boterkoek*, *boterkooper*, *boterkoopster*, *boterkramer*, *botermarkt*, *botermelk* (karnmelk) *boterpot*, *boterschotel*, *boterspaan*, *botertand*, *boterton*, *botervat*, *boterverkooper*, *boterverkoopster*, *botervlieg*, enz.

Dit woord is in het angelf. *bätere*, eng. *butter*, hoogd. *Butter*, lat. *butyrum*, ital. *butiro*, *burro*, fr. *beurre*, en bij ons ook *botter*, *butter*, doch in den deftigen spreek- en schrijffstijl *boter*. TEN KATE keurt de gewone afleiding van het lat. *butyrum*, en dat van het gr. *βούτυρον*, als eene zamenstelling van *βου*, eene koe, en *τυρον*, kaas, of *stremfel*, af, en brengt het tot het oude *boten*, d. i. slaan, wordende de *boter*, door gedurig klutfen, en het openneerslaan van de kern, gemaakt. Misschien behoort het tot het oude *bot*, *botte*, d. i. spruit, en *botten*, d. i. uitspruiten, zoodat *boter*, eigenlijk, een voordbrengfel en vrucht van het veld, bij uitnemendheid, zoude beteekenen.

BOTERBLOEM, z. n., vr., *der*, of van de *boterbloem*; meerv. *boterbloemen*. Zekere gele veldbloem: *dat verguldt den rijmer*, gelijk een krans van *boterbloemen den kinkel*. VOND.

- BOTEREN**, onz. en bedr. w., gelijkvl. *Ik boterde, heb geboterd.* Van *boter*. Onzijd., *boter* maken: *morgen zullen wij boteren.* Tot *boter* worden: *de melk wil niet boteren.* Van hier de figuurlijke spreekwijs, in de gemeenzame verkeer: *het wil niet boteren*, de zaak wil niet schikken. — *Bedrijv.*, met *boter* befieren: *brood boteren.* Ook met gefmolte *boter* begieten.
- BOTERHAM**, (bij *KIL.* ook *boteram*) z. n., vr.; *der*, of *van de boterham*; meerv. *boterhammen.* Van *boter* en *ham*, welk, oul., een afgesneden stuk beteekend heeft. Een met *boter* bestreken stuk brood.
- BOTERHUIS**, z. n., o., *van het boterhuis*; meerv. *boterhuizen.* Van *boter* en *huis*. Een huis, of openbaar gebouw, waar *boter* verkocht wordt.
- BOTS**, (bij *KIL.* ook *botse, butse*); z. n., vr.; *der*, of *van de bots*; meerv. *botfen.* Een stoot.
- BOTSEN**, bedr. w., gelijkvl. *Ik botste; heb gebotst.* Stooten. Van *bots*. *Zijn hoofd tegen den muur botfen.* Van hier *botfing*.
- BOTTEL**, (fr. *bouteille*), z. n.; vr.; *der*, of *van de bottel*; meerv. *bottels.* Eene flesch. Waarschijnlijk van het verouderde *botte* (bij *KIL.* ook *butte*), beteekenende een vat, waarin iets bewaard wordt: *zes bottels wijn* enz. Van hier *bottelbier*, d. i. op fleschen, of kruiken, afgetapt bier.
- BOTTELEN**, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik bottelde, heb gebotteld.* Van *bottel*. *Bedrijv.*, op *bottels*, d. i. op fleschen, of kruiken, tappen: *bier, wijn bottelen*; waarvoor echter het gebruik *aflottelen* verkiest. Onzijd., schuimen: *het bier bottelt*, dewijl afgetapt, of gebotteld bier, doorgaands, schuimt.
- BOTTELHUIS**, z. n., o., *van het bottelhuis*; meerv. *bottelhuizen.* Van *bottel* en *huis*. Een huis, waar men *bottelbier* verkoopt.
- BOTTEN**, onz. w., gelijkvl. *Bottede, is gebot.* Van *bot*, voor knop, uitpruitfel, van eenen boom. Knop krijgen, uitspruiten, uitbotten: *de boom begint te botten.* Bij *KIL.* en anderen komt dit woord ook in de beteekenis van bedriegen voor, inzonderheid met kaart- en dobbel-spel.
- BOUD**, (oul. *bald, bold*), bijv. n. en bijw., *bouder, boudest.* Stout, kloekmoedig, onderfemend: *als zij boude bespringen 's kennemers grenzen.* HOOFT. O *Gij Romey-
nen*

nen bout. Houw. Thands is het genoegzaam alleen nog overig in: *boud spreken.*

BOUT, z. n., m., *des bouts*, of *van den bout*; meerv. *bouten*. Yzeren nagel: *twee balken met eenen bout aaneen hechten*. Figuurl., wordt *bout* voor slag genomen, in de gemeenzame spreekwijs: *den bout op het hoofd krijgen*, zijne vermeende aanspraak op iets, zijn geding verliezen. — De slagpen van eenen vogel, waarvan *boutje*, een dun schrijfpennetje. — De bol, of knobbel, van het dijbeen, ook van den schouder, waarvan, bij overdragt, *een bout*, *schapenbout*, voor het gansche stuk vleesch, dat aan den bout vast zit. Ook van andere dieren, en zoo wel ten aanzien van de achter- als voorpooten, of derzelver dikste gedeelte: *een bout van een hoen* — *achterbout van eenen kalkoen* enz. Van hier worden, in den gemeenen spreektrant, de armen (van de menschen) *bouten* genoemd: *iemand in de bouten vatten*; en van hier ook het vleiwoord *boutje*, door liefje. In sommige oorden van ons Vaderland, dragen de endvogels, insgelijks, den naam van *bouten*.

BOUW, z. n., m., *des bouws*, of *van den bouw*; het meerv. is niet in gebruik. Van *bouwen*. Het bouwen: *ik had hem den bouw van een nieuw huis opgedragen*. De wijs, waarop iets gebouwd, of ingerigt is: *hij, die eene gegronde kennis van den bouw des menschlijken ligchaams heeft* enz. Bouwtijd, oogst: *de boeren zijn in den bouw*. Van hier *bouwman*, *bouwlieden*.

BOUWEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik bouwde, heb gebouwd*, (oul. ongelijkvl. *bieuw, gebouwen*). Dit woord heeft meer dan eene beteekenis; de oudste is die van wonen, doch in dezen zin reeds verouderd; de tweede die van land bouwen, het land bearbeiden, waarvan *bouwer*, nu *boer*; de derde die van sichten: *een huis bouwen*. *Kasteelen in de lucht bouwen*, figuurl., overdrevene ontwerpen maken. Overdragtigl.: *de zee bouwen*, ter zee varen; — *op iemand bouwen*, zich op hem verlaten — *op eenen zandgrond bouwen*, een ongegrond vertrouwen op iets vestigen; *zijn geluk op eens anders verderf bouwen*, zijn geluk zoeken, door middel van eens anders ongeluk. Van hier *bouwer*, *bouwerij*, al de omflag van eenen boer, ook *boerderij*, *bouwheer*, *bouwhuis*, *bouwing*, *bouwkunst*, *bouwkunde*, *bouwkundig*, *bouwland*, *bouwman*, *bouwmeester*, *bouwvel*, *bouwveld*, enz.

BOUWEN, z. n., m., *des bouwens*, of *van den bouwens*; meerv. *bouwens*. Een vrouwenrok, of slepende tabberd:

H h

dat

dat de fluier met zijn vouwen gord' den neergeflagen bouwen. VOND. *Ter plaats daer matigheid de broeck en bouwen vormt.* J. D. DECK. Ook komt het bij HOOFT en HUIGENS voor. *Broeck en bouwen* schijnt eene oude spreekwijs te zijn, om beide de geslachten aanteduiden.

BOUWSTOF, z. n., vr., *der*, of *van de bouwstof*; meerv. *bouwstoffen*. Van *bouw* en *stof*. Hetgeen dat tot bouwen vereischt wordt: *de bouwstof voor een huis aanrengen*. Overdragt., al wat men tot het vervaardigen van iets noodig heeft: *de bouwstof voor eene verhandeling opzamelen*.

BOUWVAL, z. n., m., *des bouwvals*, of *van den bouwval*; meerv. *bouwvallen*. Van *bouw* en *val*. Een gevalen, of ingeffort gebouw.

Dit woord schijnt nog niet lang in gebruik geweest te zijn. Het komt noch bij PLANTYN, noch bij KIL. voor; de laatste echter heeft *bouwvallig*.

BOUWVALLIG, bijw. n. en bijw., *bouwvalliger*, *bouwvalligst*. Van *bouw* en *vallig*. Hetgeen, dat dreigt te vallen, of inteltorten: *een bouwvallig huis*, *een bouwvallige muur*, *een bouwvallig schip*. *Bouwvallig zijn*, worden. Van hier *bouwvalligheid*.

BOVEN, bijw. en voorzetsel. Bijw., eigenlijk, om hoog: *boven zijn*, *wonen*. *Boven zwemmen*, op de oppervlakte van het water. Somwijlen worden hierbij voorzetsels gevoegd, om de beteekenis nader te bepalen: *boven op de tafel*, *boven in den zak*, *boven aan staan*, *zitten*, enz., *boven in den hemel*, *boven op leggen*, *liggen*, enz., *van boven*, van den hemel — *van boven naar beneden*, *van boven af komen*, *daar boven*, in tegenstelling van *hier beneden*. Figuurlijk, te voren, in het vorige: *gelijk boven gezegd is* — *boven gemelde vriend*, enz., niet zamengevoegd *bovengezegd*, *bovengemelde*; want dit strijdt met alle gelijkredigheid (*analogie*). — Voorzetsel: *een bord boven de deur spijkeren* — *boven water*, *boven wind zijn*. *Boven maten sterk*, zeer, ongemeen, sterk. *Boven iemand zijn*, in hoogerem staat zijn. *Iemand boven het hoofd groeijen*, grooter worden. *Boven dat*, *boven dien*, behalve dat enz., *zij is schoon*, en *boven dien deugdzaam*. *Iets boven dien geven*, als eene toegift. Zoo ook *daarenboven*, niet *daar te boven*, gelijk sommigen willen. — *Dat is*, of *gaat*, *boven mijne kragt*, ook *dat gaat mijne kragt*, *mijn verstand te boven* — *iemand in eene zaak te boven gaan*, overtreffen — *iets te boven komen*, overwinnen.

Dit

Dit *boven* wordt, somwijlen, ook verbogen, en als bijvoegl. gebruikt, even als het tegengefelde *beneden*: *het bovenfte — de bovenfte verdieping*. Ook wordt het met andere woorden zamengevoegd, als: *bovenbroek, bovendeur, bovendorpel, bovengoed, bovenhemd, bovenhuis, bovenkamer, bovenkleed, bovenkous, bovenleer, bovenlinnen, bovenlip, bovenmeester, bovenmenschlijk, bovennatuurkunde, bovennatuurkundig, bovennatuurlijk, bovenrok, bovengstem, boventand, boventoon, tovenzang*, enz. Somwijlen, ondergaat dit woord ook eene onnoodige verlenging: *van — naar bovenen*.

BRAADHARING, zie *braden*.

BRAADOVEN, zie *braden*.

BRAADPAN, zie *braden*.

BRAADSPIT, zie *braden*.

BRAADVET, zie *braden*.

BRAADWORST, zie *braden*.

BRAAF, bijv. n. en bijw., *braver, braafst*. Dapper, kloekmoedig: *hij is een braaf krijgsman — hij heeft zich braaf verdedigd*. Eerlijk: *hij is een braaf man*. Van hier *braafheid*.

KILIAAN en MEYER stellen dit woord op de lijst der basterdwoorden. Het wordt doorgaands, van het spaanfche *bravo* afgeleid, welk MENAGE tot het lat. *probus* brengt. Het is zeker, dat het bij onze oude Schrijvers niet gevonden wordt, daar het, eerst onder de regering van PHILIPS II, toen ons Land vol Spanjaarden was, bi ons in gebruik gekomen is. Oudt., bezigde men daarvoor *koen* en *vroom*. Tegenwoordig kan men stellen, dat het tot die woorden behoort, welken uit andere talen ontleend, bij ons het burgerregt reeds verkregen hebben.

Braaf, zegt TUINM., was, bij de Ouden, *berve*, of *barve*: een *berve man*, waarvan, bij letterverzetting, *braaf, brave*. Het schijnt, zegt hij wijders, eene verkorting te zijn van het aloude *bitherva*: *sezogh bitherva kneghta*, zestig brave (dappere) knechten. WILLER. Ook beteekende het, oul., opgeschikt.

BRAAK, z. n., vr., *der*, of *van de braak*; meerv. *braken*. Van *breken*. Breking, waarvan *huisbraak, doorbraak*, ook enkellijk *braak* genoemd: *wij hebben, dezen winter, drie gróote braken in den dijk gehad — diefstal, met braak vergezeld*. Insgelijks, zeker werktuig, waarmede vlasch, of hennip, gebrakt, of gebroken, wordt. Zoo ook het

werktuig, waarmee de koekbakkers het deeg bewerken, waarvan *braakijzer*.

BRAAK, bijw., in den landbouw gebruikelijk, wanneer het land, op zekere tijden, onbebouwd blijft liggen: *de akker ligt braak*.

De oorsprong van dit woord is nog onzeker; het komt bij de Ouden weinig, of in het geheel niet, voor. Ook wordt het, in de verwantschaps talen, zelden gevonden; in het eng. echter, is *brake* een met doornen bewassien veld. **TEN KATE** brengt het tot *treken*, zijnde dit *braak*, volgens hem, dan zoo veel als gebroken, d. i. beploegd, doch onbezaaid. Ook wordt het, bij toespeling, van andere zaken gebruikt, b. v.: *dewijl het verstand, die akker, welke zoo lang braak gelegen had, weder bebouwd werd*. Van hier *braakjaar*, waarin het bouwland onbe- arbeid blijft, *braakland*, land, dat onbezaaid ligt.

BRAAM, z. n., vr., *der*, of *van de braam*; meerv. *bramen*. Braambezie: *hier groeijen schoone bramen*. Van hier *braambezie*, *braambosch*, *braamsruik*. Ook wordt de strek van den slijpsteen, die op een mes, of ander werktuig, dat geslepen wordt, zichtbaar is, *braam* genoemd: *het mes is pas geslepen, de braam zit er nog op*.

TUINMAN acht ons *braam* van het gr. *ράμνος*, een doorn- struik, afkomstig, met eene voorgevoegde *b*. Waarschijnlijk behoort het fr. *framboise*, bij ons, gemeenlijk, *braamboos*, *bramboos*, ook hier toe.

BRAAUWEN, zie *breeuwen*.

BRABBELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik brabbelde, heb gebrabbeld*. In den gemeenen spreektrant gebruikelijk, voor verwarren: *hij brabbelt alles onder malkander*. Van hier *brabbelaar*, kakelaar, wargeest, *brabbeling*, verwarring, *brabbeltaal*, wartaal.

BRADEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik bried, heb gebraden*. Bedrijf.: *vleesch aan het spit braden*. Onzijd.: *gebraden worden: de appelen braden reeds — het vleesch heeft genoeg gebraden*. Van hier *brader*, *braderij*, *braad- appel*, *braadharing*, *braadoven*, *braadpan*, *braadspit*, *braadvet*, *braadworst*, enz.

Braden, hoogd. *braten*, bij OTFR. *braten*, angelf. *braedan*, zweed. *braeda*, komt met het gr. *πρᾶσειν*, (en volgens **TUINM.**, met *πρᾶσειν*, in *brand steken*) overeen. Waarschijnlijk is het een klanknabootend woord, afgeleid

leid van het geluid, welk iets, dat gebraden wordt, maakt.

BRAK, bijv. naamw. en bijw., *brakker, brakst.* Zoutachtig: *brak water — een brakke grond.* *Brak goed* is, bij **KIL.**, goed, dat door zeewater bedorven is.

BRAK, z. n., m., *des braks*, of *van den brak*; meerv. *brakken.* Zekere jagthond: *met den snuffelenden brak.*
VOND.

In het middeleeuwsch lat. *bracchus*, fr. *braque*, ital. *bracco.*

BRAKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik braakte, heb gebraakt.* Van *braak, brake*, en dit van *brak*, zijnde de onvolmaaktverleden tijd van *treken*. Hetzelfde als *breken*: *vasch, hennip braken.* Hiertoe behoort de spreekwijs: *waken en braken*, welk laatste bij **KIL.** zoo veel is als: door veelvuldigen arbeid de leden breken. *De schildwacht af gebracket.* VOND. Zoo ook *nachtbraken.* Zie dit woord. Van hier *braker, braking, braakster*, enz.

BRAKEN, onz. w., gelijkvl. *Ik braakte, heb gebraakt.* Overgeven: *de zieke heeft nog niet genoeg gebraakt.* *Piguurl.*, in den gemeenen spreektraant: *ik braak er van, ik heb er eenen afkeer van.* Van hier *braker, braking, braakster, braakdrank, braakmiddel, braakpoeder, braaksel, braakwijn*, enz.

BRALLEN, onz. w., gelijkvl. *Ik bralde, heb gebrald.* Hetzelfde als *pralen*, *pronken*: *om trotsch hiermee te brallen.* VOND. *Dat hij brallende aankomen zoude.* HOOFT. *Sy bralle met dien prys.* SIX v. CH.†

HUYDECOPER, die met dit woord niet veel opheeft, meent, dat het eerst uitgevonden is van iemand, die om een rijmwoord verlegen was. Doch, schoon het zekerlijk niet oud is, hebben echter onze beste en netste Schrijvers van hetzelfde gebruik gemaakt, ook buiten het rijm; en het schijnt, even als ons *pralen*, met het fran. *briller* gemeenschap te hebben.

BRAM, zie *bramzeil*.

BRAMZEIL, z. n., o., *des bramzeils*, of *van het bramzeil*; meerv. *bramzeilen.* In de scheepvaart. Het hoogste zeil op den fokkemast. *Bramzeilskoelte*, wanneer het zoo weinig waait, dat de schepen de bramzeilen kunnen voeren. Men gebruikt ook enkellijk *bram*, waarvan de spreekwijs: *bram op bram voeren*, d. i. uiterlijke vertooning maken, of, met andere spreekwijzen, grootsch in

zijn wapen zijn — het zeil in top halen. Van *bram* is ook *bramsteng* gevormd.

BRAND, z. n., m., *des brands*, of *van den brand*; meerv. *branden*. De toestand, waarin iets brandt, en gebrand wordt: *den brand eener zaak bevorderen*, — *iets in brand steken*, — *het huis, het schip, is in brand geraakt* — *iets uit den brand redden* — *in brand staan* — *eenen brand bluschen* — *er is gisteren brand geweest*. In eene ruimere beteekenis, al wat men brandt, om zich te verwarmen: *ik heb jaarlijks voor honderd guldens aan brand noodig* — *mijn brand*, voorraad van brandstof, *is op*. Van hier, in den gemeenen spreektrant, *een brandje*, zoo veel als men op eenmaal brandt, om zich te verwarmen, of iets te koken. Figuurlijk, voor hitte des ligchaams: *hij heeft eenen grooten brand bij zich*. Eene hevige drift, bijzonderlijk die der liefde, welke, in alle talen en tijden, een vuur, een brand genoemd wordt: *veellicht be treurt zij reeds den brand, dien zij gevoelde, toen enz.* Van hier *brandbrief*, waarin men met brand bedreigd wordt, ook figuurlijk, een brief, waarmede men iemand schielijk ontbiedt — *brandemmer*, *brandglas*, *brandhaak*, *brandhout*, *brandig*, *brandigheid*, *brandijzer*, *brandklok*, *brandkoren*, *brandkraal*, *brandladder*, *brandleer*, *brandmeester*, *brandmerk*, *brandmiddel*, *brandoven*, *brandpleister*, *brandpunt*, *brandschatten*, *brandschatting*, *brandschip*, *brander*, *brandspiegel*, *brandspuit*, *brandsteen*, *brandstichter*, *brandstichting*, *brandstof*, *brandstok*, *brandteeken*, *brandverw*, *brandwacht*, *brandzalf*, enz.

BRANDBAAR, bijv. naamw. en bijw., *brandbarer*, *brandbaarst*. Dat branden, of gebrand worden kan. Van hier ook *brandbaarheid*. Zie *baar*.

BRANDEN, onz. en bedr. w., gelijkvl. *Ik brandde, heb gebrand*.

Onzijd., van het vuur, door middel eener vlam, licht geven en hitte veroorzaken. Eigenlijk: *het vuur brandt, de kaars wil niet branden*. Steenen branden niet, *nat hout brandt niet ligt* — *de gansche stad brandde*, stond in brand. In opzigt tot de daardoor veroorzaakte hitte en smertlijke gewaarwording: *kokend water brandt geweldig*. Figuurlijk: *eene brandende roode kleur*, *brandende oogen*, welken schijnen te branden. *In zijne oogen brandden ongeduld en liefde*. Ten aanzien van zekere gewaarwording, eenigzins overeenkomende met die, welke door het branden

den

den veroorzaakt wordt. Zoo zegt men van zeker kruid, dat het brandt, waarvan *brandnetel*. *Een brandende dorst*. *De peper brandt op de tong*. Ook wordt iets, welk eene groote hitte van zich geeft, gezegd te branden: *brandend zand* — *de grond brandde onder mijne voeten* — *de zon brandt heden geweldig sterk*. Bijzonderlijk, in eenen zedenlijken zin, voor: eene hevige drift gewaarworden, met het voorzetfel *van: van liefde, van verlangen, van ongeduld, van begeerte, van toorn* enz. *branden*. Zoo ook: *eene brandende liefde, een brandende ijver, een brandend verlangen* enz.

Bedrijv., door middel van het branden, beschadigen: *de zon brandt mij op het hoofd* — *het zand brandde mijne schoenen*. Ook van de inwendige gewaarwordingen: *het geheim brandde mij op het hart*, om het ongeduld aanteuiden, welk men gewaarwordt, wanneer men gaarn een geheim zoude openbaren. — Door het vuur laten vergaan, inzonderheid, om zich licht en warmte te verschaffen: *hout en turf, steenkolen branden, olie, waslicht branden*. — Door middel van het vuur, voordbrengen: *hout tot asch, turf tot kolen, schelpen tot kalk branden, ook enkellijk, kolen, kalk* enz. *branden*. *Gebrandde wateren*. — Door het vuur toeberceiden: *koffij branden, gebrandde aluin*. — Met een gloeiend ijzer teekenen: *paarden branden, het vaatzwerk branden*.

Ook wordt het als wederkeerig gebezigd: *zich branden* — *zich aan vuur, met kokend water* enz. *branden*.

Branden, hoogd. *brennen*, bij OTTER. en NOTK. *brennan*, zweed. *brena*, deen. *brände*, ijsl. *brenne*, bij ULPHIL. *brinnen*, ital. *brucchiare* en *brugiare*, fr. *brûler*. Het lat. *pruna* en het gr. *πρῦν* behooren, waarschijnlijk, ook hiertoe. Het is, ongetwijfeld, uit het nog oudere *barnen* (*bernen*), ontstaan, met verplaatsing der *r*, en bijvoeging eener *d*, welk *barnen* reeds in het hebr. *בָּרַן*, *branden, ontsteken*, voorhanden is. ADEL. beschouwt het gr. *πῦρ*, *vuur*, als het stamwoord. En dat de Latijnen voor *urere*, aanvankelijk, *burere* moeten gezegd hebben, blijkt uit de zamenstellingen *amburere, comburere*.

BRANDER, z. n., m., *des branders, of van den brander*; meerv. *branders*. Van *branden*. Iemand, die het branden verrigt, als *koffijbrander* enz. Iemand, die jenever en andere gebrandde wateren stookt, draagt ook, gemeenlijk, den naam van *brander*, en de plaats, waar hij zulks

verrigt, wordt *branderij* genoemd. Een *brander* is, wijders, eers met brandstof gevuld schip, dat, aangestoken, naar de vijandlijke schepen heengestuurd wordt, om dezelven in brand te steken: *eenen brander aan boord krijgen*.

BRANDEWIJN, z. n., m., *des brandewijns*, of *van den brandewijn*; meerv. *brandewijnen*. Zekere sterke drank: *fransche brandewijn*. Zamenstellingen: *brandewijnbrander* — *stoker*, *brandewijnrinker*, *brandewijnflesch*, *brandewijn glas*, *brandewijnspacht*, *brandewijnsvat*, *brandewijnzuiper*, enz.

BRANDIG, bijv. n. en bijw., *brandiger*, *brandigst.*, Van hier *brandigheid*. Zie ig.

BRANDING, z. n., vr., *der*, of *van de branding*; meerv. *brandingen*. In de zeevaart. Het schuimen en bruisen der zee tegen het strand, of verborgene klippen: *in de branding vallen*.

Men heeft verscheidene afleidingen van dit woord opgegeven; de waarschijnlijkste is van *branden*, dewijl het schuimende zeewater, op zulke plaatsen, des nachts, schijnt te branden.

BRANDMERK, z. n., o., *des brandmerks*, of *van het brandmerk*; meerv. *brandmerken*. Van *brand* en *merk*. Een door branden veroorzaakt merk, of teeken; inzonderheid, een merk, of wapen, welk, met een gloeiend ijzer, op het ligchaam van misdadigen, ter straf, gebrand wordt. Figuurlijk, schande, schandvlek: *zijn gedrag is een brandmerk voor zijn gansche geslacht*.

BRANDMERKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik brandmerkte*, *heb gebrandmerkt*. Een brandmerk geven: *hij is gegeesfeld en gebrandmerkt*. Figuurlijk: *een gelrandmerkt geweten*, dat zich aan grove overtredingen schuldig kent. Schandvlekken: *hij heeft zich zelven, voor altoos, gebrandmerkt*. In den gemeenen spreektrant: *ik zal u brandmerken*, ten toon stellen, aan uwe slechte zijde kenbaar maken.

BRANDNETEL (*barnnetel*), z. n., vr., *der*, of *van de brandnetel*; meerv. *brandnetels*. Van *brand* en *netel*.

BRANDOFFER, z. n., o., *des brandoffers*, of *van het brandoffer*; meerv. *brandoffers*. Van *brand* en *offer*. Een offer, welk, naar de kerkgebruiken der voormalige Joden, geheel verbrand moest worden. Van hier *brandoffer*.

feraltaar. *Prantopher* en *brantopfer* komen bij NOTK. voor.

BRANDSCHOON, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Zoo schoon, als ware het door uitbranden gelouterd.

BRAS, z. n., m., *van den bras*; meerv. *brasfen*. Scheepswoord. Het touw, waarmede men de raa en het zeil omhaalt. En, dewijl men daardoor de zeilen, naar welgevallen, bedwingen kan, zoo acht WINSCHOOT. hiervan de spreekwijs afkomstig: *ik heb er den bras van*, d. i. ik geef er niet om, hoe het ook ga. Van hier *brasfen*, voor: de zeilen aanhalen.

Dit woord komt bij KIL. voor, in de beteekenis van *mengsel*, waarvan de spreekwijs: *al den bras — ik gaf het al den bras*, den geheelen hoop, het geheele mengsel. Wijders, bij overdragt, voor eenen slem, een gastmaal, waar men alles onder elkander gemengd eet en drinkt. *Zie brasfen*.

BRASEM, z. n., m., *des brasems*, of *van den brasem*; meerv. *brasems*. Zekere visch.

TUINM. meent, dat *brasem* gesteld wordt voor *braadsem*, van *braden*, omdat die visch gebraden best smaakt.

ADEL. acht den naam *brasem*, hoogd. *Brasfen*, van de breedte van dezen visch ontleend, dewijl *bradsum* in het angelf. ook *reed* beteekent.

BRASPENNING, z. n., m., *des braspennings*, of *van den braspenning*; meerv. *braspenningen*. Van *bras* en *penning*. Eene zekere, oul. in gebruik geweest zijnde, munt, ter waarde van tien duiten, waarvoor men konde brasfen, of maaltijd houden. Nog dragen tien duiten, in sommige oorden van ons Vaderland, den naam van *braspenning*. *Oude braspenningen* gebruikt OUD., in de spreekwijs: *ouwe braspenningen zweeten*.

BRASSEN, onz. w., gelijkvl. *Ik braste, heb gebrast*. Eigenlijk, mengen; doch in deze beteekenis is het verouderd. Thands is het gebruikelijk voor slemmen, veel eten en drinken, dewijl gulzige menschen alles onder elkander mengen: *maer, arine geldzak, zeg, waertoe zoo schraael ge-rast?* J. D. DECK. Van hier *brasfer*, *brasferij*. In de sloopvaart wordt het voor de zeilen aanhalen gebezigd. *Zie bras*.

BREED, bijv. n. en bijw., *breeder, breedst*. Het tegenovergestelde van *final*: *breed laken*. Breed van schouder

ren zijn. *Dit doek is twee ellen breed. Het is zoo breed als het lang is*, ook als een spreekw., voor: het eene is zoo als het andere, het komt op hetzelfde uit. *Figuurlijk, omstandig, uitvoerig: een breed verslag van iets geven — iets in het breede verhalen. Breed opgeven, roemen, pogchen. Groot: de breede Raad was vergaderd. Voorspoedig: het gaat met den zieken niet breed. Het is zoo breed bij hem niet, als men denkt — hij heeft het niet breed. Die het breed heeft laat het breed hangen*, die veel bezit kan veel uitgeven, in den gemeenen spreektrant. *Veel, overal: men spreekt er wijd en breed van. Zamenstellingen zijn: breedachtig, eenigzins breed, breedbaard, (in den gemeenen spreektrant) een pogcher, fnoever, breedhoog, een schip met eenen breeden boeg, breedborstig, breed van borst, breedpraak, wijdloopigheid, breedsprakig, wijdloopig, breedvoetig, die breede voeten heeft. Breedweidend en breedweidendheid, voor uitvoerig en uitvoerigheid, komen bij OUD. voor.*

Hoogd. *breit*, bij OTFR. *breit*, angelf. *brad*, bij ULPHIL. *braid*, eng. *broad*, zweed *bred*, ijsl. *breidur*, deen. *breed*.

BREEDTE, z. n., vr., *der*, of *van de breedte*; meerv. *breedten*. *De breedte van iets meten. Dit huis heeft weinig breedte. Iets in de breedte nemen. Ik heb maar twee breedten van die stof noodig. Het moet uit de lengte, of uit de breedte komen*, in den gemeenen spreektrant, voor: het moet op de eene of andere wijs gevonden worden.

PLANTYN heeft *breede*, *breyde*, KIL. *breedde*, *breydde*.

VOND. en anderen hebben *breede*. Thands is *breedte*, genoegzaam, algemeen in gebruik.

BREEKBAAR, bijv. n. en bijw., *breekbarer (breekbaarder)*, *breekbaarst*. Dat ligt breekt, of dat gebroken kan worden: *glas is breekbare waar. Van hier breekbaarheid. Zie haar.*

BREEKBEITEL, z. n., m., *des breekbeitels*, of *van den breekbeitel*; meerv. *breekbeitels*. Een beitel, waarmede men breekt. *Zie beitel.*

BREEKIJZER, z. n., o., *des breekijzers*, of *van het breekijzer*; meerv. *breekijzers*. Een ijzer, waarmede men breekt. *Zie ijzer.*

BREEKSPEL, z. n., m., *des breekspels*, of *van den breekspel*. Het meerv. is niet in gebruik. *Van breek, breken,*

en *spel*. In het daaglijksche leven gebruikelijk, voor iemand, die het genoeg van een gezelschap stoort.

BREEUWEN, (bij KIL. *brauwen*), bedr. w., gelijkvl. *Ik breeuwde, heb gebreeuwd*. Scheepsw., de reten van een schip met werk dicht maken. In den gemeenen spreektrant, zegt men: *iets breeuwen* — *ik zal dat wel breeuwen*, voor: ik zal dat wel verhelpen, verrigten. Van hier *breeuwer, breeuwamer*, enz.

BREIDEL, z. n., m., *des breidels*, of *van den breidel*; meerv. *breidels*. Bit, gebit, waarmede de paarden beflerd en beteugeld worden: *den paarden eenen breidel in den mond leggen*. Figuurlijk, datgeen, waardoor men bedwongen, of tegengehouden wordt: *dat was een breidel voor zijne ongebondenheid*. *Ontslagen van den breidel*. HOOFD. Van hier *breidelloos*, onbeteugeld.

BREIDELLEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik breidelde, heb gebreideld*. Van *breidel*. Een gebit in den mond leggen. Figuurlijk, bedwingen: *zijne hartstochten breidelen*. Van hier *breideling*.

BREIDEN, *breijen*, bedr. w., gelijkvl. *Ik breidde, heb gebreid*. Eigenlijk, *breeden*, breed maken, van *breed*, waarvan *uitbreiden, verbreiden*, enz.; doch buiten samenstelling is dit woord, in dezen zin, niet meer in gebruik. In de gewone, schoon overdragtige, beteekenis van strikken, vlechten, wil het algemeene gebruik *breijen* en niet *breiden*: *netten, kousen* enz. *breijen*. Samenstellingen zijn: *breijer, breijster, breigaren, breigeld, breihoutje, breikinderen, breiklos, breikoker, breiloos, breimeisje, breinaad, breinaald, breischool, breivrouw, breiwerk, breizak*, enz.

BREIJEN, zie *breiden*.

BREIN, z. n., o., *des breins*, of *van het brein*; het meerv. is niet in gebruik. De hersenen: *in 't brein gecast*. HOOFD. Figuurl., verstand, geleerdheid: *het wijze en geleerde brein*. VOND. Van een met verstand geschreven en geleerd werk zegt men: *daar zit brein in*. Samenstellingen zijn: *breinloos*, zonder brein, zonder verstand, *breinvlies*, enz. *Brein* (volgens de algemeene uitspraak) wordt ook in den zin van *pekel* gebezigd: *het is zoo zout als brein*. KIL. heeft, in dezen zin, *brijn*.

BREKEN, bedrijv. en onz. w., ongelijkvl. *Ik brak, heb en ben gebroken*.

Bedrijvend, aan stukken maken: *een glas breken* — *het ijs breken*, ook figuurlijk, voor: den aanvang eener moeilij-

lijke onderneming maken. — *Zijn been breken*, bij ongeluk, een gebroken been bekomen. *Iemand den hals breken*, in den gemeenen spreektrant, voor: hem, op eene gewelddadige wijs, om het leven brengen; overdrachtiglijk: *vele woorden den hals breken*, d. i. vernielen, en dus vruchtloos gebruiken. *Den hals breken*, door vallen. *Halsbrekende*, d. i., hoogstgevaarlijke, *onderneming*. *Dat breekt mij het hart*, figuurl., dat vervult mij met de levendigste smert. Met geweld afscheiden: *een slot van eene deur breken*. — Figuurlijk: *de lichtstralen worden gebroken*, wanneer zij door de lichamen, door welken zij gaan, van hunnen vorigen weg afgebragt worden — *de breking der stralen*, ook *straalbreking*, (*refractio*). *Iemand's hoofd breken*, deszelfs hardnekkigheid overwinnen — *eindelijk brak hij zijn hoofd*, liet hij zijne onwilligheid, of koppigheid, varen. *Iemand het hoofd breken*, lastig vallen, vermoeijen, *met iets — ik kan mijn hoofd daarmede niet breken*, ik kan mij daarmede niet ophouden, mij daarover niet bekommeren. — *De rots breekt*, stuit, vermindert, *de kracht van het water — dat breekt de hardigheid der verw in eene schilderij — koortsbrekende middelen*. Te niet doen, eindigen: *de vriendschap breken*, *zijn woord breken*, *het verbond breken*, opzettelijk tegen hetzelfde handelen; en hiertoe behoort ook de, in de taal der gemeenzame verkeerung gebruikelijke, spreekwijs: *met iemand breken*, de verbindtenis met hem opheffen. Los maken, los tarnen: *een kleed breken*, om er iets anders van te maken.

Onzijdig, van harde lichamen, wanneer derzelver deelen, plotsling en met zeker geruisch, afgescheiden worden. Eigenlijk: *het ijs breekt*, *het glas is gebroken*. Figuurlijk, onvermogen worden, om zijne schulden te betalen, in het gemeene leven gebruikelijk: *in Amsteldam is een der grootste huizen gebroken — dat kantoor moet, in korten tijd breken*. Zie *bankerot*. *Het hart breekt*, zegt men, bij het gevoel van smert, of medelijden: *mijn hart brak*, of *het hart brak mij*, toen ik haar zag. Door eene, met moeite en geweld gepaard gaande, wegruiming van lichaamlijke hindernissen, aan zekere plaats geraken: *de gevangenen zijn uit de gevangenis gebroken*. *Dezen nacht, brak een dief in dat huis*. *De vijand zocht in het leger te breken*. Zie ook *doorbreken*, *intreken*, *uitbreken*. Schoon in deze beteekenis een waar bedrijf ligt opgesloten, zoo wordt *breken* hier echter als onzijdig gebruikt. — Lichten,

ten, schijnen, met glans te voorschijn komen, van het oude *brechen*: *het licht breekt door den nevel, de zon breekt door de wolken*. Zie *aanbreken*. Zijnen glans verliezen, duister worden, en dus het tegengestelde der vorige beteekenis, doch alleenlijk van de oogen: *zijne oogen breken reeds*, zegt men van eenen stervenden. *Hij ligt met gebrokene oogen*. Van hier ook *breker, breeksfer, breking*. *Breekbeen, brekebeen*, is, in het gewone leven, een sukkelaar, iemand, die zijn werk niet verstaat.

Breken, hoogd. *bréchen*, bij ULPHIL. *brikan*, bij KERO *prichan*, bij OTFR. *brechen*, bij NOTK. *prechen*, deen. *brákke*, angelf. *brecan*, eng. *to break*, oud lat. *frago*, naderhand *frango, fregi, fractum*. ADELUNG houdt *rak*, welk het geluid uitdrukt, dat sommige dingen bij het breken maken, voor den eigenlijken stam dezes woords. *Rak* beteekent, in het zweed., *het breken van het ijs*. *Hraca* is, in het angelf., *de hoest* — *hrak*, in het ijsl., *het speeksel*, welke woorden overeenkomst schijnen te hebben met ons *ragchel, rogchel, ragchelen, rogchelen*. In het gr. is *πρωω ik breek*. *Braka* beteekent nog, in het zweed., *kraken, κραξω*, in het gr., *brekende kraken*, of *door breken geluid maken*, en פרק, in het hebr., *afbreken, afscheiden*. Oul.; werd *breken* ook voor ontbreken gebezigd: *ons en breekt ne gheen dinc*. BYB. 1477.

BRENGEN, bedr. w., onregelm. *Ik bragt, heb gebragt*. In de uitgestrekte, en, vermoedlijk, eigenlijkste beteekenis, de plaats eener zaak veranderen, dezelve van de eene plaats af- en naar de andere heenvoeren. Eigenlijk: *zijn geld in zekerheid brengen* — *hij heeft een groot vermogen uit Amerika gebragt*. Figuurlijk, met bijwoorden: *ik konde het daarheen niet brengen, dat hij in den voorslag bewilligde*. *Hoe ver hebt gij de zaak gebragt, hoe ver zijt gij daarin gevorderd? Hij heeft het zeer ver gebragt*, heeft een groot vermogen verworven, is in groot aanzien geraakt. *De verstrooide troepen weder tezamen brengen*. Met voorzetsels: *zijne waren aan den man brengen*, verkoopen. *Iets aan den dag, aan het licht brengen*, ontdekken. *Iets op de baan brengen*, maken, dat daarvan gesproken, of daarover gehandeld worde. *Iemand iets uit het hoofd brengen*, maken, dat hij er van afzie, het late varen. *Iets in rekening brengen*, op de rekening stellen. *Iemand in gevaar* — *zich zelve in het verdriet brengen*, maken, dat iemand in gevaar kome, zich zelve

ver-

verdriet veroorzaken. *Armoede en verachting over iemand brengen*, ook *iemand tot armoede, verachting, wanhoop* enz. *brengen*, hem in armoede enz. storten. *Iemand om het leven brengen*, vermoorden. *Iemand op den troon brengen*, maken, dat hij op den troon kome, en overdragt., iemand tot magt en aanzien verheffen. *Een lijk onder de aarde brengen*, begraven, overdragt., *iemand onder de aarde brengen*, deszelfs dood veroorzaken. *Iets te voorschijn brengen*, laten zien. *Iets tot stand brengen*, voltooijen.

In eene bepaaldere beteekenis, dragen, om het eenen anderen overteleveren. Eigenlijk: *breng mij eene kaars — breng dezen brief aan mijnen vriend. Iets ter markt brengen*, ook overdragt., iets voordragen. *Antwoord op iets brengen*. Figuurlijk, melden, vermelden: *eene blijde tijding brengen*. Voordbrengen: *een kind ter wereld brengen*. Aan, of bij zich hebben: *het kind heeft deeze vlak met zich op de wereld gebragt — wij hebben, bij onze komst in de wereld, niets medegebragt*. Toedienen, aanbieden: *iemand een glas wijn* enz. *brengen*, ook enkellijk: *het iemand brengen*. Vorderen, noodzaaklijk maken: *de omstandigheden bragten het zoo mede*.

Voeren, leiden, geleiden, van personen. Eigenlijk: *eenen dief in de gevangenis brengen. Iemand naar huis, te bed*, enz. *brengen*. Figuurlijk, tot iets bewegen: *mijne aanspraak bragt hem tot schreijen. Zorg toch, dat gij hem daartoe brengt. Men zal hem dra tot bekendnis brengen. Iemand tot gehoorzaamheid, tot berouw*, enz. *brengen*. Van hier *brenger, brengster, bringing*.

Dit woord is reeds bij ULPHIL. *briggan*, bij KERO *pringan*, bij OTTFR. *bringan*, bij WILLERAM. *brington*, in het deen. *bringe*, zweed. *bringa*, angeif. *bringan*, eng. *to bring*. HELWIG en WACHTER zijn, bijna, de eenigsten, die het gewaagd hebben, om aan de afstamming dezes woords te denken; dan, ongelukkiglijk zijn zij op het gr. *παρεχειν* gevallen. IHRE houdt het voor vermetelheid, om den oorsprong van zulk een oud woord opte zoeken. ADELUNG echter laat zich daardoor niet afschrikken, en beschouwt het hoogd. *bringen* als zamengesteld van het voorz. *be* en *ringen*.

BRES, z. n., vr., *der*, of *van de bres*; meerv. *bresfen*. Een van het fr. *breche* ontleend woord, om eene opening in den muur eener stad, of in een vestingwerk, uittedrukken:

ken: *bres schieten*. Die, na de bres, gemaakt in Plutoos poort. VOND. De vijand rukte door de bres in de stad. Zich in de bres stellen, zich in de door den vijand gemaakte opening plaatfen, en hem daar bevechten; en bij overdragt: *zich voor iemand in de bres stellen*, zich ter bescherming, of verdediging van iemand stellen.

BREUK, z. n., vr., der, of van de breuk; meerv. *breuken*. Van *breken*.

Het breken van eenig ding, zoo wel in de onzijdige als bedrijvende beteekenis van het werkwoord. Eigenlijk: *de breuk van een been*, beenbreuk. Figuurlijk: *de breuk des vredes*, vredebreuk. Het moet noodzaaklijk tot eene breuk komen, de vriendschap moet noodzaaklijk gebroken worden. *Eene breuk*, in de rekenkonst.

De door het breken veroorzaakte opening, of beschadiging: *deze schotel heeft twee breuken*. *De breuk in eenen dijk*, dijkbreuk. *Eene breuk hebben*, van menschen, zeker gebrek aan het onderlijf. *Eene breuk snijden*, ook iemand van eene breuk snijden, genezen.

Zamenstellingen zijn: *breukband*, *breukmeester*, *breuksnijder*, enz. Voor *breuk* zeide MEL. ST. *breke*, KIL. *broke*.

BRIDSEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik bridste*, heb *gebridst*. Van het oude *bridse*, d. i. broek, ook het achterste. Scheepsw., anders laarzen, zijnde zekere straf, die aan de matrozen geoefend wordt: *eenen matroos bridfen*.

BRIEF, z. n., m., *des briefs*, of *van den brief*; meerv. *brieven*. Eene schriftelijke oorkonde: *ik heb de brieven van het huis ontvangen*, thands meest gebruikbaar in de zamenstellingen: *afzaatsbrief*, *koopbrief*, enz. Eene schriftelijke voordragt aan eenen afwezenden: *eenen brief schrijven*, iemand eenen brief zenden. *Eenen brief ontvangen*, verzegelen, insluiten enz. Een toegevouwen stuk papier: *een brief naalden*, spelden. Het verkleinw. is *briefje*. Zamenstellingen zijn: *briefdrager*, *briefsloon*, *briefschrijver*, *briefstijl*, *briefwisseling*, *brievenbesteller*, (*brievenbestelder*), *brievenbestelster*, *brievenboek*, *brievengeld*, *brieventas*, enz. Van dit brief is het werkw. *brieven gevormd*, bij KIL. *literis significare*, door middel van eenen brief doen weten; waarvan *overbrieven*, in den gemeenen spreekant, nog in gebruik is.

Brief, hoogd. *Brief*, bij OTTER. *bríaf*, deen. *Brev*, zweed. *bref*, ijsl. *brief*, eng. *brief*, fr. *bref*, ital. *breve*,
is

is van het lat. *breve, brevis*, en beteekent, eigenlijk, eest kort geschrift.

BRIESCHEN, onz. w., gelijkvl. *Ik brieschte, heb gebriescht*. Van de paarden: *een brieschend paard*.

Dikwerf schrijft men *het brieschen* ook aan de leeuwen toe; doch eigenaardigst worden dezen gezegd te *brullen*.

BRIJ, z. n., m., *des brijs*, of *van den brij*; meerv. *brijen*, wanneer van verschillende soorten gesproken wordt. Een dik gekookte pap: *brij koken*. *En maecte te haren behoef enen brij*. BYB. 1477. Zamenstellingen zijn: *brijtaard, brijlepel, brijpot, brijshotel* enz.

TEN KATE brengt dit woord, zijnde in het angelf. *briw, brüg*, tot *brijzen, brijzelen*.

BRIJN, zie *brein*.

BRIJZELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik brijzelde, heb gebrijzeld*. Het voordd. werkw. van het verouderde *brijzen*, klein maken, morzelen: *het is het volk des Heeren, dat zo gebrijzelt en verdrukt wordt*. VOLLENH. *Dat hij hem met schand sal brijfelen tot gruijs*. F. v. DORP. Het zamengestelde *verbrijzelen* is meest in gebruik. Van hier *brijzeling*.

Brijzel is bij KIL. *mica*, eene kruimel, nog overig in de spreekwijs: *gij zult er geen brijzel, (brijzeltje) van hebben*. Thands zegt men, doorgaands, *briezel, briezeltje*.

BRIL, z. n., m., *des brils*, of *van den bril*; meerv. *brillen*. Eigenlijk, een hulpmiddel voor het gezigt, welk uit twee, door middel van eenen beugel vereenigde, geslepen glazen bestaat, en op den neus gezet wordt: *eenen bril gebruiken, met eenen bril lezen, schrijven*, enz. In den gemeenen spreektrant, zegt men: *iemand eenen bril op den neus zetten*, — *iemand brillen verkoopen*, hem misleiden, deszelfs oogmerk vrijdelen. *God en wort niet bedrogen, al verkoopty uwen oversten brillen*. CLARE SP. — Figuurlijk, *de bril van een heimlijk gemak*, de opening in deszelfs zitting, en de geheele plank, waarin deze opening gemaakt is. Zamenstellingen zijn: *brilglas, brillenhuis, brillenhuisje, brillenkramer, brillenmaker, brillenman*, enz.

Bril, hoogd. *Brille*, deen. *Brille*, zweed. *briller*, als een meervoud, in het middeleeuwsch lat. *berillus*. De gewoonlijkste meening is, dat dit woord van *keril*, lat. *beryllus* afstamt, in de ruimere beteekenis van *kristal*, of *aan-kristal gelijk glas*. TUINMANS gissing, dat *bril* eene verkorting van *breidel* zoude wezen, en IHRE'S af-

afleiding van het ital. *briglia*, een toom, omdat de bril als een neusbredid, of neustoom, kan beschouwd worden, zijn meer aardig, dan gegrond.

BRILLEN, onz. w., gelijkvl. *Ik brilde, heb gebrild.*

Van *bril*. Eenen bril gebruiken, door eenen bril zien: *brilt gij reeds? Mijn vader begint al te brillen.* In den gemeenen spreektraant, wordt dit woord ook als bedrijvend gebezigd: *ijemand brillen*, plagen, kwellen, deszelfs oogmerk verijdelen.

BRODDELAAR (*broddeler*), z. n., m., *des broddelaars*, of *van den broddelaar*; meerv. *broddelaars*. Van *broddelen*. Iemand, die slecht werkt, een knoeijer. Het vrouwelijke woord is *broddelaarster*. Van hier ook *broddelarij*.

BRODDELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik broddelde, heb gebroddeld.* Het voorddur. w. van het reeds eenigzins verouderde *brodden*, nog overig in *verbrodden*. Knoeijen: *gij hebt uw werk weer gebroddeld*, bedorven. Van hier *broddelwerk*.

KIL heeft *brodde*, in den zin van vuil, leelijk; zoo ook **MEYER**; en **HOOFD** *brod, brodde*, zelfstandig: *de brod, in den handel brengen — dit braght de brodd' in den toeleg.* Waarschijnlijk heeft ons *brodden, broddelen*, eene nauwe betrekking op deze woorden.

BROED, z. n., o., *des broeds*, of *van het broed*; het meerv. is niet in gebruik. De Jongen, die, inzonderheid door eenen vogel, of eenig ander gevederd dier, uitgebroeid en opgekweekt worden: *een broedhoenderen — daer die aren (arend) op sat met sinen broede.* **FAB. v. ESOP.** Anders *broedsel*.

BROEDEI, z. n., o., *van het broedei*; meerv. *broedeijeren*. Van *broed, broeden* en *ei*. Een ei, dat uitgebroeid wordt, — ook een ei, dat vuil gebroeid is.

BROEDEN, *broeijen*, bedr. w., gelijkvl. *Ik broedde, heb gebroed.* *Broeijen* is meest in gebruik. Zie dat woord.

BROEDER, z. n., m., *des broeders*, of *van den broeder*; meerv. *broeders*. Eigenlijk, een persoon van het manlijke geslacht, die met eenen anderen persoon dezelfde ouders heeft: *hij is mijn broeder.* Een eigen broeder, een heele of volle broeder, in tegenoverstelling van eenen halven broeder. *Broeders kinderen.* In eene ruimere beteekenis, een bloedvriend, waarom zwagers elkander, in het gemeene leven, *broeders* plegen te noemen. Zoo ook worden alle menschen, in zoo ver zij uit eenen stamvader voortgekomen zijn, *broeders* genoemd: *gij en sulst uwen broeder*, naas-

ten, *in uw herte niet haten*. BYBELV. — Figuurlijk, noemen zulke personen, die eenerlei aard, beroep, geloof en godsdienst hebben, in eenerlei gezelschap en verbindnis leven, elkander *broeders*. Van hier *ambtsbroeder*, *geloofsbroeder*, *gildebroeder* enz. Ook de Hernhutters dragen, onder elkander, den naam van *broeders*, en de vrouwlijke Leden hunner kerk dien van zusters. In de gemeenzame verkeering wordt *broeder* doorgaands verkort tot *broer*. Het verkleinw. is *broedertje*, doch wordt genoegzaam altoos verkort tot *broertje*. Ook draagt, in de gemeenzame verkeering, een dikke koek van meel, den naam van *broeder*, waarvan het verkleinw. altoos *broedertje*, nooit *broertje* is: *broedertjes bakken*, *broedertjeskraam*, *broedertjesmeid*, *broedertjespan*, *broedertjesvrouw*, enz. Zamentellingen: *broederhaat*, *broederliefde*, *broederlijk*, *broederlijkheid*, *broederloos*, *broedermoord*, *broedermoorder*, *broederpligt*, *broedertwist*, enz.

Hoogd. *Bruder*, bij KERO *pruader*, OTTFR. *bruader*, WILLER. *bruoder*, ÆLPHIL. *brothr*, iysl. *brodur*, deen. en zweed. *Broder*, engelf. en eng. *brother*, gr. *Φρατρ*, lat. *frater*, pers. *lerader*. TEN KATE leidt het, in navolging van SKINNER, van *broeden* af, als van dezelfde ouders *gebroad*, d. i. opgekweekt.

BROEDERGEMEENTE, z. n., vr., *der*, of *van de broedergemeente*; meerv. *broedergemeenten*. Bij de Hernhutters, eene gemeente van Leden, hunne gezindheid toegedaan, die hunne kerk eene *broederkerk* noemen.

BROEDERSCHAP, z. n., vr., *der*, of *van de broederschap*; meerv. *broederschappen*. In de figuurlijke beteekenis van het woord *broeder*, broederlijke vereeniging: *de broederschap der Remonstranten* — *iemand de hand van broederschap geven*. Zie *schap*.

BROEDSCH, zie *broeisch*.

BROEIJEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik broeide*, *heb gebroeid*. Hetzelfde als *broeden*, verwarmen, opkweeken. Eigenlijk, van alle eijeren leggende dieren, inzonderheid van de vogelen, die de eijeren met hun lijf bedekken en verwarmen. Bedrijv.: *de vogel broeit*, *het hoen zit te broeijen*. Oul., werd dit woord ook ten aanzien van de paarden gebezigd: *paarden broeijen*, thands fokken. Van hier *broeigans*, *broeihen*, *broeitijd* enz. — Figuurlijk, wordt *broeijen* ook gebezigd voor: iets in heet water zetten, om te laten uittrekken: *linnen broeijen*, waarvan *uitbroeijen*. Wijders voor iets kwaads ver-

oorzaken: uit die zaak kunnen nog vele onheilen gebroeid worden. Onzijd., heet worden: de lucht broeit — het hooi heeft reeds lang gebroeid. VONDEL gebruikt dit woord, ten aanzien van eenen gierigaard, die zijne schatten bewaakt: een vreck begraaft den schat, zit en broeit op zijn begraven gelt. Van hier broeiing.

BROEINEST, z. n., o., van het broeiness; meerv. broeinessen. Van broei, broeijen, en nest. Het nest, waarin een eijeren leggend dier zit te broeijen: de zwaluw't broeiness welve. VOND. Overdragtigl., doch meest altoos in eenen kwaden zin: in den poel van eigenbaat; 't broeiness van bedurven zeden. HOOGVL. Maar toen uw jongste zoon; dat broeiness van gebreken. F. DE HAES.

BROEISCH, bijv. naamw. en bijw., broeischer, zeer broeisch. Genegen om te broeijen: eene broeische hen. Van hier broeischheid.

BROEISEL, z. n., o., des broeisels, of van het broeisel; meerv. broeisels. Hetzelfde als broed: een broeisel van jonge kiekens.

BROEK, z. n., vř., der, of van de broek; meerv. broeken. Een bekend kleet: de jongen is reeds in de broek. Een kind in de broek steken, eene broek aandoen: Oul. werd door broek het manlijke, en door bouwen het vrouwlijke geslacht aangeduid (zie bouwen); en van hier de spreekwijs: de broek aanhebben; meester zijn: zijne vrouw heeft de broek aan. Bij de veehoeders wordt het onderlijf van het hoornvee de broek genoemd; en men zegt: die koe heeft eene schoone broek; wanneer men wil te kennen geven, dat de koe wel in het vleesch zit en vet is. Zamenstellingen zijn: broekband, broekgesp, broeklint, broekman, in de gemeenzame verkeering, voor eenen jongen, die niet lang in de broek geweest is, broekzak, enz.

Hoogd. Bruch, bij KERO pruac, eng. breeches, zweed. brack, deen. Brog, angelf. bracc, fr. bragues, ital. braghe. Bij de Grieken was βραχος een schaantedekfel, en reeds ten tijde van Hesychius droegen de Galliers βραχος en βραχισ; schoon, in andere gevallen, de braccæ der Galliers niet zoo zeer broeken, als wel eene soort van korte opperkleederen waren. TEN KATE en TUINMAN leiden ons broek van breken af, dewijl de pijpen gescheiden en als vaneen gebroken zijn. VOND. gebruikt het woord broek manlijk, doch HOOFT, DE DECKER en anderen vrouwlijk.

BROEK, z. n., o., des broeks, of van het broek; meerv. broeks

broeken. Poelachtig land, moerasfige grond, anders *broekland* genoemd.

Dit woord, zijnde in het hoogd. *Bruch*, eng. *broke*, wordt, gemeenlijk van *breken* afgeleid, als eenen lagen, gebrokenen grond aanduidende.

BROEKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik broekte, heb gebroekt.* Van *broek*. In zijne broek steken: *ik zal dat geld maar broeken*, in den gemeenen spreektrant.

BROK, z. n., m., *des broks*, of *van den brok*; meerv. *brokken*. Het verkleinw. *brokje, broksken*. Een klein afgebroken stuk: *aen eenen voorgeworpen brok*. VOND. *De overgeblevene brokken opzamelen*; waardoor dikwerf de overblijffels van het brood, en zelfs van alle spijzen, verstaan worden. *Daar viel een brok van den muur*. Figuurlijk, voor een weinig: *bij stukken en brokken*, bij beetjes. *Een stuk en een brok van iets weten*. *Hij kreeg er mede eenen brok van*. Voor eenen persoon, met verachting, in de gemeenzame verkeerung: *hij is een zure brok — het is een brokje!* Van hier *brokkelig*. Zie ig.

Dit *lrok*, hoogd. *Brocken*, is van het werkw. *breken* afkomstig, en wel van deszelfs verled. deelw. *gebrouken*.

BROKKELEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik brokkelde, heb gebrokkeld*. Van *brokken*. Bedrijv., in kleine stukken breken, *brood brokkelen*. Onzijd., met zulke kleine stukken uitvallen: *dat brood brokkelt*. Van hier *brokkelig*, oul. *brokkel, lrokel*, dat ligt brokkelt, broosch, *brokkeligheid, brokkeling*.

BROKKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik brokte, heb gebrokt.* Van *lrok*. In kleine stukken, of brokken, breken: *brood brokken — brood in de melk brokken*. In den gemeenen spreektrant, zegt men: *iets hebben, om in de melk te brokken*, d. i. geld en goed bezitten: *zij heeft niet om in de melk te brokken*, is arm en kaal.

BROMMEN, onz. w., gelijkvl. *Ik bromde, heb gebromd*. Een grof en dof geluid maken: *hoe geborstelde zwijnen en beeven in het hock knorren en brommen*. VOND. *De klok bromt*. Ook wordt *brommen* voor snoeven, groetspreken, gebezigd: *op iets brommen — hij bromt op zijn geslacht*. *Laat vrij Itaälje op zijn verheven marmer brommen*. J. DE MART. Van hier *brommer*.

BRON, (door letterverzetting, van *born*, zie *lorn*.) z. n., vr., *der*, of *van de bron*; meerv. *bronnen*. Eene wel, of opwelling van water, waarom het zamengestelde *bronzwel*, als eene overtaligheid kan beschouwd worden, de-

wijl

wijl beiden hetzelfde beteekenen. Ook plagt *bron* voor het water zelf gebezigd te worden, even als *born*: *gegegen zijnen dorst met versche bron te blusfchen*. VOND. Figuurl., de oorsprong, het beginfel: *de bron onzer smert*. Hulpmiddel: *ik heb nog andere bronnen om uit te putten*. Zamenftellingen zijn: *bronader, bronfeest, brongast, brongod, brongraver, bronhuis, bronmeester, bronwater*, enz.

Hoogd. *Brunnen*, bij ULPHIL. *brunna*, bij OTFR., NOTK. en WILLERAM. *brunno, prunno*, angelf. *brunna*, zweed. *brunn* en *brund*, deen. *Brond*. HUYDECOPER brengt het tot het oude *boren*, zie *born*. Het gr. *βρῦσις*, *opwellen*, heeft, waarschijnlijk, met ons *bron* geene toe-
vallige overeenkomst.

BRONST, z. n.; vr., *der*, of *van de bronst*; het meerv. is niet in gebruik. Heete drift naar vleeschlijke vermenging, tochtigheid, van de dieren. *In de bronst zijn*, bij HALMA, die hiervoor ook *bronsfen*, als een onz. w., heeft. Van hier *bronslig*, ook *brunslig*, tochtig, *bronsfigheid, bronsttijd*.

Bronst, bronslig, is, volgens TEN KATE, van *bernen, larnen, branden*.

BROOD, z. n.; onz., *des broods*, of *van het brood*; meerv. *brooden*. Verkleinw: *broodje*. *Wit brood, droog brood, nieuw akken, oud akken brood, roggen rood, brood bakken*. *Water en brood*, de spijs tot straf van sommige misdadigen, in de gevangenis, *op water en brood zitten, iemand op water en brood zetten*. Figuurlijk, andere eetbare dingen, die de gedaante van een brood hebben: *suikerbrood*, enz.. Voedfel en onderhoud: *hij wint zijn brood zuur — zijn brood zoeken, bedelen — iemand aan een stuk brood helpen*. Men sluit geen brood voor vrienden, spreekw., voor vrienden is alles ten beste. Zoo ook: *hij eet mijn brood*, vindt zijn onderhoud bij mij — *zijn eigen brood eten*, zijn eigen meester zijn — *iemand het brood uit den mond stelen*, hem zekere voordeelen onttrekken. Het verkleinw. is *broodje*. *Zoete broodjes bakken*, spreekw.; dit wordt gezegd, wanneer iemand zich eerst, over het een of ander, sterk uitlaat, en naderhand zich gedwee en inschiklijk toont: *hij begint zoete broodjes te bakken*. Zamenftellingen zijn: *broodbakker, broodbakkerij, broodbord, brooddeeg, brooddief, broodkamer, broodkas, broodkist, broodkorf, broodloos, broodmand, broodmes, broodschrijver*, met

verachting, die om brood, d. i. om zijn onderhoud te vinden, ſchrijft, *broodſpinde*, *broodwagen*, *broodwater*, *broodwinner*, *broodwinning*, *koſtwinning*, *broodwinſter*, *broodzak*, enz. VOND. gebruikt dit *broodzak*, in eenen figuurlijken zin, voor het ligchaam: *kunſten, die den broodzak vullen*.

Hoogd. *Brot*, deen. *Brod*, zweed. *bröd*, ijſl. *braud*, angell. *bread*, eng. *bread*, bij KERO *prot*, OTTFR. *brot*. Men heeft vele verſchillende afleidingen van het woord *brood* opgegeven. Dan, daar *brood*, als het edelſte aller ſpijzen, mag beſchouwd worden, zoo is de overeenkomst van hetzelfde met het hebr. *לֶחֶם* en *לֶחֶם*, *ſpijs*, en het gr. *βρωω*, *ik eet*, *βρωω*, *ſpijs*, en *βρωω*, *hetgeen gegeten kan worden*, zeer aanmerklijk.

BROODDRONKEN, bijv. naamw. en bijw., *brooddronker*, *brooddronkenſt*. Van *brood* en *dronken*. Door overvloed weelderig: *een brooddronken menſch*. *Hij is al te brooddronken*. Van hier *brooddronkenheid*.

Het woord *dronken*, bij *brood* gevoegd, heeft de beteekenis van *zad*. En *brooddronken* is derhalve, eigenlijk, zoo veel als *zad van brood*, en bij overdr., weelderig, darterl.

BROOS, z. n., vr., *der*, of *van de broos*; meerv. *brozen*. Een hoog opgeſchoeide laars, waarmede de Ouden ten toonele traden, tooneellaars: *en bint de purpre broos*. VOND. Het verkleinw. is *broosje*.

BROOSCH, (ook *broos*, *broozer*, *zeer broos*) bijv. n. en bijw., *brooſcher*, *zeer broosch*. Dat ligt breekt: *het glas is broosch*. Figuurl., verganglijk: *des menſchen leven is broosch*. Van hier *brooschheid*.

Waarschijnlijk behoort dit woord tot het aloude *bruzzan*, angell. *brifan*, *breken*. *Theſ lichames bruzzi*, *des ligchaams brooschheid*.

BROUWEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik brouwde*, *heb gebrouwd*. Eigenlijk, mengen, vermengen, in het algemeen, doch thands, voornaamlijk, van het bier: *bier brouwen*. Ook *azijn brouwen*. Figuurlijk, veroorzaken, (iets kwaads) berokkenen: *iemand enig onheil brouwen*. *Bedeekte lagen brouwt*. J. DE DECK. Van hier *brouwer*, *brouwerij*, *brouwhuis*, *brouwing*, *brouwketel*, *brouwſel*, (oul. ook *brouwte*), *brouwſter*.

Ook wordt dit woord onzijdig genomen, in de beteekenis van *lisp* in het ſpreken, de letter *r* niet wel uitspreken, dewijl dit gebrek van uitspraak zich,

zich, inzonderheid, bij het woord *brouwen* laat hooren: zij *brouwt sterk*. De Rotterdammer maakt, in de uitspraak van *brouwen*, voor bier brouwen, en *brouwen*, gebreklijk spreken, onderscheid, daar hij de *o* van het eene woord veel doffer uitspreekt, dan die van het andere.

BRUG, z. n., vr., *der*, of *van de brug*; meerv. *bruggen*. Het verkleinw. *brugje*, *bruggetje*. Een van hout, of steen, gemaakte weg over een water: *de Koning treedt naar de brug*. VOND. *Over eene brug gaan* — *eene brug over het water leggen*, *slaan*. Figuurlijk, *de brug van eene drukpers*, *van eene viool*. — Van hier de spreekwijzen: *eene brug voor iemand leggen*, hem op den weg helpen — *dat is eene brug gelegd*, de weg gebaad, voor allerlei ondeugd. Zamentellingen zijn: *bruggeld*, *brugman*, enz.

De afleiding van dit woord is nog onzeker. TUINMAN heeft den niet onaardigen inval gehad, om het, uit hoofde van de hooge en ronde gedaante eener brug, te brengen tot *rug*, met het voorzetsel *be*, derhalve *brug* voor *berug*; welke zamentrekking in verscheidene andere woorden plaats heeft. Misschien echter is de stelling van TEN KATE hieromtrent de waarstijlijkste, daar hij ons *brug*, hoogd. *Brück*, *Brücke*, angelf. *bric*, *brigge*, tot ons *breken* brengt, als zijnde een overgang, om den afgebroken weg over het water te kunnen vervolgen. Althands, HOOFD bezigt *breuk*, voor *brug*: *die toevlogen*, en *de belegerden van de breuk zoeken*. De Vlaamschen, Friezen, Gelderschen en Overijsselschen gebruiken het woord *brugge* ook, in de beteekenis van eene boterham, zijnde een afgesneden, of afgebroken stuk brood.

BRUI, z. n., m., *van den brui*; zonder meerv. Een in den gemeenen spreektrant gebruikelijk woord, voor slag, stoot: *ik gaf hem eenen brui*. Hiervan zijn de gemeene spreekwijzen ontleend: *ik geef*, of *heb*, *er den brui van*, ik bekommer mij daarover niet, ik laat er mij niet mede in — *daar hebt gij al den brui*, al wat er is.

BRUID, z. n., vr., *der*, of *van de bruid*; meerv. *bruiden*. Verkleinw. *bruidje*. Eene verloofde, ondertrouwde: *mijne zuster is de bruid*. *Is zij reeds bruid*, of *de bruid*? Zamentellingen: *bruidleider*, *bruidleidster*, *bruidsbed*, *bruidschat*, *bruidsgaaf*, *bruidsgoed*, *bruidskleed*, *bruidstuk*, enz.

Bruid, hoogd. *Braut*, bij ULPHIL. *bruth*, OTTER.

brut, NOTK. *prud*, deen., zweed. en ijsl. *brud*, angelf. *brijd*, eng. *bride*. Meenigvuldig zijn de gissingen der Taalonderzoekers omtrent de afstamming van dit woord; en echter is, naar mijn inzien, deszelfs ware oorsprong tot nog toe onbekend gebleven.

BRUIDEGOM, z. n. m., *des bruidegoms*, of *van den bruidegom*; meerv. *bruidegoms*. Een verloofde, of ondertrouwde persoon van het manlijke geslacht. In de gemeenzaame verkeer, wordt dit woord doorgaands verkort, *bruijom*, vooral in de samenstellingen: *bruijomsgoed*, *bruijomskleed*, *bruijomstuk*, enz.

Bruidegom, hoogd. *Bräutigam*, bij OTTFRID. *brutigomo*, NOTK. *pruidegom*, angelf. *bridguma*, deen. *Brudgam*, zweed. *brudgumme*. Dit woord is zamengesteld van *bruid*, en het oude *gom*, *gome*, *goom*, een oppasser, beschermmer, ook een man, mansperloon, bij OTTFRID. *gomman*, en *gomo*, angelf. *guma*, zweed. *gam*, *gome*, en *gumma*, met welke allen het gr. *γαμος*, *nuptiae*, en *γαμου*, *uxorem ducere*, schijnen verwant te zijn.

BRUIDEN, zie *bruijen*.

BRUIDLOFT, zie *bruiloft*.

BRUIJEN, (*bruiden*) bedr. w., gelijkvl. *Ik bruide, heb gebruid*. In den gemeenen spreektrant gebruikelijk, voor slaan: *ik bruide hem om zijne ooren*. Gooijen: *iemand van de trappen bruijen*. Kwellen: *gij moet mij zoo niet bruijen*. Raken, aangaan: *wat bruit het mij?* Ook als onzijd., met het hulpw. *zijn*: *hij is van de brug in het water gebruid*. Gaan, zich verwijderen: *brui heen*. — Van hier *ruijer*, *bruijerij*, *truijster*.

BRUIKBAAR, bijv. n. en bijw., *bruikbaar*, *bruikbaarst*. Van het oude *bruiken*, nu *gebruiken*. Dat gebruikt kan worden. *Die goederen zijn niet meer bruikbaar*, zijn bedorven. *Een bruikbaar mensch*. Van hier *bruikbaarheid*.

BRUIKEN, zie *gebruiken*.

BRUIKER, z. n., m., *des bruikers*, of *van den bruiker*, meerv. *bruikers*. Van *bruiken*, nu *gebruiken*. Een hoevenaar, die op eene *bruikwee*, d. i. pachthoeve, woont. Ook eene pachthoeve zelve: *een boerenbruiker*.

BRUILOFT, (*bruidloft*) z. n., vr., *der*, of *van de bruiloft*; meerv. *bruiloften*. Van *bruid* en *loft*, *lofte*, d. i. *gelofte*. Eigenlijk, derhalve, de gelofte des huwelijks, welke van en aan de bruid gedaan wordt. Thands wordt het gebruikt, in den zin van bruiloftsfeest: *op hunne bruiloft*.

loft. VOND. *Bruiloft houden. Te bruiloft gaan. Gouden, zilveren bruiloft.* Zamenstellingen zijn: *bruiloftsbed, bruiloftsdag, bruiloftsdicht, bruiloftsfeest, bruiloftsgast, bruilofskleed, bruilofskoets, (bruidsbed) bruiloftslied, bruiloftsmaal, bruiloftsvolk, bruiloftszang.* VOND. heeft hiervan het onz. werk. *bruiloften*; voor *bruiloft houden*, gevormd.

BRUIN, bijw. n. en bijw., *bruiner, bruinst.* Bruinverwig: *een bruin paard*; in het gemeene leven, *een bruin, bruintje.* *Bruine oogen.* Somwijlen ook als zelfstandig, voor bruine verw: *ik heb hier een donker bruin, dat zeer schoon is.* Van hier *bruinachtig, bruinachtigheid, bruin-graauw, bruinheid, bruinig, bruinigheid, bruinoogig, bruinrood, bruinvisch, enz.*

Bruin, hoogd. *braun*, deen. *brunn*, angelf. *brun*, fr. *brun*, ital. *bruno*, eng. *brown*, zweed. *brun*, in het middeleeuwsch lat. *brunus*; is, volgens TEN KATE, IHRE en anderen, van *lernen*, hoogd. *brennen*, zijnde zoo veel als brandkleurig, dewijl de bruine kleur naar die van iets, dat door het vuur, of de zon, gebrand is, gelijk.

BRUINEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik bruinde, heb gebruind.* Van *bruin*. Bedrijv., bruin maken: *iets ruinen* — *de zon heeft zijne huid gebruind.* Onzijd., bruin worden: *de kersen beginnen te bruinen.*

BRUINEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik bruineerde, heb gebruineerd.* Van *bruin*. Hetzelfde als *bruinen*, met den basterduitingang *eren*; derhalve, eigenlijk, bruin maken. Overdragt., glad maken, polijsten: *staal bruineren.* Van hier *bruinerer (ruineerder), ruineerster.* Zamenstellingen: *bruineerijzer, bruineersel, bruineerstaal, ruineertand* (een boekbinders werktuig).

BRUIS, z. n., vr., *der, of van de bruis*; het meerv. is niet in gebruik. Schuim. Bij TEN KATE is dit woord vrouwlijk, overeenkomende met het hoogd. *die Brause*; doch in het gemeene leven zegt men, doorgaands, *het bruis staat op zijnen mond.*

BRUISEN, onz. w., gelijkvl. *Ik bruiсте, heb gebruiст.* Schuimen: *de zee bruiст — de golven bruiستن geweldiglijk.* Figuurlijk, van de schepen, varen, zeilen, bij de Dichters: *de vloot bruiст naar den Teems — de kiel bruiст door 't schuimend zeegroen.* VOND. Ook wordt het als een klanknabootsend woord gebezigd, voor een verward

geluid maken, even als bruisende golven, en bij verders overdragt, voor razen, tieren: *zette armen en beenen schrap en vuisten, bruisste en baarde.* VOND.

Hoogd. *brausen*, zweed. *brusa*, gr. *βρῦσις*. In het ital. en fr. is *brusco, brusque*, bruisend, opvliegend, toornig. BRULLEN, onz. w., gelijkvl. *Ik brulde, heb gebruld.* Klanknabootsend woord, waardoor het natuurlijke geluid van groote dieren, inzonderheid dat der leeuwen, aangeduid wordt: *de leeuw brult.* Ook van menschen: *hij brulde als een leeuw.* *Brullende van wraakzucht,* VOLLENH. BRUSK, bijv. n. en bijw., *brusker, bruskt, zeer bruske.* Opvliegend, onbescheiden. HOOFD gebruikt dit woord als goed nederduitsch: *en te bruske, om,* enz. Ook is het door anderen gebezigd: *de bruske jeught.* VOND. Zoo *bruskelijk indringen.* OUD. *Van bruske ondankbaarheid.* MOON. Ik twijfel echter niet, of het is een basterd, van het fr. *brusque.* Zie *bruisen.*

BUFFEL, z. n., m., *des buffels, of van den buffel,* meerv. *buffels.* Zeker wild dier. Het manlijke geslacht wordt *buffelos,* en het vrouwlijke *buffelkoe* genoemd. Figuurlijk, een onbeschoft mensch, in den gemeenen spreektrant: *hij is een regte buffel.* Van hier *buffelachtig, buffelachtigheid.* Ook draagt een zeker grof en harig kleed (overrok) den naam van *buffel,* fr. *busse,* dewijl hetzelve, eertijds, van buffelsvel gemaakt werd.

Buffel, hoogd. *Buffel,* eng. *buffle,* fr. *busse,* ital. *buf-falo,* spaan. *lufano,* deen. *Byffel,* lat. *bubalus,* gr. *βουβαλος,* is waarschijnlijk van een oud woord afkomstig, waarvan nog een spoor in het fr. *boeuf,* eng. *beef,* en lat. *bos, bovis,* voorhanden is.

BUGCHEL, zie *bogchel.*

BUI, z. n., vr., *der, of van de bui;* meerv. *buijen.* Verkleinw. *buitje.* Regenvlaag, onweersvlaag: *de bui komt opzetten — is al over. De lucht is vol buijen. Maartsche buijen. Daar men de bui tijdelijk genoeg aan zag komen.* HOOFD. Figuurlijk, overvalling van rampen: *Noit waede eene bui alleen mij over 't hoofd, of d'andre stont er nefsens.* VOND. Luim: *hij heeft eene kwade, eene goede, bui.* Opzet, voornemen: *krijgt hij de buijen in het hoofd, dan zal hij enz.* Van hier *buiachtig.*

BUIDEL, z. n., m., *des buidels, of van den buidel;* meerv. *buidels.* Verkleinw. *buideltje.* Een kleine zak, of eene beurs, waarin men iets bewaart, bijzonderlijk geld,

geld, om het bij zich te dragen: *geen geld in den buidel hebben*. Figuurl., het zich daarin bevindende geld: *zienen buidel vullen*, zich verrijken. *Dat slijft den buidel wel*. DE DECK. Ook wordt *buidel*, in de gemeenzame verkeerling, tot *buil* zamengetrokken: *die geld heeft in den buil*. DE DECK. Zamenstelling: *buideldrager*. KIL. heeft ook *buidel*, voor *buil*, een bakkerswerktuig. Zie *buil*.
BUIGEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik hoog, heb gebogen*.

Bedrijvend, eigenlijk, krommen: *iets krom buigen — eenen tak buigen*. Zich voor iemand *tuigen*, in het gemeene leven, *bukken*. *De knien voor God buigen*. Figuurlijk: *het regt buigen*, onregtvaardig handelen, van den regter. — *Den hals onder het juk buigen*, zich in flavernij begeven. — *Zich onder iemand buigen*, zich aan hem onderwerpen.

Onzijdig, met het hulpw. *zijn*. Gebogen worden: *de takken buigen van al de appelen*. — *Het moet buigen, of tersten*. — Van hier *buiger*, *buiging*, *buigtang*.

Hoogd. *beugen*, *biegen*, goth. *buga*, bij NOTK. *lougān*, angelf. *bugan*, *bygan*, eng. *to bow*, zweed. *buga*, ijsl. *biuga*, *bioga*, lat. *pago*, *pango*, gr. *παγω*, *πηγυω*, ital. *piegare*.

BUIGZAAM, bijv. n. en bijw., *buigzamer*, *buigzaamst*. Het geen zich ligt laat buigen. Eigenlijk: *een buigzaam takje*. Figuurlijk, gedwee, gehoorzaam: *een buigzaam kind* — *hij is zeer buigzaam*. HOOFD gebruikt, in dezen zin, ook *boogzaam*, welk met het angelf. *boctum* (eng. *buxom*) overeenkomt. Van hier *buigzaamheid*.

BUIJEN, onp. w., gelijkvl. *Buide, heeft gebuid*. Van *bui*. Regenen, waaijen, stormen: *het heeft den ganschen dag gebuid*.

BUIK, z. n., m., *des buiks*, of *van den buik*; meerv. *buiken*. Het verkleinw. is *buikje*. Elke buitenwaart gebogene rondachtige vlakke. Van hier *de buik van een schip*, *van een vat*, *van een flesch*, enz. Zoo heeft een muur *enen buik*, wanneer hij, in het midden, uitgezet is. — Meer bijzonder, het voorste, gemeenlijk buitenwaart gebogene gedeelte der dierlijke ligchamen, anders het onderlijf genoemd: *enen buik hebben*, *krijgen*. *Pijn in den buik hebben*. *Den buik ontlasten*. *Eenen dikken buik hebben*; ook overdragt., zwanger zijn. Van hier zijn eenige figuurlijke spreekwijzen ontleend, als: *den buik dienen*, meest voor het ligchaam zorgen. *Den buik vooruit steken*,

- ken*, eene trotsche houding aannemen. *Twee handen op eenen buik*, twee menschen, die dezelve neigingen en bedoelingen hebben. Bij de Ouden werd *buik* ook voor romp gebezigd. In navolging hiervan schreef VONDEL: *houwt hem 't hoofd wraakgierigh van den buik*. Ook wordt het woord *buik*, somwijlen, met verachting, voor den geheel mensch genomen: *de Cretenfen zijn luije buijcken*. BYBELVERT. Zamenstellingen zijn: *buikachtig*, *buikdienaar*, *buikgordel*, *buikloop*, *buikloopig*, *buiknaad*, *buikpijn*, *buikriem*, *buikspraak*, *buikspreeker*, *buikspreekster*, *buikstuk*, *buikvlies*, *buikvloed*, *buikwaterzucht*, *buikwee*, *buikworm*, *buikzuiverend*, *buikzuivering*, enz.
- Buik*, oul. ook *boech*, hoogd. *Bauch*, zweed. *buk*, deen. *Bug*, angelf. *luce*, komt van *buigen*.
- BUIKIG, bijv. n. en bijw., *buikiger*, *buikigst*. Eenen buik hebbende: *een buikig rat*. Zoo ook *dikbuikig*, *dunbuikig*, enz.
- BUIL, z. n., vr., *der*, of *van de buil*; meerv. *builen*. Het verkleinw. *builtje*. Van *tol*. Eene opgezwollene rondte, eengezwel: *hij heeft zich eene buil geschooten*. Van dit *buil* had men oul. *builen*, nu *puilen*, *uitpuilen*.
- BUIL, z. n., m., *des buils*, of *van den buil*; meerv. *builen*. Zamengetrokken van *buidel*, dat KIL. en PLANTYN hebben. Meelbuil, zeker bakkersgereedschap, in de gemeenzame verkeering, ook *buul* genoemd.
- Buil*, *buidel*, hoogd. *Beusel*, middeleeuwsch lat. *basillus*, *buletellum*, *buletellus*, en *bultellus*, fr. *bluteau*. Men heeft verscheidene gisfingen omtrent de afstamming van dit woord gemaakt; doch het schijnt mij toe, van het geluid ontleend te zijn, welk een buil maakt, wanneer hij bewogen, of rond gedraaid wordt. HALMA stelt dit woord vrouwlijk; doch als zamengetrokken van *buidel*, en overeenkomstig met het hoogd. *der Beutel*, schein mij het manl. geslacht, in dit woord, de voorkeur te hebben.
- BUILEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik builde*, *heb gebuild*. *Meel builen*, *gebuilt meel*, *Bollebakkertje*, *op zijn muielen*, *drok aan 't builen*. L. FR. v. BERKHEY.
- Builen*, bij KILIAAN en PLANTYN *buidelen*, hoogd. *beutelen*, in het middeleeuwsch lat. *buletare*.
- BUIS, z. n., vr., *der*, of *van de buis*; meerv. *buizen*. Goot: *eene looden buis*. Het verkleinw. *buisje*.
- BUIS, z. n., vr., *der*, of *van de buis*; meerv. *buizen*. Het verkleinw. *buisje*. Haringbuis: *de buizen (buisjes)*
gaan

gaan in zee. Van hier *buisharing*, *buisman*, eèn zeeman, die, op eene buis, ten haring vaart. *Buis*, middeleeuwsch lat. *husa*.

BUIS, z. n., vr., *der*, of *van de buis*; meerv. *buizen*. Het verkleinw. *buisje*. Eèn kort rokje, dat de Zeelieden gemeenlijk dragen.

BUIT, z. n., m., *des buits*, of *van den buit*; het meerv. is niet in gebruik. Eigenlijk, datgeen, wat den vijand, in den krijg, afgenomen wordt: *buit maken*, *iets buit maken*, *op buit uitgaan*. *Mijne gansche bezitting is den vijand ten buit geworden*. *Den buit deelen*. Van hier *buitgeld*, *buitpenning*. Vervolgens is het voor roof in het algemeen gebezigd.

Buit, hoogd. *Beute*, eng. *booty*, deen. *Bytte*, zweed. en ijsl. *lyta*, middeleeuwsch lat. *butinum*, fr. *butin*, ital. *lutino*, is op zeer verschillende wijzen afgeleid geworden. Misfchien is de afleiding van het oude *bat*, d. i. nut. voordeel, waarvan ons *éaten*, de waarschijnlijkste.

BUITELLEN, onz. w., gelijkvl. Met de hulpwoorden *hebben* en *zijn*. *Ik buitelde*, *heb* en *ben gebuiteld*. Eigenlijk, over zijn hoofd rollen. Met *hebben*: *hij heeft gebuiteld*. Vallen. Met *zijn*: *hij is van de trappen gebuiteld*. Zie INLEID. bl. 144 env. Van hier *buitelaar*, *buiteler*, *buiteling*.

Buitelen is, volgens de TAAL- en DICHTK. BIJDRAGEN, van *bol*, het hoofd, waarvan *bolzellen*, *buitelen*, in *caput devolvere*.

BUITEN, (oul. ook *buten*) bedr. w., gelijkvl. *Ik buitte*, *heb gekuit*. Van *buit*. *Buit maken*: *de rosverfde adelaer, om eenen draeck te buiten, suet klaeu en krauwel*. VOND. Van hier *buiten*, bij KILIAAN. Voor dit *buiten*, wordt rhands, gemeenlijk, *vrijbuiten* gebezigd, en voor *buiten*, *vrijbuiten*. Het werkw. *buiten* komt bij KIL. en PLANT. ook voor ruilen, verwiselen, voor, waarvan nog *ruilebuiten*; doch dit *buiten* komt, volgens TEN KATE, van het oude *buichte*, om de welluidendheid *buite*, *ruiling*, *commutatio mercium*.

BUITEN, zamengesteld van *bij*, of *be* en *uit*, *uiten*, *bijw.* en voorzetsel. *Bijw.*: *hij is buiten*, *staat buiten*, enz. Met *van*: *van buiten komen*. *Van buiten*, naar het uiterlijke, *schijnt hij vroom*. *Van buiten leeren*, in het geheugen prenten. Zoo ook met *te*: *zich in iets te buiten gaan*, *figuurl.*, onmatig, buitensporig zijn. — Voorzetsel:

fel: *buiten de stad wonen. Iemand buiten de deur sluiten's*
 Hiertoe behooren de figuurlijke spreekwijzen: *hij was, van blijdschap, buiten zich zelve, zich buiten adem loopen, voor buiten den adem.* In meer andere spreekwijzen van dezen aard, verliest het zelfst. naamw., gemeenlijk, het lidwoord: *buiten staat, buiten gevaar, buiten zorgen, buiten schulden zijn — dat is buiten mijne kennis geschied — buiten kennis liggen — buiten westen zijn — dat is buiten mij, dat raakt mij niet. Buiten, zonder, twijfel — buiten, boven, tegen, verwachting, — buiten, behalve, hem, heb ik er niemand gezien — buiten, uit, het spoor rijden — buiten dat, enz.* Met den tweeden naamval: *buiten's dijks, buiten's huis, buiten's lands, enz.* — Ook wordt het als een bijv. naamw. gebezigd, waarvoor echter de overtreffende trap, *buitenste*, alleen in gebruik is: *de buitenste bast van eeren boom.* Eindelijk wordt het aan verscheidene woorden vastgehecht: *buitendeur, buitendijk; buitengemeen, buitengewoon, buitenhof, buitenkans, buitenkant, buitenlander, buitenlandsch, buitenlucht, buitenman, buitenmoeder, buitenmuur, buitenplaats, buitensporig; (bij Hooft ook buitenspoorsch) buitensporigheid, buitensporiglijk, luitensstad, luitenvader, luitenverblijf, buitenwacht, buitenweg, buitenwerk, enz.* KRUL bezigt het woord *buitenlust*, niet onaardig, voor wellust, ontucht: *buitenlusten der lichter vrouwen.*

BUKKEN; onz. w., gelijkvl. *Ik bukke, heb gebukt.* Zich nederwaart buigen: *buk wat.* Voorover bukken. *Laag bukken, buk wat lager; ook overdragt. : laag voor iemand bukken,* zich zeer nederig en ondergeschikt omtrent hem gedragen. — TEN KATE brengt het tot *buigen.*

BUKKING, zie *bokking.*

BUL, z. n., m., *des buls, of van den bul;* meerv. *bullen.* Een stier: *zoo van den bul bereden.* DE DECK. *Figuurl., een stuursch mensch. Van hier bulachtig, bullegeld, bulleman, bullepees, bulos.*

Bul, hoogd. *Bulle,* eng. *bull,* deen. *Bol-oxe,* pool. *wol.* Waarschijnlijk, is deze benaming ontleend van het *bulken,* aan dit dier eigen.

BUL, *bulle,* z. n., vr., *der,* of *van de bul;* meerv. *bullen.* Eigenlijk, een zegel, welk men aan openbare oorkonden pleegt te hangen. Verder, eene met zulk een zegel verzien oorkonde: *eene pauselijke bul. Hij had eene bul, als meester in de rechten.* Het behoort, ongetwijfeld, tot het

het oude *bol*, d. i. rond. KIL. brengt het tot het gr.
βουλη.

BULBAK, zie *bullebak*.

BULDEREN, *bolderen*, onz. w., gelijkvl. *Ik bulderde, heb gebulderd*. Klanknabootfend woord, ontleend van het geluid des winds: *de wind buldert*. Met *bulderende formen*. OUD. Figuurl., een hol, hard geluid maken: *eene bulderende stem*. Verder, razen, tieren: *hoor haar eens bulderen*. Van hier *bulderaar, bulderer, bulderig*, en, in den gemeenen spreektrant, *bulderbas*, een woest mensch, die schielijk raast en vloekt.

BULHOND, z. n., m., *des bulhonds*, of *van den bulhond*; meerv. *bulhonden*. Van *bul* en *hond*. Eene foort van honden, die gebruikt worden, om, bullen en andere wilde dieren te vangen. Bij ons, eene foort van groote honden, die huis en hof bewaken. Van hier, in de gemeenzame verkeering: *ik zal, als een bulhond, voor u waken*.

BULKEN, onz. w., gelijkvl. *Ik bulkte, heb gebulkt*. Klanknabootfend woord, ontleend van het geluid, welk stieren en koeijen maken. Ook van menschen, voor hard schreeuwen, een onaangenaam geluid maken: *hij zingt niet, maar hij bulkte*. Van hier *bulking*.

BULLE, zie *bul*.

BULLEBAK; *bulbak*, z. n., m., *des bullebaks*, of *van den bullebak*; meerv. *bullebakken*. Van *bul* en *bak*, voor het aangezigt. *Bullebak* is, derhalve, zoo veel als stierengezigt. In de gemeenzame verkeering, wordt het voor een spook, ook voor een stuursch en afzigtig mensch, gebezigt, die iemand ligtlijk kan verschrikken: *ik zie 't daar voor aan, dat de Sax en zijn bondgenooten den Zweed gaarne voor eenen bulbak zouden bezigen*. HOORT.

BULSTER, z. n., vr., *der*, of *van de bulster*; meerv. *bulsters*. Bed, matras: *de groote Koning slaept op eene stroje bulster*. VOND. Zie *bolster*.

BULT, z. n., m., *des bults*, of *van den bult*; meerv. *bulten*. Van *bol*. Verkleinw. *bultje*. Bogchel, hooge rug: *Goverd met den bult*. Ook voor iemand, die eenen bult heeft, in den gemeenen spreektrant, en met verachting, of al spottende: *ik heb den bult, gisteren, gesproken*. Van hier *bultachtig, bultenaar, bultig*. *Bultzak* is een scheepsbed, met stroo gevuld, bij KIL. *bulte*.

BUN, z., n., vr., *der*, of *van de bun*; meerv. *bunnen*. Eene vischkaar. Zie *beun*.

BUN-

BUNDEL, z. n., m., *des bundels*, of *van den bundel*; meerv. *bundels*. Verkleinw. *bundeltje*. Verscheidene zamengebondene dingen. Zie *londel*.

BUNDER, z. n., o, *des bunders*, of *van het bunder*; meerv. *bunders*. Eene landmaat, zoo veel lands, als twee zamengebondene osfen, op eenen dag, kunnen afploegen, zijnde 240 voeten in de lengte, en 120, in de breedte: *omtrent in de helft eens bunders, zijnde een jock osfen lants*. **BYBELVERT**. **TEN KATE** heeft dit woord manl. en onzijd., **PIETERSON** vrouwl.; doch in het gebruik zegt men *het bunder*. In het middeleeuwsch lat. is het *bunarium*.

BUNSING, *lonsing*, z. n., m., *des bunsings*, of *van den bunsing*; meerv. *bunsings*. Zeker dier: *hij stinkt als een bunsing*. In het gemeene leven, zegt men ook *bunsem*.

BURG, z. n., m., *des burgs*, of *van den burg*; meerv. *burgen*. Iedere met muren omringde, of met vestingwerken ingeslotene plaats: *den burg inkrijgen*. **HOOFD**. In de oudste tijden, werd dit woord voor eene stad gebruikt, in welke beteekenis *burgs*, bij **ULPHIL.**, en *burc*, of *burg*, bij **OTFR.** en **WILLER.**, dikwijls voorkomen. Het zweed. *birke*, en eng. *borough*, *burgh*, eene stad, zijn daarvan nog overblijfsels. Van hier *burggraaf*, *burggraaflik*, *burggraafschap*, *burgwal*, enz.

Burg, *borg*, ook *borgt*, *burgt*, volgens **KIL.**, **OUTH.**, **MEYER** en de **BYBELVERT.**, hoogd. *Burg*, angelf. *Byrig*, *burg*, deen. en zweed. *borg*, fr. *bourg*, ital. *borgo*, middeleeuwsch lat. *burgum*, is een oud woord, welk in alle europeesche talen aangetroffen wordt. Gemeenlijk leidt men het van *berg*, en *bergen*, *borg*, *galorgen*, af, dewijl men *de lorgen*, weleer, op bergen stichte, en zich in dezelve trachte *te bergen*, of te verdedigen. **IHRH** geeft aan het oude *kyrgia*, *sluiten*, de voorkeur; welke gising daardoor gestaafd wordt, dat men voor *burg* ook het woord *slot* bezigt, welk van *sluiten* afkomstig is. Het gr. *πύργος*, een toren, schijnt met ons *burg* in naauwe verwantschap te staan. Ten aanzien van het geslacht van dit woord, moet ik aanmerken, dat het, enkel en zamengefeld, manlijk en vrouwlijk gebezigd wordt. *Den burg inkrijgen*. **HOOFD**. *Op den hoogen burg*. **VOND**. *De voorburg*, vr. **HOOFD**. *Tot eene vaste burg*. **VOND**. Bij de oudheid was het vrouwlijk, en zoo is het nog heden, in het hoogd. *die Burg*. Hiermede stemmen de oude geslachtenamen *van der Burg*, *ter Burg*, overeen.

HOOFD.

HOOFD en **VONDEL** hebben *Voorburg* ook onzijdig gebezigd. Het tegenwoordige gebruik, echter, stelt *burg*, met zijne zamenzettingen, manlijk.

BURGEMEESTER, z. n., m., *des burgemeesters*, of *van den burgemeester*; meerv. *burgemeesters*. Van *burg* en *meester*. De voornaamste persoon in de burgerlijke regering eener stad. Van hier *burgemeesterlijk*, *burgemeesterschap* enz. — *Burgemeester* is in het middeleeuwsch lat. *burgimaster*, fr. *bourgmestre*, of *bourguemaitre*.

BURGER, z. n., m., *des burgers*, of *van den burger*; meerv. *burgers*. In het vrouwlijke, *burgeres*. Eigenlijk, de inwoner eener versterkte plaats. Verder, de inwoner eener stad: *burger zijn*. Van hier *burgerachtig*, *burgerdragt*, *burgereed*, *burgerij*, *burgerkrijg*, *burgerkroon*, *burgerlieden*, *burgerlijk*, *burgermagt*, *burgerman*, *burgerpligt*, *burgerregering*, *burgerregt*, *burgerschap*, *burgerstand*, *burgertrant*, *burgervader*, *burgervrouw*, *burgerwacht*, *burgerwet*, enz.

BURGT; zie *burg*.

BURRIE, zie *berrie*.

BUS (ook *bos*), z. n., vr., *der*, of *van de bus*; meerv. *busfen*. Verkleinw. *busje*. Geldbus: *heb ik den helschen food*; (Judas) *bewaarder van de bus*. **HOOFD**. *Met de bus omgaan*, geld inzamelen. Hiertoe behoort de gemeenzame spreekwijs: *in de bus blazen*, geld geven, hetzij als eene opgelegde boete, hetzij als eene vrijwillige uitgaaf. Van hier *busbewarer*, *busdrager*, *busmeester* enz. — In eene bepaaldere beteekenis, wordt het woord *bus* gebezigd, voor den loop van een schietgeweer, voor een schietgeweer zelf, welk, ovl., meer gelijkheid met eene eigenlijke bus had, dan tegenwoordig, en ook voor allerlei geschut. Van hier *busgieter*, *bushuis*, wapenhuis, *buspoeder*, buskruid, *buschieter*, enz. Wijders, een ijzeren ring, of band, die om iets geklonken, of in iets geslagen wordt, om hetzelfde meerdere sluiting en vastigheid te geven. Hiertoe behoort de gemeenzame spreekwijs: *het sluit, als eene bus*.

Bus, hoogd. *Büchse*; angelf. en eng. *box*, ital. *bosfo*, zweed. *bysfa*, deen. *Bosfe*, pool. *buszkos*, lat. *pyxis*, gr. *πυξίς*. **BUSKRUID**; z. n.; o., *des buskruids*, of *van het buskruid*; het meerv. is niet in gebruik. Van *bus*, voor een schietgeweer, en *kruid*. Buspoeder, schietkruid. Hiertoe behoort de, in de gemeenzame verkeer, gebruikelijke

spreekwijs: *hij heeft het buskruid niet uitgevonden*, is niet schrandler.

BUSSEL, z. n., m., *des busfels*, of *van den busfel*; meerv. *busfels*, *busfelen*. Bondel, bos: *een busfel bloemen, haren, hooi* enz. *In busfels vergaderen, busfels maken. Stroo tot, of in, busfelen binden. Ende bint het in busfelen, om 't selve te verbranden.* BYBELVERT. *Een busfel hout*, een takkenbos, bij KIL. *mutsaart*.

Busfel, hoogd. *Büschel*, volgens ADEL., het verkleinw. van *bus (bos)*, schoon men daarvan weder een nieuw verkleinw. *busfeltje, busfelken*, hoogd. *Büschelchen*, maakt. Misschien, echter, is *busfel*, voor *bundfel*, van *bund (band van binden)*, met den uitgang *fel*; zoo dat *busfel*, eigenlijk, *een bindfel*, of *zamenbindfel*, zoude zijn.

BUTTER, zie *boter*.

BUUR, z. n., m., *des buurs*, of *van den buur*; meerv. *buren*. Iemand, die naast, of dicht bij ons woont: *ik heb zeer goede buren. Buren en bondgenoten. Te buurshuize*, zegt men, in de gemeenzame verkeerung, voor *bij de luren*. Ook diegene, die, in hetzelfde huis, boven, of beneden ons woont: *benedenbuur, bovenbuur, onderbuur*. Zamenstellingen zijn: *luurdogter, buurjongen, buurkind, buurman, buurmeisje, buurpraatje, buurschap, buurvrijer, buurvrijster, buurvrouw*.

Buur, ook *gebuur, nabuur*, is met *boer* en *bouwer* van denzelfden oorsprong, en komt van *bouwen*, in de beteekenis van wonen. Zie *bouwen*. Van dit *buur* is, in de gemeenzame verkeerung, het onz. werkw. *buren* gebruikelijk, voor: *eenen buur bezoeken, bij eenen buur gaan praten: ik kom, van avond, wat bij u buren*.

BUURT, z. n., vr., *der*, of *van de buurt*; meerv. *buurten*. Van *buur*. Eene reeks van naast elkander staande huizen: *hij woont in mijne buurt*. Ook een gehucht, in tegenoverstelling van een dorp.

C.

C, is, eigenlijk, eene latijnsche letter, en dient, in die taal, voor κ. Zij is, bij ons, waarschijnlijk, het eerst ingevoerd, in die tijden, toen de Kloosterlingen, genoegzaam, alleen de pen voerden. Wij hebben de c, in *nederduitsche* woorden, ook niet anders noodig, dan tot het ondeelbare letterteeken CH, of CHI, overeenkomende met de χ der Grieken, en bij ons gebruikelijk voor eene scherpere letter, dan g, in *echt, schaap* enz., schoon wij in de woorden *Cesar, Cicero, cipres, ceder, cel, ciser, citroen, cijfer, oceaan*, en eenige andere, van het grieksch, of latijn, oorspronkelijke woorden, de c behouden. Zie verder INLEID. bl. 43, env.

CEDEL, z. n., vr., *der*, of *van de cedel*; meerv. *cedelen*. Eene lijst, naamlijst: *uit een parckement, of halfgeronde cedel*. VOND.

Voor dit *cedel*, sp. *cedule*, ital. *cedola*, heeft KILIAAN ook *shedel*, van het lat. *schedula*. In de daagelijkse verkeer, wordt *cedel* zamengetrokken tot *ceel*, en het verkleinw. *cedeltje* tot *ceeltje*. Gemeenlijk zegt men *eene ceel maken*. Van hier *huurceel, lijkceel, rouwceel*, enz.

CEDER, z. n., m., *des ceders*, of *van den ceder*; meerv. *cederen, ceders*. Zekere schoone, hoog groeiende boom, die op den berg Libanon, Taurus en Amanus, maar inzonderheid in Afrika wast: *de cederen van Libanon. Toortsen van welriekenden ceder*. VOND. Cederen hout: *ende het is bedekt met ceder*. BYBELVERT. Zamenstellingen zijn: *cederhout, cederwerk*, enz.

Ceder, hoogd. *Ceder*, eng. *cedor*, fr. *cedre*, ital. *cedro*, is van het lat. *cedrus* afkomstig.

CEDERBOOM, z. n., m., *des cederbooms*, of *van den cederboom*; meerv. *cederboomen*. Van *ceder* en *boom*: *de regtvaardige sal wasfen, als een cederboom op Libanon*. BYBELVERT.

CEDEREN, onverbuigbaar bijv. naamw. Van *cederen* hout gemaakt: *ick woon in een cederen huis — van binnen met cederen planken*. BYBELVERT.

CEEL, zie *cedel*.

CEL, z. n., vr., *der*, of *van de cel*; meerv. *cellen*. Het verkleinw. is *celletje*. Ieder klein vertrek: *van al de vertrekken in het huis is deze prachtelooze cel mij het aange-*

naamste verblijf. Een kamertje, in een klooster: *in de onbesmette cel*. VOND. Zamenstellingen zijn: *cellebroeder* (*cellebroer*, een monnik) *cellebroedersklooster*.

Cel, *celle*, hoogd. *Zelle*, fr. *celle*, *cellule*, ital. *cella*, spaan. *celda*, van het lat. *cella*.

CEMENT, z. n., o., *des cements*, of *van het cement*; meerv. *cementen*, wanneer van verschillende foorten gesproken wordt. Eene soort van kalk, welke inzonderheid gebruikt wordt, om het metselwerk voor het doordringen van het water te beveiligen. Tiras: *die kelder is geheel in cement gemetseld*. Overdragtiglijk, zegt men: *eene zaak in het cement leggen*, onwankelbaar bevestigen.

VONDEL schreef *ciment*: *en d'aengename galm bleef hangen in 't ciment*. Ook *siment*, met eene *s*: *als 't klevende siment*. Het heeft zijnen oorsprong van het lat. *caementum*, welk, reeds bij de Romeinen, van gestootene steenen toebereidde kalk beteekende, en, voor *caedimentum* genomen, van *caedere* afkomstig zoude wezen.

CH, zie, over de natuur en het gebruik der *ch*, INLEID. bl. 45.

CHERUB, z. n., m., *des cherubs*, of *van den cherub*; meerv. *cherubs*. Van het hebr. כְּרוּב, *sterk zijn*. Eene benaming, welke, in de h. schrift, aan Engelen gegeven wordt. Voor *cherub* zegt men ook *cherubijn*, verkleinw. *cherubijntje*.

CHIJL, (bij KIL. *ghijl*, *ghijle*) z. n., vr., *der*, of *van de chijl*; het meerv. is niet in gebruik. Van het lat. *chilus*. Maagsap — wit sap, dat door de koking der maag uit het voedsel getrokken wordt. Van hier *chijlachtig*, *chijlachtigheid*, *chijlmakend*, *chijlmaking* enz.

CICHOREI, z. n., vr., *der*, of *van de cichorei*; het meerv. is niet in gebruik. Zeker gewas, van het gr. en lat. *cichorium*.

CIDER, z. n., m., *des ciders*, of *van den cider*; het meerv. is niet in gebruik. Eene soort van in Frankrijk en Engeland meest bekenden drank. Van het fr. *cidre*, en eng. *cider*; echter is het een oud duitsch woord, en reeds bij TATIAN. voorhanden. Zie *appeldrank*.

CIJFER, z. n., o., *des cijfers*, of *van het cijfer*; meerv. *cijfers*. Cijferletter, getalletter, van het middeleeuwsch lat. *cifera*, of van het hebr. סָפַר, *tellen*, *rekenen*. Ook voor verborgen schrift, welk zonder den sleutel niet kan gelezen worden: *een brief in cijfer geschreven*. Van hier *cijferboek*, *cijfergetal*, *cijferkunst*, *telkunst*, *cijferletter*,

- ver, cijfermeester, telkunstenaar, cijferschool, cijferschrift.
- CIJFEREN**, bedr. w., gelijkvl. *Ik cijferde, heb gecijferd.*
Van *cijfer*. Rekenen. Van hier *cijferaar, cijfering*.
- CIJNS**, z. n., m., van den *cijns*; meerv. *cijnzen*. Van het lat. *census*. Tol, schatting: *dat sij den cijns, ouden impost ende tol niet en sullen goyen*. BYBELVERT. *Op cijns stellen*, schatting opleggen. Van hier *cijnsbaar*, tolpligtig, onderworpen: *cijnsbaar worden — iemand cijnsbaar maken — cijnsregt*. Oul. bezigde men *chens*; VOND. schrijft *chijnse*.
- CILINDER**, z. n., m., des *cilinders*, of van den *cilinder*; meerv. *cilinders*. Van het lat. *cylindrus*, en dit van het gr. *κυλινδρος*. Een langwerpig rond, bij HALMA, rolzuil. Van hier *cilindervormig*.
- CIMBAAL**, *cimbel*, z. n., vr., der, of van de *cimbaal*; meerv. *cimbalen*. Van het lat. *cymbalum*, en dit van het gr. *κυμβαλον*. Een driekantig snaarspeeltuig, met ringen en schelletjes: *'t geluit der klinkende cimbael*. VOND. Zamenstelling: *cimbelspel*.
- CIPIER**, (bij KIL. *cippier*, van het lat. *cippus — cippi custos*), z. n., m., des *cipers*, of van den *cipier*; meerv. *cipers*. Een dienaar van het geregt, die de gevangenen bewaart en spijst.
- CIPRES**, z. n., m., van den *cipres*; meerv. *cipresfen*. Een boom: *beplant met spichtigen cipres*. VOND. Van hier *cipresfen*, onverbuigbaar bijv. naamw., dat van cipres gemaakt is, of daartoe behoort. *Cipresboom*, hetzelfde als *cipres*. Van het lat. *cupressus*.
- CIRKEL**, z. n., m., des *cirkels*, of van den *cirkel*; meerv. *cirkels*. Van het lat. *circulus*. Kring: *tot op den cirkel van den kreeft*. DE DECK. *Een halve cirkel*, half rond. HOOFD gebruikt *firkel*, met eene s: *van dezen firkel*.
- CITER**, z. n., vr., der, of van de *citer*; meerv. *citers*. Van het lat. *cithara*. Zeker speeltuig: *op de citer spelen. Op de citer te zingen*. HOOFD. *Op mijne liefelijke citer*. VOND. Van hier *citersnaar, citer speler*.
- CITROEN**, z. n., m., des *citroens*, of van den *citroen*; meerv. *citroenen*. De vrucht van den citroenboom, zoo als die versch tot ons gebragt wordt, terwijl de ingezoutene vrucht van dezen boom, bij ons, den naam van *limoen* draagt: *zwanger had zij zich verhit, ende heet van een' kowden citroen ghegeten*. HOOFD. Van hier *citroenappel, citroenboom, citroengeel, citroenkleur, citroenkleurig, citroenkruid, citroenverw, citroenverwig, enz.* Lat. *citreaum*, fr. *citron*, ital. *citrone*, spaan. *cidra*.

D.

D, is de vierde letter van het nederduitsche **ABE**. Zie over den aard en het gebruik van deze letter, **INLEIDING**, bl. 48. en volg.

DAAD, z. n., vr., *der*, of *van de daad*; meerv. *dadem*. Van *doen*, oul. *dadem*. Bedrijf; *eene goede daad*. *Iemand's dadem verhalen*. *Iemand met raad en daad bijstaan, met de daad helpen*; — *in de daad*, voorwaar, waarlijk: *het is in de daad zoo geschied*; — *op de daad*, onder het doen: *iemand op de daad betrappen*. Van hier *daadlijk*, *daadlijkheid*. *Daadzaak*, van *daad* en *zaak*, is een nieuw woord, dat veel gebruikt wordt, schoon het eene weinig meer beteekent, dan het andere.

DAAGLIJKS, (bij **KIL.** *daghlicks*) *dagelijks*, bijw. Alle dagen: *men hoort daaglijks daarvan spreken*. *Het geschiedt daaglijks*.

DAAGLIJKSCH, (bij **KIL.** *daghlicksch*) *dagelijksch*, bijw. n., zonder trappen van vergrooting. Hetgene, dat tot alle dagen, of alle tijden, behoort: *daaglijksche uitgaven*, *daaglijksch brood*. In eene ruimere beteekenis, gewoon, gemeen; *de daaglijksche verkeerung* — *eene daaglijksch kleed*, anders ook *alledaagsch*.

DAAGS, bijw., zijnde de tweede naamval van het zelfst. *dag*, voor *des daags*. *Duags daarna*, den volgenden dag, *daags te voren*, den voorgaanden dag.

DAAGSCH, bijw. n., zonder trappen van vergrooting, meest gebruikelijk voor *alledaagsch*, in den zin van hetgene, dat tot de wekdagen, of werkdagen, behoort, in tegenoverstelling van feestdagen: *mijn daagsche rok*, enz.

DAALDER, zie *daler*.

DAAR, bijw. en voegwoord. 1. Bijw., zoo wel alleen en op zich zelf staande, als met andere woorden zamengefeld. Alleen en op zich zelf staande: *wie woont daar?* op die plaats, *Daar ligt het boek*; — *ik stond hier, gij stondt daar*. *Wie daar?* wie is daar? *Waar uw schat is, daar is ook uw hart*. *Daar is hij* — *daar hebt gij uw geld*; in welk geval het voor *hier* staat. Ook met *van*: *hij kwam gisteren in de stad, en tegaf zich heden weder van daar*. Om meer sterkte aan de uitdrukking te geven, gebruikt men dikwerf *aldaar*: *tegen mijne verwachting vond ik hem aldaar*.

Met andere woorden zamengefeld: en wel met andere bij-

bijwoorden en voorzetsels, als: *daarheen* — *daaraan*, *daarachter*, *daaraf*, *daarvencden*, *daarbeneven*, *daarbij*, *daarbinnen*, *daarboven*, *daarbuiten*, *daardoor*, *daarin*, *daarlangs*, *daarmede*, *daarna*, *daarom*, *daaronder*, *daarop*, *daarover*, *daartegen*, *daartoe*, *daartuschen*, *daaruit*, *daarvan*, *daarvoor*, enz. Hierbij moet ik aanmerken, dat het bijw. *daar*, dus zamengefteld, de plaats der aanwijzende voornaamwoorden *deze*, *die*, *dezelve*, *dezelfde*, vervangt. Zoo is, b. v. *daaraan*, *daarachter*, *daarbij*, *daardoor*, *daarin*, enz., zoo veel als *aan*, *achter*, *bij*, *door*, *in* enz. *deze*, *dit*, *dezelve*, *hetzelve*: *gij moet dat geval niet gering achten, want daaraan (aan het zelve) is veel gelegen.* — *Hier is eene voorkamer, en daarachter (achter deze) is nog eene binnenkamer.* — *Heden betaal ik u tien guldens, en morgen breng ik u daarbij (bij dezen) nog zes guldens. Daarbij komt nog (bij deze zaak).* En zoo met al de overigen. Dit echter heeft alleenlijk plaats ten aanzien van zaken, en geenzins in opzigt tot personen: *mijn vriend konde die som niet betalen; ik ben daarvoor borg gebleven*, naamlijk voor die som, niet voor mijnen vriend. *Hij is bij zijne moeder, wij zullen hem bij haar, of bij dezelve, niet daarbij, laten.* — Deze zamenstellingen mogen niet weder gefcheiden worden, gelijk in de spreektaal doorgaands geschiedt, en zelts bij anders goede Schrijvers dikwerf aangetroffen wordt, b. v.: *daar bekommer ik mij niet over*, voor *daarover bekommer ik mij niet.* *Wie daar den slag van heeft*, VOND., voor *wie daarvan den slag heeft*, of *wie den slag daarvan heeft.* *David nam de kroone, ende daer was edel, gesteente aen*, BYBELVERT., voor *daaraan was* enz.

Ook wordt dit bijw. gebezigd, om iets op eene nadruklijke wijs aanteduiden: *wat hebt gij daar? Wat zegt gij daar?*

Dit *daar* kan alleen de plaats der *aanwijzende*, niet die der enkel *betreklijke* voornaamwoorden bekleeden, dewijl in het laatste geval, *waar* gebezigd wordt, b. v.: *het land, daarin ik u zal brengen, voor waarin.* In de plaats, *daar men het brandoffer slacht*, BYBELVERT., voor *waar*.

2. Voegwoord, in de beteekenis van naardien, dewijl: *ik konde hem niet langer troostloos laten, daar ik hem zoo vuriglijk beminde. Daar gij zoo wel gewapend*

zigt, behoeft gij niet te vreezen. Daar het toch zoo zigt moet, zal ik het mij laten welgevalen. Voor schoon, terwijl: gij lacht, daar gij behoortet te schreijen. Ook als voegwoord, lijdt daar eenige zamenstellingen: daarenboven, daarentegen, daarom.

DADEL, z. n., m., *des dadels*, of *van den dadel*; meerv. *dadels*. Verkleinw. *dadeltje*. Dadelboom. Voor de vrucht van den dadelboom is het vrouwlijk. Van hier *dadelboom, dadelkern, dadelsolie*.

Dadel, hoogd. *Dattel*, ital. *dattero*, en *dattole*, eng. *date*, fr. *datte*, spaan. *datile*, pool. *daktijl*, zijn alle van het gr. *δακτυλος* afkomstig, welken naam deze boom gekregen heeft, uit hoofde der gelijkheid, welke deszelfs vrucht met eenen vinger heeft.

DADELIJK, zie *daad*.

DADER, z. n., m., *des daders*, of *van den dader*; meerv. *daders*. Van het oude *daden*, nu *doen*. Iemand, die iets doet: *zigt daders* (beoefenaars) *des woords*. **BYBELVERT**. Gewoonlijk in eenen kwaden zin, iemand, die eenig schelmstuk pleegt, of gepleegd heeft: *de dader werd gevat*.

DADIG, zie *goeddadig*.

DAG, z. n., m., *des dags*, of *van den dag*, (ook *daags*, en het verkleinw. *daagje*, van het oude *daag*); meerv. *dagen*. De tijd van vierëntwintig uren, zijnde dag en nacht beide: *het kind is zeven maanden en drie dagen oud. Des anderen daags*. — De tijd dat de zon opgaat, totdat zij ondergaat: *de kortste, de langste dag van het jaar. Het wordt dag, de dag breekt aan, voor dag en daauw*, zeer vroeg in den morgenstond, *de dag neigt ten avond*. Van hier het spreekwoord: *een gat in den dag slapen*, lang slapen. — Een zeker bepaald gedeelte van den dag; *hij wint iederen dag twee guldens; ook daags: zeven guldens daags*. — De tijd in het algemeen: *er zullen dagen, er zal een tijd, komen, wanneer enz. Den dag onnuttig doorbrengen*, den tijd verbeuzelen. *Dag stellen*, tijd bepalen. — Het licht van den dag: *bij dag — bezie het eens bij den dag*, bij het licht — *ik heb hier eenen valschen dag*, een valsch licht — *de dag, het licht, valt niet wel op dit schilderstuk*. Hiertoe behoort de spreekwijs: *zij schelen als dag en nacht*, als licht en duister. *Iets aan den dag*, aan het licht, *brenge*n, kenbaar maken, *aan den dag leggen*, doen blijken. Bij verdere
over-

overdragt, zegt VOND. van geschriften: *geef uwe dichten niet, in uwen eersten ijver, aan den dagh*, geef die niet te vroeg in het licht, geef die niet te vroeg in druk uit. Zoo ook: *ofze der penne en den dagh waerdigh zijn*, of zij waardig zijn, in druk uitgegeven te worden. — Het meerv. *dagen* wordt voor leven, of leeftijd, gebezigd: *zijne dagen verkorten* — *wie heeft van al zijne dagen zulks gezien? Hij heeft zijne beste dagen al versten* — *op zijne dagen komen*, oud worden, — *zij heeft goede dagen bij haren oom*.

Dag beteekent fomwijlen, even als *dies* bij de Latijnen, den laatsten dag van iemands leven; en dus zegt *zijn* *den dag beleven* zoo veel als leven, totdat men van ouderdom sterft, zoo dat zijn dood door geen toeval verhaast is: *Elk' sterv'ling, die zijn dag, uit droefheid niet beleeft*. J. FORTMAN.

Zamenstellingen zijn: *dagblad, dagboek, daggeld, daggelder, daghuur, daglicht, dagloon, daglooner, dagregister, dagreis, dagschool, dagverhaal, dagwacht, dagwerk, dagwerker, dagwijzer*, enz.

Dag, hoogd. *Tag*, goth. *dags*, alem. *taga*, angelf. *dag*, ijsl. *dagur*, lat. *dies*, eng. *day*, volgens WACHT. van het arab. *daa*, *luxit*.

DAG, zie *dagge*.

DAGDIEF, z. n., m., *des dagdiefs*, of *van den dagdief*; meerv. *dagdieven*. Van *dag* en *dief*. Een trage werkmán, die het dagloon steelt, en niet verdient: *hij is een regte dagdief*.

DAGDIEVEN, onz. w., gelijkvl. *Ik dagdiefde, heb gedagdiefd*. Van *dagdief*. Lui werken, en daardoor het dagloon stelen. Van hier *dagdieverij*.

DAGELIJKS, zie *daaglijks*.

DAGELIJKSCH, zie *daaglijksch*.

DAGEN, (angelf. *degian*), onz. w., gelijkvl. *Ik daagde, ben gedaagd*. Van *dag*. *Dag* worden: *het begint te dagen*. Van hier *opdagen, verdagen*, enz. Zie deze woorden.

DAGEN, onz. w., beteekenende oud worden, alleen nog overig in ons zamengestelde *bedaagd*. Zie hetzelfde.

DAGEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik daagde, heb gedaagd*. Voor het regt roepen: *hij is gedaagd, om, binnen vier en twintig uren te verschijnen*. Van het verled. deelw. *gedaagd*, is het zelfst. naamw. *gedaagde*. Van hier *dager*,

daging, enz. VOND. bezigt *dagen*, voor *uitdagen*: in het veld *dagen*.

DAGERAAD, z. n., m., *des dageraads*, of van den *dageraad*; het meerv. is niet in gebruik. Morgenflond: met den *dageraad*. HOOFD.

De nuchtre dageraad, met zijn saffraanden luister, Allengs in 't oosten rees, en mengde licht en duister, Het was noch nacht noch dag, maar teffens dag en nacht.

VOND. Dit woord wordt ook, bij overdragt, voor den eersten leeftijd gebezigd: in den *dageraad zijns levens*.

Zeer verschillend zijn de meeningen over den aard van dit woord. KILIAAN neemt *dageraad*, voor *dagerood*, gelijk men ook zegt *morgenrood*. TUINMAN voegt er bij, dat WILLERAM. niet alleen *morginrod*, maar ook *tagarod* en *tagoroth* heeft. HUYDEC. toont aan, dat de Ouden, voor *dageraad*, *dagerake* en *daggrake* zeiden, welk laatste hij voor het echtste houdt, van *graken*, beteekenende *het eerste schijnen van den dag*; van welk *graken* men eerst *grieken*, en vervolgens *krieken* schijnt gemaakt te hebben. FR. VAN LELYV. leidt het van *raten* (bij WACHT.), *maken*, *zamenstellen* af, waarvan ons *reeden*, *linnen reeden*; zoo dat *dageraad*, eigenlijk, het maken van den dag zoude beteekenen.

DAGGE, *dag*, z. n., vr., *der*, of van *de dagge*; meerv. *daggen*. Korte *degen*: *Ik, ongewoon 't vuurwapen te handelen, zal wisser met de dag tressen*. HOOFD. Ook wordt het voor een sloopstuijg, een stuk touw, waarmede de misdadigen op de sloopen getraft worden, genomen.

Middeleeuwsch lat. *daga*, *diga*, ital. *daga*, spaan. *daga*, eng. *dagger*.

DAGLICHT, z. n., o., *des daglichts*, of van het *daglicht*; het meerv. is niet in gebruik. Van *dag* en *licht*. Het licht van den dag: *mijne oogen kunnen het daglicht niet verdragen*. Van hier de gemeenzame spreekwijs: *het mag het daglicht niet zien*, het is te slecht, te schandelijk, om het te laten blijken, of bekend te maken.

DAGREIS, z. n., vr., *der*, of van *de dagreis*; meerv. *dagreizen*. Van *dag* en *reis*. Reis van eenen dag: *die steden liggen twee dagreizen van elkander*. *Het leger trekt met kleine dagreizen*.

DAGSTER, zie *morgenster*.

DAGTEEKENEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik dagteekende, heb*

heb gedagteekend. Eenen brief dagteekenen. Van hier dagteekening.

DAGVAARD, z. n., vr., der, of van de dagvaard; meerv. dagvaardden. Van dag en vaard, van varen, oul. reizen, goth. en angelf. *faran*. Eigenlijk, eene dagreis, of reis van eenen dag: en daer ik hem, vermocit van zijne daghvaert, troost. ANTONID. *Dielenckte van trijk van Syrien es twintich dachvaerden*. PH. RUYCHROCK. — Wijders. landdag, Staatsvergadering: dagvaard houden, hij is ter dagvaard gezonden.

DAGVAARDEN, bedr. w., gelijkvl. Ik dagvaardde, heb gedagvaard. Dagen, voor het regt roepen: iemand dagvaardden. Van hier dagvaarding.

DAK, z. n., o., des daks, of van het dak; meerv. daken. Het verkleinw. *dakie*. In het algemeen, alles, wat iets dekt. Bijzonderlijk, het bovenste gedeelte van een gebouw, welk het voor weer en wind bedekt: een huis onder het dak irengen. Een fransch dak, een plat dak. De figuurlijke uitdrukkingen: iemand iets op zijn dak zenden, het hem tegen wil en dank toezenden, het komt alles maar op mijn dak, het wordt maar op mij geschoven, iemand wat op zijn dak geven, hem slagen geven, enz. behooren tot den gemeenen spreektrant. Figuurlijk, het ganfche huis, in zoover daarmede de bedekking bedoeld wordt: wij konden naauwlijks onder dak komen. Met iemand onder een dak, in een huis, wonen.

Zamenstellingen zijn: dakbalk, dakbord, dakdekker, dakdigt, dakdrop, dakgoot, dakpan, dakrib, dakriet, dakspar, dakstroo, dakvenster.

Dak, hoogd. *Dach*, bij NOTK. *tach*, bij TATIAN. *the-ki*, in het meerv., zweed. *tak*, ijsl. *Theki*, angelf. *the-ke*, komt van *dekken*, even als het lat. *tectum* van *togo*.

DAL, z. n., o., des dals, of van het dal; meerv. dalen. Laagte. Land, dat tusfchen bergen ligt: in 't Vatikaner dal. Hooft. *Over berg en dal*. Zamenstellingen zijn: dalbewoner, dalluiden. Oul. was het bijw. *dalewaart* in gebruik, voor naar beneden, b. v.: *dalewaart, te dalewaart springen, loopen*, naar beneden springen, loopen.

DALEN, onz. w., gelijkvl. Ik daalde, ben gedaald. Van dal. Afklimmen, naar beneden gaan: wij daalden van den berg af. De zon begint te dalen, de dag is aan het dalen. — Iemand in het graf laten dalen, laten inzakken. Gij zult mijne grijze haren nog met fchande in het graf

graf doen dalen, gij zult mij, voor mijnen dood, nog schandvlekken. In prijs verminderen, afstaan: *de granen zijn aan het dalen*. *Zijne achting begint te dalen*, minder te worden. Ook: *hij is aamerkljik bij mij gedaald*, in waarde, achting. Minderen: *de Gezanten verzochten tien duizend man te voet, twee duizend te paarde, doch daalden allengskens tot op de helft*. Hooft. Oul., werd *dalen* ook in eenen bedrijvenden zin gebezigd. Van hier *daler*, *daling*.

DALER, doorgaands anders *daalder*, z. n., m., *des dalers*, of *van den daler*; meerv. *dalers*. Zeker stuk gelds, bedragende dertig stuivers: *een hollandsche daler*. Met *eenen daler*. Hooft. Ook wordt, om de gelijkheid in uiterlijke gedaante, eene schijf van eenen appel, knol enz. *een daler*, of *daalder*, genoemd.

DAM, z. n., m., *des dams*, of *van den dam*; meerv. *dammen*. Verkleinw. *dammetje*. Eene hoogte van aarde of steenen, om het water tegentehouden: *eenen dam maken*, *leggen*. Voor grond in het algemeen, in het spreekwoord: *een hont is stout op zijnen eigen dam*. Hooft. Figuurlijk, en in den gemeenen spreektrant: *eenen dam leggen*, voor: den grootsten honger verdrijven. Ook wordt *dam* voor eene dubbele schijf in het damspel gebezigd: *ik heb dam — dam halen*, enz. Zamenstellingen zijn: *dambord*, *damschijf*, *damspel*, *damspeler*, enz.

Dam is een oud woord. Het eng. *dam*, fr. *dame*, het middeleeuwsch lat. *damma*, het zweed. en deen. *Dam*, het pool. *tama*, en meer anderen, hebben allen de betekenis van eene hoogte van aarde, of steen, ter beteugeling van het water. Meestal wordt het afgeleid van het lat. *domare*, d. i. *temmen*, tot welk laatste KIL. het brengt, beteekenende *dam*, derhalve, zoo veel als eene temming van het water.

DAMAST, z. n., o., *van het damast*; meerv. *damasten*, wanneer van verscheidene foorten gesproken wordt. Zekere stof, van zijde, of wol, geweven: *een stuk damast*. Van hier het onverbuigb. bijv. naamw. *damasten*: *een damasten rok*.

Damast, hoogd. *Damast*, eng. *damask*, deen. *Damask*, fr. *damas*, ital. *damasco*, lat. *damacius*, *damascus*. Deze stof heeft haren naam van de stad *Damascus*, van waar zij het eerst in Italie gebragt, en daarna door het overige gedeelte van Europa verspreid is geworden.

DAM-

- DAMLOOPER**, z. n., m., *des damloopers*, of *van den damlooper*; meerv. *damloopers*. Zeker binnenlandsch vaartuig.
- DAMMEN**, bedr. w., gelijkvl. *Ik damde, heb gedamd.* Van *dam*. Eenen dam maken, leggen. Doch in dezen zin is *afdammen* meest in gebruik. *Dammen* wordt ook als een onz. w., gebezigd, in de beteekenis van dam spelen: *zij zitten te dammen.* Van hier *dammer*.
- DAMP** (bij **KIL.** ook *demp* en *domp*), z. n., m., *des damps*, of *van den damp*; meerv. *dampen*. Dikke rook, nevel, of wafem: *de damp van eene fakkel.* *Er slijgen schadelijke dampen uit de uarde op.* *Zwavelachtige dampen.*
- DAMPEN**, onz. w., gelijkvl. *Ik dampte, heb gedampt.* Damp van zich geven: *die kolen dampen sterk.* In den gemeenen spreektrant, wordt *dampen* gebezigd, voor *tak bak rooken*, of, onder het rooken, eenen sterken damp veroorzaken: *wat zit gij te dampen!* Van hier *dampcr*, *damping*.
- DAMPIG**, bijv. n. en bijw., *dampiger, dampigst.* Nevelachtig, vochtig: *het is dampig weer.* Ten aanzien van de paarden bezigt men het voor kortademig: *een dampig paard.* Van hier *dampigheid*.
- DAMPKOGEL**, z. n., m., *des dampkogels*, of *van den dampkogel*; meerv. *dampkogels*. Van *damp* en *kogel*. Een kogel, welke eenen grooten damp veroorzaakt, om den vijand daarmede, voor eenigen tijd, het gezigt te belemmeren.
- DAMPKRING**, z. n., m., *des dampkrings*, of *van den dampkring*; meerv. *dampkringen*. Van *damp* en *kring*. De lucht, welke onze aarde en alle andere hemelsche lichamen omgeeft.
- DAN**, bijw. en voegwoord. 1. Bijwoord, om eenen tijd aanteduïden: *dan, wanneer ik het u verhaald heb, zult gij er over kunnen oordeelen.* *Dan vraagt hij dit, dan dat.* 2. Voegwoord, derhalve, bij gevolg: *is dit dan uwe meening?* *Dan* wordt ook voor *doch* gebezigd, aan het begin eener rede: *Dan, eer ik u verder daarvan spreek, moet ik u nog zeggen,* enz. Achter den vergrootenden trap der bijvoeglijke naamwoorden, gelijk ook achter *niet, niets, niemand, geen, anders, te veel,* enz. wordt *dan, niet als,* gebruikt: *gij zijt wijzer dan hij — daar was niemand, dan ik,* enz. Zie **INLEID.** bl. 223.

DANIG, zie *dusdanig*.

DANK, z. n., m., *des danks*, of *van den dank*; het meerv. is niet in gebruik. Welgevallen: *iets in dank aannemen*. *Tegen wil en dank*. Erkendtenis, dankbetuiging: *iemand voor iets dank zeggen*. *Iemand iets dank weten*, niet *witen*. *Dank met iets inleggen*, *bij iets behalen*. *God zij dank*, ook *God dank* — *den Hemel zij dank*. *Iemand dank zeggen* wordt, in het gewone leven, ook voor eene beleefde weigering genomen, wanneer ons iets aangeboden wordt, waarvan wij geen gebruik willen maken: *ik zeg u dank*. Zamenstellingen zijn: *dankdag*, *dankbetuiging*, *dankjeest*, *danklied*, *dankoffer*, *dankpreek*, *dankzegging*, enz. *Dankerkendtenis* is eene erkentenis van dank, en dus tweemaal hetzelfde. *Gunsterkendtenis* zou beter zijn. J. DE DECK. bezigt *dankeloos*, voor *ondankbaar*.

DANKBAAR, bijv. n. en bijw., *dankbarer*, *dankbaarst*. Van *dank en baar*, derhalve, eigenlijk, dank brengend, dank zeggend: *hij was zeer dankbaar voor dat geschenk*. In eene ruimere en figuurlijke beteekenis, genegen om ontvangene weldaden, door wederkeerige diensten, te vergelden: *hij heeft een zeer dankbaar gemoed*. *Hij is een zeer dankbaar mensch*. Van hier *dankbaarheid*, *dankbaarlijk*.

DANKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik dankte*, *heb gedankt*. Zijn welgevallen over ontvangene weldaden aan den dag leggen: *iemand danken*, *voor iets danken*. *God zij gedankt!* *Voor iemand danken* (in de kerk), iemands dankbaarheid aan God voor zijne herstelling, openlijk betuigen. — *Iemand iets te danken hebben*, hem daarvoor dank schuldig zijn, hem als den veroorzaker daarvan erkennen: *dit heb ik hem alleen te danken*. Ook in eenen kwaden zin, voor wijten: *hij heeft het zich zelve te danken*, *dat hij ongelukkig is*. Iets op eene beleefde wijs aflaan, in het gewone leven: *ik dank u*.

DANS, z., n., m., *van den dans*; meerv. *dansen*. Het verkleinw. *dansje*. Beweging van het ligchaam naar de maat: *iemand ten dans leiden*. Van hier de figuurlijke spreekwijzen: *met iemand aan den dans komen*, *geraken*, handgemeen worden, in twist — in ernstige onderhandeling *geraken*. *Zijn edelheit zagh mij ook gaarne aan den dans*. Hooft. *Den dans ontspringen*, zich uit het gevaar redden. Zamenstellingen zijn: *dansfeest*, *danslied*, *dans-*

dansmeester, dansoefening, dansrij, danschoen, dansschool, danszaal.

Dans, hoogd. *Tanz*, zweed. *Dantz*, middeleeuwsch lat. *dansa*, ital. *danza*, spaan. *danza*, fr. *danse*, eng. *daunce*.

DANSEN, onz. w., gelijkvl. *Ik danste, heb gedanst.* Het ligchaam naar de maat bewegen, huppelen, springen: *op de maat dansen, op de koord dansen, van vreugde dansen.* Figuurlijk, en in den gemeenen spreektrant: *naar iemands pijpen dansen*, zich naar iemands zin schikken — *iemand de deur uit doen dansen, van de trappen doen dansen*, weggagen, van de trappen goojen. Ook worden redelooze en levenlooze dingen gezegd te dansen: *ook danst het weelig vee.* MOON. *Een scheepken, welk in zee gaat dansen op en neer.* A. v. D. MYLE. Van hier *danfer, danferes, of dansfer.*

Dansen, hoogd. *tanzen*, middeleeuwsch lat. *dansare*, fr. *danfer*, ital. *danzare*, spaan. *danza*, schijnen met het h. br. צרר, *opspringen*, verwant te zijn.

DAPPER, bi.v. n. en bijw., *dapperer (dapperder), dapperst.* Kloekmoedig, stout: *een dapper man — hij heeft zich dapper gekwet.* Ook zeer, veel: *ik heb hem dapper afgerost.* In deeze diende hem dapper de zorgvuldigheid van, enz. HOOFD. Van hier *dapperheid, dapperlijk.*

DARM, z. n., m., *des darms, of van den darm; meerv. darmen.* Het verkleinw. *darmpje.* Krimpelingen in de darmen hebben. *Kronkel in de darmen.* Figuurlijk, en in den gemeenen spreektrant, voor den buik: *den darm vullen*, onmatig eten. Zamenstellingen zijn: *darmjicht, darmkronkel, darmnet, darmpijn, darmvet, darmwee,* enz.

DARMSNAAR, z. n., vr., *der, of van de darmsnaar; meerv. darmsnaren.* Eene van darmen gemaakte snaar, in tegenoverstelling van eene koperen, of ijzeren snaar.

DARREN, *derren*, onz. w., waarvoor thands *durven* gebezigd wordt: *o uur, die ik verwenschen dar!* POOT. Zie *durven.*

DARTEL (*dertel*), bijv. n. en bijw., *darteler, dartelst.* Wulpsch, weeldrig, speelziek: *een dartel kind.* Figuurlijk: *een dartele, sierlijke, bloemrijke, stijl.* Van hier *dartelheid.*

DARTELEN, onz. w., gelijkvl. *Ik dartelde, heb gedarteld.* Zich wulpsch aanstellen, dartel zijn.

DARTIEN, zie *dertien.*

DAS,

DAS, z. n., m., *van den das*; meerv. *dasfen*. Het verkleinw. *dasje*. Zeker viervoetig wild dier, dat zich onder de aarde ophoudt. Ook eene soort van kleine honden, die gebruikt worden, om dasfen te vangen, anders *dashond* genoemd. Van hier *dasfenvel*, *dasfenvet*, enz.

DAS, z. n., vt.; *der*, of *van de das*; meerv. *dasfen*. Een halsfieraad, of eene halsdekking: *eene das met kant*. In dezen zin wordt dit woord, veelal, vrouwlijk gebruikt, schoon het mischien hetzelfde, als het voorgaande *ds*; zij; in welk geval ons *das*, voor eene halsdekking, zijne benaming zou ontleend hebben van eene voormalige gewoonte, om daartoe een dasfenvel te gebruiken.

DAT, het onzijd: geslacht van het aanwijzende en betrekkelijke voornaamwoord *die*: Zie hetzelfde.

DAT, voegwoord, welk of de aantoonende; of aanvoegende wijs der werkwoorden bij zich heeft.

Aantoonende wijs, wanneer het onderwerp; waarvan gesproken wordt, zeker is; of, ten minste, als zeker voorgesteld wordt: *ik zie, dat hij komt. Ik hoorde, dat hij zeide* enz. *Ik weet, dat het onwaar is. De Hemel weet, dat ik alleen om uwen wil bedroefd ben. Ik zie wel, dat ik het niet verkrijgen zal.* — Ook met dat vooran: *dat hij een schelm is, heb ik lang geweten.* Somwijlen laat men dat weg; in welk geval de volgende woorden eenigzins veranderd worden: *ik hoor, hij zal komen, voor dat hij komen zal. Ik weet, gij zult het doen, voor dat gij* enz.

Aanvoegende wijs, wanneer het onderwerp nog onzeker is, of, ten minste, als onzeker voorgesteld wordt: *ik vrees, dat hij het reeds gedaan hebbe — hij wilde, dat ik met hem ginge — ik bad hem, dat hij het mij gave.*

Ook heeft dit voegwoord de aanvoegende wijs bij zich, wanneer het dient, om driften en gemoedsbewegingen uitte drukken, b. v. eenen wensch: *ach, dat dit maar niet geschied ware! dat ik uwen naam nimmer gehoord hadde! dat hij, voor altoos, uit mijn gezelschap ge'annen zij! dat God het geve!* — Eene klagt: *o, dat ik hem niet terstond mijn woord gave!* — Eene waarfchouwing: *dat men ons hier maar niet beluistere!*

DAUW, z. n., m., *des dauws*, of *van den dauw*; zonder meerv. *Met eenen liefvelijken dauw*. **VOND.** *Het veld lag vol dauw.* In den gemeenzamen spreektrant, zegt men: *het is zoo matsch als een dauw*, het is zeer matsch. *Voor dag*

dag en dauw, des morgens vroeg. Van hier *dauwachtig*.

TUINM. brengt ons *dauw* tot het gr. *deuw*, *befproeijen*, of tot ons oude *a*, *aa*, d. i. water, waarvan de Franfchen hun *eau* hebben.

DAUWEL, z. n., vr., *der*, of *van de dauwel*; meerv. *dauwels*. Het verkleinw. *dauweltsje*. Een, in den gemeenen fpreektrant gebruikelijk, woord, om een traag en onhebblijk vrouwmensch aantetduiden: *zij is eene regte dauwel*. Van hier *dauwelachtig*, *dauwelachtigheid*. Zoo ook het onzijd. werkw. *dauwelen*, voor: traag en langzaam met alles omgaan; zich onhebblijk gedragen:

DAUWEN, onperf. w.; gelijkvl. *Het dauwe*, *heeft gedauwd*. *Het heeft*; *dezen nacht*, *ferk gedauwd*: Figuurlijk; als bedrijvend: *d'uchtend dauwt Gods zegeningen*. POOT: *Dat hi op u fijn ghenade fal dauwen*. SPEL. v. SIN.

DAVEREN, onz. w.; gelijkvl. *Ik daverde*, *heb gedaverd*: Sterk bewogen worden, dreunen: *toen daverde de aarde*. *Hoe davert mij het hart*. F. v. DORP. *Hij maakte zulk een geweld*, *dat er het huis van daverde*. Van hier *davering*.

Daveren is het voorddur. werkw. van het oude *daven*; bij KIL. en PLANTYN, voor woeden, razen.

DE, HET, bepalend lidwoord; *des*, *der*, *des*; meerv. *de*. *Des mans*, *der vrouw*, *des kinds* — *de mannen*, *de vrouwen*, *de kinderen*. Het wordt het bepalende lidwoord genoemd, omdat het de zaak; waarvan gefproken wordt, bepaalt; en duidlijk aanwijst: *ik heb het geld ontfangen*, of dat geld, waarover wij te voren gehandeld hebben. Zie verder over den aard, de verbuiging en het gebruik van dit lidwoord; INLEID.; bl. 102, en verv. Oul. werd *de* ook in de plaats van het betrekkelijke *die* gebruikt: *alle volcken*; *de* (die) *comen*: BYB. 1477.

DECEMBER, z. n., m., *des decembers*; of *van den december*; zonder meerv. De twaalfde en laafte maand van een jaar; van het lat. *decembris*, dewijl die maand; bij de Latijnen; de tiende was: KAREL DE GROOTE noemde deze maand *heilmanoth*; of *heilmonath*. Bij ons draagt zij ook den naam van *wintermaand*.

DEDIGEN, hetzelfde als *dadigen*; verouderd gelijkvl. werkw.; nog overig in *verdedigen*.

DEEG, z. n., o., *des deegs*, of *van het deeg*; meerv. *deegen*:

gen. Het verkleinw. *deegja*. Gekneed meel voor gebak: *zij vinden hem het deeg staan kneeden*. HOORT. Van hier *deegbrood*, ongaar en niet wel gerezen brood, *dsegsem*, nu *deefem*, en het werkw. *deegfemen*, *deefemen*, *brood deefemen*.

KILIAAN brengt het tot *dijen*, *dijgen*, als ter uitdijing toebereid; zoo ook TEN KATE, en wel tot den ouden onvolmaakt verledenen tijd *deeg*, met de scherplange *ee*, overeenkomende met den rotterdamschen tongval.

DEEG, zie *dege*.

DEEGLIJK, zie *degelijk*.

DEEL, z. n., o., *des deels*, of van het *deel*; meerv. *deelen*. Het verkleinw. *deeltje*. Gedeelte van iets: *het derde deel van dat Koninkrijk*. HOORT. Overdragt., zegt men *deel aan iets hebben*, voor: in iets deelen, iets medegenieten, en tevens, aan iets schuldig zijn. — Een afgezonderd gedeelte van een werk, of boek: *het eerste, tweede en derde deel*. — Zeker getal, meenigte: *een deel oude boeken*. — Belang: *ik neem deel in uwe blijdschap, droefheid*. — Bij KIL. komt het woord *deel* ook in de beteekenis van man, of vrouw, voor; en in dezen zin is het, hier en daar, nog gebruikelijk, doch in den gemeenen spreektrant: *ik kom van avond bij u, en ik zal mijn deel medebrengen*. Ook wordt het met de voorzetsels *bij* en *ten*, als bijwoord gebezigd: *bij deelen*, bij stukken, *ten deele*, stukswijze.

DEEL, z. n., vr., *der*, of van *de deel*; meerv. *deelen*. Eene gezaagde plank: *noordsche deelen*. Ook worat het voor eenen dorschvloer gebezigd.

DEELACHTIG, bijv. naamw. en bijw. Deel hebbend: *aan iets deelachtig zijn*, deel hebben — *iemand iets deelachtig maken*. Ook met den tweeden naamval: *des rechts deelachtig*. H. DE GROOT.

DEELBAAR, bijv. naamw. en bijw.; *deelbarer (deelbaarder) deelbaarst*. Dat gedeeld kan worden: *alle stof is deelbaar*. Van hier *deelbaarheid*. Zie *baar*.

DEELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik deelde, heb gedeeld*. Tot deelen maken, verdeelen: *goederen deelen*. Aandeel hebben: *met iemand gelijk in eenen boedel deelen*. Aandeel nemen: *wij hebben altoos hartlijk gedeeld in hetgeen u betrof*. Van hier *deeler*, *deelfter*, *deeling*.

DEELGENOOT, z. n., m., *des deelgenoots*, of van den *deelgenoot*; meerv. *deelgenoten*. Van *deel* en *genoot*. Iemand,

mand, die hetzelfde deel geniet, of wien hetzelfde ten deel valt: *deelgenoot van mijne rampen!* Van hier *deelgenootschap*.

DEELWOORD, z. n., o., *des deelwoords*, of van het *deelwoord*; meerv. *deelwoorden*. Zie INLEID., bl. 173, en verv.

DEERLIJK, *d.relijk*, bijv. naamw. en bijw., *deerlijker*, *deerlijkst*. Van het oude *dere*, *deer*, nadeel, beleediging, waarvan ons *deren*. Ellendig en jammerlijk: *dat is een deerlijk toeval — hij heeft mij deerlijk bedrogen*.

DEERN, *deerne*, z. n., vr., *der*, of van de *deern*; meerv. *deernen*. In eenige oorden van Nederland gebruikelijk, voor een ongehuwd meisje, eene jonge dogter, en dienstmaagd: *eene jonge, eene brave deern*. *Ik bin dijn knecht, en een soon dijner deernen*. BYB. 1477.

Deern, hoogd. *Dirne*, bij OTTFR. en WILLER. *thiar-na*, *thiarna*, zweed. *taerna*, ijsl. *therna*. Volgens sommigen is ons *deern*, *deerne*, zamengetrokken van *dienerin*, *dienerinne*, nu *dienares*.

DEERNIS, *derenis*, z. n., vr., *der*, of van de *deernis*; zonder meerv. Medelijden: *deernis met iemand hebben*. 't *Verwekte groote deernis*. HOOFD. Van hier *deerniswaardig*.

DEFTIG, bijv. naamw. en bijw., *deftiger*, *deftigst*. Voortreffelijk, aanzienlijk, statig: *een deftig man, een deftig gelaat*. *Hij is altoos even deftig*. *Deftig gekleed zijn*. Van hier *deftigheid*, *deftiglijk*.

DEGE, *deeg*, z. n., vr. Dit woord komt bij KIL. voor, in de beteekenissen van heil, voorspoed, waardigheid, braafheid, voortreffelijkheid. Het is bijna reeds geheel verouderd, en nog overig in de spreekwijs: *te dege, ter dege*, goed, gelijk het behoort, voortreffelijk: *ik heb ter dege gegeten, iets ter dege leggen*. *Hebt gij wel geslapen? Ter dege!* Ook is het nog in andere gemeenzame spreekwijzen voorhanden: *die drank zal u deeg doen*, goed doen. *Morgen zullen wij deeg, vermaak, hebben — gij zult daarvan lang deeg*, gebruik, *hebben — ik had daar geen deeg*, was daar niet in mijnen schik. *Het is nog geen deeg met u*, gij zijt nog niet regt gezond. Overeenkomstig met deze beteekenis, zegt men ook, elders in ons Vaderland: *kwadeegsch*, of *kwaaddeegsch*, voor onpaslijk: *ik ben den ganschen dag kwaaddeegsch geweest*. *Die quijnende en quaetdeegs*. MOON.

TEN KATE brengt het tot den onvolmaakt verledenen

tijd van *dijden*, *dijgen*, zoo als wij dit woord thands neuen; naamlijk met de zachtlange *ee*, *deeg*, *gedegen*, overeenkomende met den rotterdamschen tongval. Zie verder *degen*.

DEGELIJK, *deeglijk*, bijv. naamw. en bijw., *degelijker*, *degelijkst*. Van het voorgaande *dege* en *lijk*. Braaf, eerlijk, dat aan zijne bestemming voldoet, en wezenlijke waarde heeft: *een degelijk man*. Ook van levenlooze zaken: *gij geeft zulke kleine brokjes*, *geef mij eens een degelijk stuk*. *Laat ons nu eens over iets degelijks spreken*. Zeker, gewis: *het is wel degelijk zoo*. Gelijk het behoort: *ik zal het hem degelijk zeggen*. Van hier *degelijkheid*.

TEN KATE brengt dit mede tot *dijden*, *dijgen*, *deeg*, *gedegen*. Doch zie ook het volgende *degen*.

DEGEN, z. n., m., *des degens*, of *van den degen*; meerv. *degens*. Een bekend zijdgeweer: *met het gevest van den degen*. HOOFD. *Eenen degen dragen* — *den degen trekken*. *Met den degen in de vuist*, al vechtende, *sterven*. — *Zijn degen is nog maagd*, hij heeft den degen nog niet getrokken, heeft nog niet gevochten; spreekw. Zamenstellingen: *degengevest*, *degengreep*, *degenknop*, *degen-scheede*.

Degen was, bij de Ouden, een braaf krijgsman, een held. De beteekenis van een zijdgeweer is van laterentijd, en was hun derhalve onbekend: *van Hercules*, *dien degheh vercoren*. v. MAARL. *Een vecht altoes als een degheh*. BROED. GER. KIL. heeft *degheh*, *deghehman*, en verklaart het door *athleta*, *pugil*, *vir praestans*, *strenuus*, *fortis*, en noemt het een oud woord. TEN KATE brengt het, even als *deeg*, *dege*, en *degelijk*, tot *dijden*, *dijgen*, *deeg*, *gedegen* — ADEL. tot *deugen*. Wanneer deze laatste afleiding gegrond ware, dan zou het boven staande *dege* en *degelijk* ook hiertoe behooren, en *dege* zou dan zoo veel als *deuge*, en *degelijk* zoo veel als *deugelijk*, of *deugdelijk*, zijn.

DEGENE, HETGENE, *hetgeen*, aanwijzend voornaamw., van *de* en *gene*. *Desgenen*, *dergene*; meerv. *degenen*. Het wordt niet als bijvoeglijk gebruikt, (wel het enkele *gene*) maar dient alleen, om eenen persoon, of eene zaak, aanteduiden. Het mag niet als betrekkelijk gebezigd worden, derhalve niet *dat hetgene ik wil*, maar *hetgene dat ik wil*. Zie INLEID. bl. 123.

DEINING, z. n., vr., *der*, of *van de deining*; meerv. *deiningen*. Het op- en nedergaan der baren, *golving*,

van

van het oude *deinen*, golven: met holle *deiningen*. VOND. Figuurlijk:

Dien (spaansche schepen) *baat het niet, te zijn als sloten opgebouwd,*

Noch dat zij spieglen doen de deiningen van goud. HOORT. DEINZEN, onz. w., gelijkvl. *Ik deinsde, ben gedeinsd.* Terug wijkten: *wij bragten den vijand aan het deinzen. Al deinzende vechten.* In de zeevaart wordt *deinzen* voor het stooten der golven tegen de zandbanken gebruikt. Oul. werd dit woord ook als bedrijvend gebezigd: *dien de droeve droomen deinsen*, enz. HUIG. Van hier *deinzing*. Voor *deinzen* is ook *deisen*, *deizen* gebruikelijk geweest: *de starren deizen in 't verschiet.* BROEKH.

DEK, z. n., o., *des deks*, of *van het dek*; meerv. *dekken*. Verkleinw. *dekje*. Van *dekken*. Alles, wat eene zaak dekt, of bedekt: *het dek ligt op het bed. Leg de dekken op de paarden.* Verdek, van een schip: *op het dek wandelen.* Van hier *halfdek, driedekker*, voor een schip met drie dekken.

DEKEN, z. n., vr., *der*, of *van de deken*; meerv. *dekenen*. Verkleinw. *dekenetje*. Van *dekken*. Dekkleed: *met eene deken.* VOND. *Eene watten deken.*

DEKEN, z. n., m., *des dekens*, of *van den deken*; meerv. *dekens*. Van het lat. *decanus*, welk eenen bevelhebber over tien krijgsknechten beteekende. Bij ons is *deken* een overste, of opperste, b. v.: *deken* van een gild — van eene hooge school, enz. Oul. bezigde men hiervoor ook *dekenier, decanier* en *disfennier*, in den BYB. van 1477 voorkomende. Van hier *dekenschap*, voor het ambt en de waardigheid van eenen deken.

DEKKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik dekte, heb gedekt.* Eigenlijk, een dek op iets leggen: *zich dekken, — de tafel dekken, er is gedekt, ik heb voor zes personen gedekt.* Bedekken: *een huis met stroo, riet* enz. *dekken.* Toedekken: *gedekte pijpen*, in een orgel. Figuurlijk, beschutten, beveiligen: *het leger dekte de stad. Ik kan daarbij niets verliezen, ik ben genoeg gedekt*, ik heb genoegzame zekerheid. In de paardenfokkerij zegt men: *eene merrie laten dekken*, door den hengst. Van hier *dekbalk, dekbed, dekker, dekking, dekkleed, deklod, dekpan, dekriet, dekstroo, deksluk.*

Dekken, hoogd. *decken*, bij OTFR. *theken*, deen.

däkke, zweed. *täcka*, angelf. *theccan*, *thaccian*, ijsl. *thaecka*, spaan. *techar*, komt met het lat. *tegere*, en het gr. *τεγειν*, overeen.

DEKMANTEL, z. n., m., *des dekmantels*, of *van den dekmantel*; meerv. *dekmantels*. Van *dek*, *dekken* en *mantel*. Eigenlijk, een mantel, die tot dekking dient; in welke beteekenis het echter niet gebruikelijk is. Figuurlijk, voorwendfel, schijn: *iemand onder den dekmantel van vriendschap bedriegen* — *onder den dekmantel van godsvrucht*.

DEKSEL, z. n., o., *des deksels*, of *van het deksel*; meerv. *deksels*. Verkleinw. *dekseltje*. Eigenlijk, hetzelfde als *dek*; van hier nog *voedsel en deksel*, kost en kleederen. — Datgene, waarmede eene opening toegedekt wordt: *het deksel van eenen pot, ketel*, enz.; van hier de, in de gemeenzame verkeerling, gebruikelijke spreekwijs: *er is geen pot zoo scheef, of men vindt er een deksel voor*, het welk men gewoon is te zeggen, wanneer iemand (man, of vrouw) in het huwelijk treedt, van wien men, om deszelfs lichaamlijke gebrekkelijkheid, of om andere redenen, gedacht had, dat hij nimmer ten huwelijk gevraagd zou worden.

DEL, *delle*, zie *delling*.

DELGEN, zie *uitdelgen*.

DELLING, z. n., vr., *der*, of *van de delling*; meerv. *dellingen*. Een reeds eenigzins verouderd woord, dat echter nog bij VOND. voorkomt: *in eene afleggende delling*. Ook bij J. DE DECK.: *het diepe dellingen*. Hiervoor gebruiken HOORT, OUD. en anderen *del, delle*, allen in de beteekenis van laagte, valei, hetzelfde als *dal*: *over duin en del*. HOORT. *Die in beemden duin en del*. OUD. Ook VOND.: *zij blazen over duin en del*. Bij KIL. vinden wij het hiervan afgeleide, doch thands reeds verouderde, *dellen*, voor *dalen*. Het woord *del* wordt, bij de Friezen, als een bijw. gebezigd, in de beteekenis van *neder, beneden*. Zoo zeggen zij, b. v., *delklimmen, delloopen, delkamer*, enz.

DELVEN, (bij KIL. ook *doIVEN*) bedr. w., ongelijkvl. *Ik doif, heb gedolven*. Graven: *onder de aarde delven*, begraven. *Een gat in de aarde delven*. Uitgraven, rooijen: *aardappelen delven*. Van hier *delver, delfter, delving*.

DEMOED, z. n., m., *des demoeds*, of *van den demoed*; zonder meerv. Die geteldheid des gemoeds, waardoor

men

men zijne eigene onwaardigheid kent, in gevolge daarvan gering van zich zelve denkt, en zuiks met de daad aan den dag legt: *en in demoedt kom*. CAMPH.

Demoed, bij NOTK: *diumuot*, bij KERO: *deoheit, theomuati*, schijnt, oorspronkelijk, het denkbeeld van dienstbaarheid en slavernij te bevatten. Bij KERO is *theonan*, dienen, en het angelf. *theow* beteekent eenen dienstbaren, eenen slaaf.

DEMOEDIG, bijv. naamw. en bijw., *demoediger, demoe-digst*. Van *demoed*. Demoed bezittende, demoed betoonende: *een demoedig mensch — hij stond, in eene demoedige houding, voor mij. Demoedig worden, zijn*. Van hier *demoedigheid, demoediglijk*.

DEMOEDIGEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik demoedigde, heb gedemoedigd*. Van *demoedig*. Eigenlijk, demoedig maken: *ik heb hem gedemoedigd. Zich demoedigen, zich demoedig betoonen*. Van hier *demoediging*.

DEMPEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik dempte, heb gedempt*. Smooren, uitdooven: *het vuur dempen*. Figuurlijk, stillen: *een oproer dempen*. Verminderen, van het geluid: *eene trompet, eene trommel dempen*, derzelver sterken klank verhinderen. Vullen: *eene graft dempen*. *Als het kalf verdronken is, den put dempen*, spreekw., het kwaad trachten aftekeeren, als het te laat is. Bij KIL. komen nog andere, reeds verouderde, beteekenissen voor. Van hier *demping*.

DEN, z. n., m., *des dens*, of *van den den*; meerv. *dennen*. Dennenboom: *de Olijf ontvonckt den Den*. VOND. Van hier het onverbuigbare bijv. naamw. *dennen*, dat van den dennenboom is, of tot denzelven behoort: *eene dennen plank*. Zamenstellingen: *dennenappel, dennenboom, dennenosch, dennenhout, dennenwoud*.

DENKBAAR, bijv. naamw. en bijw., *denkbarer, denkbaarst*. Dat gedacht kan worden — dat zich laat denken. Van hier *denkbaarheid*. Zie *baer*.

DENKBEELD, z. n., o., *des denkbeelds*, of *van het denkbeeld*; meerv. *denkbeelden*. Van *denk, denken en beeld*. Begrip: *een goed denkbeeld van iets hebben — een denkbeeld van iets geven*. Van hier het bijv. naamw. en bijw. *denkbeeldig*.

DENKELIJK, zie *denklijk*.

DENKEN, bedr. w., onregelm. *Ik dacht, heb gedacht*. Eigenlijk, gedachten hebben, met bewustheid: *levenlooze*

dingen denken niet, hebben geene met bewustheid verbondene begrippen. *De mensch is een denkend wezen.* In eene bepaaldere beteekenis, dat, wat men denkt, uitdrukken, of aan anderen mededeelen: *hij denkt juist, grondig, enz.* — In opzigt tot een bijzonder voorwerp: *dat laat zich niet denken*, kan niet gedacht worden, daarvan kan men geen begrip vormen. *Wat zullen wij bij deze woorden denken?* Ook met een voorzetsl.: *aan wien denkt gij?* — In het gemeene leven gebruikt men dit woord ook, als een middel, om de aandacht optewekken: *denk eens, hoe het met mij moet gesteld wezen.*

Oneigenlijk, het daarvoor houden, gelooven: *gij zoudt denken, dat ik u eene onwaarheid verhaalde. Dacht gij niet, dat hij reeds dood was? Wat denkt gij van de zaak?* Vermoeden: *ik heb gedacht, dat het zoo zoude geschieden.* Oordeelen: *ler, in het toekomstige, beter van mij denken.* Zich herinneren: *ik denk met vermaak aan de verloopene jaren. Hij zal het ontkennen, denk aan mij, herinner u, dat ik het u gezegd heb.* Nadenken, overleggen: *wij moeten op middelen bedacht zijn, om enz.* Op zijn voordeel denken: *hij denkt alleen maar om zich zelve.* Zich de gevolgen eener zaak als tegenwoordig voorstellen: *de roekelooze ziet slechts op het tegenwoordige, maar de wijze denkt verder.* Den grond der dingen onderzoeken: *een denkende kop.* Acht geven, acht slaan: *om zijne zaken denken.* Zich eene zaak als waarschijnlijk voorstellen: *ik denk, met hem zeer gelukkig te leven.* Voornemens zijn: *ik denk, morgen bij u te komen.* Denken en handelen tevens: *hij denkt goed, slecht, enz.* Zoo edel denkt mijn vriend. Van hier denker, voor iemand, die gewoon is, over alles te denken, en den grond der dingen te onderzoeken — *denkwijs*, voor iemands gansche tot hebbelijkheid geworden wijs, niet alleen, van denken, maar ook van handelen: *hij heeft daarmede eene voortreffelijke denkwijs aan den dag gelegd.*

Denken, hoogd. denken, bij KERO *dennen*, OTFR. *thenken*, ULPHIL. *thagkjan*, angelf. *thencan*, dincan, eng. *to think*, zweed. *taenka*.

DENKER, zie denken.

DENKLIJK, *denkelijk*, bijv. naamw. en bijw., *denklikker, denklijkst.* Hetzelfde als *denkbaar*. In het gewone leven, wordt het voor waarschijnlijk gebruikt: *het is niet denklijk, dat hij komen zal.* Zie *lijk*.

DENK-

DENKWIJS, zie *denken*.

DENNENBOOM, zie *den*.

DERDE, bijv. n., oul. ook *drijde*, van *drij*, nu *drie*.
De derde dag. Wij hebben heden den derden, den derden dag dezer maand. *Ten derde*, voor de derde maal.

In eene ruimere beteekenis gebruikt men dit woord ook, voor eenen derden perfoon, wanneer, behalve zekere twee, nog van iemand anders gesproken wordt: *ik wilde met hem wel in een vergelijk komen, maar niet tot nadeel van eenen derden. Een derde* beteekent dikwerf eenen scheidsmen: *wij zullen het aan eenen derden overlaten*. Dit bijv. naamw. wordt, schoon het eigenlijk geen meervoud heeft, echter ook in het meerv. gebruikt, b. v., wanneer, in den regtsgeleerden stijl, van *derdens* (voor *derden*) gesproken wordt.

Ook beteekent het een derde gedeelte, in het onzijd. geslacht: *ik heb nog maar een derde ontvangen*. Insgelijks wordt het, in het kaartspel, gebezigd, voor drie kaarten, die op elkander volgen; doch het gebruik verkiest dan het vrouwlijke geslacht: *eene derde roemen*.

Derde, hoogd. *dritte*, bij ULPHIL. *thridja*, bij KERO *dritta*, *dritto*, bij OTFR. *thritta*, *thritto*, angelf. *drid-da*, eng. *third*, zweed. *tredje*, ijsl. *thridie*, lat. *tertius*, gr. *ταίτος*.

DERDEHALF, *derdehalve*, onverbuigbaar telwoord, beteekenende twee en een half: *derdehalf vierendeel, derdehalve stuiver*.

Derdehalf is, eigenlijk, ter helft van de derde, of de derde half. *Driehalf* zou maar een en een half zijn. Zie *anderhalf*.

DERDENDAAGSCH, bijv. n., zonder trappen van vergröoting. Hetgene dat om den derden dag, of iederen derden dag, plaats heeft: *de derdendaagsche koorts*.

DERELIJK, zie *deerlijk*.

DEREN, (van het oude *deer*, *dere*, schade, belediging) angelf. *derian*, bedr. w., gelijkvl. *Ik deerde, heb ge-deerd*. Schade doen: *dat kan hem niet deren*. Medelijden verwekken, tot medelijden bewegen: *gij deert mij*, bij KIL. *Mij deert uw ongelijk*. VOND. Waarschijnlijk is het gr. *δεπειν*, *δαπειν* slaan, hiermede verwant.

DERENIS, zie *deernis*.

DERGELIJK, *dergelijke*, en *desgelijk*, *desgelijke*, twee bijv. naamwoorden, welken uit den tweeden naamval van het aanwijzende voornaamwoord *deze* en het

bijv. naamw. *gelijk*, zamengesteld zijn; derhalve *dergelijk*, voor *dezergelijk*, *desgelijk*, voor *dezesgelijk*. Zij worden als *aanwijzende* en als *betrekkelijke* voornaamwoorden gebezigd. In het laatste geval, plaatsen zij het werkwoord, even als alle betrekkelijke voornaamwoorden, aan het einde eener rede. *Hij is een voortreflijk man; desgelijke* (zijns gelijke) *wordt zelden gevonden*; of betrekkelijk, *desgelijke* (wiens gelijke) *zelden gevonden wordt. Van dergelijke zaken heb ik nooit gehoord.*

Desgelijk moest, eigenlijk, alleen in het enkelvoud des manlijken en enzijdigen, *dergelijk* in het enkelvoud des vrouwlijken geslachts, en in het meervoud van alle drie geslachten, gebezigd worden. Voor *dergelijk* gebruikt men ook *diergelijk*.

DERHALVE, voegwoord, welk een besluit, een gevolg van het voorgaande aanduidt, en uit *der*, voor *dezer*, en *halve*, zamengesteld is: *ik heb zijne verlegenheid gezien, en derhalve moet ik besluiten, dat hij schuldig is.* Ook wordt het achter andere woorden, of in het midden eener rede, geplaatst: *laat ons elkander derhalve broederlijk liefhebben.* Men bezigt ook *dierhalve*, *deshalve*, *dieshalve*, doch *derhalve* is meest in gebruik.

DERMATE, bijw., voor *in die mate*: *het beviel mij dermate, dat ik het niet genoeg beschouwen kon.*

DERRËN, zie *darren*.

DERRIE, *derrij*, z. n., m., van *den derrie*; het meerv. is niet in gebruik. De eerste harde grond, die men, na de modder, in het graven vindt.

DERTEL, zie *dartel*.

DETIEN, telwoord, voor *drie en tien*, bij **KIL.** ook *drijthien*. *Dertien mannen; dertien dagen, jaren, enz.* Zamenstellingen: *dertiendagig, dertienjarig, dertienmaal*. Het meerv. is *dertienen*: *zij waren met hun dertienen*. Het verkleinw. is *dertientje*, als zelfstand. en van het onz. geslacht, alleen gebruikelijk voor zekere zilveren munt ter waarde van dertien stuivers.

DETIENDE, bijv. naamw., oul. ook *drijtiende, dertiense*, van *dertien*. *De dertiende man — Lodewijk de dertiende. De dertiende, de dertiende dag der maand: wij hebben heden den dertienden. Ten dertiende*, voor de dertiende maal. Oul. (b. v., ook in den almanak van 1563), werd het driekoningenfeest *derdiededag*, bij **KIL.** *dertiendagh*, genoemd, als zijnde de dertiende dag na kersmis. Zoo was ook *dertienavond* driekoningenavond.

DER-

DETTIG, telwoord, oul. ook *drijtig*, behoorende tot de hoofdigetallen, en beteekenende, eigenlijk, *tien driemaal genomen*. *Dertig dagen, jaren*, enz. Het meerv. is *dertigen*: *twee dertigen*, twee getallen van *dertig*. *Zij zijn met hun dertigen*. Zamenstellingen: *dertigdagig, dertigjarig, dertigmaal, dertigvoudig*.

TEN KATE brengt den uitgang *tig*, in *dertig*, tot *tijgen, tijen*, dienende, om eene voltrokkene telbeurt aantewijzen. Bij OTFR. *trizzug*, bij TATIAN. *thrizug, thrizzuc*, bij ULPHIL. *trigetig*, angelf. *drittig*, zweed. *trettio*, ijsl. *thriatyge*, eng. *thirtij*.

DETTIGER, z. n., m., *des dertigers*, of *van den dertiger*; meerv. *dertigers*. Een medelid eener vergadering van dertig personen. — Iemand, die dertig jaren oud is: *hij is haast een dertiger*. — Wijn, die dertig jaren oud, ook die in het jaar 1730 gewaſten is: *eene flesch van den lekkeren dertiger*.

DETTIGSTE, bijv. n., oul. ook *drijtigste*, van *dertig*. *De dertigste man*. *Mijn brief was van den dertigsten der vorige maand*, naamlijk, van den dertigſten dag.

Bij KERO heet dit woord *drizugosto*, bij NOTK. *triz-zegosti*.

DERVEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik derfde, heb gederfd*. Ontberen, misſen: *ik derfde ſelang uwen raad*. *Ik kan haar bijzijn niet derven*. Oul., met den tweeden naamval: *waerdich des lichts te derven*. BYB. 1477. Ook is het als een onzijd. w. gebruikbaar geweest, in den zin van behoeven, moeten: *En derven gheen gratie van God begeiren*. HOUWAERT. En voor dit *derven*, behoeven, plagt zelfs *bederven* gebezigd te worden. Bij KIL. komt *derven* ook in de beteekenis van *durven* voor. TEN KATE geeft *derven* nog als onregelmatig op, doch het tegenwoordige gebruik ſtelt het regelmatig, en zelfs gelijkvloeiend. Van hier *derver, derving*.

DERWAART, bij KIL. *daarwaart*, bijw., beteekenende naar die plaats: *is hij derwaart vertrokken?* *Herwaart en derwaart*, heen en weder.

DES, (ook *dies*) bijw. en voegw. Bijw., beteekenende zooveel, in de ſpreekwijzen *des te beter, des te erger, des te meer*, enz. Ook plagt het voor daartoe gebezigd te worden: *des ten ick onbequaem*. F. v. DORP. Voegwoord, in de beteekenis van derhalve, daarom: *ik ſpreek van uw eigen waar belang, des hoor mij*; ook achteraan: *hoor mij des*.

des. Zamenstellingen: *desniettemin*, *desniettegenstaande*, *deswege*, enz.

DESGELIJK, zie *dergelijk*.

DESGELIJKS, bijw., beteekenende even zoo, op dezelfde wijs: *gaat henen en doet gij desgelijcks*. BYBELV. Inge-lijks, ook: *desgelijcks waren er*. BYBELV. Voor *desge-lijks* is ook *desgelijken* in gebruik geweest.

DESHALVE, zie *derhalve*.

DEUGD, z. n., vr., *der*, of *van de deugd*; meerv. *deugden*. Eigenlijk, vroomheid, braafheid: *de liefde tot de deugd*. Overdragt., nut, voordeel: *dat zal hem deugd doen*. En *doet wven vijant deught*, d. i. goed. HOUWAERT. Innerlijke waarde: *men moet op de deugd van het goed zien*. *Uit deught der welke*, zegt Hooft, voor: uit kragt, uit hoofde van welke.

Deugd, hoogd. *Tugend*, angelf. *duguth*, alem. *tugathi*, *tugende*, ijsl. en zweed. *dijgd*, bij ons, oul. *doged*, *deugd*, nu *deugd*, van het werkw. *dogen*, *deugen*, beteekenende, goed, nuttig, van waarde zijn.

DEUGDELIJK, *deugdelijk*, bijw. n. en bijw., *deugdelijker*, *deugdelijkst*. Braaf, met deugd verfierd: *een deugdelijk man*. Echt, waar: *eene deugdelijke schuld*. *Ik zal het deugdelijk betalen*. Van hier *deugdelijkheid*. Zie *lijk*.

DEUGDRIJK, bijw. n. en bijw., *deugdrijker*, *deugdrijkst*. Van *deugd en rijk*. Rijk in deugd. Van hier *deugdrijkhed*.

DEUGDZAAM, bijw. n. en bijw. *Deugdzamer*, *deugdzaamst*. Van hier *deugdzaamheid*. Zie *zaam*.

DEUGEN, oul. ook *dogen*, onz. w., gelijkvl. *Ik deugde*, *heb gedeugd*, oul. *dogt*, *gedogt*. Goed zijn; *het deugt niet*. — *Hij deugt niet veel*.

DEUGNIET, z. n., m., *des deugniets*, of *van den deug-niet*; meerv. *deugnieten*. Iemand, die niet deugt, of niet wil deugen — een ondeugend mensch: *hij is een regte deugniet*.

DEUK, z. n., vr., *der*, of *van de deuk*; meerv. *deuken*. Van *duiken*. Eene holligheid, als ingedoken door eenen slag, of eene aantooting: *die schotel heeft verscheidene deuken*.

DEUKEN, zie *indeuken*.

DEUN, z. n., m., *des deuns*, of *van den deun*; meerv. *deunen*. Verkleinw. *deuntje*. Lied, zang: *eenen deun*, *een deuntje zingen*. *Plagt gij niet meenigen deun den*
hals

hals te breken? VOND. *Hij zingt altoos den ouden deun,* hij spreekt altoos van dezelfde zaak, beweert altoos hetzelfde. Zamenstellingen: *bruiloftsdeun, velddeun,* enz. *Deun* is ook voor klucht gebruikelijk geweest: *om den deun,* om de aardigheid, zegt HOOFT. Van *deun* is het onz. w. *deunen* gevormd, voor zingen, bij HOOFT ook voor schertsen, kluchten maken: *met iemand deunen.*

DEUN, (bij KIL. *deyn*) bijv. n. en bijw., *deuner, deunst.* In den gemeenen spreektrant. Zuinig, gierig, karig: *hij is zeer deun.* — Na, nabij: *als sij die te deun genaect.* WESTERB. Van hier *deunheid, deuntjes,* d. i. hecl deun, zuinig, enz.

DEUNEN, zie *deun.*

DEUR, zie *door.*

DEUR, z. n., vr., *der,* of *van de deur;* meerv. *deuren.* Verkleinw. *deurtje.* Van het voorzetsel *door,* oul. *deur,* als de opening, waardoor men in- en uitgaat. De ingang van een gebouw, huis, eene kamer, enz.: *de deur inkomsten, uitgaan,* enz. Hiertoe behoort de spreekwijs *door de regte deur,* door de regte middelen, langs eenen goeden weg: *hij is niet door de regte deur in den kerkediens gekomen. De deur voor iets openen, open zetten,* aanleiding tot iets geven. Verder, het houten beschoot, waarmede de ingang van een huis enz. gesloten wordt: *de grendels op de deur doen. Aan de deur kloppen.* Figuurlijk, voor het huis zelf: *ik ben, in geene maand, uit de deur, of de deur uit, geweest. Iemand de deur uitgooijen. Van deur tot deur,* van huis tot huis. *Iemand het gat van de deur wijzen,* in den gemeenen spreektrant, voor: hem beduiden, dat hij moet vertrekken. Zamenstellingen: *deurhengsel, deurring, deurslot, deurstijl, deurwaarder, deurwaarderschap, deurwachter, deurwachster.*

Dat *deur* voor *door* gezegd wordt, overeenkomstig met het denkbeeld van *doorgang,* als iets, *waardoor* men gaat, wordt des te waarschijnlijker, als men in aanmerking neemt, dat men voor *deur* ook *door, dore,* plagt te bezigen: *let op een groote jaghers door, daer light noyt groote mishoop voor.* HUG. Misschien is het gr. *θύρα* met ons *deur* wel verwant.

DEUVIK, z. n., m., *des deuviks,* of *van den deuvik;* meerv. *deuvikken.* De tap in eene ton. Van hier het werkw. *deuvikken,* d. i. bier, zonder kraan, en door den deuvik, uit een vat tappen.

DEUVIKKEN, zie *deuvik.*

DEWELKE, betrekkelijk voornaamw. *Zie welke.*

DE-

DEWIJL, voegw., naardien: *dewijl dit zoo is* enz. Dikwerf wordt *dewijl*, verkeerdlijk, voor *terwijl*, en *terwijl* voor *dewijl* genomen. Zie *terwijl*.

DEZE, DIT, aanwijzend voornaamwoord, *dezes, dezer, dezes*; meerv. *deze, dezen*. Dit voornaamwoord bepaalt het voorwerp zoo nauwkeurig, alsof men het met den vinger aanwijst: *deze man is het, dien ik bedoelde. Ik meen dit huis*. Ook wordt het figuurlijk, in den zin van tegenwoordig, gebezigd: *in deze week, in dit jaar*, enz. Somwijlen, wordt het zelfstandige naamwoord, waartoe het behoort, verzwegen: *de vierde dezer*, d. i. *dezer maand. Hier ligt uwe pen, maar verkiest gij anders deze? naamlijk pen*. Somwijlen wordt het zelfstandig gebruikt: *vraagt gij naar uwe broeders? Van dezen zal ik liefst niet spreken*.

Dikwerf wordt het onzijd. geslacht van dit voornaamw., *dit*, even als *dat*, voor alle geslachten en getallen gesteld: *dit is mijne vrouw. Zijn dit de mannen, van welken*, enz. *Geloof niet, dat dit de eerste brief is, dien ik aan haar schrijf*. Zie verder, ook over het gebruik van *deze* en *gene*, INLEID. bl. 122.

DEZELFDE, HETZELFDE, aanwijz. voornaamw. *Dezelfde, van denzelfden, derzelfde, van dezelfde, deszelfde, van hetzelfde*; meerv. *dezelfde, dezelfde*. Het beteekent eigen, gelijk: *deze twee schriften zijn door dezelfde (de eigene) hand geschreven*. Om de kracht van het eigene nog meer uitdrukken, wordt er somwijlen, *even, of een*, bijgevoegd: *hij is even dezelfde man, dien ik gisteren zag. Ik bedoel juist eene en dezelfde zaak*. Het volgende *dezelve* laat zich hiervan gemakkelijk onderscheiden: *de som is groot, hoe zal ik dezelve (die) betalen? — Hetzelfde* wordt ook voor onverschillig gebezigd: *of gij heden, of morgen komt, is mij hetzelfde*. Zie INLEID. bl. 122, 123.

DEZELVE, HETZELVE, aanwijzend voornaamw. *Dezels, deszelve, van denzelve, derzelve, derzelve, van dezelve, deszels, deszelve, van hetzelfde*; meerv. *dezelve, dezelven*. Het heeft de beteekenis van het aanwijz. voornaamw. *die, dat*, en moet wel van het voorgaande *dezelfde* onderscheiden worden. Zie *dezelfde*.

DIAMANT, z. n., m., *des diamants*, of *van den diamant*; meerv. *diamanten*. Een edelgesteente: *een ruwe diamant*. Zamenstellingen: *diamantgruis, diamantslijper, diamantsteen*, enz.

Dit woord is van het gr. *ἀδραμα* gevormd, waarvan de Nederlanders, Duitschers, Franschen, Polen, en Hun-

garen *diamant* gemaakt hebben. Voor den diamantsteen genomen, is het manlijk. Voor bergstof, of enkel diamant, is het met- en zonder lidwoord in gebruik, als goud, zilver, enz., doch onzijdig, even als de metalen: *waardigh om in eeuwig diamant geprint te worden*. VOND. DIAMANTEN, onverbuigb. bijv. naamw., van diamanten, of met diamanten omzet: *een diamanten kruis*. Daar het diamant eene onbuigzame stof is, spreekt men zeer kwalijk van *diamanten vleugelen*, enz.

DICHT, z. n., o., *des dichts*, of *van het dicht*; meerv. *dichten*: *met een goddelijk dicht*. VOND. Gemeenlijk bezigt men *gedicht*, waarvan *dicht* is zamengetrokken. Voor *dicht*, zegt men ook *dichtstuk*.

DICHT, bijv. n. en bijw., *dichter*, *dichtst*. Eigenlijk, datgeen, welks deelen naauw met elkander verbonden zijn: *dicht*, vast ineen gewerkt *doek*. Het tegenwoordige gebruik verkiest hier *dig*t, met eene *g*, ter onderscheiding van het bovenstaande *dicht*, voor *gedicht*. Zie *dig*t.

DICHTEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik dichte*, *heb gedicht*. Bedenken, verzinnen: *ende het dichten van valsche woorden uit het herte*. BYBELVERT. *Leugens dichten*. Thands is het meest gebruikelijk, in den zin van een gedicht vervaardigen: *een lied dichten*. Volgens ADEL., schijnt het middeleeuwfche *dictare*, een geschrift, eenen brief, een gedicht, vervaardigen, *dictamen*, een gedicht, en *dictator*, een dichter, hiervan gevormd te zijn. Van hier *dichtader*, figuurl., voor de drift tot dichten.

DICHTER, z. n., m., *des dichters*, of *van den dichter*; meerv. *dichters*. Het vrouwlijke woord is *dichteres*. Iemand, die de bekwaamheid bezit, om een gedicht te maken. Gelijk het gr. ποιητης van ποιειν, *maken*, *voordbrengen*, gevormd is, zoo is ook ons *dichter* van *dichten*, insgelijks *voordbrengen*, *uitvinden* beteekenende, gemaakt.

DICHTERLIJK, bijv. n. en bijw., *dichterlijker*, *dichterlijkst*. Dat tot eenen dichter behoort, eenen dichter waardig is: *dichterlijke vrijheden*. *De dichterlijke stijl*.

DICHTKUNST, z. n., vr., *der*, of *van de dichtkunst*; zonder meerv. De kunst, of het vermogen, om een gedicht te vervaardigen: *zich in de dichtkunst oefenen*. De inhoud der regelen, welken daarbij moeten waargenomen worden: *iemand in de dichtkunst onderwijzen*. Voor *dichtkunst* zegt men ook *dichtkunde*. Van hier *dichtkunstig*, *dichtkundig*.

DICHTLUIM, z. n., vr., *der*, of *van de dichtluim*; het meerv.

meerv. is niet in gebruik. Van *dicht* en *luim*. Eene goede gesteldheid van geest tot het vervaardigen van een dichtstuk.

DICHTSTUK, z. n., o., *des dichtstuks*, of *van het dichtstuk*; meerv. *dichtstukken*. Van *dicht* en *stuk*. Een gedicht.

DIE, **DAT**, aanwijzend en betrekkelijk voornaamwoord, *diens*, of *van dien*, *van dat*, — *dier*, of *van die*; meerv. *die*.

Aanwijzend: *die man heeft het gedaan — hij was van die grootte — het behoorde aan dat kind. Die menschen zijn daaraan niet schuldig.* Ook zonder naamw., en op zich zelf staande: *dat had ik niet gedacht. Gij hebt eene groote verwachting van Karel, en die schijnt mij de minste te zijn.* Oul., plagt het lidwoord *de*, somwijlen, voor *die* geplaatst te worden: *de die*; gelijk ook voor *deze* en *sommige*: *de deze, de sommige*; doch dit is geheel buiten gebruik.

Het onzijd. *dat* kan ook voor alle geslachten en getallen gebruikt worden: *is dat uwe vrouw? Zijn dat uwe kinderen? En dat achteraan geplaatst: is mijne zuster niet juist dat, wat uwe vrouw is?*

Dikwerf wordt het voornaamw. *die, dat*, verkeerdlijk gebruikt, b. v. in de spreekwijzen: *mijne ongerechtigden die hebben mij bestreden — zijne trouw die zal niet wankelen — uw huis dat zal verkocht worden*, alwaar *die, dat*, voltrekt niet te pas komen. Somwijlen echter, kan zulks, om zekeren nadruk te geven, gevorderd worden: *de onwaardige, welken ik zoo vele weldaden bewezen heb, die is mijn verrader geworden.*

Die werd oul. ook gebruikt, even als thands het lidwoord *de*: *want si saghen die pijn* enz. BvB. 1477.

Betrekkelijk. En als zoodanig heeft het betrekking op personen, of zaken, van welken te voren gesproken is. Dan, hierbij moet ik terstond aanmerken, dat het voornaamw. *die, dat*, als betrekkelijk, bijna niet anders, dan in den eersten naamval gebruikt wordt, terwijl in de overige naamvallen, de verbuigingen van *wie* en *welke* plaats hebben: *de man, die gisteren met mij sprak — mijn broeder, wiens (niet diens) tuin ik gekocht heb — uw vriend, wien (niet dien) ik mijn vertrouwen geschonken had — de knecht, dien, of welken, ik gehoord heb.* En zoo ook in het vrouwlijke en onzijdige geslacht: *bemin de deugd, die u gelukkig maakt — deze is de vrouw, wier schoonheid wij weleer bewonderden*, enz.; *ik heb het boek gekocht, dat,*

ook

ook *welk*; *mij door u is aangeprezen*, enz. Zie verder INLEID. bl. 123.

DIEF, z. n., m., *des diefs*, of *van den dief*; meerv. *dieven*. Verkleinw. *dieffe*. Die iemand iets ontfteelt. *De gelegenheid maakt eenen dief*, spreekw. *Elk is een dief in zijne nering*, spreekw., elk past op zijn eigen voordeel. *Figuurl.*, *een dief aan de kaars*, een vonkje, of vlammetje, dat de kaars doet afloopen, in het zweed. *tiuf*. Het vrouwlijke woord van *dief* is *diefsegge*, voor het oude *diefsigge*. In Zeeland zegt men nog *naaisterigge*, voor *naaister*. Zamenstellingen zijn: *diefhanger*, *diefhenker*, *beul*, *diefijzer*, *diefkelder*, *diefleider*, *dievenleider* — *dieflijk*, *diefsch*, *diefachtig*, *dievenrot*, enz.

Dief, hoogd. *Dieb*, bij OTTFR. en TATIAN. *thiob*, NOTK. *dieb*, ULPHIL. *thiubs*, angels. *dirof*, eng. *theefe*, deen. *Tiuff*, zweed. *tiuf*. WACHT. en anderen bewerden, dat *dief*, oorspronkelijk, *eenen knecht* beteekend heeft, en naderhand in den tegenwoordigen zin gebruikelijk geworden is. IHRE stelt daartegen, dat *dief* van een onbekend werkwoord afftamt, welk *verbergen* beteekende, waarvan *thiubjo*, bij ULPHIL., voor *heimlijk*, gevonden wordt.

DIEFACHTIG, bijv. n. en bijw., *diefachtiger*, *diefachtigst*. Naar den aard der dieven: *diefachtig handelen* — *hij ging op eene diefachtige wijs te werk*. — Geneigd tot stelen, gewoon te stelen: *hij heeft eenen diefachtigen aard*. Van hier *diefachtigheid*. Voor *diefachtig*, is ook *diefsch* gebruikelijk: *eene diefsche gier*. H. D. GROOT.

DIEFSCH, zie *diefachtig*.

DIEFSTAL, z. n., m., *des diefstals*, of *van den diefstal*; meerv. *diefstallen*. De heimlijke ontvreemding van eens anders eigendom, dieverij: *hij heeft zich aan diefstal schuldig gemaakt* — *eenen diefstal begaan*. *Figuurlijk*, gestolen goed: *indien de diefstal levendigh in sijne hant gevonden wordt*. BYBELVERT.

De laatste helft van dit woord komt ongetwijfeld van *stelen*, en OTTFR. gebruikt ook het enkele *stal* voor *diefstal*. *Dief*, in *diefstal*, schijnt nog den zin *van heimlijk*, *verborgen*, te hebben, dewijl anders *dief* en *stal* hetzelfde zouden beteekenen.

Voor *diefstal* is ook *diefte* gebruikelijk geweest, dat KIL. heeft; ook VONDEL: *om boertige diefte te heelen*.

DIEFTE, zie *diefstal*.

DIEGENE, DATGENE, aanwiz. voornaamw. Van|die, *dat en gene*. Zie *degene*.

DIENAANGAANDE, bijw. Van het voornaamw. *die er aangaaude*. Wat die zaak betreft.

DIENAAR, z. n., m., *des dienaars*, of *van den dienaar*; meerv. *dienaars*. Het vrouwlijke woord is *dienares*. Van *dienen*. Die iemand godsdienstige eerbewijzingen toebrengt: *een dienaar van God* — *een afgodendienaar*. — Die aan iets onderworpen is, en van hetzelfde beheerscht wordt: *een dienaar der zonde*. Die iemand om loon dient, waarvoor thands *bediende* gebruikelijker is. — Die een ambt bekleedt: *dienaar des Staats* — *dienaar der begraafnisen, des godlijken woords* — *geregtsdienaar*, waarvoor, in de gemeenzame verkeering, *diender* gebruikt wordt. Ook wordt het als eene uitdrukking van beleefdheid gebezigd, waarbij men niets denkt: *ik ben uw gehoorzame dienaar, uwe onderdanige dienares*.

DIENDER, zie *dienaar*, *geregtsdienaar*.

DIENEN, onz. w., gelijkvl. *Ik diende, heb gediend*. Godsdienstige eerbewijzingen toebrengen; met den derden naamval: *God dienen* — *dient den Heer* — *ende anderen Goden dienet* — *dienende hout ende steen*. BYBELVERT. Aan iets onderworpen zijn, daardoor beheerscht worden: *der zonde dienen* — *menigerlei begeerlichkeiten ende wellusten dienende*. BYBELVERT. — Ligchaamlijken arbeid verrigten, om loon: *bij iemand dienen*. *Voor knecht, voor kok enz. dienen*. *Aan de tafel dienen*. — Voor iemand iets doen, en daardoor deszelfs nut bevorderen: *wie dient u, in deze zaak?* wie is uw regtsgeleerde? Inzonderheid van den krijgsdienst, zoowel ten aanzien der bevelhebberen, als der soldaten: *te voet, te paard dienen*. *Hoe weinig deugd moet hij bezitten, die zijn vaderland alleen om dat geld dient, om hetwelke hij hetzelfde even gewillig verraden zou! hij heeft den Koning en het Vaderland, vele jaren, getrouw gediend*. Figuurlijk, iemands voordeel en genoegen bevorderen, nuttig zijn: *waarmede kan ik u dienen?* *Daarmede ben ik niet gediend*. *Dat dient tot niets, is tot niets nuttig*. *Die knecht dient u niet*. *Deze spijs dient niet voor den zieken*. Het middel eener werking, de bereiking van een oogmerk zijn — strekken: *dat zal tot zijnen roem dienen, die zaken moeten tot bewijs dienen*. Te paß komen: *de wapens dienen ons*. VOND. Behooren: *wie zijn zwakheit gevoelt, dient raedt te zoeken bij anderen*. VOND. Tot antwoord geven: *gij vraagt enz., hierop dient, naamlijk, tot antwoord*. Hiertoe behoort ook de ge-

gemeenzame spreekwijs: *om u te dienen*, als een toeftemmend antwoord.

DIENST, z. n., m., *van den dienst*; meerv. *diensten*. Datgeen, waardoor men iemand dient, of deszelfs voordeel en genoegen bevordert: *iemand eenen gewigtigen dienst doen, iemand ten dienst staan*. Hiertoe behoort de uitdrukking van beleefdheid, in de gezelschappelijke verkeerung: *wat is er van uwen dienst? Wat verlangt gij?* — Eerbewijzing, waardoor men zijne afhankelijkheid van iemand aan den dag legt: *de dienst van God*, de verheerlijking van het Opperwezen; schoon het zamengestelde *godsdienst* meer ten aanzien van den uiterlijken gemeenschappelijken eerdienst gebruikt wordt. *Afgodsdienst, beeldendienst*. In de *bijbelvertaling* komt het woord *dienst* alleen voor *godsdienst* voor: *als gij in dat land komt, soo sult gij desen dienst onderhouden*. De omvang aller ligchaamlijke diensten, tot welken men zich verplicht heeft, of verplicht is geworden: *eenen dienst zoeken, in zijnen dienst komen, uit zijnen dienst gaan, den dienst opzeggen, iemand in zijnen dienst nemen*. Ten aanzien van den krijgsdienst: *iemand dienst geven, dienst nemen, buiten dienst zijn*. Zamenstellingen zijn: *dienstaanbieding, dienstbaar, dienstbaarheid, dienstbode, diensthuis, dienstknecht, dienstloon, dienstmaagd, dienstmeid, dienstvaardig, dienstvaardigheid, dienstvrij, dienstwillig, dienstwilligheid*.

DIENSTIG, bijv. n. en bijw., *dienstiger, dienstigst*. Heilzaam, nuttig: *dat is u niet dienstig*. Van hier *dienstigheid*. Zie *ig*.

DIEP, bijv. n. en bijw., *dieper, diepst*. *Een diep water. Diep graven. Stille waters hebben diepe gronden*, spreekwoord, die veel zwijgen, denken nogthans niet minder. Lang: *een diep huis*. Figuurlijk, *diepe, ingespannene gedachten* — *diep, afgetrokken, gepeins* — *een diep, nauwkeurig, onderzoek, — met diepen, grooten, eerbied* — *diepe, grondige, geleerdheid* — *een diepe, vaste, slaap* — *een diep stilzwijgen*, dat niet verbroken wordt — *diep in de schulden steken*, veel schulden hebben — *diep, ver, in zee* — *hij is diep in de vijftig*, ver over de vijftig jaren. Hiertoe behoort de spreekwijs: *het zit er niet dieper*, zijn begrip reikt niet verder. Zamenstellingen: *diepdenkend, diepgrondig, diepzinnig, diepzinnigheid, diepzinniglijk*.

DIEP, z. n., o., *des dieps*, of *van het diep*; zonder meerv.

- Diepte des waters: *wij komen haast in het diep. Het grondeloze diep. Het nieuwe diep.*
- DIEPEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik diepte, heb gediëpt. Van diep. Diep maken, anders uitdiepen. Van hier de spreekwijs: dat kan diepen noch droogen, dat geeft, of neemt niet. Overdragt., bij de schilders gebruikelijk, voor schaduw maken: dat schilderstuk is sterk gediëpt.*
- DIEPLOOD, z. n., o., *des dieploods, of van het dieplood; meerv. dieploden. Van diep en lood. Een lood, waarmee de diepte des waters gepeild wordt, anders peillood: het dieplood uitwerpen.*
- DIEPTE, z. n., vr., *der, of van de diepte; meerv. diepten. Hetzelfde als het diep. De diepte der zee — de diepte peilen.*
- DIER, (gr. *θηρ*) z. n., o., *des diers, of van het dier; meerv. dieren. Verkleinw. diertje. Al wat leven en beweging heeft: een wild dier — de mensch is een redelijk dier. Met verachting, in den gemeenen spreektraut: zij is een dier, een slecht mensch. Van hier dierenriem, diergaard, dierring, dierlijk, dierlijkheid, dierperk, dierrijk.*
- DIER, (hoogd. *theur*, eng. *deare*, bij KIL. *duur*, bij ons anders ook *duur*) bijv. n. en bijw., *diercr (dierder), dierst. Hoog van prijs: alles is thands zeer dier — iets te dier koopen. Ten dierste, op den hoogsten prijs. Over dragt.: met eenen dieren, plegtigen, eed. Van hier dierkoop, dierte.*
- DIERBAAR, bijv. n. en bijw., *dierbarer (dierbaarder), dierbaarst. Van dier en baar. Eigenlijk, dat dier, hoog in prijs, is: dat is dierbare waar. Dat eene groote waarde heeft, zeer uitnemend is: een dierbaar mensch — des Heilands dierbaar bloed. Van hier dierbaarheid.*
- DIERGELIJK, aanwijzend voornaamw. *Zie dergelijk.*
- DIES, zie *des*.
- DIESHALVE, zie *derhalve*.
- DIETS, *diets maken*, bedr. w., gelijkvl. *Van diets en maken. Ik maakte diets, heb diets gemaakt. Wijs maken: hij wilde mij dit diets maken. Gij laet u maken diets, dat daer iet heeft gestaan. H. D. GROOT.*
- DIEVEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik diefde, heb gedieft. Van dief. In het gewone leven, voor stelen: hij heeft dat weer gedieft.*
- DIEVERIJ, z. n., vr., *der, of van de dieverij; meerv. dieverijen. Dieftal, heimlijke ontvreemding van iemands*

eigendom, bij herhaling gepleegd: *dieverij begaan* — *zich aan dieverij schuldig maken* — *hij is wegens dieverij in hechtenis genomen.*

DIGGEL, z. n., vr., *der*, of *van de diggel*; meerv. *dig-gelen*. Stuk van een gebroken aarden vat, meest in het meerv. gebruikelijk: *daar liggen de diggelen van de scho-tel. Al het aardewerk is aan diggelen gevallen.*

DIGT, bijv. n. en bijw., *digter*, *digst*. Welks deelen naauw met elkander verbonden zijn, vast: *dat is zeer digt linnen*. In eene ruimere beteekenis, dat vele en nabij elkander zich bevindende deelen heeft: *een digt bosch*, welk uit vele, nabij elkander staande, boomen bestaat. *In de schaduw van het digte geboomte. Gij hebt den brief al te digt geschreven.* Dat wel gefloten, niet lek is: *die bak is niet digt*. Nabij: *ik stond digt bij hem* — *digt aan den rand*. Figuurlijk, zeer sterk: *het regent digt* — *een digte regen*. Iemand digt afkloppen — *de glaasjes zwaaiden zoo digt als stofregen*. Stil, geheim: *de zaak wordt zeer digt gehouden*; — *digt zijn*, niets ontdekken: *hij is zoo digt als een pot*, in den gemeenen spreektrant. Van hier *digtheid*, voor de vastheid en geflotenheid van iets; en voor nabijheid.

Digt, dik, dijen en *dijgen* zijn, ten aanzien van afstamming en beteekenis, naauw met elkander verwant. In het deen. is het *digt*, ijsl. *digur*.

DIGTEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik digtte, heb gedigt.* Digt maken: *een vat digten, kant digten.*

DIJ, *dije*, z. n., vr., *der*, of *van de dij*; meerv. *dijen*. Het dik van het been: *op zijne dije*. VOLLENH. *Een steek, in de dij*. Zamenstelling: *dijharst*, (*dijeharst*), *dijstuk*. TEN KATE leidt het van *dijen*, af, om de dikte en uitzetting.

DIJEN, zie *dijen*.

DIJEN, (bij KIL. ook *dijden*) onz. w., gelijkvl. (oul. on-gelijkvl.) *Ik dijde, ben gedijsd*. Uitzetten, zwellen, in grootte toenemen: *het brood is gedijsd*, waarvoor men anders zegt, *is gerezen*. *De boonen dijen reeds*. Van hier *dijing*.

DIJGEN, onz. w., hetzelfde als *dijen*, welk meest in ge-bruik is. Het komt echter nog bij A. HOOGVL. voor, doch in eene overdragtige beteekenis: *bij zulk een voed-sel dijgt en groeit het jong verstant*.

DIJK, z. n., m., *des dijks*, of *van den dijk*; meerv. *dij-ken*. Een dam, eene hoogte van paalwerk, aarde enz.,

om het water aftekeeren: *eenen dijk opwerpen, den dijk doorsteken. Zoden aan den dijk brengen*, om dien te herstellen en doorbraken voortekomen; ook figuurlijk: *dat brengt geene zoden aan den dijk*, dat helpt niet, baat niet. *Iemand aan den dijk jagen*, naakt en berooid wegzenden, gemeenzame spreekwijs; ook *iemand op den dijk zetten: man en vrouw worden op den dijk gezet*. VOND. Insgelijks zegt men van een grof, sterk mensch: *hij is een karel als een dijk — hij zag er uit, of hij uit eenen dijk gehouwen ware*. Men heeft aan dit woord ook eenen basterduiting gegeven, en daarvan *dijkaadje, dijk-agie*, gemaakt: *in 't stuk der dijkagie*. HOORT.

Dijk had, *oul.*, ook de beteekenis van *vijver*, *hoogd. Teich*, *angelf. dic*, *eng. ditch, dich*, *zweed. dike*, *ijsl. diki*. Zamenstellingen: *dijkaarde, dijkbaas, dijkbreuk, dijkgeld, dijkgraaf, dijkgraafschap, dijkheemraad, dijkheemraadschap, dijkmeester, dijkpaal, dijkplichtig, dijkregt, dijkschouw, dijkschrijver, dijkwerker, dijkwezen*.

Dijk, *hoogd. Deich*, *angelf. dic, dice*, *eng. dike*, *fr. digue*. WACHT. leidt het van het *angelf. dican*, *d. i. graven*, *af*.

DIJKEN, *bedr. w.*, *gelijkvl. Ik dijkte, heb gediikt*. Van *dijk*. Eenen dijk opwerpen. Doch in dezen zin, is *bedijken* meest in gebruik. Van hier *dijker*, *dijkwerker*, en de spreekwijs, ten aanzien van iemand, die veel en smaaklijk eet: *hij eet als een dijker*; — *dijking*.

DIK, *bijv. n. en bijw., dikker, dikst*. *Gezet, uitgezet: een dik man, eene dikke vrouw. Drie vingeren dik*. Dat eene aanmerkelijke dikte heeft: *een dik boek, dik papier, een dikke buik*. Figuurlijk, *gezwollen: een dik been, eene dikke wang*. Dat uit vele, en na bij elkander zijnde deelen bestaat: *dikke melk, dik bier, dik bloed, dikke lucht, dikke duisternis, dik van vleesch, dik gekleed*. — *Door dik en dun*, zegt men, in het gemeene leven, voor: *langs vuile, morfige wegen*. — Het onzijdige *dik* wordt meenigmaal als zelfstandig gebezigd; *b. v.: het dik van het been — het dik (bezinkfel) van koffij*, *enz.*

Dik plagt, *oul.*, ook voor *dikwijs* gebezigd te worden. Dit was zelfs bij VOND. en POOT nog zeer gemeen:

*Want schoon het dik den knoop der trouwverbintenis
Van andren vroeger slaakt*, *enz.* POOT.

Das

Dat is dik geschied. In Gelderland zegt men, voor dit *dik*, nog *duk*, in de gemeenzame verkeerung. OTFR., WILLERAM. en NOTK. gebruiken *thiko*, *diccho*, *thicco* en *dikke*, voor meenigmaal. Het zweed. *tikla* beteekent hetzelfde. *Densus* werd, bij de oude Romeinen, ook in dezen zin gebezigd; en in de barbaarsche eeuwen had *spisus* dezelve beteekenis, waarvan de Italianen hun *spesfo* ontleend hebben. Zamenstellingen: *dikachtig*, *dikbast*, *dikbeenig*, *dikbek*, *dikbekkig*, *dikbloedig*, *dikbuik*, *dikbuikig*, *dikheid*, *dikkerd*, *dikloonig*, *dikkop*, *diklijvig*, *diklip*, *dikmaal*, *dikmaals*, *dikpens*, *dikvoetig*, *dikwerf*, *dikwijls*, *dikzak* (dikpens).

Dik, hoogd. *dick*, angelf. *dicce*, deen. *tyck*, zweed. *tjocke*, eng. *thick*, ijsl. *thicke*. Het is met *dig*, *dijen* en *dijgen* verwant. Zie *dig*.

DIKKEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik dikte, heb gedikt.* Bedrijv., dik maken. Doch hiervoor is *verdikken* gebruikelijker. Onzijd., dik worden, met *zijn*: *de melk begint te dikken.*

DIKTE, z. n., vr., *der*, of *van de dikte*; meerv. *dikten*. Het zelfst. naamw. van het bijv. n. *dik*, in al deszelfs beteekenissen.

DILLE, z. n., vr., *der*, of *van de dille*; het meerv. is niet in gebruik. Zeker kruid: *de blanke Nais vlecht welriekende dille.* VOND.

DILLEN, veroud. onz. w., beteekenende snappen, klappen, nog aanwezig in het zamengestelde *bedillen*.

DING, z. n., o., *des dings*, of *van het ding*; meerv. *dingen*. Verkleinw. *dingetje*. Dit woord heeft weleer zeer onderscheidene beteekenissen gehad. WACHT. beweert, met vele waarschijnlijkheid, dat de beteekenis van *woord*, *rede*, *gesprek*, de eerste en oorspronkelijke is. Van deze, reeds geheel verouderde, beteekenis worden, in de oude gedenkschriften, nog vele voorbeelden gevonden: *dinch Gotes Fater*, d. i. het woord van God den Vader. NOTK. *Zelit thir iz Lucas, uwas irothing thar tho uwas*, d. i. Lukas verhaalt u, wat daar hun gesprek ware. OTFRID. Wijders komt het voor, in de beteekenis van een gesprek, waarin men twist, eene woordenwisfeling, inzonderheid voor het geregt, en dus ook eene rechtszaak, een regtsgeding. In dezen zin gebruikt NOTK. *dingstrit*. In het angelf. is *thing* ook een twist, en wel een geregtelijke twist. Sporen dezer beteekenissen

zijn nog in eenige zamenstellingen voorhanden. Waarschijnlijk is tot dit *ding*, voor twist, het in sommige plaatsen gemeenzame *dingfigheid* te brengen, welk doorgaands, in den zin van oneenigheid, of twist, gebezigd wordt: *zij hebben telkens dingfigheid — ik wil met die dingfigheid niet te doen hebben*, in den gemeenen spreektrant.

Wanneer ons woord *ding*, in dezen zin, met het gr. *δύω*, *geregt*, en het hebr. *דן* en *דן*, voor het *geregt twisten*, *pleiten*, *דן*, *eene regtszaak*, en *דן*, *een regter*, verwant ware, dan zou het een der oudste woorden in onze taal zijn. Bij OTTFRID. en deszelfs Tijdgenoten, komt *ding* en *geding* ook meenigmaal voor *hoop*, en *dingen* voor *hopen* voor; eene beteekenis, welke met de vorigen moeilijk te vereffenen is.

Dit *ding* heeft tegenwoordig nog onderscheidene beteekenissen, b. v., die van arbeid, bezigheid: *ik heb heden nog vele dingen te doen*. — Zeker iets, als de algemeenste benaming, om iets aanteduiden, welks eigenlijke benaming men niet weet, of niet gebruiken wil: *wat is dat voor een ding? Dat is een aardig ding. De liefde is een wonderlijk ding. Dat zijn groote druiven; het zijn dingen als pruimen*. Ook voor eenen persoon, in het gewone leven en den vertrouwlijken spreektrant: *hare dogter is een regt bevallig ding. Die kleine is toch een loos dingetje*. In nog ruimere beteekenis, alles, wat werkelijk bestaat, of voorhanden is; doch meest in het meerv. getal: *God de schepper aller dingen — het einde aller dingen*. Eindelijk, in de ruimste beteekenis, alles, waarvan men eenig begrip kan hebben, het zij werkelijk, of slechts mogelijk, het zij eene zelfstandigheid, of slechts eene eigenschap: *hij gaat van groote dingen zwanger, smeedt groote ontwerpen — alle dingen bestaan in drie*. Bijzonderlijk, in den vertrouwlijken stijl: *dat ding*, die zaak, die voorslag, *bevalt mij*; — *hij zeide mij de afschuwelijkste dingen*. In den deftigen schrijfflijl bedient men zich, in de meesten dézer gevallen, liefst van het woord *zaak*.

Oul werd *ding* ook voor eigendom, bezitting, genomen; en behalve deze, komt bij KIL. nog eene andere beteekenis voor, naamlijk die van schamelheid, welke wij ook nog elders aantreffen: *waerom Adam ende Eva haer dingen gedekt hebben, sullen wij op een andermael weleens aenraken*. M. D. MERWEDE.

WACHTER. leidt het woord *ding* van *doen* af; eene aflei-

leiding, die wel vele waarschijnlijkheid heeft, doch echter niet uitgemaakt zeker is. En het zal altoos moeilijk vallen, van den oorsprong van een zoo oud woord meer, dan eene waarschijnlijke gising optegeven. Om deze zelfde rede, is het ook nog onzeker, of *ding*, in den zin van een gesprek enz., als iets anders dan *ding*, eene zaak, moet beschouwd worden, dan of het slechts verschillende beteekenissen van een en hetzelfde woord zijn. Het is echter mogelijk, dat verscheidene beteekenissen verloren geraakt zijn, welken de sporten eener ladder uitgemaakt hebben, waarvan ons thands alleen nog de twee uiterste einden overig zijn.

DINGEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik dong, heb gedongen.* Oul. is het genoegzaam in dezelfde beteekenissen gebruikelijk geweest, als het zelfstandige *ding*. Thands wordt het nog gebezigd, in den zin van onderhandelen over den prijs van koopwaren, minder bieden, waarvan *afdingen, bedingen*, overeenkomende met de oude betekenis van over en weer spreken, dewijl *dingen* en *bedingen* door wederzijdsche woordenwisselingen geschiedt. *Hij dingt zeer naauw, hij heeft daarover lang gedongen.* Naauw *dingen* en *wel betalen* is eene gemeenzame spreekwijs. Figuurlijk, trachten: *naar iets dingen — naar een ambt dingen*, staan. Oul. zonder *naar*: *'k en ding gheen eer*, SPIEG.

Dingen had oul. ook de betekenis van pleiten: *ick ben te slecht, dinght gij voor mij*. CAMPH. Hiervan zijn eenige zamenstellingen gevormd, als: *dingbank*, nu regtbank, pleitbank, *dingdag*, nu regtdag, *dinghuis*, nu regthuis, *dingstoel*, nu regterstoel, *dingzak*, nu pleitzak. *Dingtaal* is nog in gebruik. Zie hetzelfde. Van hier *dingger, dinging, dingster*.

DINGS DAG, z. n., m., *des dingsdags*, of *van den dingsdag*; meerv. *dingsdagen*. De derde dag in de week: *aanstaanden dingsdag zal ik bij u komen. Ik heb hem dingsdags gesproken.*

Dingsdag, bij KIL. ook *dijsdag, dijsfendag, disfendag*, hoogd. *Dinstag*, deen. *Tysdag*, zweed. *tisdag*, an-gel. *tuesdaeg, tiwesdaeg*, eng. *tuesday*, ijsl. *tyrdaeg*. Eenigen hebben het afgeleid van *ding*, voor *geding*, en *dag*, zoodat *dingsdag* dan zoo veel zoude zijn, als *regtdag*, dewijl de Ouden, op dezen dag, gewoonlijk *regtdag* hielden. Anderen brengen het tot *Tuisco*, eenen af-

god der oude Germanen. TUINM. leidt de benaming van *dingsdag* daaruit af, dat die dag aan den *Dinggod*, d. i. twistgod, oorlogsgod (Mars), toegewijd was. IHRE heeft beweerd, dat *dingsdag* hetzelfde is als het lat. *dies Martis*, dewijl *Mars*, bij de oude Angelfakten, den naam van *Tuu*, *Tüg*, in den tweeden naamv. *Tuues*, droeg. Zoo ook leidt TEN KATE *dingsdag*, van *thing*, *ding*, voor *Mars*, en *dag* af. En anderen hebben weder andere gissingen over den oorsprong van dit woord gemaakt.

DINGTAAL, z. n., vr., *der*, of *van de dingtaal*; het meerv. is niet in gebruik. Van *ding*, voor *geding*, en *taal*. Eigenlijk pleittaal, regtsgeleerde taal. Figuurlijk, gegronde, afdoende, voldoende redenering: *hij sprak dingtaal — dat is dingtaal*.

DISCH, z. n., m., *van den disch*; meerv. *dischen*. Van het gr. *δισκος*, lat. *discus*, eene platte, ronde schijf, bij de Ouden, tot oefening des ligchaams, in zeker werpspel gebruikt. Van hier is deze benaming tot eene ronde tafel overgegaan, naderhand tot eene tafel in het algemeen; en thands wordt daardoor, eigenlijk, eene spijstafel aangeduid: *aan den disch zitten*. *Daarna dekten wij den disch*. VOND. Van hier *dischdoek*, nu tafeldoek, *dischgeregt*, nu tafelgeregt, *dischlaken*, nu tafellaken. *Dischgenoot* is nog in gebruik. Zie hetzelfde.

DISCHGENOOT, z. n., m., *des dischgenoots*, of *van den dischgenoot*; meerv. *dischgenoten*. Van *disch* en *genoot*. *Gast*, iemand, die met ons aan dezelfde tafel spijst. F. v. DORP bezigt het woord *dischgenood*, met eene *d*, voor iemand, die *genoodigd* is, om mede te spijzen: *al' d'eters waren wel des Heeren Dischgenooden*.

DISSCHEN, van *disch*, voor eene tafel, alleenlijk in zamenstelling gebruikelijk. Zie *aandischen*, *opdischen*.

DISSEL, (bij KIL. ook *diesfel*, *diechfel*) z. n., m., *des disfels*, of *van den disfel*; meerv. *disfels*. Zeker gereedschap, bij de Kuipers, Timmerlieden en Wagenmakers gebruikelijk, eene soort van bijl: *wij stelden flux in't werk de disfels en de bijlen*. VOND.

DISSEL, (bij KIL. ook *diesfel*, *dijsfel*) z. n., m., *des disfels*, of *van den disfel*; meerv. *disfels*. Ook disfelboom, de boom van eenen wagen, door middel van welken dezelve bestierd wordt. *Een lange, een kromme disfel — met den krommen disfel rijden — een wagen met ee-*

eenen krommen disfel. Vlucht heen met omgekeerden disfel. VOND.

DISTEL, z. n., vr., *der*, of *van de distel*; meerv. *distels*. Zeker gewas: *'t velt verwildert van spitze distel.* VOND. Figuurlijk, voor moeilijkheid, onaangenaamheid: *de distel van 't gebreck te smooeren, als 't behoort.* VOND. Zamenstellingen: *distelachtig, distelbloem, distelig, distelkruid, distelvink.*

DIT, het onz. geslacht van het aanwijzende voornaamw. *deze*. Zie hetzelfde.

DOBBEL, zie *dubbel*.

DOBBEL, z. n., m., *des dobbels*, of *van den dobbel*; het meerv. is niet in gebruik. Het dobbelen: *eenen goeden, eenen kwaden dobbel hebben*, gelukkig, ongelukkig dobbelen.

DOBBELAAR, *dobbeler*, z. n., m., *des dobbelaars*, of *van den dobbelaar*; meerv. *dobbelaars, dobbelaren*. Van *dobbelen*. Speler. Van hier *dobbelaarster, dobbelarij*.

DOBBELEN, onzijd. w., gelijkvl. *Ik do'belde, heb gedobeld.* Met dobbelsteenen spelen. Ook om veel geld spelen, grof spelen: *zij zitten te dobbelen*. In den gemeenen ipreektrant, zegt men: *tegen twaalf oogen dobbelen*, gevaar loopen, om eene zaak niet te bekomen: *de zieke dobbelt tegen twaalf oogen*, bevindt zich in eene hachelijke omstandigheid. Zamenstellingen: *doppelhoorn, dobbelspel, dobbelsteen, dobbelziek*.

Dobbelen is, eigenlijk, zoo veel als *dubbelen*. TUINM. brengt ons *dobbelen* hiertoe, omdat men niet alleen speelt, maar daartoe een tweede voltrekt noodzakelijk is. BURM. acht het insgelijks hetzelfde met *dubbelen*, uithoofde dat de spelers, in de hitte van het spel, gaarn het speelgeld verdubbelen. V. HASS. keurt beide deze redenen af, en neemt het ook wel voor *dubbelen*, maar omdat het eigenlijke *dobbelen*, d. i. met dobbelsteenen werpen, doorgaands met *twee dobbelsteenen* geschiedt.

DOBBER, z. n., m., *des dobbers*, of *van den dobber*; meerv. *dobbers*. Verkleinw. *dobbertje*. Pen van een vischtuig: *de dobber wil niet staan*. BijkIL. is *dobber* ook eene boei, een ankerblok, scheepswoord. Zie *boei*.

DOBBEREN, onzijd. w., gelijkvl. *Ik dobberde, heb gedobberd*. Op en neer drijven: *het schuitje lag te dobberen*. Van hier *dobbering*.

DOCH, voegw., hetzelfde als *maar*: *ik wil het u wel zeggen*,

*gen, doch gij moet mij beloven, dat gij mij niet zult ver-
raden; — hij spreekt goed, doch hij schrijft nog beter.* Men
onderscheidt *doch*, thands, van *toch*, ichoon het eerste,
oul., ook voor het laatste genomen werd.

DODDERIG, bijv. n. en bijw., *dotteriger, dotterigst.*
Van het oude *dotden, dotten*, ook *doten*, sullen, nu *dot-
ten*, ligt slapen. Slaperig: *hij was zeer dotterig.* Van
hier *dotterigheid*, en het in den gemeenen spreektrant
gebruikelijke *dotdoor*, voor iemand, die slaperig, sufferig,
is.

DOE, zie *toen*.

DOEDELZAK, z. n., m., *des doedelzaks*, of van den
doedelzak; meerv. *doedelzakken*. Zakpijp, zeker blaas-
speeltuig: *op den doedelzak spelen*. De eerste helft van
dit woord is, waarschijnlijk, eene klanknabootsing, en
ontleend van het geluid, welk zulk een speeltuig voord-
brengt.

DOEK, z. n., o., en m., *des doeks*, of van het *doek* —
van den doek; meerv. *doeken*. Lijnwaad. Onzijd., voor
de stof: *in 't fris en net doek*. Hooft. Even als het
neteldoek, het zeildoek. Manl., voor een stuk van die
stof, eenen lap: *enen sneeuwvitten doeck*. Houw. Zoo
ook *halsdoek, handdoek, zakdoek* enz. Het meerv. *doe-
ken* wordt ook voor winddoeken, of luren, gebezigd:
een kind in de doeken winden. Hiervan is het werkw.
doeken bedriegen, gemaakt, als: *iemand doeken*, anders
ook *iemand in de luren leggen*. Het verkleinw. *doekje*.
Van hier de spreekwijs: *dat is maar een doekje voor het
bloeden*, eene slechte verschooning. Van hier *doekma-
ker*, enz.

DOEKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik doekte, heb gedoekt.*
Van *doek*. Bedriegen. Zie *doek*. Van hier *doeking*.

DOEL, z. n., o., *des doels*, of van het *doel*; het meerv.
is niet in gebruik. Een wit, waarop men mikt: *zij mikt
op 't witte doel*. VOND. *Het doel misfen*, het wit niet ra-
ken, ook figuurlijk, zijn oogmerk niet bereiken. Waar-
schijnlijk heeft de gewone vergader- en oefeningplaats der
Schutteren hiervan hare benaming ontleend; doch in de-
zen zin wordt het woord *doel* manlijk gebezigd: *in den
stads doel*, of, gelijk het gebruik verkiest, *doele*, zijnde
de plaats, waar de Schutters naar het *doel* plagen te
schieten.

DOELEN, onz. w., gelijkvl. *Ik doelde, heb gedoeld.*
Mik,

Mikken: *op iets doelen, op het wit doelen.* Figuurlijk, voor bedoelen: *waarop doelt gij?*

DOELWIT, z. n., o., *des doelwits*, of van *het doelwit*; het meerv. is niet in gebruik. Hetzelfde als *doel*; doch meest in de figuurlijke beteekenis van bedoeling, oogmerk: *hij heeft zijn doelwit bereikt.*

DOEMEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik doemde, heb gedoemd.* Oul., vonnissen, van het oude *doem, doeme*, oordeel, vonnis, waarvan het oude *doemsdag*, voor oordeelsdag. Thands heeft het alleen de beteekenis van veroordeelen, verwijzen: *iemand tot zekere straf doemen.* Van hier *doemer*. Zamenstelling: *doemenswaardig.*

DOEMWAARDIG, (hetzelfde als *doemenswaardig*, doch meer in gebruik), bijv. n. en bijw., *doemwaardiger, doemwaardigst.* Van het oude *doem*, vonnis, en *waardig*. Waardig gedoemd te worden. Van hier *doemwaardigheid, doemwaardiglijk.*

DOEN, bijw. Zie *toen*.

DOEN, bedr. w., onregelm. *Ik deed, heb gedaan.* In het algemeen, werken, verrigten: *eene goede daad doen, wat hebt gij hier te doen?* Meenigvaldig zijn de overdrachtige beteekenissen van dit woord: *zijnen pligt doen, volbrengen; — een gebed doen, bidden; onregt doen, zich daaraan schuldig maken; — aalmoezen doen, uitreiken; — iemands zin doen, opvolgen; — iemand doen betalen, noodzaken te betalen; — van doen hebben, noodig hebben; — van zich doen, afleggen, van zich afwenden — doen weten, laten weten — in tabak enz. doen, tabak enz. koopen en verkoopen — eenen winkel doen, winkelwaren verkoopen — bescheid doen, geven — rekening doen, ontvang en uitgaaf toonen — dienst doen, dienen — met iemand te doen hebben, zaken te verrigten hebben, — met eene vrouw te doen hebben, minnehandel drijven; — ik wil daarmee niet te doen hebben, ik wil mij daarmee niet inlaten; — wat heb ik met u te doen? wat gaat gij mij aan? — wat is daar te doen? wat gebeurt daar? — ik heb er mede te doen, het smert mij, dat zij zoo ongelukkig is; — hij heeft niet veel te doen, heeft niet veel werk, of verkoopt niet veel; — zijn zoon maakt hem veel te doen, veroorzaakt hem groote moeilijkheid. Ook wordt het gebezigd, om het voorgaande niet te herhalen: *gij hebt nu beloofd te betalen, maar zult gij het doen?**

Ee-

Eenige spreekwijzen, met *doen*, zijn reeds verouderd, b. v.: *eenen gemeenen raad doen*, houden — *offer doen*, offeren — *huwelijk doen*, een huwelijk aangaan; hoewel men nog zegt: *een goed huwelijk doen*; — *geween doen*, rouw bedrijven, BYB. 1477 — *iemand ridder doen*, ridder maken — *kristen* (oul. *kersten*) *doen*, doopen — *kond* (oul. *cond*) *doen*, bekend maken — *ter aarde doen*, begraven — *eenen bok doen*, enen bok offeren, BYB. 1477 — *eenen dag doen*, *viëren* — *viandlijk doen*, vijandlijk handelen, enz.

Doen wordt ook als zelfstandig gebezigd: *dat is mijn doen*, mijne gewone wijs van handelen, *niet*; — *hij is daar het doen en laten*, ook zonder lidwoord, *hij is daar doen en laten*, hij kan daar doen en laten wat hij wil — *op iemands doen en laten*, op iemands geheele levenswijs, *letten*; — *hij zit in een goed doen*, hij heeft een goed bedrijf, middel van bestaan. Van hier *doener* (*doender*), *doening*; in zamenstelling gebruikelijk.

Het bedrijv. deelw. *doende*, *doend* (dat dikwerf, zelfs bij anders nette Schrijvers, *doenend*, *doenende*, doch zeer verkeerdlijk, gespeld gevonden wordt) heeft, in de gemeenzame verkeerung, ook de beteekenis van bezig, werkzaam: *hij is dapper doende*.

DOENLIJK, bijv. n. en bijw., *doenlijker*, *doenlijkst*. Dat gedaan kan worden: *die zaak was niet doenlijk*. Van hier *doenlijkheid*. Zie *lijk*.

DOENNIET, z. n., m., *des doenniets*, of *van den doenniet*: meerv. *doennieten*. In het gemeene leven, iemand, die niets doet, altoos lui en ledig is: *ik heb geene achtung voor eenen doenniet*.

DOF, z. n., m., *des dofs*, of *van den dof*; meerv. *doffen*. Riemslag, zijnde een klanknabootsend woord, ontleend van het geluid, welk de riemen, onder het roeijen, veroorzaken. Wijders, een slag, of stoot, in het algemeen: *iemand eenen dof geven*.

DOF, bijv. n. en bijw., *doffer*, *dofst*. Dit *dof* is eigenlijk zamengetrokken van *doof*, dat zijnen wortel in het angeff. *dufan*, *bedekken*, *overstelpen*, heeft; zoodat *doof*, ten aanzien van de ooren, of het gehoor, zoo veel is als met vliezen bedekt. En schoon *doof* en *dof* thands zeer onderscheiden gebezigd worden, is echter derzelver overeenkomst in ons *doore*, d. i. *doffe*, *kool*, *overig*. *Eene doffe kleur*, zonder glans — *een dof geluid*;

- luid*, alsof het geluidgevend ding met iets bedekt ware — *dof van geest*, zonder vuur, of levendigheid, als uitgedoofd. Van hier *dofheid*, *doffigheid*.
- DOFFEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik dofte, heb gedoft*. Van *dof*, een slag, of stoot. Slaan, stooten. Van hier *doffer*, *doffter*, *doffing*.
- DOFFER, z. n., m., *des doffers*, of *van den doffer*; meerv. *doffers*. Het mannetje eener duif, bij KIL. *duiver*.
- DOFT, z. n., vr., *der*, of *van de doft*; meerv. *dofsten*. Roeibank, van *dof*, riemslag, klanknabootsend woord: *de bootsman op de doft*. VOND.
- DOG, z. n., m., *des dogs*, of *van den dog*; meerv. *doggen*. Een groote engelsche hond. Van het eng. *dog*, waarvan ook het fr. *dogue* en deen. *dogge* ontleend is. Verkleinw. *doggetje*.
- DOGEN, zie *gedogen*.
- DOGTER, z. n., vr., *der*, of *van de dogter*; meerv. *dogters*. Verkleinw. *dogtertje*. *Eene huwbare dogter*. *Dogter*, hoogd. *Tochter*, angeif. *dochter*, eng. *daughter*, gr. *θυγατηρ*, wordt gemeenlijk van *deugen*, oul. *doggen*, afgeleid, zoodat *dogter*, eigenlijk, of zoo veel als eene *deugdzame*, of een kind, dat zijnen ouderen bijzonder lief en waard is, zou beteekenen.
- DOJER, z. n., m., *des dojers*, of *van den dojer*; meerv. *dojers*. Het gele van een ei. Bij KIL. ook *doder*, hoogd. *Dotter*. In het gemeene leven wordt het doorgaands, bij zamentrekking, gebezigd: *een door van een ei* — *doren van eijeren*.
- DOK, z. n.; o., *des doks*, of *van het dok*; meerv. *dokken*. Eene beslotene plaats, waar men de schepen legt, om die voor wind en weer te beveiligen: *een schip wederom uit het dok uitgehaald*. WINSCHOT. In Zeeland wordt dit woord vrouwlijk genomen: *in de dokke*. Van dit *dok* is het werkw. *dokken* gemaakt, voor: de schepen in het dok halen. TEN KATE brengt *dok* tot *duiken*, *dook*, enz., ADEL. tot het angeif. *dican*, *graven*.
- DOKKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik dokte, heb gedokt*. In den gemeenen spreektrant gebruikelijk, voor geven, afgeven: *geld dokken*, *geld schieten*. *Zie opdokken*.
- DOL, z. n., m., *des dols*, of *van den dol*; meerv. *dollen*. Roeipen. De uitpraak van dit woord is zeer onderscheiden van die des volgenden bijv. naamwoords, daar hier de *o* scherp-kort, en daar zacht-kort is. *Zie INLEID.*

bl. 17. Van hier *dolboord*, het boord, waarin de *dollen*; of roeipennen, geslagen worden.

DOL, bijv. n. en bijw., *doller*, *dolst*. Razend, verwoed: *een dol mensch — dol worden — iemand dol maken*. *Dolle* (wilde) *kervel*, *dolle hond*. Van hier *dolheid*, *dolhuis*, *dolkop*, *dolkoppig*, *dolleman*, *dolligheid*. Voor *dol*, zegt men ook *dul*.

DOLEN, onz. w., gelijkvl. *Ik doolde*, *heb gedoold*. Hetzelfde als *dwalen*, en waarschijnlijk ook hetzelfde woord, met eenige verandering. Van hier *doling*, *doolhof*, *doolweg*.

DOLFIJN, z. n., m., *des dolfijns*, of *van den dolfijn*; meerv. *dolfijnen*. Eigenlijk, zekere groote zeevisch, die longen heeft, adem haalt, en daarom niet bestendig onder water leven kan: *hoe de dolfijn d'oevers streelt en strijkt met zijnen staert en vinnen*. **VOND.** — Een hemelteeken, bestaande uit tien sterren: 't *vertoont den dolfijn snel van vaert*. **DE DECK.** Ook werd, weleer, de oudste zoon des konings van Vrankrijk *dolfijn* genoemd: *de bruiloft van den dolfijn*. **HOORT.** Van het lat. *delphin*, *delphinus*, in het fr. *dauphin*, ital. *delphino*, spaan. *delfin*, eng. *dolphine*.

DOLK, z. n., m., *des dolks*, of *van den dolk*; meerv. *dolken*. Zekere korte stootdegen, pook: *tot dat men haar eenen dolk in den hals duwde*. **VOND.** *Figuurlijk: noem mij dezen naam niet, hij is een dolk in mijne ziel*.

Dolk, hoogd. *Dolch*, deen. *Dolk*, zweed. *dolk*, pool. *tulich*. Het lat. *telum* was werkelijk eene algemeene benaming van al zulke doodlijke werktuigen; ja, bij de Romeinen, komt reeds *dolon*, en bij de Grieken *δολων* en *δολωνά*, in de beteekenis van eenen kleinen, in eenen stok verborgen, degen, voor. De aloude Kimbren noemden eenen moordenaar, waarschijnlijk naar zulk een moordgeweer, *dolgur*.

DOM, een onzachtfaartige uitgang, welke, federt de invoering van het kristendom, in gebruik geweest is. De woorden, die in *dom* eindigen, hebben doorgaands tweederlei beteekenis, vooreerst, die van staat, magt, of gesteldheid, als: *eigendom*, *vrijdom*, *ouderdom*, *wasdom*, *weddom*, *rijkdom*, enz., en dezen zijn bij ons van het manlijke geslacht; ten andere, die van ambt, of gemeenschap, of staat van bestiering, als: *kristendom*, *jodendom*, *pausdom*, *menschdom*, *heidendom*, *heiligdom*, *priesterdom*, *bisshopdom*,

dom, hertogdom, vorstendom, enz., en dezen zijn bij ons van het onzijd. geslacht.

HOOFD bezigt, voor *dom, doom*, b. v. *vrijdoo*m enz. Dit heeft D. SMITS nagevolgd:

Volgt gij in deugd en adeldoom,

Heer Fredrik Hendrik, uwv. oom.

DOM, z. n., m., *des doms*, of *van den dom*; meerv. *dommen*. Domkerk, hoofdkerk: *Te Coelne ledise in den doem*, d. i., hij leideze te Keulen in de domkerk. MELIS ST. De toren van eene domkerk: *dan stapt hij op 't gebrom, het grof gebrom der domklokke uit den dom*. VOND. Bijzonderlijk, wordt de toren van de domkerk te Utrecht de dom genoemd. Zamenstellingen: *domdeken, domheer, domheerschap, domkapittel, domkerk, domklok, domkoster*.

WACHTER en IHRE leiden dit woord van het verouderde *duom, thuomo*, d. i. geregt, af, stellende, dat de domkerken deze benaming van de daaraan behoorende geestlijke regtbank ontleend hebben. ADEL. vindt deszelfs oorsprong in het italiaansche *domo, duomo*, eene hoofdkerk. Anderen brengen het tot het lat. *domus*, wordende, in de middeleeuwen, dus eene kerk genoemd, als zijnde het huis van dien Heiligen, ter eer van welken deze of gene kerk gesticht was. Nog anderen stellen, dat het woord *dom* uit de voorste letteren dezer drie woorden bestaat *Domino Optimo Maximo*, als toegewijd aan het Opperwezen; bewerende, dat men deze woorden oul., bij verkorting, D. O. M. geschreven, en daarvan, naderhand, met weglating der verkortingsteekenen, DOM gemaakt heeft.

DOM, bijv. n. en bijw., *dommer, domst*. Bot, plomp: *een dom mensch — zoo dom als eene koe*, in de gemeenzame verkeering. Gebrek aan oordeel verradend, verstandeloos: *hij heeft zich in dat geval zeer dom gedragen. Dat was een domme zet*. Van hier *domheid, dommigheid*, en in den gemeenen spreektrant, *domkop, domoor*, voor een dom mensch, of iemand, die iets dom doet.

Dom, hoogd. *dumm*, beteekende oul. ook *doof*, gelijk KIL. nog *dom en blind*, d. i. doof en blind, heeft.

DOMMEKRAGT, z. n., vr., *der*, of *van de dommekragt*; meerv. *dommekragten*. Een werktuig, waarmede men groote kragt doet. Ook voor iemand die dom en met geweld te werk gaat: *hij is een regte dommekragt*.

TUINM. wil, dat men hiervoor schrijve *drommekragt*,

als van het oude *drommen*, d. i. dringen, en dus om de kragtige aandringing, welke daarmede kan geschieden. Doch ons *dommekragt* is algemeen in gebruik.

DOMMELÉN, onz. w., gelijkvl. *Ik dommelde, heb gedommeld.* Gonzen, gelijk de bijen: *als nijvre bijen, — met een dommelend geluid.* J. D. MARR. Ook wordt het in den zin van mompelen, zacht spreken, van de menschen, gebezigd. Van hier *dommeling*.

DOMMELÉN, bedr. w., gelijkvl. *Ik dommelde, heb gedommeld.* Mengén, vermengen: *men zag het bleek en rood gedommelt ondereen.* HOOGVL. *Waarín men zagh uw kroost gedommelt onder 't mijn.* HOOFT.

DOMP, zie *damp*.

DOMPELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik dompelde, heb dompeld.* Onder water steken, laten zinken, zijnde het voordd. werkw. van het volgende *dompen*. Figuurlijk: *zijne losbandigheid heeft hem in eenen poel van ellende gedompeld.* Van hier *dompeler, dompelaar*, zekere watervogel, *dompeldoop*, doop bij indompeling, *dompeling*.

Voor *gedompeld*, is het verled. deelw. *bedoven* in gebruik geweest: *ach, red mij in ellendt bedoven.* CAMPH.

DOMPEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik dompte, heb gedompt.* In het water laten zakken, hetzelfde als *dompelen*. Figuurlijk: *dat dompt een ijder in de zorgen wijder.* HOOFT. In de krijgskunst zegt men: *het geschut dompen*, d. i. van voren laten zakken, om lager te kunnen schieten. Eindelijk wordt *dompen* ook voor *dempén*, uitdooven, uitblusfchen, gebezigd: *die dompen wil de goddelijke lampen.* VOND. En hiervan *domper, domphoorn*, waarmede men eene kaars uitdompt, *dompig*, bedompt: *een dompig huis — dompneus*, een groote neus, in de gemeenzame verkeering.

DONDER, z. n., m., *des donders*, of *van den donder*; meerv. *donders*: *die van den donder geslagen wert.* VOND. *De donder rolt verschriklijk door de lucht.* Gemeenlijk wordt dit woord alleen in het enkelv. gebruikt; doch in den verhevenen en dichterlijken schrijfftiyl bezigt men het ook in het meervoud. *Donder* komt ook voor in de beteekenis van donderflag: *ik hoorde onverwacht eenen zwaren donder.* Noem mij uwen vriend niet; *die naam is een donder in mijne oren.* Zamentellingen: *donderbui, donderbus, dondergod, donderkleet, donderlucht, dondervlaag, dondervolk*, enz.

Dons-

Donder, hoogd. *Donner*, eng. *thunder*, angelf. *thunor*, fr. *tonnerre*, perf. *tounder*, lat. *tonitru*. Een klankna-bootsend woord, ontleend van het geluid des donders.

DONDERDAG, z. n., m., *des donderdags*, of *van den donderdag*; meerv. *donderdagen*. De vijfde dag in de week, welke, op het voorbeeld der Latijnen, die hem naar *Jupiter* genoemd hadden, ter eer van den noord-schen Jupiter, den afgod *Thor*, die ook den naam van *donderaar* droeg, is genoemd geworden.

DONDEREN, onz. w., gelijkvl., wordende zoo wel on-perfoonlijk; als ook perfoonlijk gebruikt. Van *donder*. *Don-derde*, heeft *gedonderd*. Onperfoonlijk: *het dondert*, *het zal donderen*. Perfoonlijk, en wel in eenen eigenlijken en figuurlijken zin. Eigenlijk: *de Heer donderde van den hemel*. BYBELVERT. Figuurlijk, een verschriklijk, den donder gelijk, geluid maken: *eene donderende stem — hij dondert met zijne stem*. Tegen iemand donderen, met ijver en na-druk spreken, hevig uitvaren. *Wij hoorden het geschut donderen*.

Donderen, hoogd. *donnern*, eng. *thunder*, fr. *tonner*, lat. *tonare*, angelf. *dunan*. Ontwifselbaar is het, even als *donder*, een klankna-bootsend woord. Van hier *donderaar*, *donderer*, bij de Dichters gebruikelijk voor *Jupi-ter*, ook *dondergod* genoemd.

DONKER, bijv. n. en bijw., *donkerer*, *donkerder*, *don-kerst*. Eigenlijk, zwartachtig. In deze reeds verouderde beteekenis, wordt het nog gebruikt ten aanzien van de verw, in tegenoverstelling van helder: *die verw is zeer donker*. *Dat laken is voor mij veel te donker*. Zoo ook de zamenstellingen: *donkerblaauw*, *donkergeel*, *donker-groen*, *donkerrood* enz. Figuurlijk, van licht beroofd, duister: *deze kamer is zeer donker — het is hier altijd even donker — tusfchen licht en donker*. Betrokken: *eene don-kere lucht — een donkere dag*. Onzeker, verborgen: *de donkere toekomst — het donkere toekomstige*. De noodige klaarheid misfende: *donkere woorden, eene donkere rede*. Onvriendlijk, ftuursch: *een donker gezigt*. Onvoor-deelig, onaangenaam: *het ziet er donker voor hem uit*. — Dik-werf wordt het als een zelfftandig naamw. gebezigd: *om uit het donker optedagen*. VOND. *In het donkere: gelijk als een blinde omtast in het donkere*. BYBELVERT. Ook *in donkeren: om in donkeren te fchieten*. BYBELVERT. En hiervoor gebruiken wij thands doorgaands *in den don-ker*:

ker: gij zit in den donker. Van hier *donkerachtig, donkerheid, donkerlijk.*

WACHTER meent, dat in den klank van dit woord iets is, welk de natuur der zaak aanduidt. Oul. is het hiervan afgeleide *donkeren*, voor verduisteren, in gebruik geweest: *eer die sonne donckert.* BYB. 1477.

DONS, z. n., o., van *het dons*; zonder meerv. De sijnste en zachtste vederen der vogelen: *een kusfen met dons gevuld.* Figuurlijk, voor een bed: *in 't zachte dons.*

VOND. Van hier het onverbuigbare bijv. n. *donsen*, van *dons*: *een donsfn bed.*

DOOD, z. n., m., *des doods*, of *van den dood*; zonder meerv. *Na haren doot.* HOOFD. Dit woord is al van ouds, manl. en vrouwlijk gebezigd, gelijk blijkt uit de spreekwijzen: *in den dood, ter dood, tot der dood, een man des doods, op straf des doods, ter dood verwijzen, den dood aan iets drinken*, enz. Het manlijke gellacht is echter altoos, inzonderheid bij onze Taalverwanten, het gebruikelijkste geweest. Hiertoe behooren de overdragtige spreekwijzen: *den dood onder de oogen zien*, zijn leven wagen — *den dood op de lippen hebben*, zeer gevaarlijk krank, bijna dood zijn — *in zijnen dood loopen*, zich in levensgevaar begeven. Zamenstellingen: *doodaus, doodbaar, doodbed, doodbidder, doodboek, doodbus, doodceel, doodgraver, doodkist, doodkleed, doodlied, doodmaal, doodsangst, doodsbeen, doodsbeenderen, doodschrik, doodschuld, doodschuldig, doodsgevaar, doodshoofd, doodslag, doodslager, doodsnik, doodsnoed, doodstraf, doodstrijd, doodstroom, doodvonnis, doodwond, doodzonde, doodzweet*, enz.

Dood, hoogd. *Tod*, goth. *dauth*, ijsl. *daude*, angelf. en eng. *death*. TUINM. gist, of *dood* niet wel te brengen zij tot het gr. *θνεiv, slagten*, waarvan de Franschen hun *tuer* hebben, of tot *θνεiv, ondergaan*. WACHT. beweert, dat, even als het gr. *θνατος* van *θνεiv, sterven*, komt, ons *dood* van het verouderde *douuen, omkomen*, aflamt; welk *douuen*, in dezen zin, zeer dikwijls bij OTTER. voorkomt.

DOOD, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooing. Levenloos, gestorven: *het kind is dood — een doode hond*, — *dood gooijen, dood steken, dood bijten, dood maken, dood doen*. ook overdragt.: *hij zal ze dood doen*, hij zal wat uitvoeren, in den gemeenen spreektrant. *Dood slaan*,

flaan, dood schieten, dood bloeden, ook overdragt.: *die zaak is reeds dood gebloed*, is al vergeten — *zich dood drinken, dood eten, dood hongeren, dood loopen, dood werken, dood zingen*, enz. Figuurlijk, *de doode zee*, dus noemden de noordlijkste Scijthen de ijszee — *die zaak is reeds lang dood*, vergeten — *een doode tijd voor de kooplieden*, wanneer geen handel gedreven wordt — *hij is een dood ligchaam*, een onwetend, geesteloos mensch. Oul. werd *dood* ook voor *doof, uitgedoofd*, gebezigd: *gelijk als die doode (doove) cole*. BYB. 1477. Dit *dood* wordt ook, als bijw., aan sommige bijvoeglijke naamwoorden vastgehecht, om derzelve kracht te vermeerderen, terwijl dezen, in dit geval, geene trappen van vergrooting hebben: *doodarm, doodkoud, doodkrank, doodmoede, doodstil, doodziek*.

Ook wordt het als zelfstandig gebezigd: *een doode, levenden en dooden* — *de dooden begraven*.

Dood, goth. *dauths*, angelf. *dead*, ijsl. *daudur*, alem. *dode*.

DOODELIJK, zie *doodlijk*.

DOODEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik doodde, heb gedood*. Doodflaan, ombrengen: *iemand dooden*. Figuurlijk: *zijne lusten dooden*, bedwingen. In den gemeenen spreektrant zegt men *iemand dooden*, voor: hem van het tegendeel overtuigen: *ik verhaal u de waarheid; en dood mij, als gij kunt. Wil ik u eens dooden?* Van hier *dooder, dooding*.

DOODLIJK, *doodelijk*, bijv. n. en bijw., *doodlijker, doodlijkst*. Dat den dood veroorzaakt: *een doodlijk vergif* — *eene doodlijke wond*. Ter dood toe: *iemand doodlijk kwetsen*. Aan den dood gelijk: *hij ziet er doodlijk uit*. Groot, hevig: *een doodlijke huat* — *eene doodlijke smert*. Van hier *doodlijkheid*.

DOODSCH, bijv. n. en bijw., *doodscher, zeer doodsch*. Eigenlijk, hetzelfde als *doodlijk*, in de beteekenis van aan den dood gelijk: *eene doodsche kleur, doodsche lippen*. Verder, naar, eenzaam, akelig: *eene doodsche plaats*. Van hier *doodschheid*.

DOODSTEEK, z. n., m., *des doodsteeks, of van den doodsteek*; meerv. *doodsteken*. Van *dood* en *steek*. Een steek, waarvan iemand sterft. Ook figuurlijk: *dat is hem een doodsteek in het hart*, dat veroorzaakt hem groot verdriet.

- DOODSTUIP**, z. n., vr., *der*, of *van de doodstuijp*; meerv. *doodstuijpen*. Van *dood* en *stuijp*. Stuijptrekking voor het sterven: *in zijne doodstuijp*. VOND. Ook figuurlijk: *dat was zijne doodstuijp*, zijne laatste poging, onderne-
ming.
- DOODVERW**, z. n., vr., *der*, of *van de doodverw*; het meerv. is niet in gebruik. Van *dood* en *verw*. De bleeke kleur eenes dooden: *de doodverw lag reeds op zijn aange-
zigt — hij heeft de doodverw al gezet*. In de schilderkunst draagt de eerste verw, waarmede een stuk aangelegd wordt, insgelijks den naam van *doodverw*: *uw afbeeldsel staat nog in de doodverw*. Van hier *doodverwig*.
- DOODVERWEN**, bedr. w., gelijkvl. *Ik doodverwde, heb gedoodverwd*. Van *doodverw*, bij de Schilders gebruikelijk, voor: in de doodverw zetten: *een landschap doodverwen*. Ook figuurlijk: *niemand heeft dien post, eigenlijk, nog gekregen; maar mijn Neef wordt er mede gedoodverwd*, men meent, dat mijn Neef dien zal krijgen.
- DOODVIJAND**, z. n., m., *des doodvijands*, of *van den doodvijand*; meerv. *doodvijanden*. In het vrouwlijke geslacht, *doodvijandin*. Van *dood* en *vijand*. Eigenlijk, een vijand, die iemand zoo zeer haat, dat hij deszelfs dood begeert en zoekt. Meestal wordt het genomen voor eenen ongemeen grooten en bitteren vijand: *zij zijn doodvijanden*. Ook wordt het op levenlooze dingen toegepast: *hij is een doodvijand van drinken* enz.
- DOOF**, bijv. n. en bijw., *doover, doofst*. Van het gehoor beroofd: *doof zijn, worden*. — *Zich doofhouden*, niet willen hooren, *doof zijn voor iemands klagten*. *Aan eens dooven mans deur kloppen*, spreekw., vergeefs aanzoek doen. *Dof*, levenloos: *eene doove kool*, oul. ook *dode kool*. Onderscheiden gevoel misfende: *mijn vinger is doof*. Van hier *doofachtig, doofachtigheid, doofheid*. Zie *dof*.
- DOOI**, z. n., m., *des doois*, of *van den dooi*; zonder meerv. Het dooijen: *dat is een gewenschte dooi*.
- DOOIJEN**, bij KIL. *dooden*, onperf. w., gelijkvl. *Het dooide, heeft gedooid*. Ontbonden, vloeibaar worden, met betrekking tot het ijs, of hetgeen bevroren is: *het heeft van daag sterk gedooid*. Zamentelling: *dooiweer*.
- DOOP**, z. n., m., *des doops*, of *van den doop*; zonder meerv. Eigenlijk, dompeling. Wijders, besprenging met water: *het stuk van den doop*. Hooft. *Een kind ten doop houden*. Overdragt., wordt faus, om het indooopen, ook

ook *doop* genoemd, als *eijerdoop*, *zuurdoop*, enz., waar-
van *doopvisch*. ZEYDELAAR stelt het, in dezen zin,
vrouwlijk. Zamenstellingen: *doopbekken*, *doopboek*, *doop-
cedel*, *doopceel*, *doopdag*, *doopgetuige*, *doopheffer*, *doop-
hek*, *doophuis*, *doopkleed*, *doopmaal*, *doopnaam*, *doopfel*,
doopsgezina, *doopvader*, *doopwater*, enz.

DOOPEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik doopte, heb gedoopt.*
Van *doop*. Eigenlijk, dompelen, onder water laten zak-
ken. Wijders, met water besprengen: *een kind doopen*.
Figuurlijk, noemen, eenen naam geven: *ik doopte hem
met den naam van eerwaardig*. *Den wijn doopen*, water
in den wijn doen, in de gemeenzame verkeering. Indoo-
pen: *brood in melk doopen*. Van hier *dooper*, *dooping*,
doopeling.

Doopen, hoogd. *taufen*, goth. *daupjan*, alem. *doufen*,
angels. *depan*. TEN KATE brengt het tot het oude dui-
ven, (*mergere, urinare*), TUINM. tot het gr. *δουπειν*, *on-
der water duiken, dompelen*.

DOOR, zie *dojer*.

DOOR, voorzetsel en bijw. Voorzetsel, dienende, eigen-
lijk, om eene beweging aanteduiden, welke de bestand-
deelen eenes dings, van het eene tot het andere einde,
van elkander scheidt: *een gat door eene plank boren* — *door
het papier steken* — *door het water zwemmen*. Verder,
eene beweging langs de binnenste deelen van een reeds ge-
scheiden geheel: *door de deur gaan* — *door het venster
zien* — *door de vingeren zien*, overdragt., iets flitswij-
gend toelaten — *door het huis gaan* — *door de straat rij-
den*. Figuurlijk, van den tijd: *door alle eeuwen*, ook
door alle eeuwen heen — *door het gansche jaar*. Somwij-
len kan *door*, in deze beteekenis, achter het zelfst. naamw.
staan: *het gansche jaar door*. In eenige gevallen moet het
dus geplaatst worden: *ik heb, den ganschen nacht door,
gewaakt*. Als een middel, om iets voortbrengen, ver-
oorzakende, of medewerkende: *door geld kan men alles
doen* — *dat is het middel niet, waardoor gij uw oogmerk
bereiken zult*. *Al lengde ik uren tijd door mijn verhaaste
doot*. **VOND**. *Door u ben ik gelukkig geworden*. Voor
onder, doch alleen in de uitdrukking *door elkander*: *alles
door elkander mengen, gooijen*, enz.

Oul. beteekende *door* ook om; b. v.: *doer (door) ons*,
d. i. om ons, om onzen wil.

Bijw., voor versleten, verscheurd, in het gemeene le-
ven:

ven: *de schoenen zijn reeds door*. Dikwijls dient het, om de beteekenis van een woord te stevigen: *doorkoud zijn*; — *dat hij een wolf doorvreet en roofziek uit den aart*. VOND. *Door en door* beteekent, in den gemeenen en vertrouwlijken spreektrant, van het begin tot het einde, van het eene einde tot het andere, geheel en al: *iemand door en door steken* — *ik ben door en door nat* — *ik ken hem door en door*.

Als voorzetsel, wordt *door* ook met werkwoorden zamengevoegd, en is dan een scheidbaar, en dan weder een onscheidbaar voorzetsel, naar mate de verschillende beteekenissen, waarin de daarmede zamengestelde werkwoorden voorkomen, zulks somwijlen vorderen. Als onscheidbaar blijft het, in de vervoeving, onafscheidlijk aan het werkwoord gehecht, terwijl de nadruk der uitpraak op het zaaklijke deel des werkwoords valt: *doorbláderen, doorbladerde, doorbladerd, te doorbladeren*. — *doorgrónden, doorgrondde, doorgrond, te doorgronden* — *doorbóren, doorboorde, doorboord, te doorboren* enz. Als scheidbaar ontvangt het, in de onbepaalde wijs der werkwoorden, den klemtoon, en wordt, in de vervoeving, van de werkwoorden afgescheiden, die hun verleden deelwoord, alsdan, met inlasching van *ge* vormen, en, in de onbepaalde wijs, tuschen het voorzetsel en het werkwoord, *te* ontvangen: *doorbreken, brak door, doorgebroken, door te breken* — *doórhálen, haalde door, doorgehaald, door te halen* — *doórbóren, boorde door, doorgeboord, door te boren*.

Men ziet dus, dat *door*, voor een en hetzelfde werkwoord geplaatst, somwijlen, scheidbaar en onscheidbaar tevens kan wezen; hetwelk, bij de opgaaf der woorden zelve, nader zal blijken.

Door, als een scheidb. voorz., voor werkwoorden geplaatst, versterkt dikwerf derzelve beteekenis, en heeft den zin van bij aanhoudendheid, zonder, ophouden, b. v. *doórschiéten, doórwandelen*, enz.

Oul. werd voor *door*, als voorzetsel en als bijwoord, ook *deur* gebezigd. Zie *deur*.

DOORBAKKEN, bijv. n., zijnde het verleden deelw. van *doorbákken*. Dat wel gebakken, en dus gaar is: *doorbakken brood*. *Doórbakken*, met een scheidb. voorz.: *ik bakte door, heb doorgebakken*, beteekent voordgaan met bakken.

DOOR-

- DOORBERSTEN**, onzijd. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door en bersten: ik borst door, ben doorgeborsten*. Aan stukken bersten.
- DOORBIJTEN**, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door en bijten: ik beet door, heb doorgebeten*. Bijtend doordringen: *het is te dik, ik kan het niet doorbijten*. Figuurlijk, iets doorzetten, met wegruiming van de hindernissen: *ik heb de zaak begonnen, ik wil er nu doorbijten*.
- DOORBLADEREN**, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *door en bladeren, van blad*. Scheidb.: *ik bladerde door, heb doorgebladerd*. Van het begin tot het einde in een boek bladeren: *ik heb het gansche boek doorgebladerd*. Ook vlugtig doorlezen: *wanneer men de geschiedenis doorbladert*. Van hier *doorbladering*. Onscheidb.: *doorbladeren, ik doorbladerde, heb doorbladerd*. Hetzelfde als het voorgaande, doch aan den verhevenen schrijftijl inzonderheid eigen: *doorblader het boek des noodlots*.
- DOORBLAZEN**, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door en blazen: ik blies door, heb doorgeblazen*. Door iets heen blazen: *ik zie geen gat, waar ik doorblazen kan*. Blazend vaneen scheiden: *het is zoo dun, dat men het doorblazen kan*. Blazend doordringen: *de wind heeft er schoon doorgeblazen*, in het gemeene leven. Ook aanhouden met blazen.
- DOORBOREN**, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *door en boren, van boor*. Scheidb.: *ik boorde door, heb doorgeboord*. Van het eene einde tot het andere boren: *ik heb de plank doorgeboord*. Ook aanhouden met boren. Onscheidb.: *doortboren, ik doorboorde, heb doorboord*. Figuurlijk, een schip doorboren, in den grond schieten. *Ik doorboorde, doorstak, hem, met den degen. Ieder woord uwes briefs is een dolk, die mijn hart doorboort*. Van hier *doorboring*.
- DOORBRADEN**, bijv. n., zijnde het verled. deelw. van *doorbráden*. Dat wel en gaar gebraden is. *Doorbbráden*, met een scheidb. voorz.: *ik braadde door, heb doorgebráden*, beteekent aanhouden met braden.
- DOORBRANDEN**, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door en branden: ik brandde door, heb en ben doorgebrand*. Brandend door iets dringen: *het vuur brandt door, heeft doorgebrand. Het hout is haast doorgebrand*.

Het wordt ook bedrijv. gebezigd: *laat ons tichelen strijken ende wel doorbranden.* BYBELVERT.

- DOORBREKEN**, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door en breken: ik brak door, heb en ben doorgebroken.* Bedrijv., brekend eenen weg door iets openen: *hij heeft door den muur gebroken.* In stukken breken: *eenen stok doorbreken.* Ook aanhouden met breken. Onzijd.: *de vijand zoekt door te breken*, door te slaan. *De zon is doorgebroken*, te voorschijn gekomen. *De zweer zal haast doorbreken*, open gaan. *De dijk brak door.* Van hier *doorbraak, doorbreking.*
- DOORBRENGEN**, bedr. w., onregelm. Van het scheidb. voorz. *door en brengen: ik bragt door, heb doorgebracht.* Met wegruiming der hindernissen, door eene plaats brengen: *het oog der naald is te klein, ik kan er den draad niet doorbrengen.* Figuurlijk, verkwisten: *den tijd nutloos doorbrengen.* *Hij heeft al het zijne doorgebracht.* Van hier *doorbrenger, doorbrengster, doorbrenging.*
- DOORDANSEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door en dansen: ik danste door, heb doorgedanst.* Door veel dansen verlijten: *hij heeft zijne schoenen doorgedanst.* Ook aanhouden met dansen.
- DOORDENKEN**, bedr. w., onregelm. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *door en denken.* Scheidb.: *ik dacht door, heb doorgedacht.* Naar alle deelen en omstandigheden bedenken, met ernst zijne gedachten op eenige zaak vestigen: *hij, die een weinig doordent.* *Ik heb de zaak rijpelijk doorgedacht.* Onscheidb.: *doordénken, ik doordacht, heb doordacht.* In de voorgaande beteekenis: *een wel doordacht ontwerp.*
- DOORDIEN**, voegw. Zie *naardien.*
- DOORDOEN**, bedr. w., onregelm. Van het scheidb. voorz. *door en doen: ik deed door, heb doorgedaan.* Met wegruiming der hindernissen, door eene plaats doen: *het gat is te naauw, ik kan er het touw nog niet doordoen.* Figuurlijk, uitschrappen, uitwisfchen: *eene rekening op zijn boek doordoen.*
- DOORDOUWEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door en douwen: ik douwde door, heb doorgedouwd.* Door iets heen douwen.
- DOORDRAGEN**, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door en dragen: ik droeg door, heb doorgedragen.* Door iets dragen: *het water is te diep, laat ik er u doordragen.* Ook aanhouden met dragen.

DOOR-

DOORDRAVEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door* en *draven*: *ik draafde door, heb doorgedraafd*. Aanhouden met draven, sterk draven; van de paarden. Figuurlijk, met iets aanhouden, het sterker doorzetten: *eerst leest hij zacht en langzaam, maar na eene wijl gelezen te hebben, begint hij doortedraven*, in het gemeene leven.

DOORDRIJVEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door* en *drijven*: *ik dreef door, heb doorgedreven*. Bedr., door eene plaats drijven, of dwingen te gaan: *de schapen werden het water doorgedreven, of door het water gedreven*. Ook aanhouden met drijven. Figuurlijk, doorzetten, onaangezien alle hindernissen, zijn oogmerk trachten te bereiken: *eene zaak doordrijven*. Van hier *doordrijver*. Onzijd., met *zijn*, door eene plaats drijven, op het water: *de schuit dreef onder de brug door*.

DOORDRINGEN, onz. en bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *door* en *dringen*. Scheidb. en onz.: *ik drong door, ben en heb doorgedrongen*. Dringend door eene plaats komen: *het volk stond te dicht, ik kon niet doordringen. Het water was tot in ons huis doorgedrongen*. Ook aanhouden met dringen. Figuurlijk, bedr., onaangezien alle hindernissen, zijn oogmerk trachten te bereiken, hetzelfde als *doordrijven*: *hij heeft het eindelijk doorgedrongen — gij wilt alles maar doordringen*. Van hier *doordringer*. Onscheidb.: *doordringen, ik doordrong, heb doordrongen*. Bedr., door alle deelen heen dringen. Doch in het gemeene leven zijn de deelwoorden alleen in gebruik: *eene doordringende stem, doordringende koude. Een man van een doordringend verstand*. Van hier *doordringendheid*. — *Hij was van schaamte en berouw doordrongen, — van verwondering doordrongen*.

DOORDRINGLIJK, bijv. n. en bijw., *doordringlijker, doordringlijkst*. Van het onscheidb. voorz. *door* en *dringlijk*. Dat men doordringen kan. Van hier *doordringlijkheid*.

DOORDRUIPEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door* en *druipen*: *ik droop door, ben doorgedropen*. Doorlekken, doorzakken: *zeker vocht laten doordruipen*, b. v. door eenen doek. Figuurlijk zegt men van iemand, die dun en mager geworden is, en wiens kleederen, om die rede, ruim om het lijf hangen: *hij druipt door zijne kleederen*. — Zich stil weg maken: *hij is doorgedropen. Dies druipt hij door*. J. D. MARR.

DOOR-

- DOORDRUKKEN**, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door en drukken: ik drukte door, heb doorgedrukt*. Bedr., door iets heen drukken: *citroensap doordrukken*, door eenen doek. Door drukken eene wond toebrengen: *een paard doordrukken*. Onz., van het papier, wanneer de letters zich op de tegenzijde vertoonen: *dat papier drukt door*. — *Doordrukken* beteekent ook aanhouden met drukken. Van hier *doordrukking*.
- DOORDUWEN**, zie *doordouwen*.
- DOORETEN**, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door en eten: ik at door, heb doorgegeten*. Door en door eten: *de wormen hebben de kaas doorgegeten*. Ook aanhouden met eten.
- DOORGAAN**, onz. en bedr. w., onregel. Van het scheidb. voorz. *door en gaan: ik ging door, ben en heb doorgegaan*. Onz., door eene plaats gaan: *ik heb mij in de stad niet opgehouden, ik ben maar doorgegaan*. Van het eene tot het andere cinde gaan: *de kogel is hij den schouder doorgegaan — de steek is niet doorgegaan*. Hard gaan: *gij moet wat doorgaan*. Ook aanhouden met gaan. Figuurlijk, hollen, van de paarden: *de paarden schrikten en gingen wet ons door*. Zeilen, van de scheepen: *het schip ging er snel door*. Weggaan: *stilletjes doorgaan — met een meisje doorgaan*. Toegestaan worden: *die zaak zal niet doorgaan — het is, bij meerderheid van stemmen, doorgegaan*. Tot stand gebracht worden: *het huwelijk gaat niet door*. In algemeen gebruik komen: *die kleeding zal niet doorgaan*. Kragt hebben, van gewigt zijn: *die stelling gaat niet door*. Het deelw. *doorgaand* is voor gedurig, aanhoudend, gebruikelijk: *eene doorgaande koorts*. Bedr.: *den tuin doorgaan*. Figuurlijk, vlugtig doorlezen: *ik heb het boek eens doorgegaan*. Onderzoeken: *eene rekening doorgaan — wanneer ik mijne levensgeschiedenis doorga*. Door gaan verwonden: *ik heb mijne voeten doorgegaan*. Insgelijks, door veel gaan verslijten: *ik heb mijne schoenen doorgegaan*.
- DOORGAANDS**, bijw., gemeenlijk, gewoonlijk: *zoodanig iets is doorgaands moeilijk te onderzoeken*.
- DOORGALMEN**, onz. en bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *door en galmen*. Scheidb. en onz.: *ik galmdedoor, heb doorgegalmd*. Met eenen galm doordringen. Onscheidb. en bedr.: *doorgalmen, ik doorgalmded, heb doorgalmd*. *In onze bruilofzaal, doorgalmt van liedt op liedt*. Poot.

DOOR-

DOORGANG, z. n., m., *des doorgangs*, of *van den doorgang*; meerv. *doorgangen*. Van door en gang. Het doorgaan, of het gaan door eene plaats: *die waren moeten, bij den doorgang, aangegeven worden. Iemand den doorgang betwisten*. Eene plaats, waardoor men gaat, of gaan kan: *eenen doorgang maken — dit huis heeft twee doorgangen*.

DOORGIETEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door en gieten: ik goot door, heb doorgegoten*. Door eene opening gieten: *wijn, bier, doorgieten*, door eenen trechter. Ook aanhouden met gieten. Van hier *doorgieting*.

DOORGOOIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door en gooijen: ik gooide door, heb doorgegooid*. Door eene opening gooijen: *de ring is te klein, gij kunt er den bal niet doorgooijen*. Eene opening maken, door gooijen verbreken: *hij heeft het glas doorgegooid*. Ook aanhouden met gooijen.

DOORGRAVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *door en graven*. Scheidb.: *ik groef door, heb doorgegraven*. Van het eene einde tot het andere graven: *een stuk lands doorgraven. Zij hadden den muur doorgegraven*. Ook aanhouden met graven. Onscheidb.: *doorgraven, ik doorgroef, heb doorgraven: in den avond doorgroef ik mij den wandt*. BYBELVERT. *Sij hebben mijne handen ende mijne voeten doorgraven*. BYBELVERT.

DOORGRIEVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *door en grieven: ik doorgriefde, heb doorgriefd*. Doorwonden: *uwe smart doorgriefft mij — doorgriefft mij het hart*.

DOORGROEIJEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door en groeijen: ik groeide door, ben doorgegroeid*. Wel opgroeijen: *dat kind begint doortegroeijen*.

DOORGRONDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *door en gronden: ik doorgrondde, heb doorgrond*. Grondig kennen, verstaan: *die zaak is niet te doorgronden*. Van hier *doorgronding*.

DOORHAKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door en hakken: ik hakte door, heb doorgehakt*. Door hakken vaneen scheiden: *een been doorhakken*. Ook aanhouden met hakken. Van hier *doorhaking*.

DOOR-

- DOORHALEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door en halen*: *ik haalde door, heb doorgehaald*. Doortrekken: *het gat is te naauw, ik kan er het touw niet doorhalen*. Figuurlijk: *ik zal er die zaak wel doorhalen*, doen gelukken — *de zieke zal het er wel doorhalen*, herstellen. Doorfrijven, uitwisfchen: *ik heb dat op mijn boek doorgehaald*. Bekijven, bestraffen: *ik heb hem iustig doorgehaald*. Papier doorhalen, nat maken, linnen doorhalen, flijven.
- DOORHELPEN**, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door en helpen*: *ik hielp door, heb doorgeholpen*. Door eene plaats helpen: *ik hielp hem door de poort*. Uit zekere moeilijkheid helpen: *zijn vriend heeft hem er doorgeholpen*. Doorbrengen, verkwisten: *hij heeft al zijn geld doorgeholpen*, in de gemeenzame verkeerung.
- DOORHOUWEN**, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door en houwven*: *ik hieuw door, heb doorgehouwven*. Doorhakken.
- DOORJAGEN** bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door en jagen*: *ik joeg door, heb doorgejaagd*. Door eene plaats jagen: *eene koe door de sloot jagen*. Ook aanhouden met jagen. Figuurl.: *zijn goed doorjagen*, doorbrengen, in den gemeenen sprecktrant.
- DOORKERVEN**, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door en kerven*: *ik korf door, heb doorgekorven*. In stukken kerven. Ook aanhouden met kerven.
- DOORKIJKEN**, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. en onfscheidb. voorz. *door en kijken*: Scheidb.: *ik keek door, heb doorgekeken*. Door iets heen zien. Onfscheidb.: *doorkijken, ik doorkeek, heb doorkeken*. Van alle kanten beziën: *ik heb de zaak doorkeken*.
- DOORKLIEVEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onfscheidb. voorz. *door en klieven*: Scheidb.: *ik kliefde door, heb doorgekliefd*. In stukken klieven: *klief het blok door*. Ook aanhouden met klieven. Onfscheidb.: *doorklieven: ik doorkliefde, heb doorkliefd*. In den dichtertliiken ftijl: *de dunne lucht doorklieven*, van de vogelen.
- DOORKLOOVEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onfscheidb. voorz. *door en klooven*. Scheidb.: *ik kloofde door, heb doorgekloofd*. Onfscheidb.: *doorklooven, ik doorkloofde, heb doorkloofd: zoo dat de klanck de lucht doorklooft*. **CAMPH.**
- DOORKNABELLEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb.

voorz. door en knabbelen: *ik knabbelde door, heb doorgeknabbeld.*

DOORKNAGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onfscheidb. voorz. door en knagen. Scheidb.: *ik knaagde door, heb doorgeknaagd: de wormen hebben het hout doorgeknaagd.* Onfscheidb.: *doorknagen, ik door-knaagde, heb doorknaagd: als sij na mijne huid dit door-knaeght sullen hebben.* BYBELVERT.

DOORKNEEDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onfscheidb. voorz. door en kneeden. Scheidb.: *ik kneedde door, heb doorgekneed.* Het eene door het andere kneeden: *ik heb er de boter al doorgekneed.* Ter dege kneeden: *hebt gij het meel goed doorgekneed?* Ook aanhouden met kneeden. Onfscheidb.; doch hiervan is het verled. deelw. *doorkneed*, voor geleerd, verstandig, alleen gebruikbaar: *hij is een doorkneed man — eene doorkneedde verhandeling.*

DOORKOKEN, bedr. en onzijd. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. door en koken: *ik kookte door, heb doorgekookt.* Bedrijv., het eene onder het andere koken: *men moet er de melk maar doorkoken.* Onzijd., ter dege koken: *het water heeft doorgekookt.*

DOORKOMEN, onzijd. w., onregel. Van het scheidb. voorz. door en komen: *ik kwam door, ben doorgekomen.* Door eene plaats komen: *de weg is zoo slecht, dat men er niet doorkomen kan.* Figuurlijk, opkomen, hersteld worden: *de zieke is er nog gelukkig doorgekomen.* Zijn goed en vermogen verspillen: *hij leeft, alsof er geen doorkomen aan ware.*

DOORKRABBELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. door en krabbelen, zijnde het voorddur. werkw. van krabben: *ik krabbelde door, heb doorgekrabbeld.* Ook aanhouden met krabbelen. Zie *doorkrabbelen.*

DOORKRABBEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. door en krabben: *ik krabde door, heb doorgekrabd.* Door krabben verwonden: *eene zweer doorkrabben.* Ook aanhouden met krabben.

DOORKRUIPEN, onz. en bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. en onfscheidb. voorz. door en kruipen. Scheidb., onz.: *ik kroop door, ben doorgekropen.* Door eene opening kruipen: *het gat is zoo groot, dat een muis er gemakkelijk door kan kruipen.* Onfscheidb., bedrijv.: *doorkruipten, ik door-*

- doorkroop, heb doorkropen.* Alle hoeken en gaten doorkruipen, in alle hoeken en gaten kruipen. *Hij heeft alles doorkropen*, figuurl., en in den gemeenen spreektrant, hij heeft alles doorzocht.
- DOORKRUISEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onfscheidb. voorz. *door* en *kruisen*. Scheidb.: *ik kruiste door, heb doorgekruist*. Door eene plaats kruisen, dikwerf op en neer gaan, reizen, trekken: *hij heeft de gansche stad doorgekruist*. Onfscheidb.: *doorkrutsen, ik doorkruiste, heb doorkruist. Ik doorkruiste de wereld, van mijne jeugd af*.
- DOORLATEN**, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door* en *laten*: *ik liet door, heb doorgelaten*. Door gaan, doorloopen laten, enz.: *de deur was gesloten, en men wilde ons niet doorlaten. Leder laat geene vochtigheid door, d. i. doorvlieten*.
- DOORLEEREN**, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door* en *leeren*: *ik leerde door, heb doorgeleerd*. Ten einde leeren: *hij heeft het boek doorgeleerd*. Ook aanhouden met leeren.
- DOORLEIDEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door* en *leiden*: *ik leidde door, heb doorgeleid*. Door eene plaats leiden.
- DOORLICHTEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door* en *lichten*: *ik lichtte door, heb doorgelicht*. Door middel van een voorgehouden licht iemand door eene plaats leiden: *de gang is donker, ik zal er u doorlichten*.
- DOORLIGGEN**, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door* en *liggen*: *ik lag door, heb doorgelegen*. Door liggen eene wond veroorzaken: *die zieke heeft zig geheel doorgelegen, in het gewone leven*.
- DOORLOOP**, z. n., m., *des doorloops*, of *van den doorloop*; meerv. *doorloopen*. Van *door* en *loop*. Eene plaats, waardoor men loopt, doorgang.
- DOORLOOPEN**, onz. en bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. en onfscheidb. voorz. *door* en *loopen*. Scheidb.: *ik liep door, ben en heb doorgelopen*. Onzijd., met *zijn*, door eene plaats loopen: *hij hield zich niet op, hij liep maar door. Het water loopt onder de brug door*. Ook aanhouden met loopen. Bedrijv., door veel loopen verslijten: *hij heeft zijne schoenen geheel doorgelopen*. Van het eene einde tot het andere loopen: *hij liep de gansche stad door*. Insgelijks figuurlijk, alle deelen vlugtig beschou-

fchouwen: *een boek, eene rekening doorloopen*, vlugtig doorlezen. Onfcheidb.: *doorloopen, ik doorliep, heb doorloopen*. Bedrijv., van het eene einde tot het andere loopen: *de hemelfche ligchamen doorloopen, op bevel des Schepers, de hun voorgefchrevene kringen*. Figuurlijk, vlugtig befchouwen: *ik doorliep, met mijne gedachten, al de gefchiedenisfen der eeuwen*. Doorloopen vleefch, zegt men, wanneer het vet door het mager loopt.

DOORLOUTEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfcheidb. voorz. *door en louteren: ik doorlouterde, heb doorlouterd*. Door en door louteren: *hij falfe doorlouteren, als gout — de reden des Heeren is doorloutert*. **BYBELVERT.**

DOORLUCHTIG, bijv. n. en bijw., *doorluchtiger, doorluchtigst*. Van *door en luchtig*. Waardoor de lucht gaat, — dat openingen heeft: *een doorluchtig dak*. Doorfchijnend, helder: *het glas is doorluchtig*. Voornaam, heerlijk: *een doorluchtig Vorst. Een doorluchtig verftand*. Van hier *doorluchtigheid*. Voor *doorluchtig* gebruiken de Dichters dikwerf, met wegwerping van *ig, doorlucht: hoe komt, doorluchte Drost*. **VOND.**

DOORMARSCH, z. n., m., *van den doormarsch*; meerv. *doormarschen*. Van het fr. *marche*, en het voorz. *door*. Doortogt, doortrekking van krijgsvolk: *vele doormarschen hebben*, wanneer het krijgsvolk dikwerf door eene plaats trekt. Zie *marsch*.

DOORMENGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. en onfcheidb. voorz. *door en mengen*. Scheidb.: *ik mengde door, heb doorgemengd*. Behoorlijk mengen — het eene door het andere mengen: *hij mengde het meel door — gij moet er boter doormengen*. Onfcheidb.: *doormengen, ik doormengde, heb doormengd: met hoe vele bitterheden is ons leven niet doormengd!*

DOORN, z. n., m., *des doorns, of van den doorn*; meerv. *doornen*. Eene fpitfe punt, die uit het hout door den bast heen groeit: *geprickelt met een kroon van ftekeltige doornen*. **VOND.** *Er is geene roos zonder doornen*, ook figuurlijk, alles heeft zijne moeilijkheden. *Zich eenen doorn in den voet treden. Iemand eenen doorn uit den voet trekken*, ook figuurlijk, in het gemeene leven, hem van eene geheime fmert bevrijden. *Dat is hem een doorn in het oog*, dat is hem eene onverdraaglijke zaak. — Takken van een doorn dragend gewas: *ende eene kroon*

van doornen gevlochten hebbende. BYBELVERT. Zamenstellingen: doornachtig, doornboom, doornbosch, doornhaag, doornheg, doornig, doornstruik, doorntak. Van hier het onverbuigbare bijv. naamw. doornen, van doorn takken gemaakt: eene doornen kroon.

Doorn, ook doren: de rozen gloeijen schoon, maer wacht u voor haer doren. VOND. Doorne is insgelijks in gebruik geweest. Hoogd. Dorn, bij NOTK. Dorn, bij OTFR. thorn, eng. thorn, angell. deorn, deen. en zweed. torn, bij ULPHIL. thaurnus, ijsl. thorn, thyrner, pool. tarn, rusf. tirne.

DOORNAAIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. door en naaijen. Scheidb.: ik naaide de door, heb doorgenaaid. Sterk naaijen: gij moet wat doornaaijen. Ook aanhouden met naaijen. Onscheidb.: doornaaijen, ik doornaaide, heb doornaaid. Door en door benaaijen: doornaaide schoenen.

DOORNAGELLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. door en nagelen: ik doornagelde, heb doornageld. Met nagelen doorboren. Figuurlijk, doorschieten: des vijands oorlogsvloten, doornageld, of verbrand. J. DE MARR. Van hier doornageling. Somwijlen, wordt het voorz. door, hier, als scheidb. gebezigd: als sij sijnen slaep hadden doorgenagelt. BYBELVERT. Doch doornagelen is meest in gebruik.

DOORNATTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. door en natten: ik doornattede, heb doornat. Door en door nat maken: ik doornattede mijne bedstede met mijne tranen. BYBELVERT.

DOORNEMEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. door en nemen: ik nam door, heb doorgenomen. Aanhouden met nemen. In den gemeenen spreektrant is het gebruikelijk, voor berispen, bestraffen: hij nam hem lustig door.

DOORPERSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. door en persen: ik perste door, heb doorgeperst. Door iets heen persen.

DOORPRIEMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. door en priemen. Scheidb.: ik priemde de door, heb doorgepriemd. Door en door priemen. Onscheidb.: ik doorpriemde, heb doorpriemd.

DOORREGENEN, onz. w., gelijkvl., welk ook onperfoonl. gebruikt wordt. Van het scheidb. voorz. door en

regenen. Onpersoonl.: *het regende door, heeft doorgeregend.* Doordringen, van den regen: *het heeft, dezen nacht, overal doorgeregend.* Onzijd., met het hulpw. *zijn.* Van den regen doordrongen worden: *mijn rok is geheel doorgeregend.*

DOORREIKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door en reiken: ik reikte door, heb doorgereikt.* Door eene opening reiken: *iets door een venster doorreiken.*

DOORREIS, z. n., vr., der, of van de doorreis; meerv. *doorreizen.* Van door en reis. De reis door eene plaats: *ik hoop u, bij mijne doorreis, te spreken.*

DOORREIZEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *door en reizen.* Scheidb.: *ik reisde door, heb doorgereisd.* Bedr., van het eene einde eener plaats tot het andere reizen: *hij heeft vele landen doorgereisd.* Onzijd., met het hulpw. *zijn.* Door eene plaats reizen: *wij houden ons niet op, wij zullen maar doorreizen.* Onscheidb.: *doorretzen, ik doorreisde, heb doorreisde: de bovenste deelen des lants doorreyst hebbende.* BYBELVERT.

DOORRENNEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door en rennen: ik rende door, heb doorgerend.* Bedrijv., van het eene einde naar het andere rennen: *ik rende de gansche stad door.* Onzijd., met het hulpw. *zijn: hij is zeer schielijk doorgerend.*

DOORRIJDEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door en rijden: ik reed door, heb en ben doorgereden.* Bedrijv., door eene plaats rijden: *hij reed al de straten door.* Door rijden eene wond veroorzaken: *hij had zijn paard doorgereden.* Onzijd.: met het hulpw. *zijn: wij zijn maar doorgereden.*

DOORRIJGEN: bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *door en rijgen.* Scheidb.: *ik reeg door, heb doorgeregen.* Van het eene tot het andere einde rijgen. Onscheidb.: *doorrijgen, ik doorreeg, heb doorregen.* Figuurl., doorsteken: *hij had hem bijna doorregen.* Doorregen vleesch, zegt men, wanneer het vet door het mager gewasfen is.

DOORROEIJEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door en roeijen: ik roeide door, heb doorgeroeid.* Bedr., door eene plaats roeijen: *zij roeiden de sloot door.* Onzijd., met *zijn* en *hebben*: *wij waren reeds doorgeroeid — gij hebt goed doorgeroeid.*

- DOORROEREN**, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door en roeren: ik roerde door, heb doorgeroerd.* Het eene door het andere roeren: *de sours doorroeren — gij moet er wat meel doorroeren.*
- DOORROLLEN**, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door en rollen: ik rolde door, heb en ben doorgerold.* Bedr., door eene plaats rollen: *ik rolde het vat door de poort.* Onz.: *het wiel schoot van de as af, en rolde door de poort.* Bij geluk door eene zaak komen — eene zwaarigheid te boven komen: *hij zal er wel doorrollen.*
- DOORROOKEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *door en rooken.* Scheidb.: *ik rookte door, heb doorgerookt.* Door en door berooken: *ik heb deze pijp doorgerookt.* Ook aanhouden met rooken. Onscheidb.: *doorrooken, ik doorrookte, heb doorrookt: dit spek is niet doorrookt,* niet overal van den rook doordrongen.
- DOORRUKKEN**, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door en rukken: ik rukte door, heb doorgerukt.* Bedrijv., met geweld doortrekken: *het touw was te dik, ik kon het er niet doorrukken.* Door rukken kwetsen: *ik heb mijne handen doorgerukt.* Onzijd., met zijn. Figuurl., snel voordgaan, voorttrekken, van krijgsvolk: *het leger is doorgerukt.*
- DOORSCHAVEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door en schaven: ik schaaftde door, heb doorgeschaafd.* Door en door schaven: *gij hebt die plank geheel doorgeschaafd.* Door schaven kwetsen, of eene wond veroorzaken: *gij zult uwe handen nog doorschaven.* Ook aanhouden met schaven.
- DOORSCHEUREN**, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door en scheuren: ik scheurde door, heb doorgescheurd.* In stukken scheuren: *papier, linnen, doorscheuren.* Ook aanhouden met scheuren.
- DOORSCHIETEN**, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *door en schieten.* Scheidb.: *ik schoot door, heb doorgeschoten.* Bedrijv., met een schot doordringen: *de plank is te dik, gij kunt er niet doorschieten.* Onder elkander mengen: *de kaart doorschieten.* Onzijd., met het hulpw. *zijn*, in de scheepvaart: *de schuit is door de brug geschoten,* door de brug gevaren. *Het touw schoot door, schoot, glipte, los.* Onscheidb.: *doorschieten, ik doorschoot, heb doorschoten.* Bedrijv., met

een schot doordringen: *ik doorschoot hem met een jachtgeweer.* Figuurl.: *een boek doorschieten, met papier doorschieten,* tusfchen twee bladen een wit blad papier naaijen — *een ook met wit papier doorschoten.*

DOORSCHIJNEN, onz. w., ongelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *door en fchijnen: ik fcheen door, heb doorgescheenen.* Met zijnen fchijn doordringen: *de zon fchijnt niet door.* Van hier het deelw. *doorschijnend*, dat eenige lichtftralen doorlaat: *dun hoorn is doorschijnend.* Hooft bezigt *doorschijnig*, voor helder: *de doorschijnige zaelen des Hemels.*

DOORSCHOPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *door en fchoppen: ik fchopie door, heb doorgeschopt.* Door eene opening fchoppen: *ik fchopie den bal door het venfter.* Ook aanhouden met fchoppen.

DOORSCHRABBEN (*doorschrappen*), bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *door en fchrabben: ik fchrabde door, heb doorgeschrabd.* Doorhalen, uitschrabben: *iemands naam doorschrabben.* Van hier *doorschrabbing*, *doorschrabfel.*

DOORSCHREEUWEN, onz. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *door en fchreeuwen: ik fchreeuwde door, heb doorgeschreeuwd.* Aanhouden met fchreeuwen.

DOORSCHUIVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *door en fchuiven: ik fchoof door, heb doorgeschoven.* Door eene opening fchuiven. Ook aanhouden met fchuiven.

DOORSCHUREN, bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *door en fchuren: ik fchuurde door, heb doorgeschuurd.* Door veel fchuren eene opening maken: *gij hebt den ketel doorgeschuurd.* Ook aanhouden met fchuren.

DOORSCHUTTEN, onz. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *door en fchutten: ik fchuttete door, heb doorgeschut.* Bij de fluiswachters en fchippers, door eene fluis fchutten: *wij zullen, aan den dam, doorschutten.*

DOORSLAAN, bedr. en onz. w., onregelm. Van het fcheidb. voorz. *door en slaan: ik floeg door, heb doorgeslagen.* Bedrijv., door middel van eenen slag eene opening in iets maken: *eenen muur doorslaan.* *Hij heeft den fteen doorgeslagen*, in fukken geflagen. — *Door den vijand slaan*, door slaan, d. i. vechten, zich eenen weg door het vijandlijke leger openen. Figuurl., verkwisten, doorbrengen: *hij heeft alles doorgeslagen.* Door iets

slaan, iets schielijk afdoen: *gij moet er maar wat door-slaan*. Eenen bal wel door-slaan, in het kolffpel. Onz., doordringen: *de regen slaat door — de inkt slaat door*, dringt door het papier. Insgelijks, laten doordringen: *dit papier slaat door*, laat den inkt doordringen. In de harddraverij zegt men: *de paarden sloegen door*, geraakten uit den draf. Het deelw. *doorstaand* is ook gebruikelijk, voor blijkbaar, afdoend: *een doorstaand bewijs*.

DOORSLAG, z. n., m., *des doorslags*, of *van den door-slag*; meerv. *doorslagen*. Een werktuig, waarmede iets doorgeslagen wordt, bij de Timmerlieden gebruikelijk. Ook is *doorslag* zeker bekend werktuig, dat eenen door-geslagen bodem, of eenen bodem met gaten heeft, om water en andere vochtigheden daardoor van grovere lichamen afzonderen, anders ook vergiettest genoemd: *visch op den doorslag zetten*.

DOORSLAPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door en slapen*: *ik sliep door, heb doorgeslapen*. Zonder wakker worden slapen: *hij heeft al dat geraas doorgeslapen*. Ook aanhouden met slapen.

DOORSLEPEN, bijv. n. en bijw., zijnde het verled. deelw. van het werkw. *doorslijpen*. *Doorslepener*, *doorslepenst*. Loos, als door slijpen gescherpt, doch meest in eenen kwaden zin: *een doorslepen bedrieger*. Van hier *doorslepenheid*. Zie *doorslijpen*.

DOORSLEPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door en slepen*: *ik sleepte door, heb doorgesleept*. Door eene plaats slepen: *goederen doorslepen*. Ook aanhouden met slepen, *Figuurl.*, uit zekere moeilijkheid helpen: *het is eene netellige zaak voor hem, maar ik zal er hem wel doorslepen*.

DOORSLIJPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door en slijpen*: *ik sloop door, heb doorgeslepen*. Door en door slijpen: *het glas is, op deze plaats, bijna doorgeslepen*. Het blijkt, uit het verled. deelw. *doorslepen*, dat men het voorz. *door* hier ook als onscheidb. ge-bezigd heeft.

DOORSLIJTEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door en slijten*: *ik sleet door, heb en ben doorgesleten*. Bedr., een gat in iets slijten, door het meeningvuldige gebruik: *gij hebt uwen hoed doorgesleten*. Onz., met zijn: *mijne schoenen slijten van voren door*. Van hier *doorslijting*.

DOOR,

- DOORSLUIPEN**, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door en sluipen*: *ik sloop door, ben doorgesloopen*. Stilletjes doorkruipen, doorgaan: *de opening is zoo klein, dat niemand er doorsluipen kan*.
- DOORSMAKKEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door en smakken*: *ik smakte door, heb doorgesmaakt*. Met geweld doorgooijen: *hij smakte hem door de glazen*.
- DOORSMELTEN**, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door en smelten*: *ik smolt door, heb doorgesmolten*. Het eene onder het andere smelten: *ik heb er de boter reeds doorgesmolten*.
- DOORSMIJTEN**, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door en smijten*; *ik smheet door, heb doorgesmeten*. Hetzelfde als *doorsmakken*.
- DOORSNEDE**, z. n., vr., *der*, of *van de doorsnede*; meerv. *doorsneden*. Hetzelfde als *doorsnijding*.
- DOORSNEEUWEN**, onpers. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door en sneeuwen*: *het sneeuwde door, heeft doorgesneeuwd*, d. i. de sneeuw dringt door, enz.
- DOORSNIJDEN**, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *door en snijden*. Scheidb.: *ik sneed door, heb doorgesneden*. Van elkander snijden: *een brood doorsnijden*. Ook aanhouden met snijden. Figuurlijk: *het verschil doorsnijden, anders deelen*. Onscheidb.: *doorsnijden, ik doorsneed, heb doorsneden*; *hij heeft zijn land met grafen en weteringen doorsneden*. Figuurlijk: *de lijn doorsnijdt den driehoek*. Van hier *doorsnijding*.
- DOORSNUFFELLEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *door en snuffelen, ik doorsnuffelde, heb doorsnuffeld*. Eigenlijk, overal besnuffelen, d. i. snuivende beruiken: *die hond doorsnuffelt alle hoeken en gaten*. Figuurl., naauwkeurig doorzoeken en onderzoeken: *hij wil alles doorsnuffelen*. *Gij hebt al verscheidene boeken doorsnuffeld*. Van hier *doorsnuffelaar, doorsnuffeler, doorsnuffeling*.
- DOORSPEKKEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *door en spekken*: *ik doorspekte, heb doorspekt*. Overal met spek besteken: *eenen haas doorspekken, waarvoor anders bespekken*. Figuurlijk: *zijne redevoering was met grieksche en latijnsche spreuken doorspekt*.
- DOORSPELEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door en spelen*: *ik speelde door, heb doorgespeeld*. Van het begin tot het einde spelen: *een muziekstuk door-*

- spelen.* Ook aanhouden met spelen, zoo in de muziek, als in het kaartspel.
- DOORSPITTEN**, bedr. w., gelijkv. Van het scheidb. voorz. *door* en *spitten*: *ik spittede door, heb doorgespit.* Door en door spitten, doorgraven. Ook aanhouden met spitten.
- DOORSPLIJTEN**, onz. en bedr. w., ongelijkv. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *door* en *splijten*. Scheidb. en onz.: *ik spleet door, ben doorgespleten.* Vaneen splijten: *het hout is doorgespleten.* Onscheidb. en bedr.: *doorsplieten, ik doorspleet, heb doorspleten: hij heeft mijne nieren doorspleten.* BYBELVERT. Van hier *doorsplijting*.
- DOORSPOELEN**, bedr. w., gelijkv. Van het scheidb. voorz. *door* en *spoelen*: *ik spoelde door, heb doorgespoeld.* Door spoelen, zuiveren: *de goot doorspoelen.* Figuurl., drinken: *wij zullen dat eens doorspoelen, wij zullen daarop eens drinken.* Van hier *doorspoeling*.
- DOORSPRAAK**, z. n., vr., der, of van de *doorspraak*; meerv. *doorspraken.* Van *door* en *spraak*. Wanneer de pijpen van een orgel geluid geven, en de kleppen neergedrukt worden, zegt men: *dat orgel heeft doorspraken.*
- DOORSPREKEN**, onz. w., ongelijkv. Van het scheidb. voorz. *door* en *spreken*: *ik sprak door, heb doorgesproken.* Aanhouden met spreken, sterk spreken: *hij begon eindelijk doortspreken.* Doorspraken hebben: *het orgel spreekt door.*
- DOORSPRINGEN**, onz. w., ongelijkv. Van het scheidb. voorz. *door* en *springen*: *ik sprong door, heb doorgesprongen.* Door eene opening springen. Ook aanhouden met springen.
- DOORSTAAN**, bedr. w., onregelm. Van het scheidb. voorz. *door* en *staan*: *ik stond door, heb doorgestaan.* Lijden, verdragen, uitstaan: *ik heb de pijn doorgestaan.*
- DOORSTAMPEN**, bedr. w., gelijkv. Van het scheidb. voorz. *door* en *stampen*: *ik stampte door, heb doorgestamp.* Door stampen eene opening maken, verbreken: *hij heeft den vijzel doorgestamp.* Het eene onder het andere stampen: *ik heb er kaneel doorgestamp.* Ook aanhouden met stampen.
- DOORSTAPPEN**, onz. w., gelijkv. Van het scheidb. voorz. *door* en *stappen*: *ik stapte door, heb doorgestapt.* Door eene opening stappen. Ook aanhouden met stappen, sterk, hard stappen: *wij moeten wat doorstappen.*

DOOR-

DOORSTEKEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *door* en *steken*. Scheidb.: *ik stak door, heb doorgestoken*. Bedr., door iets steken: *het papier is te dik, ik kan er niet doorsteken*. Eenen draad door het oog eener naald steken. Door steken eene opening maken: *eene goot doorsteken*. Figuurl., doorgraven: *eenen dijk doorsteken*, eene opening door denzelven maken. Het verled. deelw. *doorgestoken* is ook in den zin van heimlijk afgesproken, beraadslaagd, in gebruik: *dat is eene doorgestokene kaart — een doorgestoken werk*, eene heimlijk afgesprokene, onderling beraadslaagde, en bedrieglijk ontworpen zaak. Onzijd., met het hulpw. *hebben*: *zijne voeten steken door zijne schoenen*. Oul. werd voor *doorgestoken*, ook *doorgesteken* gebezigd. Onscheidb. en bedr.: *doorsteken, ik doorstak, heb doorstoken: hij heeft hem met eenen degen doorstoken*. Voor dit *doorstoken*, is ook *doorsteken* in gebruik geweest: *die hem doorsteken hebben*. BYBELVERT. *Een doorsteken werk*, thands *doorgestoken*. Van hier *doorsteking*, voor *het doorsteken*, en *doorsteek*, voor de plaats, waar een dam, of dijk, doorgestoken is, en de daardoor gemaakte opening.

DOORSTOOTEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *door* en *stooten*. Scheidb.: *ik stiet door, heb doorgestooten*. Door eene opening stooten: *ik stiet hem door het venster*. Door stooten eene opening maken: *eenen muur doorstooten*. Onscheidb.: *doorstooten, ik doorstiet, heb doorstooten*. Door en door stooten, d. i. steken: *hij doorstiet hem met eenen degen*. Van hier *doorstooting*.

DOORSTORTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door* en *storten*: *ik stortte door, heb doorgestort*. Door eene opening storten, of laten vallen.

DOORSTRALLEN, onz. en bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *door* en *stralen*. Scheidb. en onz.: *ik straalde door, heb doorgestraald*. Met zijne stralen doordringen: *de zon straalt niet door*. Van hier *doorstraling*. Onscheidb. en bedr.: *doorstralen, ik doorstraalde, heb doorstraald*. In den verhevenen schrijfstijl: *wat zie ik? weik een licht doorstraalt de diepe helen?*

DOORSTRIJKEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door* en *strijken*: *ik streek door, heb en ben doorgestreken*. Bedr., eigenlijk, eene streek, of streep, door iets halen: *ik heb uwe rekening in mijn boek door*.

- doorgeftrcken.* Figuurlijk, berispen, doorhalen: *ik heb hem duchtig doorgeftrcken.* Onzijd., zich wegpakken: *hij is eensklaps doorgeftrcken.*
- DOORSTRIKKEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *door en ftrikken: ik ftrikte door, heb doorgeftrikt.* Het eene door het andere ftrikken.
- DOORSTROOIJEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *door en ftrooijen: ik ftrooide door, heb doorgefthrooid.* Door eene opening ftrooijen, ook het eene onder het andere ftrooijen.
- DOORSTROOMEN**, onz. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *door en froomen: ik froomde door, heb doorgefroomd.* Door eene plaats froomen: *de rivier froomt onder de brug door.*
- DOORSTUIVEN**, onz. w., ongelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *door en ftuiven: ik ftoof door, heb doorgefstoven.* Doordringen, van ftof, of ftof gelijkende zaken, fprekende: *het meel ftuift door, door den zak, enz.* Ook, van ftof enz. doordrongen worden: *de zolder ftuift door.* Van hier *doorfтуiving.*
- DOORSTUREN**, bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *door en fturen: ik ftuurde door, heb doorgefstuurd.* Door eene plaats fturen: *hij heeft de fchuit door de brug geftuurd.* Ook aanhouden met fturen.
- DOORSULLEN**, onz. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *door en fullen: ik fulde door, ben doorgefuld.* Door eene opening fullen, of glijden: *hij is onder de brug doorgefuld.*
- DOORTASTEN**, onz. en bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. en onfcheidb. voorz. *door en tasten.* Scheidb. en onz.: *ik tastte door, heb doorgetast.* Door iets tasten, of grijpen. Ook aanhouden met tasten, en van hier de figuurlijke fprekwijs: *het wordt tijd, om doortetasten, om de zaak met kragt voortezetten — eindelijk moeten wij doortasten, met nadruk te werk gaan.* Onfcheidb. en bedr.: *doortasten, ik doortastte, heb doortast.* Van alle zijden betasten: *hij doortastte zijne zakken.* Figuurl., doorzoeken: *doortast uwen boezem, en gij zult bevinden, dat enz.*
- DOORTILLEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *door en tillen: ik tilde door, heb doorgetild.* Door eene opening tillen: *wij hebben hem door het venfter getild.*

DOOR-

DOORTOGT, z. n., m., *des doortogts*, of van den doortogt; meerv. *doortogten*. Van door en togt. Doortrekking, van een leger: *het land heeft, bij den laatsten doortogt der Troepen, veel geleden. Vrijen doortogt verleenen.* Figuurl.: *het water heeft geenen doortogt.*

DOORTRAPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. door en trappen: *ik trapte door, heb doorgetrapt.* Door eene opening trappen: *ik trapte hem door het keldergat.* Een gat in iets trappen: *hij heeft het ijs doorgetrapt.* Behoorlijk, overal trappen, d. i. met de voeten treden: *het deeg wel doortrappen.* Van doortrappen, niet het onscheidb. voorz. door, is het verled. deelw. *doortrapt* nog overig.

DOORTRAPT, bijv. n. en bijw., zijnde het verled. deelw. van doortrappen. *Doortrapper, doortraptst.* Loos, op alles afgerigt: *een doortrapt mensch, een doortrapte guit.* *Deurtrapt (doortrapt) bedrog.* J. D. DECK. Van hier *doortraptheid.*

Dit *doortrapt* is ontleend van het met de voeten trappen, of kneeden, dat is bereiden, van deeg, en heeft derhalve veel overeenkomst met *doorkneed*, schoon dit laatste doorgaands in eenen goeden, en *doortrapt* in eenen kwaden zin, genomen wordt.

DOORTREDEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. door en treden: *ik trad door, heb en ben doorgetreden.* Bedrijv., een gat in iets treden: *gij hebt den vloer doorgetreden.* Onzijd., met zijn: *ik trad door de poort.* Ook aanhouden met treden.

DOORTREKKEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. door en trekken. Scheidb. en bedr.: *ik trok door, heb doorgetrokken.* Door eene opening trekken: *eenen draad doortrekken*, door het oog eener naald. Onzijd., met zijn, door eene plaats trekken: *de troepen hebben zich niet opgehouden, zij zijn maar doorgetrokken.* Door iets heen dringen: *de inkt trekt door*, door het papier. Van hier *doortrekking*. Onscheidb.: *doortrekken, ik doortrok, heb doortrokken*, waarvan het verled. deelw. *doortrokken*, voor doordrongen, in gebruik is: *die pot is geheel doortrokken van het vocht, welk daarin geweest is.*

DOORTUIMELLEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. door en tuimelen: *ik tuimelde door, ben doorgetuimeld.* Door eene opening tuimelen: *blijf van het luik af, want anders zult gij er nog doortuimelen.*

DOOR-

- DOORVAART**, z. n., vr., *der*, of *van de doorvaart*; zonder meerv. Het doorvaren der schepen: *er is eene groote doorvaart op die plaats. Hier is geene doorvaart mogelijk*, men kan hier niet doorvaren.
- DOORVALLEN**, onz. en bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door en vallen*. Onz.: *ik viel door, ben doorgevallen*. Door eene opening vallen. Bedr., in stukken vallen, of door vallen kwetsen: *hij viel zijn hoofd door*.
- DOORVAREN**, onz. en bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door en varen*. Onz.: *ik voer door, ben doorgevaren*. Door eene plaats varen: *wij voeren naar door — hier kan eene schuit met hooi doorvaren*. Bedr., in stukken varen: *hij heeft de schuit doorgevaren*.
- DOORVEGEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door en vegen*: *ik veegde door, heb doorgeveegd*. Door eene opening vegen. Ook aanhouden met vegen.
- DOORVIJLEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door en vijlen*: *ik vijlde door, heb doorgevijld*. Door en door vijlen. Ook aanhouden met vijlen.
- DOORVLAMMEN**, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door en vlammen*: *ik vlamde door, heb doorgevlamd*. Doorbranden, goed vlammen.
- DOORVLECHTEN**, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *door en vlechten*. Scheidb.: *ik vlocht door, heb doorgevlochten*. Het eene door het andere vlechten: *zij vlocht een lint door het haar*. Onscheidb.: *doorvlechten, ik doorvlocht, heb doorvlochten*. *Eenen bloemenkrans met linten doorvlechten*. Van hier *doorvlechting*.
- DOORVLIEGEN**, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door en vliegen*: *ik vloog door, ben doorgevlogen*. Door eene opening vliegen — van het eene einde naar het andere vliegen, en aanhouden met vliegen.
- DOORVLIETEN**, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door en vlieten*: *ik vloot door, ben doorgevloten*. Door eene plaats vlieten: *hier kan geen water doorvlieten*.
- DOORVLIJMEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door en vlijmen*: *ik vlijmde door, heb doorgevljimd*. Met eene vlijm doorsnijden. Van hier *doorvlijming*.
- DOORVLOEIJEN**, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door en vloeijen*: *ik vloeiide door, ben doorgevloeid*. Door eene plaats vloeijen. Ook figuurlijk, uit het geheugen

- gen geraken: *dat is mij doorgevloeid.* Van hier ook *doorvloeiing.*
- DOORVOCHTIGEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *door en vochtigen: ik dooryochtigde, heb dooryochtigd.* Door en door bevochtigen: *doorvochtigt de aerde.* BYBELVERT.
- DOORVOED**, bijv. naamw. en bijw., zijnde het verled. deelw. van *doorvoeden.* *Meer doorvoed, meest doorvoed.* Wel gevoed, sterk gevoed: *een doorvoedde os.*
- DOORVOEDEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *door en voeden: ik doorvoedde, heb doorvoed.* Sterk voeden.
- DOORVOEDEREN**, bedr. w., gelijkvl. Van het fscheidb. voorz. *door en voederen: ik voederde door, heb doorgevoederd.* Aanhouden met voeder te geven aan de beesten.
- DOORVOEREN**, bedr. w., gelijkvl. Van het fscheidb. voorz. *door en voeren: ik voerde door, heb doorgevoerd.* Door eene plaats voeren: *die koopwaren blijven niet hier, zij worden doorgevoerd.* Van hier *doorvoering.*
- DOORVRETEN**, bedr. w., ongelijkvl. Van het fscheidb. voorz. *door en vreten: ik vrat door, heb doorgevreten.* Door en door vreten: *de muizen hebben de kaas geheel doorgevreten.*
- DOORVRIJVEN**, hetzelfde als *doorwrijven.*
- DOORWAADBAAR**, bijv. n. en bijw., *doorwaadbarer, doorwaadbaarst.* Van *doorwaden.* Dat men doorwaden kan: *deze stroom is doorwaadbaar.* Zie *baar.*
- DOORWAAIJEN**, onz. en bedr. w., ongelijkvl. Van het fscheidb. en onfscheidb. voorz. *door en waaijen.* Scheidb. en onzijd.: *ik woei door, heb en ben doorgewaaid.* Door eene plaats waaijen: *de wind waait overal door.* Ook aanhouden met waaijen. Figuurlijk, uit het geheugen raken: *het is mij reeds doorgewaaid, of het is reeds door mijn hoofd gewaaid.* Onfscheidb. en bedr.: *doorwaatjen, ik doorwoei, heb doorwaaid.* *Doorwaait mijnen hof.* BYBELVERT.
- DOORWADEN**, onz. en bedr. w., gelijkvl. Van het fscheidb. en onfscheidb. voorz. *door en waden: ik waadde door, heb doorgewaad, en doorwaden, ik doorwaadde, heb doorwaad.* Door eene vloeiſtof waden. Onzijd.: *wij kunnen hier wel doorwaden.* Bedrijv.: *wij hebben den Rijn, op verſcheidene plaatſen, doorwaad.* Van hier *doorwading.*

DOOR-

DOORWAKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onfscheidb. voorz. *door en waken*. Scheidb.: *ik waakte door, heb doorgewaakt*. Met waken doorbrengen: *ik heb den ganschen nacht doorgewaakt*. Onfscheidb.: *doorwaken, ik doorwaakte, heb doorwaakt: in doorwaakte nachten*.

DOORWANDELEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onfscheidb. voorz. *door en wandelen*. Scheidb. en bedr.: *ik wandelde door, heb doorgewandeld*. Te voet door eene plaats reizen, en wel van het begin tot het einde: *wij hebben gansch Duitschland doorgewandeld*. Onzijd., met zijn: *wij hebben ons niet opgehouden, wij zijn maar doorgewandeld*. Onfscheidb. en bedr.: *doorwandelen, ik doorwandelde, heb doorwandeld: ende sij doorwandelden het lant*. BYBELVERT. Figuurl.: *met zijnen geest het heelal doorwandelen*.

DOORWASSEN, onzijd. w., ongelijkvl. Van het scheidb. en onfscheidb. voorz. *door en wasfen*. Scheidb.: *ik wies door, ben doorgewasfen*. Door eene opening, of door een ander ligchaam, wasfen, of groeijen: *de wijngaardrank is door het venster gewasfen*. Wel wasfen, aanhouden met wasfen: *die boomen beginnen schoon doortewasfen*. Onfscheidb.: *doorwásfen, ik doorwies, ben doorwasfen*. Van hier het verled. deelw. *doorwasfen*, in het daaglijkfche leven gebruikelijk, van vleesch, wanneer vet en mager, in afwisselende lagen, gewasfen zijn: *dat vleesch is schoon doorwasfen*.

DOORWEEKEN, onzijd. en bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onfscheidb. voorz. *door en weeken*. Scheidb. en onzijd.: *ik weekte door, ben doorgeweekt*. Door en door week worden: *de kalk aan den muur is geheel doorgeweekt*. Bedrijv., door en door week maken: *de regen heeft de kalk geheel doorgeweekt*. Onfscheidb. en bedrijv.: *doorweeken, ik doorweekte, heb doorweekt: de regen heeft het aardrijk doorweekt*. Van hier *doorweeking*.

DOORWERKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onfscheidb. voorz. *door en werken*. Scheidb. en bedrijv.: *ik werkte door, heb doorgewerkt* (oul. *ik wrocht door, heb doorgewrocht*). Het eene door het andere werken. Van de Bakkers, kneeden: *het deeg goed doorwerken*. Sterk werken, aanhouden met werken. Onfscheidb.: *doorwérken, ik doorwerkte, heb doorwerkt* (oul. *doorwrocht*). Goed bewerken: *een vel doorwerkt stuk*. Onder

der het werken met deelen van eenen anderen aard vereenigen: *iets met goud en zilver doorwerken.*

DOORWERPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door en werpen: ik worp door, heb doorgeworpen.* Door eene opening werpen. Ook aanhouden met werpen.

DOORWEVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *door en weven: ik doorweefde, heb doorweven.* Het eene door het andere weven: *een met gouden bloemen doorweven kleet.* Figuurl., in den verhevenen stijl: *hare dagen zijn met duizend wederwaardigheden doorweven.* *Doorweven*, met het scheidb. voorz., is voor sterk weven, aanhouden met weven, in gebruik: *hij weefde maar door.*

DOORWINDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door en winden: ik wond door, heb doorgewonden.* Door eene opening winden.

DOORWONDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *door en wonden: ik doorwondde, heb doorwond.* Wonden toebrengen: *ende hij doorwondt.* **BYBELVERT.** *Hij lag doorwond op den weg.* Figuurl., aandoen, trefsen: *mijn herte is in 't binnenste van mij doorwondet.* **BYBELVERT.**

DOORWORSTELLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door en worstelen: ik worstelde door, heb doorgeworsteld.* Figuurl., worstelende, d. i. met moeite, te boven komen: *ik heb al wat verdrietlijkheden en rampen doorgeworsteld.* Van hier *doorworsteling.*

DOORWRIJVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door en wrijven: ik wreef door, heb doorgewreven.* Door veel wrijven eene wonde toebrengen: *zij heeft het vel van hare hand doorgewreven.* Uitwischen: *ik heb alles, wat gij mij schuldig waart, doorgewreven.* Van hier *doorwrijving.* Ook aanhouden met wrijven.

DOORWROCHT, bijv. n. en bijw., zijnde het oude verled. deelw. van *doorwerken*, met een onscheidb. voorz. *Doorwrochter, doorwrochtst.* Dat door en door bewerkt is: *een doorwrocht werk — eene doorwrochte verhandeling.*

DOORWROETEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door en wroeten: ik wroette door, heb doorgewroet.* Door iets heen wroeten: *de mollen wroeten den grond geheel door.* Van hier *doorwroeting.*

DOORZAAIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. en on-

- onfcheidb. voorz. *door* en *zaaijen*. Scheidb.: *ik zaaide door, heb doorgezaaid*. Het eene door, of onder, het andere zaaijen: *ik heb er wat wortelzaad doorgezaaid*. Ook aanhouden met zaaijen. Onfcheidb.: *doorzaaijen, ik doorzaaide, heb doorzaaid*, overal bezaaijen, in den dichtertlijken ftijl: *het blaauwe veld, doorzaaid met fterren*.
- DOORZAGEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *door* en *zagen*: *ik zaagde door, heb doorgezaagd*. Door zagen van elkander fcheiden: *eene plank doorzagen*. Van hier *doorzaging*.
- DOORZAKKEN**, onz. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *door* en *zakken*: *ik zakte door, ben doorgezakt*. Door eene opening zakken. Ook verzakken, inbuigen: *de grond is hier doorgezakt*. Van hier *doorzakking*.
- DOORZEILEN**, onz. en bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *door* en *zeilen*: *ik zeilde door, ben en heb doorgezeild*. Onzijd., aanhouden met zeilen: *wij zijn maar doorgezeild*. Bedr., door zeilen verbreken: *zij hebben het fchip, van voren, doorgezeild*.
- DOORZETTEN**, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *door* en *zetten*: *ik zettede door, heb doorgezet*. Bedrijv., figuurl.: *eene zaak doorzetten*, zijn oogmerk met dezelve, onaangezien alle hinderniffen, trachten te bereiken. Onzijd., figuurlijk, moedig voordgaan: *wij zouden te laat in de ftad gekomen zijn, hadden de paarden niet goed doorgezet*. Voordgang maken: *gij moet wat doorzetten*.
- DOORZIEN**, onz. en bedr. w., onregelm. Van het fcheidb. en onfcheidb. voorz. *door* en *zien*. Scheidb. en onz.: *ik zag door, heb doorgezien*. Door eene opening, of door een doorzigtig ligchaam zien: *het glas is te dof, ik kan er niet doorzien*. Bedr., met het gezigt doordringen: *hij zag mij fterk aan, alsof hij mij wilde doorzien*. Stukswijze beziën: *eene rekening doorzien* — *wij hebben alles doorgezien, maar niets gevonden*. Figuurlijk, iets bevatten, doorzigt in iets hebben: *eene zaak doorzien*, — *ik zie daar niet door*. Onfcheidb.: *doorziën, ik doorzag, heb doorzien*.
- DOORZIFTEN**, bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *door* en *ziften*: *ik zifite door, heb doorgezift*. Door eene zift, of zeef, laten loopen: *kalk, zand doorziften*.
- DOORZIGT**, z. n., o., *des doorzigts, of van het doorzigt*; zonder meerv. Van *doorzien*. Het zien door eene ope-

opening, of door eene plaats: *iemand het doorzigt*, door eene plaats, *belemmeren, benemen*. Bezigtiging: *iemand een boek ten doorzigt overgeven*. Bevatting: *ik heb geen doorzigt in deze zaak*. Van hier *doorzigtbaar, doorzigtbaarheid, doorzigtig, doorzigtigheid, doorzigt-kunde*.

Doorzigt wordt ook vrouwl. gebezigd, even als *inzigt, opzigt* en *uitzigt*, bij HOOFT, VONDEL en anderen, vrouwlijk en onzijd. gebruikt worden.

DOORZIJGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door* en *zigen*: *ik zeeg door, heb doorgezegen*. Laten doorzakken, laten doordruipen: *wijn doorzigen*. Van hier *doorzijing*.

DOORZIJPEN, (ook *doorzippelen, doorzijperen*), onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door* en *zippen*: *zijpte door, is doorgezijpt*. Doorzakken, doordruipen. Van hier *doorzipping*.

DOORZINKEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *door* en *zinken*: *ik zonk door, ben doorgezonken*. Door iets zinken.

DOORZOEKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. en onfscheidb. voorz. *door* en *zoeken*. Scheidb.: *ik zocht door, heb doorgezocht*. Alle deelen onderzoeken: *ik heb het gansche huis doorgezocht*. Ook aanhouden met zoeken. Onfscheidb.: *doorzoeken, ik doorzocht, heb doorzocht: wij hebben alles doorzocht, en niets gevonden*. Van hier *doorzoeking*.

DOORZULTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfscheidb. voorz. *door* en *zulten*: *ik doorzultte, heb doorzult*. Met pekelen laten doortrekken. Figuurlijk, doormengen: *zijne redevoering was met geleerde aanhalingen doorzult*.

DOOS, z. n., vr., *der, of van de doos*; meerv. *doozen*. Verkleinw. *doosje: daer zij de doos bewaert*. VOND. Figuurl., in den gemeenen spreektrant: *hij heeft wat in zijne doos*, hij heeft veel verstand, weet veel; of, wanneer van bekwaamheid, of vaardigheid, in eenige zaak, of van bezittingen gesproken wordt, dan heet het: hij bezit veel bekwaamheid in deze of gene zaak, hij heeft veel geld enz. Zamenstell.: *doozenkraam, doozenmaker*.

Doos, hoogd. *Dose, Döse*, fr. *dose*, eng. *dose*, zweed. *dosa*, ijsl. *dos*.

DOOVEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik doofde, heb gedoofd*. Uitdooven. Figuurl., den glans benemen: *gelyk de zon de starren dooft*. VOND.

DOP, z. n., m., *des dops*, of *van den dop*; meerv. *doppen*.
 Schaal. *Door den dop breken*. HOOFT. *Notendop*, *eijer-
 dop*. *Hij komt pas uit den dop*, hij is nog zeer jong, in
 den gemeenen spreektrant. *Heeft hij noten*, zij zal wel
doppen maken, spreekw., heeft hij geld, zij zal het wel
 doorbrengen. Figuurlijk, hetgeen, waarin iets verborgen
 is: *al heeft dees bruid dien raetseldop gekraecht*. VOND.
 Het uiterlijke bekleedsel, dat weinig of niets waardig is:
den lezer met den ijdelten dop paven. VOND. *Dop* wordt
 ook in de beteekenis van beslag gebezigd: *slitsen scharp
 van dop*. HOOFT. Ook voor zeker versierfel: *en tooit mijn
 kleet met goude doppen*. SCHIM.

DOPPEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik dopte*, *heb gedopt*. *Van
 dop*. Pellen, schillen: *boonen doppen*. Oul. werd *doppen*
 ook voor *doopen*, *indooopen*, *dompelen*, gebezigd.

DOR, bijv. n. en bijw., *dorrer*, (*dorder*) *dorst*. Eigenlijk,
 van de noodige vochtigheid beroofd: *de grond is*, *door
 de langdurige hitte zeer dor geworden*. Verdord: *een dor-
 re boom*, *dor hout*. Figuurl., mager, schraal: *dor vleesch*.
 Van smaak beroofd, onaangenaam, van woorden, uit-
 drukkingen, enz.: *eene dorre redevoering*. Van hier
dorachtig, *dorheid*.

Dor, hoogd. *dürre*, bij ULPHIL. *thaurfus*, OTFR.
thur, NOTK. *durri*, angelf. *dyrre*, zweed. *torr*, ijsl. *thorr*.
 Oorspronkelijk beteekende het heet, dewijl de dorheid een
 uitwerkfel der hitte is. Volgens FESTUS zeiden de oude
 Latijnen ook *torrus* voor *dor*, waarom men het lat. *torre-
 re*, *torridus*, en het gr. *τερρα*, *τερρα*, *droogen*, *θερα*, *war-
 men*, uit geene andere bron kan afleiden.

DORDRECHT, z. n., o., *Dordrechts* — *van het Dor-
 drecht*; zonder meerv. Eene bekende stad in het bataaf-
 sche Gemeenebest. De giftbrief van Koning Hendrik IV,
 van het jaar 1064, is het oudste gedenkstuk, waarin deze
 stad genoemd wordt. Zij draagt daar, in het latijn, den
 naam van *Thurendrecht*, in aloude handschriften verwis-
 feld met dien van *Durdrecht*, *Thurdrecht*, *Thuredrecht*.
 De eerste aanleg van deze stad is in eene waterachtige land-
 streek geschied; waarom men, in het opdelfen van haren
 naamsoorsprong, vooral aan het water te denken heeft.
 Bij de oude Duitschers, Saksers en Britanners beteekende
dur, *duur*, *doer*, *door*, *thur*, *thoar*, *thoer*, water.
 Het is derhalve ten hoogste waarschijnlijk, dat *Dordrecht*
 zijnen naam ontleend heeft van *Dur*, *duur*, *doer*, wa-
 ter, en het bijgevoegde *tricht*, *trecht*, *dricht*, of *drecht*,
 d. i.

d. i. overtocht, of overvaart; zoo dat *Dordrecht*, eigenlijk, overtocht over het water zoude te kennen geven. Anderen nemen dit *drecht* in den zin van stad, vlek, of markt, vermaard door koophandel. Zie *drecht*

Voor *Dordrecht* zegt men, in het gemeene leven, ook *Dord*, voor *dordrechtenaar*, *dordenaar*, en voor *dordrechtsche*, *dordsche*: de *dordsche schuit*, enz.

DORP, z. n., o., *des dorps*, of *van het dorp*; meerv. *dorpen*. Het verkleinw. *dorpje*. Eene verzameling van verscheidene huizen bij elkander, zonder muren en poorten: *de Graafsterkte het dorp*. HOOFT. Zamenstell.: *dorpachtig*, naar een dorp gelijkend, *dorpeling*, ook *dorper*, iemand die op een dorp woont, *dorpgeestlijke*, *dorphuis*, *dorpkernis*, *dorpklok*, *dorpland*, *dorpluiden*, *dorpprediker*, *dorpregt*, *dorpsch*, *dorpschool*, *dorpschuit*, *dorpswijze*, enz.

Dorp, hoogd. *Dorf*, bij TATIAN. *thorp*, OTTFR. *thorf*, WILLERAM. *dorf*, deen. *Dorp*, angelf. *dorpe*, zweed. *torp*, ijsl. *thorp*. ADEL. leidt het van *troep*, een hoop, af. Doch het is waarschijnlijker, dat dit woord zijnen grond vindt in het oude *torp*, *terp*, naderhand *vlieberg* genoemd, zijnde de *terpen* zekere hoogten, of heuvelen, dienende om zich en het vee, daarop, bij hoog water, te beveiligen. Om niet telkens door de stroomen veront-rust te worden en naar de *terpen* te moeten vlieden, bouwde men, daarna, de vaste woningen op de *terpen*, en van hier de benaming *terp*, *torp*, nu *Dorp*, voor eene verzameling van verscheidene bij elkander staande huizen.

DORPEL, z. n., m., *des dorpels*, of *van den dorpel*; meerv. *dorpels*. Onderste dwarsstuk van een deurraam, ook *drempel*: *van den dorpel mijner kamer*. VOND. *Hij mag bij mij niet over den dorpel komen*, niet in huis komen — *zienen voet aan den dorpel stooten*, zich, bij zijne intrede reeds, onvergenoegd toonen. Figuurl.; het beginsel: *op den dorpel der wetenschappen*; doch in den verhevenen stijl gebruikt men doorgaands *drempel*. Zamenstellingen: *dorpelbewaarder*, *dorpelwachter*. BYBELVERT.

Dorpel, bij KIL. ook *deurpel*, is, volgens TUINM. en v. HASS., zoo veel als *deurpaal*. A. DE ROOY brengt het tot *dore*, *deure* en het lat. *pila*, d. i. een stuk steen, waarvan *pilaar*.

DORPER, z. n., m., *des dorpers*, of *van den dorper*; meerv. *dorpers*. Van *dorp*. De bewoner van een dorp: *want wast dat yemant een dorper was*. BYB. 1477. De Bijbel van 1531 heeft *dorpman*, de tegenwoordig gebruikelijke vertaling *landman*.

Dit *dorper* is ook als bijvoeglijk in gebruik geweest, voor lomp, ongeschikt, ook voor onbetaamlijk, snood, dewijl in vroegere eeuwen de dorpbewoners aan den Heer van het Dorp geheel ondergeschikt, van alle bedieningen uitgesloten, en als slechte wezens veracht waren; waarom men al wat slecht was met den naam van *dorper* bestempelde. Van hier *dorperheid*, voor onwellevendheid, onbeschaafdheid, maar ook voor allerhande slechtheid: *wat dorperheid is dit, onedele Gemeente!* VOND.

DORREN, zie *darren*, *derren*, nu *durven*.

DORREN, onz. w., gelijkvl. *Ik dorde, ben gedord*. Dor worden: *het gras dort — die bloem is gedord*, verdord. *De zweer begint te dorren, te droogen.*

Dorren, hoogd. *dorren*, bij ULPHIL. *gathaurfsjan*, OTTFR. *thorren*, NOTK. *torren*, ijsl. *tornu*, zweed. *torka*.

DORSCHEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik dorschte, heb gedorscht*. De korrels der granen en andere veldvruchten, door middel van den dorschvlegel, uit de aren slaan: *koren dorschen*. Van hier *dorscher*, *dorsching*. Zamenstellingen: *dorschschuur*, *dorschtijd*, *dorschvlegel*, *dorschvloer*, *dorschwagen*.

Dorschen, oul. ook *derschen* en *dreschen*, heet reeds bij ULPHIL. *thraskan*, en *gathrask* is bij hem een dorschvloer. Bij NOTK. is het *drascan*, in het angelf. *threscan*, *therscan*, deen. *tarske*, eng. *thresh*. Het schijnt een klanknaabootsend woord te zijn.

DORST, z. n., m., *van den dorst*; zonder meerv. De onaangename gewaarwording van droogte in den mond, en het verlangen om te drinken: *om den dorst te leschen*. HOOFT. *Dorst hebben, dorst lijden. Van dorst versmachten, sterven. Die drank verstaat geen den dorst.* Figuurlijk, een sterk verlangen naar iets: *lesch den dorst uwer ziel naar de kennis der waarheid*.

Dorst, hoogd. *Durst*, bij OTTFR. *thurst*, NOTK. *durste*, angelf. *durst*, *thyrst*, eng. *thirst*, zweed. en deen. *torst*. Het is van *dor*, d. i. *droog*, afkomstig, dewijl de dorst werkelijk in eene droogte en derzelver gewaarwording bestaat.

DORSTEN, onz. en onperf. w., gelijkvl. Onzijd.: *ik dorste, heb gedorst*. Dorst hebben: *die hongeren en dorsten*. BYBELVERT. Figuurl., sterk verlangen: *mijne ziel dorst naar u*. BYBELVERT. *De krijgsman dorst naar bloed*

- en eer.* Oul. werd het ook als bedrijv. gebezigd: *dorst zijn leste druppel bloed.* GESCHIER. *Jupijn, die niet dan droefheyt dorst.* HOOFT. Onperfoonlijk: *mij dorst, mij dorste, mij heeft gedorst: indien hem dorst.* BYBELVERT. In den eigenlijken zin van dorst hebben, wordt het meest als onperfoonlijk gebruikt.
- DORSTIG**, bijv. n. en bijw., *dorstiger, dorstigst.* Dorst gewaarwordend: *dorstig zijn.* *Ik was hongerig en dorstig.* Figuurl., een sterk verlangen hebbend: *want hij de dorstige-ziele verzadight.* BYBELVERT. *Ilij was dorstig naar eer, al te dorstig naar bloed.* Dor, droog, naar vochtigheid verlangend: *in een dorstigh lant.* BYBELVERT. Van hier *dorstigheid.*
- DOS**, z. n., m., *van den dos*; zonder meerv. Kleeding: *en deftig in den dos.* J. D. DECK.
- DOSSËN**, bedr. w., gelijkvl. *Ik doste, heb gedost.* Kleeden: *zich dosfen — hij dost zich in scharlaken.* *Wiens afgestroopte huid uw sincker schouder dost.* WESTERB.
- DOUW**, z. n., m., *des douws*, of *van den douw*; meerv. *douwen.* Stoot, drukking: *hij gaf hem eenen douw op de korst.*
- DOUWEN**, bedr. w., gelijkvl. *Ik douwde, heb gedouwd.* Stooten, drukken: *iemand tegen den muur, op den grond douwen — den dolk in iemands lorst douwen — iemand iets in de hand douwen, bedekt geven — zich iets in de hand laten douwen, zich met iets laten paaijen.*
- DOZIJN**, z. n., o., *des dozijns*, of *van het dozijn*; meerv. *dozijnen.* Een getal van twaalf: *een dozijn eijeren.* Wanneer dit woord een telwoord voor zich heeft, blijft het, naar het voorbeeld van de meeste woorden, die een getal, een gewigt en eene maat aanduiden, in het meerv. onverbogen: *twee, drie, twintig dozijn.* — *Bij het dozijn.* *Dozijn* wordt dikwerf bij een woord gevoegd, welk eenen perfoon, iemand, die iets verrigt, aanduidt, om de gebrekkelijkheid van hetgene dat hij doet, te kennen te geven: *een dozijnwerker, iemand, die bij het dozijn, en dus slecht werkt — een dozijndichter, dozijnschilder, enz.*
- Dozijn*, hoogd. *Dutzend*, zweed. *dusfin*, deen. *Dusfin*, fr. *douzaine*, ital. *dozina*, spaan. *dozena*, eng. *dozen*, rusf.

rusf. *diuschina*, middeleeuwsch lat. *dozana*, *duzena*, al-
len van het lat. *duodecim*.

DRA, bijw., beteekenende schielijk: *ik zal dra komen*.

Zoodra, zoodra als.

WACHTER houdt dit *dra* voor hetzelfde als *rad*, d. i. schielijk, snel, bij letterverzetting. TEN KATE brengt het tot *draai*, *draaijen*; zoo dat *dra*, dan, zoo schielijk en gezwind als een omdraai zou zijn.

DRAAD, z. n., m., *des draads*, of *van den draad*; meerv. *draden*. Verkleinw. *draadje*. Dun ineen gedraaid vlasch, garen enz. *Een draad garen*; *een zijden draad*. *Eenen draad insteken*, in het oog van de naald. *De zaak hing aan eenen zijden draad*, stond zeer hachlijk. *Als ik den draad heb, zal ik het klurwen wel vinden*, spreekw., als ik een spoor der zaak vind, zal ik de zaak zelve wel ontdekken. Om de gelijkheid met eenen draad: *de draad van het vleesch* — *vleesch tegen den draad snijden*. Dun uitgetrokken metaal: *gouddraad*, *zilverdraad* enz. *Figuurl.*, *de draad*, het beloop, de zamenhang, *eener rede* — *den draad weder opvatten*, zijne redevoering voordzeten. *Voor den draad komen*, zich vertooncn, zijn gevoelen uitcn, in den gemeenen spreektrant. *Zamenstell.*: *draadbus*, *draadijzer*, *draadkogel*, *draadtrekker*, *draadtrekkerij*, *draadwerk*, *draadwinkel*. Insgelijks *tweedraadsch*, *driedraadsch*, enz.: *driedraadsch garen*.

Voor het geheel, waarvan een, of meer draden gemaakt worden, schijnt het onzijd. te wezen. Zoo zegt men *het gouddraad*, *het koperdraad*, enz.

Draad, hoogd. *Draht*, zweed. *träd*, deen. *Traad*, angelf. *thraed*, eng. *thread*. Het stamt van *draaijen* af, als gesponnen, of door draaijen gemaakt. Van dit *draad* is het gelijkvl. werkw. *draden* gevormd: *eene naald draden*, eenen draad door het oog eener naald steken.

DRAAGBAAR, z. n., vr., *der*, of *van de draagbaar*; meerv. *draagbaren*. Van *draag*, *dragen* en *baar*. Dan, daar de beteekenis van *dragen* in *baar* zelve opgesloten ligt, zoo is het enkele *baar* voldoende. *Zie baar*.

DRAAGBAAR, bijv. n. en bijw., *draagbarer*, *draagbaarst*. Van *draag*, *dragen* en *baar*. Dat gedragen kan worden. *Zie baar*.

DRAAGBAK, z. n., m., *des draagbaks*, of *van den draagbak*; meerv. *draagbakken*. Van *draag*, *dragen* en *bak*. Een bak, geschikt om iets te dragen.

DRAAG-

DRAAGBAND, z. n., m., *des draagbands*, of van den *draagband*; meerv. *draagbanden*. Van *draag*, *dragen* en *band*. Een band, waaraan men iets draagt, b. v. eenen degen.

DRAAGLIJK, bijv. n. en bijw., *draaglijker*, *draaglijkst*. Dat geleden, of verdragen, kan worden: *eene draaglijke smert*. Zie *lijk*.

DRAAGLOON, z. n., m., *des draagloons*, of van den *draagloon*; het meerv. is niet in gebruik. Van *draag*, *dragen* en *loon*. De loon, welke iemand, voor het dragen, of torfchen, van iets, toekomt. *Loon* wordt ook onzijd. gebezigd. Zie *arbeidsloon*.

DRAAGSTOEL, z. n., m., *des draagstoels*, of van den *draagstoel*; meerv. *draagstoelen*. Van *draag*, *dragen* en *stoel*. Een stoel, geschikt om iemand te dragen.

DRAAI, z. n., m., *des draais*, of van den *draai*; meerv. *draaijen*. Eigenlijk, draaijing. Figuurl., keer, loop: *de zaak nam eenen anderen draai*. Listige toeleg, verberging van zijn ware oogmerk: *ik zal er wel met eenen draai achter komen*. *Voor de vuist*, zonder draaijen, spreken. *Hij gebruikt allerhande draaijen*. Slag: *ik gaf hem eenen draai*, in den gemeenen spreektrant.

DRAAIJEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik draaide*, *heb en ben gedraaid*. Bedr., iets in eenen kring, of om zijn middelpunt bewegen: *eenen slijpsteen draaijen*. Een rad draaijen, omdraaijen. Ook overdragt., *het rad draaijen*, het voornaamste bestier hebben. Van hier *raddraaijer*: *hij is, in die vergadering, de raddraaijer*. Wijders: *iemand een rad voor de oogen draaijen*, verbijstereu, bedriegen. *Gij zoekt mij te draaijen*, te bedriegen, in den gemeenen spreektrant. Figuurlijk, door eene kringvormige beweging vervaardigen: *een wiel draaijen* — *damschijven draaijen*. *Zich draaijen en wenden*, zich op allerlei wijzen uit eene verlegenheid zoeken te redden. *Hij draait de zaak gelijk hij wil*, hij geeft haar eene gedaante naar zijn welgevallen. Onzijd., met *zijn* en *hebben*. *Zich draaijen, omdraaijen*: *de wind draait, is gedraaid*. *Sommige vogels draaijen in de lucht*. *Mijn hoofd heeft gedraaid*, ik werd duizelig. *Zich gedurig bewegen*: *hoe staat gij zoo te draaijen*. *Talmen*: *gij moet zoo lang niet draaijen*. Van hier *draaijer*, *draaijerij*, *draaister*, *draaijing*. *Zamenstellingen*: *draaibank*, *draaibeitel*, *draaiboom*, *draaiherd*, *draaihout*, *draaikolk*, *draaikunst*, *draaikooi*, *draai-*

draaireep, draaispit, draaifroom, draaitol, draaiwerk, draaiwind.

Draaijen, hoogd. *drehen*, deen. *dreije*, angelf. *thrawan*, eng. *to throw*.

DRAAK, z. n., m., *des draaks*, of *van den draak*; meerv. *draken*. Eigenlijk, eene verschrikkelijke slang, met vleugelen, die vuur spuwt, en met haren doodlijken adem geheele oorden vergiftigt. Zoo althands hebben de oude Natuurkundigen dit monster afgeschilderd. *Ende hare vrucht sal een vijerige vliegende draeck zijn.* BYBELVERT. Latere Natuurkundigen hebben beweerd, dat dit dier met al zijne vreeslijke eigenschappen, alleen in de verbeelding bestaat, terwijl zij nogthands den naam behouden, en dien aan eene foort van groote slangen gegeven hebben. En MICHAELIS heeft bewezen, dat het dier, waarvan, in den Bijbel, onder den naam van *draak*, gewag gemaakt wordt, *de gehoornde slang*, lat. *cerastes*, is, welke echter zoo verschrikkelijk niet is, als zij doorgaands beschreven wordt. — Figuurlijk, een gesternte van twee en dertig sterren digt bij de noordpool, waaraan de Ouden den naam van *draak* gegeven hebben, waarom OTTFR. het reeds *then drachon* noemt. Wijders, in den gemeenen spreektrant, een stuursch, toornig mensch: *hij is een regte draak — een draak van een wijf.* *Den draak met iemand steken*, d. i. spotten. Zamenstellingen: *drakenloed, drakenboom, drakenkop, drakenkruid, drakenplant, drakenslang.*

Draak, hoogd. *Drache*, bij NOTK. *traccho*, angelf. *draca*, eng. *dragon*, deen. *Drage*, zweed. *drake*, rusf. *drakon*, fr. *dragon*, ital. *dracone*, allen, naar het schijnt, van het lat. *draco* en het gr. *δρακων*.

DRAB, *drabbe, der*, of *van de drab*; het meerv. is niet in gebruik. Droefem: *drab van koffij*.

DRABBIG, bijv. n. en bijw., *drabbiger, drabbigst*. Van *drab*. Vol droefem: *de koffij is drabbig — drabbig bier*. Van hier *drabbigheid*.

DRADIG, bijv. n. en bijw., *dradiger, dradigst*. Van *draad*. Vezelig: *dat vleesch is dradig*. Van hier *dradigheid*.

DRAF, z. n., m., *des draf*, of *van den draf*; het meerv. is niet in gebruik. Het *draven* — zekere gang van een paard: *het paard ging uit den draf.* *Het verlangen dubbelt zijnen draf.* HOORT. *Op eenen draf loopen*, hard loopen.

DRAF,

DRAF, z. n., m., *des draf*, of *van den draf*; het meerv. is niet in gebruik. Het grondfap van een brouwfel, of hetgeen, in de brouwerij, van het afgetrokken graan overblijft, en tot ſpijs der varkens dient: *elk wallegt van dien draf*. VOND. Wijders komt het voor, in den zin van eene onreine, troebel makende ſtof: *daar 't vuur door kunst den draf van de eedle vochten ſcheidt*. J. D. MARR. PIETERS. ſtelt het vrouwl.

DRAGEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik droeg, heb gedragen*. Dit woord behoort tot de werkwoorden, die in vele beteekenifen voorkomen, b. v. bedrijv.: *een pak dragen*, torſchen — *de beenen kunnen hem niet meer dragen*, onderſchragen — *vrucht dragen*, vruchtbaar zijn — *een kind dragen*, zwanger zijn — *kleederen dragen*, gekleed zijn — *haat dragen*, haat voeden — *zorg dragen*, zorgen — *getuigenis dragen*, getuigen, *iemands belangen op het hart dragen*, behartigen, in den verhevenen ſtijl — *zijne jaren wel dragen*, naar gelang van zijne jaren een goed voorkomen hebben. *Zich wel*, of *kwaalijk*, *dragen*, gedragen: *hoe zullen wij ons beſt in dees vertwijſing dragen*. VOND. *Ik kan dat niet dragen*, verdragen, lijden — *den naam, de ſchuld van iets dragen*, hebben — *de onkosten dragen*, betalen. — Onzijd., met het hulpw. *hebben*. Vruchtbaar zijn: *die boomen dragen wel* — zwanger zijn: *eene dragende vrouw*, thands meest gebruikelijk in de ſpreekwijs: *die vrouw draagt hoog*, of *laag* — etteren: *de wond draagt* — in evenwigt liggen, of zijn: *de balk ligt te ſchuins*, *hij kan zoo niet dragen*; waartoe de ſpreekwijs behoort: *eene zaak dragende houden*. Van hier *drager*, *draagſter*.

DRAGT, z. n., vr., *der*, of *van de dragt*; meerv. *dragten*. In de meeste beteekenifen van het voorgaande *dragen*. Zoo veel als men tegelijk draagt, of kan dragen: *eene dragt houts*, *hij zal er eene dragt aan hebben*, figuurl., *eene dragt ſlagen*. Kleederdragt: *verbiidende de openbare dragt van geestelijk gewaad*. HOOFD. *Dat is ieders dragt niet*. Zwangerheid: *zij is in de vierde maand haver dragt* — *dat ſt maecht was voor die dracht*, *inder dracht ende nader dracht*. CLARE SP. Vruchtdragting: *die loom is in zijne eerste dragt*. Ettering: *de dragt eener wond*. Van hier *dragtig*, in *een-dragtig* enz., oul. voor zwanger in gebruik, en *dragtigheid*, voor vruchtbaarheid: *ſeven iaren van drachtigheden*. BYB. 1477.

- DRALEN**, onz. w., gelijkvl. *Ik draalde, heb gedraald*; Wachten, talmen: *hier voegt geen dralen*. J. D. MARR. *Den bruijom valt het dralen lang*. MOON. Van hier *draler, draling*.
- DRANG**, z. n., m., *des drangs*, of *van den drang*; zonder meerv. Het dringen: *ik werd door den drang verhinderd verder te komen*. Eene dicht bijeen staande meenigte: *ik geraakte in eenen drang van menschen*.
- DRANK**, z. n., m., *des dranks*, of *van den drank*; meerv. *dranken*. Verkleinw. *drankje*. Van *drinken*. Al wat men drinkt: *spijs en drank*. Sterke drank: *aan den drank zijn*, zich in het gebruiken van sterken drank te buiten gaan. Een geneesmiddel, welk men indrinkt: *mijn Arts heeft mij eenen drank gezonden*. Zamenstellingen: *drankkelder, drankmeester, drankoffer, drankverkooper, drankwinkel*, enz.
- DRAS**, z. n., vr., *der*, of *van de dras*; zonder meerv. Natte, weeke aarde. Meestal wordt het als bijvoeglijk gebruikt, voor doorweekt, modderig: *al 't land stond dras*. J. D. MARR. In dezelfde beteekenis wordt het bijvoeglijke *drasfig* gebezigd. Zamenstell.: *drasland*.
- DRAVEN**, onz. w., gelijkvl. *Ik draafde, heb gedraafd*. Op eenen draf loopen, van de paarden: *dat paard draaft hard*. Op iets draven, trotsch op iets zijn: *daer Rome zelfs zoo hoog op draeft*. VOND. Hard loopen, van de menschen: *ik draafde terstond naar mijn huis*. Van hier *draver*. *Drephen* beteekent bij WILLER. gaan: *Ir ther drephet*, d. i. gij die gaat.
- DRECHT** (ook *trecht*, in *Dordrecht, Utrecht* enz.), beteekent overtocht, of overvaart. Sommigen nemen het in den zin van stad, vlek, of markt, vermaard door koophandel. Zie *Dordrecht*.
- DREEF**, z. n., vr., *der*, of *van de dreef*; meerv. *dreven*. Van *drijven*. Eene laan, eene rij van boomen: *er zijn hier zeer aangename dreven*. Oul. werd *dreef* ook voor een drijfpad gebezigd, waardoor de werkosfen trokken, na alvorens er in geholpen te zijn, nu *vore* genoemd. Van hier de spreekwijzen: *op zijne dreef*, aan den gang, *zijn* — *op zijne dreef helpen*: *die den handel poogde op der dreve te helpen*. HOOFT. Ook komt het voor, in den zin van eenen slag, kinnebakslag; wijders, in de beteekenis van eene meenigte, eene reeks: *eene dreef*, of *kudde, schapen*.
- DREET**, z. n., vr., *der*, of *van de dreet*; meerv. *dreten*.
Van

Van *drijven*. Bulkontlasting. *Het is geene dreet*, niets het geringste, *waardig*, in den gemeenen spreektrant.

DREG, *dregge*, z. n., vr., *der*, of *van de dreg*; meerv. *dreggen*. Een klein anker met drie en vier haken, dienende om iets naar zich toe te halen: *ik haalde hem met de dreg uit het water*. Van hier het werkw. *dreggen*, d. i. met eene dreg vast maken. Zamenstellingen: *dregnet*, *dregtouw*.

DREIGEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik dreigde*, *heb gedreigd*. Met woorden, of gebaren, te kennen geven, dat men iemand iets kwaads wil veroorzaken. Bedrijv.: *iemand den dood dreigen*, ook *met den dood dreigen*. *Zij dreigden de stad in brand te steken*; *hij dreigt het gansche lant te zetten in een zee*. VOND. Ook van levenlooze dingen, welken ons toevallig schade kunnen toebrengen: *die muur dreigt te vallen*. Onzeker zijn, wat men doen zal, in de gemeenzame verkeering: *ik heb reeds lang gedreigd, bij u te komen*. Onzijd., in de eerst genoemde beteekenis, met woorden, of gebaren, te kennen geven, dat men iemand iets kwaads wil toebrengen: *als gij dreigt, zal ik toeflaan*. Van hier *dreiger*, *dreiging*.

Dreigen, hoogd. *drohen*, bij KERO *dreuuan*, OTTER. *threuen*, angelf. *dreatian*, *threatan*, *threan*, eng. *threaten*. De afkomst van dit woord is duister.

DREK, z. n., m., *des dreks*, of *van den drek*; het meerv. is niet in gebruik. Uitgeworpen overschot der verteerde spijs, zoo van menschen, als van beesten. Wijders slijk, vuilnis en allerhande onreinigheid: *door den drek te stappen*. HOOFD. *Iemand met drek smijten*. Figuurl., eene slechte, niets waardige zaak: *ende achte die dreck te zijn*. BYBELV. Zamenstellingen: *drekgod*, *drekgoot*, *drekhoop*, *drekkar*, *drekkelig*, *drekwagen*.

Drek, hoogd. *Dreck*, deen. *dräk*, zweed. *traeck*, ijsl. *threck*. De oorsprong van dit woord is nog onzeker.

DREMPEL, z. n., m., *des drempels*, of *van den drempel*; meerv. *drempels*. Anders dorpel, in den gemeenzamen spreektrant ook *drumpel*: *als hij de zool over den drempel zette*. HOOFD. *De drempel der wetenschappen*, figuurl., voor het beginsel.

DRENKELING, z. n., m. en vr., *des drenkelings*, of *van den drenkeling* — *der*, of *van de drenkeling*; meerv. *drenkelingen*. Van *drenken*, in den zin van *verdrinken*. Iemand, die verdronken, of in het water vermoord is.

Zie,

- Zie, over het gemeene geslacht der woorden in *ling* uitgaande, *aankomeling*.
- DRENKEN**, bedr. w., gelijkvl. *Ik drenkte, heb gedrenkt.* Te drinken geven: *het vee drenken.* Samenstellingen: *drenkbak, drenkplaats, drenktrog, drenkwed.* Oul. werd *drenken* ook in den zin van *verdrinken* gebezigd: *dan eerst als 't kalf gedrenckt is den put toegegroeft.* VLAERD. REDENR. 't *Een smoort in rook, het ander drenkt in putten.* VOND.
- DRENTELEN** (oul. *trantselen*), onz. w., gelijkvl. *Ik drentelde, heb gedrenteld.* Langzaam op en neer gaan. Van hier *drentelaar, drenteler, drentelachtig*
- DREUM**, *dreumel*, z. n., m., *des dreums*, of van den *dreum*; het meerv. is niet in gebruik. Bij de wevers en kleermakers, de draden, die van de ketting overblijven, nadat een stuk afgeweven is.
- DREUN**, z. n., m., *des dreuns*, of van den *dreun*; meerv. *dreunen*. Beving, schudding, met zeker geluid gepaard: *zijt gij dien dreun wel gewaar geworden?* Figuurlijk: 't *weet, met den dreun* (de luidruchtige bekendmaking) *van roem de slechten te verbaazen.* HOOFD. *Dreunend*, of bevend geluid: *hij zong, maar zijn dreun verveelde mij.*
- DREUNEN** (oul. *dronen*), onz. w., gelijkvl. *Ik dreunde, heb gedreund.* Schudden, daveren: *het gansche huis dreunde van dien slag.* Figuurl., en in den gemeenen spreektrant, met eene bevende stem zingen. Van hier *dreuning*.
- DREUTEL**, z. n., m., *des dreutels*, of van den *dreutel*; meerv. *dreutels*. Verkleinw. *dreuteltje*. Hoopje drek, anders keutel. In den gemeenen spreektrant ook een klein mannetje: *hij is een regte dreutel, ook dreutelman.*
Dreutel, bij KIL. ook *drotel*. TEN KATE brengt het tot het werkw. *draaijen*, betcekenende *dreutel*, eigenlijk, zoo veel als eenen ineen gedraaiden hoop.
- DREVEL**, z. n., m., *des drevels*, of van den *drevel*; meerv. *drevels*. Een puntig ijzer, waarmede men iets indrijft. Bij KIL. is het ook een schommelknecht, die, als drijvende, op en neer loopt. Van hier *drevelen*, voor op en neer loopen.
- DRIBBELEN**, onz. w., gelijkvl. *Ik dribbelde, heb gedribbeld.* Met de voeten tegen elkander gesloten springen. In de daaglijkfche verkeerling wordt het voor *dribbelende*, of springende, loopen gebezigd, vooral ten aanzien van

van kleine kinderen. Van hier *dribbelaar*, *dribbeler*, *dribbelgat*, *dribbeling*.

DRIE, het getal, weik tusfchen twee en vier staat. Dit telwoord wordt bij zelfftandige naamwoorden gevoegd, of het staat op zich zelf. In het eerste geval, inzonderheid, wanneer het bepalende lidwoord vooraf gaat, is het onverbuigbaar: *de drie mannen*, *vrouwen* — *de drie bloemen* — *de drie huizen*. Ook zonder lidwoord: *voor drie jaren* — *in drie uren kan men veel verhalen* — *ik zal het u met drie woorden zeggen*. Ook zonder zelfftandig naamwoord: *hij kan geen drie tellen* — *het staat drie*. Somwijlen, echter, wordt het verbogen: *met ons drieen*, drie perfonen — *niet lang na drieen*, na drie uren — *iets in drieen snijden*, in drie deelen. Somwijlen wordt het als zelfftandig gebezigd, in het vrouwlijke geflacht: *de drie*, *twee drieen*, in het kaartfpiel, of op de dobbelsteenen. Zamenftellingen zijn: *driebeenig*, *driedekker*, een fchip met drie dekken — *driederhande*, *driederlei*, *driedik*, *driedraad*, *driedraadsch*, *driedubbel*, *drieenig*, *drieenigheid*, *driehoofdig*, *driejarig*, *driekant*, *driekoppig*, *drieling*, *drieman*, *driemanschap*, *driemast*, *drieponder*, *driepuntig*, *drieslag*, *driesprong*, *drietal*, *drietand*, *drietandig*, *drievoet*, *drievoetig*, *drievoudig*, *drievuldig*, *drie-vuldigheid*, *drieweg*, *driewerf*.

Drie, hoogd. *drey*, bij ISIDOR. *drie*, OTTFR. *thri*, *dria*, ULPHIL. *thrin*, *thrins*, in het angef. *drie*, *dreo*, eng. *three*, zweed. *tre*, ijsl. *thrijr*, bij de krimfche Tartaren *tria*, boheemf. en ruf. *tri*, pool. *trzej*, gr. *τρεῖς*, lat. *tres*.

DRIEGDRAAD, z. n., m., *des driegdraads*, of *van den driegdraad*; het meerv. is niet in gebruik. Een draad, waarmede men iets opdriegt, of rijgt, van *driegen*, d. i. met wijde fteken vast hechten, rijgen. *Driegdraad* is derhalve zooveel als *rijgdraad*.

DRIEGEN, zie *bedriegen*.

DRIEHOEK, z. n., m., *des driehoeks*, of *van den driehoek*; meerv. *driehoeken*: een *regtlijnige driehoek*. Van hier *driehoekig*.

DRIEKLANK, z. n., m., *des drieklanks*, of *van den drieklank*; meerv. *drieklanken*. Zie INLEID., bl. 12.

DRIEST, bijv. n. en bijw., *driester*, *zeer driest*. Eigenlijk, koen, stoutmoedig, geen gevaar vrezend. Thands wordt het nog meest gebezigd, om de woestheid en wreed-

wreedheid aantetuiden, welke gemeenlijk het uitwerkfel van bijgeloof en domheid is: *drieste domheid, drieste onwetendheid. Zich driest en stout tegen iemand verzetten. Van hier driestheid.*

Driest, hoogd. *dreist*, angelf. *thryste*, zweed. en deen. *dristig*. TEN KATE acht het, bij letterverzetting, van *derven, durven, dorst*, afkomstig, welke verzetting reeds in het gr. *δαρσος, koen, stout*, van *δαππειν*, waar voor men ook *δαρσος* zeide, voorhanden is. KIL. heeft *droestig, drustig, violentus, impetuofus*.

DRIFT, z. n., vr., *der*, of *van de drift*; meerv. *driften*. Dit woord, van *drijven* ontleend, wordt in verscheidene beteekenissen gebezigd. Een aantal vee: *eene drift osfen*, ook *osfendrift* — *eene drift zwanen*, ook *zwanendrift*. Toen *Amphitryons* zoon zijn *zatte drift naer den stal zou drijven*. VOND. Het drijvend zwerk: *heft uwe oogen naer die drift van zwarte wolken*. VOND. Bij KIL. heeft het ook de beteekenis van *drifzand, drijfzand*. Voordgang van een schip, anders gang genoemd. Ook de stroom van het water: *in dit water gaat eene sterke drift*. Harts-togt: *zijne driften beteugelen*. Schielijkheid, overhaasting: *hij heeft dat met eene groote drift gedaan*.

DRIFTIG, bijv. n. en bijw., *driftiger, driftigst*. Van *drift*; mede in verschillende beteekenissen. Dat drijft: *het schip werd eindelijk driftig, vlot*. *Al leijt een romp in 't wout, geknaegt van felle wolven, Of driftig (drijvende) in de zee, gellingert van de golven*. F. v. DORP. Schielijk: *gij doet alles te driftig*. Haastig, oplopend: *maak u zoo driftig niet*. Van hier *driftigheid, driftiglijk*.

DRIG, zijnde eene verkorting van *drager*, wordt in samenstelling met andere woorden gebruikt, b. v.: *vaandrig, d. i. vaandrager* — *schepterdrig, d. i. schepterdrager*. H. HOUTAM, die, door zijne ongemeene letterkundige verdiensten, het Vaderland in het algemeen, en de stad Gouda in het bijzonder, tot eer verstrekt heeft, zegt, in zijn onvergelyklijk dichtstuk, de lof der vriendschap: *de leeuw met woldrig op de jagt*; nemende *woldrig*, voor *woldrager*, d. i. schaap, in navolging van het lat. *laniger*.

DRIJTEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik dreet, heb gedreten*. Den buik ontlasten, kakken. Van hier *drijter, drijster*.

DRIJVEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik dreef, heb en ben*

ben gedreven. Bedr., voordrijven: *eene kudde schapen drijven — de osfen naar het land drijven*. Jagen, verdrijven: *den vijand op de vlugt drijven*. Doen, verrigten: *koopmanschap drijven*. Beeldwerk op zilver, of goud, maken: *eene gouden doos met een gedreven deksel*. Doorzetten, staande houden: *hij drijft die zaak al te sterk*. Ook zonder zelfst. naamw.: *gelijk sommigen drijven*. VOND. Schieten, werpen: *Toen heeft hem Thetis zoon een speer naer 't lijf gedreven*. VOND. Oul. was drijven ook in gebruik voor bedrijven: *Nero dreef veel quaede saken*. GESCHIER. Onzijd., met zijn en hebben. Op de oppervlakte van deze of gene vloeistof rusten, zonder naar den grond te zakken: *op het water drijven — de schuit is onder de brug gedreven — het schip heeft drie dagen, zonder mast of roer, gedreven — de vogelen drijven, op hunne vleugelen, door de lucht — zoo ver de wolken drijven*. Eene zaak laten drijven, spreekw., anders, laten varen. Onder water liggen, onder water staan: *de landen drijven*. S. v. CHAND. *De vloer drijft van wijn*. Sierlijk bezigt VOND. *drijven op*, voor afhangen van — bestaan door: *Flus dreef heel sina noch . . . alleen op 't erfgezagh*, enz. *Mijn ziel drijft in mijn lijf van vreughe*, zegt F. v. DORP, het welke daar eene ligte, vrolijke beweging te kennen geeft, gelijk men anders in dien zin springen neemt. Voor dobberen, of om eene twijfeling aanteduinen, zegt VOND.: *die tusschen hoope en vreeze drijft*. Ook past hij het drijven zeer fraai op de van liefde brandende en tintelende vrouwenoogen toe: *met hare drijvende oogen — hare oogen drijven, als twee starren*, enz. Zoo ook L. W. v. MERKEN:

Ik ken hier Nonnen, die zich buigen voor de altaren,

Terwijl de onkuischheid in haar lonkende oogen drijft.

Van hier drijver, drijfster, drijving. Zamenstell.: *drijfbijtel, drijfhamer, drijfhout, drijfijis, drijfijzer, drijfstand, drijfsteen, drijsirol, drijfston, drijfveer, drijfzand*, ook *drifzand*.

DRIL, z. n., m., *des drils*, of *van den dril*; meerv. *drillen*. Bij KIL. ook *tril*. Zeker werktuig, zijnde eene spil, welke, door middel van een snoer, dat aan eenen boog vast gemaakt is, in eene kringvormige beweging gebragt wordt, om dus gaten in steen, ijzer, enz. te boren. Verder, zoodaanig een geboord gat; wijders, wending, draaijing, en vervolgens, loop, wandeling, nog overig in de spreekwijs *op den dril* (ook op den tril) *gaan*. Ook komt *drille*, vrouwl., bij KIL. voor, in de beteekenis van een

een ligt vrouwmensch. En wij noemen, in de gemeen-
zame verkeerling, koud geworden en gestold kalfsnat,
dril, dewijl het, bij de minste beweging, drilt.

DRILLEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik drilde, heb gedrild*. Bedr., eigenlijk, rond draaijen. Vervolgens, door rond draaijen een gat boren, bij de smeden en andere werklieden gebruikelijk. Figuurlijk, in den wapenhandel oefenen: *het krijgsvolk drillen*, zich links en rechts, op en neer doen wenden en keeren, afgeleid van het heen en weder draaijen, zijnde de eigenlijke beteekenis van *drillen*. Van hier ook de spreekwijs: *iemand drillen — ik zal hem wel drillen*, hem wel regt zetten (oneigenlijk) het hem wel beduiden. Onzijd., schielijk op en neer bewogen worden, schudden, beven (en in dezen zin zegt men ook *trillen*): *windeken daer het bosch af drilt*. HOOFD. Verder, zich in den wapenhandel oefenen: *de schutters moeten morgen drillen*. Van hier *driller, drilling*. Ook op en neer loopen: *zij drilde, den ganschen dag, door de stad*. Zamenstellingen: *drilboog, drilboor, drilkonst, drilmeeſter, drilplaats*.

Het schijnt het voorddur. werkw. van *draaijen*, voor *draaijelen*, te zijn. Het hoogd. *drillen*, zweed. *drilla*, deen. *drille*, angelf. *thirlian*, eng. *drill*, en ital. *trivellare* beteekenen draaijen en boren.

DRINGEN, onz. en bedr. w., ongelijkvl. *Ik drong, heb en ben gedrongen*. Onzijd., met het hulpw. *zijn*. Door drukken eene ruimte trachten te maken, en die in te nemen: *het volk drong verschriklijk*. Voor het overige wordt het, als onz., meest met een voorz. gebruikt, b. v.: *men drong met geweld op ons aan*; ook figuurl., met wegruiming der hindernissen, aan eene plaats komen: *de vijand is in de stad gedrongen*. *Het water dringt door het dak*. *Zoodra het daglicht dringt uit d'oosterkim*, zoo dra het daglicht doorbreekt. L. BAKE. *Duizend denkbeelden drongen in mijn hart*. Bedrijv., eigenlijk, drukken: *iemand tegen den muur dringen*. Drukken, en daardoor de plaats van iets anders trachten in te nemen: *wij werden verschriklijk gedrongen — men drong ons, van den eenen kant naar den anderen*. Figuurlijk, met eene soort van geweld zoeken te verkrijgen; als een wederk. werkw.: *zich in een ambt dringen — hij dringt zich overal in*. Door zedelijke beweeggronden tot iets aanzetten: *de tijd dringt mij — de*

omftandigheden dringen mij, om enz. De nood heeft mij daartoe gedrongen. Van hier dringende nood, omftandigheden. Op iets dringen, het door beweegredenen, of bevelen, trachten te verkrijgen: hij dringt daarop, (anders daarop aan) dat gij zult gehoorzamen. Van hier dringer, dringfter, dringing.

DRINKBAAR, bijv. n. en bijw., *drinkbarer, drinkbaarst.* Van *drink, drinken* en *baar*. Dat gedronken kan worden: *die wijn is niet drinkbaar.* Zie *baar*.

DRINKEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik dronk, heb gedronken. Bier drinken. Op iemands gezondheid drinken. Den dood aan iets drinken. Te drinken geven, laten drinken.* Ook wordt alles, wat eenig vocht naar zich trekt, bij overdrag, gezegd te drinken: *onze oevers dronken 't bloed der roomsche dwingelanden.* ANTONID. Zelfs fchrijven de Dichters het drinken aan de ooren toe: *en indrinckt, met zijne ooren, den voglezang, die zich laet hooren.* VOND. Van hier *drinker, drinkerij, drinkfter, drinking.* Zamenftellingen: *drinkbak, drinkbeker, drinkgelag, drinkgeld, drinkgezel, drinkglas, drinkhoorn, drinkhuis, drinkkan, drinkkop, drinklust, drinkpenning, drinkplaats, drinkpot, drinkschaal, drinkvat, drinkwinkel.*

DROEF, bijv. n. en bijw., *droever, droefst.* Treurig, bedroefd: *droeve klagten. Met eene droeve stemme — waerom soude hij ulieder aengezigt droever sien.* BYBELVERT. *Ende si waren seer droef.* BYB. 1477. Voor dit *droef* gebruikt men, tegenwoordig, doorgaands *droevig*, uitgezonderd echter in de spreekwijs *droef te moede.* Zamenftellingen: *droefgeestig, droefgeestigheid, droefheid, droefnis (droeffenis).*

DROES, z. n., m., *van den droes*; zonder meerv. Zekere ziekte der paarden: *het paard heeft den droes.* Van hier het bijv. n. en bijw. *droezig, droeziger, droezigst*, dat den droes heeft: *een droezig paard.* — Het zelfst. *droes* is ook in de beteekenis van *droesfem* gebruikt. Zie hetzelfde. En eindelijk komt het voor, in den zin van eenen reus, een groot, sterk mensch, en, in de gemeenzame verkeer, voor eenen boezen geest, voor den duivel: *de mensch van ik en weet wat dommen droes gedreven.*

J. DE DECK.

DROESSEM. z. n., m., *des droesfems*, of *van den droesfem*; het meerv. is niet in gebruik. Hef, grondfap: *droesfem van wijn, bier enz.* Overdragt.: *gekocht van Judas*

das bloot, den droesem van de schotten. VOND. In het hoogd. is dit woord *drufen*, angelf. *dros*, *dresten*, bij NOTK. *truofen*, in het eng. *dregs*, zweed. *draegg*, ijsl. *dreggiar*, gr. $\tau\rho\upsilon\zeta$, middeleeuwsch lat. *drascus*. Van hier *droesfemig*.

Dit woord is waarschijnlijk van het oude *drues* afkomstig, welk drek beteekende.

DROEVIG, bijv. n. en bijw., *droeviger, droevigst*. Bedroefd: *o! zij was zoo droevig*. Droefheid aanduidend: *hij zag er zeer droevig uit*. Op droefheid gegrond: *droevige gedachten*. Droefheid verwekkend, ongelukkig: *droevige omstandigheden*. Slecht, ongechikt: *eene droevige redenering — hij is een droevig mensch om mede te handelen*. Van hier *droeviglijk*.

DROEZIG, zie *droes*.

DROG, veroud. z. n., weleer gebruikelijk voor *bedrog*. Wij hebben dit drog nog behouden in *droglicht*, nu dwaallicht, *droggrond, drogrede*, d. i. bedrieglijke, valsche grond enz.

DROK, ook *druk*, bijv. n. en bijw., *drokker, drokst*. Met vele bezigheden bezet: *hij heeft het drok*, hij heeft veel werk, ook *drok werk hebben*. Wijders in de spreekwijzen: *het met elkander drok (druk) hebben*, veel met elkander spreken — *het is daar heel drok*, daar is veel volk. Van hier *drokte*.

DROL, z. n., m., *des drols*, of *van den drol*; meerv. *drollen*. Keutel. Figuurl., en in den gemeenen spreektrant: *een dikke drol*, voor een kort, diklijvig mensch. Bij KIL. komt dit woord ook voor, in de beteekenis van eenen poetsenmaker; en van hier het bijv. n. *drollig, drolliger, drolligst*, aardig, kluchtig: *hij is een drollige vent — dat is een drollig gezegde*. TEN KATE brengt het alles tot draaijen.

DROM, z. n., m., *des droms*, of *van den drom*; meerv. *drommen*. Eene zamengedrongene meenigte, van het verouderde *drommen*, d. i. dringen: *een drom krijgsvolk*. In eenen *dikken drom*. VOND. Ook wordt dit woord voor eenen inflag gebezigd (bij de wevers): *hij zal mij afsnijden van den drom*. BYBELVERT. Zamenstell.: *dromgaren*.

DROMMEL, z. n., m., *des drommels*, of *van den drommel*; meerv. *drommels*. Hetzelfde als *drom*, voor eene meenigte: *een drommel van huizen*, bij KIL., ook van het oude *drommen*. In eenen *drommel verzamelen*. VOND. Van hier de gemeenzame spreekwijs: *zie daar al den drommel*

mel — gij wilt al den drommel hebben. Ook wordt het, in den gemeenen spreektrant, voor eenen kwaden geest, voor den duivel, genomen, ontleend van de verbeelding der schilders, die hem als een drollig, ingedrongen dwergje afmalen: *hij gaat met aen drommel om.* Van hier *drommelsch*, duivelsch: *dat is een drommelsch werk — een drommelsch wijf.*

DRONK, z. n., m., *des dronks*, of *van den dronk*; meerv. *dronken*. Verkleinw. *dronkje*. Van *drinken*. Teug: *een dronk wijn.* Met eenen rustigen *dronk*. **VOND**. Ook wordt het voor dronkenschap gebezigd: *iets in zijnen dronk doen.*

DRONKAARD, z. n., m., *des dronkaards*, of *van den dronkaard*; meerv. *dronkaarden*. Zuiper. Zie *aard*.

DRONKEN, bijv. n. en bijw., *dronkener*, *dronkenst*: Door den drank bevangen. *Hij is dronken — dronken worden — zich dronken drinken.* Van hier *dronkenachtig*:

DRONKENSCHAP, z. n., vr., *der*, of *van de dronkenschap*; het meerv. is niet in gebruik. *Befchonkenheid*: Ook zuiperij, of de gewoonte om zich dronken te drinken. Zie *schap*.

DROOG, bijv. n. en bijw., *drooger*, *droogst*. Eigenlijk, dat niet nat, niet vochtig is: *droog hout — een droog huis*. Figuurlijk: *droog brood*, zonder boter — *drooge hoest*; wanneer men hoest, zonder daarbij stof optebrengen — *drooge min*, eene min, die niet zoogt — *drooge vrijer*, die stil en ongevallig is. Van hier *droogachtig*. *Het drooge* wordt ook als zelfst. gebruikt, voor eene drooge plaats: *zij voeren op het drooge — hij heeft zijne schapjes reeds op het drooge*, hij heeft voor zijn bestaan reeds toereikende bezittingen, eene gemeenzame spreekwijs. Ook voor de aarde: *ende syne handen hebben het drooge geformeert*. **BYBELV.** Van hier het verkleinw. *droogje*, in de gemeenzame spreekwijs *op een droogje zitten*, niet te drinken hebben. Mooglijk (zegt **TEN KATE**) is, bij verschuiving van de *r*, ons *droog* van *dorrig* gekomen:

DROOGEN (gr. *τρογην*), bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik droogde, heb gedroogd*. Bedrijv., droog maken: *de handen droogen*. Te droogen hangen: *linnen droogen*; *visch droogen — iets in de lucht, voor het vuur, droogen*: Onzijd., droog worden: *het linnen droogt thands niet — de wegen beginnen te droogen*. Van hier *droogheid*, *drooging*. Zamenstell.: *droogmonds*, *droogscheerder*, *droogvoets*.

DROOGERIJ, z. n., vr., *der*, of *van de droogerij*;
Q q 2 meerv.

meerv. *droogerijen*. Gedroogde kruiden, planten, enz.: *een koopman in droogerijen*.

DROOGTE, z. n., vr., *der*, of *van de droogte*; zonder meerv. Drooge hoedanigheid: *de droogte der aarde*. Droog weder: *de nood der driejarige droogte*. VOND. Zandplaat: *het schip geraakte op eene droogte*.

DROOM, z. n., m., *des drooms*, of *van den droom*; meerv. *droomen*. *De waarheit van dezen droom*. HOOFD. *Het schijnt ons als een droom te zijn*. Figuurl.: *iemand uit den droom*, uit de verwarring, onzekerheid, helpen. Zamentell.: *droomachtig*, *droombeduider*, *droomgespuist*, *droomgezicht*, *droomuitlegger*.

DROOMEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik droomde*, *heb gedroomd*. Bedr.: *ik heb*, *dezen nacht*, *iets wonderlijks*, ook *eenen wonderlijken droom*, *gedroomd*. Figuurl.: *wie zou dat droomen*, denken? Onzijd.: *ik droomde*, *dezen nacht*, *dat* enz. Ook figuurl., iets onderstellen waar te zijn: *ik droomde*, *dat gij zoudt trouwen*, in de gemeenzaame verkeerung. *Van iets droomen*, ook figuurlijk, iets in het geheim vernemen: *ik heb daarvan gedroomd*, in de gemeenzaame verkeerung. *Gij droomt*, gij hebt mis. Oul. werd *droomen* ook onperfoonl. genomen: *also dromet den ghierighen menschen van vele goets ende rijcdoms*. GULDEN TROEN. Van hier *droomer*, *droomig*, *droomster*.

DROP, ook *drup*, z. n., m., *des drops*, of *van den drop*; meerv. *druppen*. Verkleinw. *dropje*. Alle vochtigheid, die afdruipt — het afdruipen van water: *in den drop staan*. Droppel: *met den minsten drop*. HUIG. Een gebrek in de borsten der vrouwen: *zij heeft den drop in hare borsten*. Figuurl., voor drank: *hij houdt veel van den drop*, in de gemeenzaame verkeerung. HOOFD gebruikt het vrouwl.: *van eene drup bloets*. Drop, voor het afkookfel van zoethout, wordt onzijd. gebezigd. Van dit *drop*, *drup*, komt het werkw. *druppen*, *druppen*, waarvoor wij thands meest *druipen* gebruiken.

DROPPEL, ook *druppel*, z. n., m., *des droppels*, of *van den droppel*; meerv. *droppels*. Verkleinw. *droppeltje*. Twee *droppelen olie*. *Hij drouk wijn*, maar *hij gaf mij geen en droppel*, d. i. niets. Verkeerdlijk bezigt men dit woord, in den gemeenen spreektrant, ook van vaste en niet vloeibare zelfstandigheden, b. v. van brood, vleesch, enz.: *gij zult er geen en droppel van hebben*. Van hier *droppelings*, bij droppelen — *droppelpis*.

DROP-

DROPPELEN, onz. w., gelijkvl., zijnde het voorddur. w. van *droppen*. *Ik droppelde, heb en ben gedroppeld*. Met droppelen neervallen: *het water droppelde op mijne kleederen — het zweet is langs zijn aangezicht gedroppeld*. Droppelen laten neervallen: *de goot droppelt*, anders gemeenlijk *druipt*.

DROPPEN, zie *druipen*.

DROSSAARD, zie *drost*.

DROST, z. n., m., van den *drost*; meerv. *drosten*. Ook *drossaard*. Landvoogd, schout. *Drostin*, de vrouw van eenen *drost*. Van hier *drostambt*, *drostschap*, en van *drossaard*, *drossaardschap*.

SCHILT. leidt het van *traut*, *druitt*, af, dewijl de oude *drosten* vertrouwde raden van den landvorst waren. — **IHERE** van het oude *drott*, *drothin*, d. i. heer. Mischien staat het in de naaste betrekking tot het oudduitsche *dursten*, d. i. magtig. In het middeleeuwsche lat. is het *drossardus*, *drossatus*.

DRUIF, z. n., vr., der, of van de *druif*; meerv. *druiven*. De vrucht des wijnstoks: *die de druif verft en rijp maakt*. VOND. *Druiven lezen — een tros druiven*. Ook voor den knop, die aan het einde van de boomen en boots-haken is. Zamentellingen: *druivenbloed*, *druivenfap*, overdragt. wijn — *druivendrager*, *druivenkorf*, *druivenkorf*, *druivenkruid*, *druivenmand*, *druivennat*, overdragt. wijn — *druivenoogst*, *druivenpers*, *druivenperfer*, *druivenperfsing*, *druivenplukker*, *druivenrank*, *druivenfap*, overdragt. wijn — *druivenschil*, *druivensteel*, *druiventreder*, *druiventros*, *druivenvocht*.

DRUILEN, onz. w., gelijkvl. *Ik druide, heb gedruild*. Talmen, langzaam te werk gaan, ook sluimeren. Van hier, in den gemeenen spreektrant, *druiloor* (*langoor*), een langzaam handelend, lusteloos mensch — ook *druilooeren*, onz. w., lusteloos zijn, *druiloorig*, *druiloorigheid*.

DRUIPEN, ook *droppen*, *druppen*, onz. w., ongelijkvl. *Ik droop, heb en ben gedropen*. Eigenl., afdruipen: *het water druipt langs den muur*. Droppelen laten vallen: *de goot druipt, heeft gedropen*. Figuurl.: *door zijne kleederen druipen*, mager worden, verdwijnen. *Door de mand druipen*, vallen, zijn gezegde niet kunnen waar maken, tot bekendnis komen. Vallen, zakken: *de vruchten druppen van de takken in den mond*. VOND. *Dat toom en gladde speer hem uit de handen druipen*. HOOFD. *Hij ziet er uit, of hij van de galg gedropen is*. *Druipen — hij is ge-*

dropen, zegt men van iemand, die bij het aangestelde onderzoek naar zijne bekwaamheden, te kort geschoten is. Alle in den gemeenzamen spreektrant gebruikelijke spreekwijzen. Van hier *druiper*, *druiperd*, *druiping*. Zamentell.: *druipneus*, *druipoog*.

DRUIPSTAART, z. n., m., *des druipstaarts*, of *van den druipstaart*; meerv. *druipstaarten*. Van *druip*, *druipen*, en *staart*. Een hond, of eenig ander dier, dat den staart tuschen de beenen laat hangen. Ook overdragt., voor iemand, die, van schaamte over zijn misdrijf, stil wegluipt.

DRUIPSTAARTEN, onz. w., gelijkvl. *Ik druipstaarte*, *heb gedruipstaart*. Met eenen ingetrokken staart, bevreest wegsluipen: *de wolf druipstaartende van schrik*, enz. Moon. Ook bij overdragt., van menschen.

DRUISCHEN, onz. w., gelijkvl. *Ik druischte*, *heb gedruscht*. Hetzelfde als *ruischen*; doch in dezen zin is het thands niet meer in gebruik. Tegenwoordig wordt het gebezigd voor: zich met getier tegen iets verzetten: *die tegen 't vuur der Nederlanderen druischt*. J. D. MARR.

DRUK, z. n., m., *des druks*, of *van den druk*; meerv. *drukken*. Het drukken: *een druk*, of *drukking*, *met de hand*. Figuurl., nood, ellende: *de verongelukten uit den druk te helpen*. HOOFD. *In druk zitten*. Het boekdrukken: *de mislagen in den naesten druk*. VOND. *De eerste, tweede druk van een boek*. *Iets in druk geven*. *Hij is een liefhebber van oude drukken*. *Een sierlijke, zuivere druk*. Al de afgedrukte bladen van eenig werk: *hij kocht den ganschen druk*.

Dit *druk*, hoogd. *Druck*, is bij NOTK. reeds *druch*; en in de figuurl. beteekenis van kommer, ellende, komt bij TATIAN. *thrucnesf* voor.

DRUK, bijv. n. *Zie drok*.

DRUKKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik drukte*, *heb gedrukt*. De deelen van eenig ding in eene naauwere plaats brengen. Eigenlijk: *boter in eenen pot drukken*. *Iemand de hand drukken*. *Iemand aan zijne borst drukken*. In eene ruimere en figuurlijke beteekenis, door drukken smart veroorzaken: *de schoenen drukken mij aan de helen*. Door drukken bevestigen: *het zegel op eene oorkonde drukken*. Kommer en bezwaren veroorzaken: *de drukkende last mijner bezigheden*. Door armoede en gebrek *gedrukt worden*. Door drukken letters en beelden op papier enz. brengen: *een boek drukken*, *katoen drukken*. *Hij ligt als of het gedrukt ware*, in het gemeene leven. Van hier *druk-*

drukker, drukkerij, drukking, drukfel. Zamenstell.: *drukbal, drukfeil, drukinkt, drukkonst, drukletter, drukloon, drukpapier, drukpers, drukproef, drukschrift.*

DRUP, zie *drop.*

DRUPPEL, zie *druppel.*

DRUPPEN, zie *druipen.*

DUBBEL, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Tweevoudig, tweemaal genomen: *eene dubbele deur, iets dubbel leggen — een boek dubbel hebben. Ieder genoegen wordt dubbel gesmaakt, wanneer het aan anderen medegedeeld wordt. Een dubbele dukaat, eene goudmunt, die twee dukaten waardig is. Een dubbele arend, met twee koppen afgebeeld. Eene dubbele nagelbloem, die vele en dicht bijeen gegroede bladen heeft. Gij hebt u daardoor dubbel, zeer, verdienstlijk gemaakt.* Somwijlen wordt het, in het gemeene leven, ook voor *maal, voudig*, gebezigd; b. v. *driedubbel, vierdubbel, enz.*, voor *drievoudig, viervoudig*. Het gebruik neemt het in dezen zin, schoon verkeerdlijk, want *driedubbel* is eigenlijk zesvoudig, en *vierdubbel* agtvoudig. Ook wordt het als zelfst. gebezigd: *het dubbel*, van eenig geschrift — dat dubbel geschreven is. Zamenstell.: *dubbelhartig, dubbelhartigheid, dubbeltje, z. n., o.*, een geldstuk van twee stuivers, *dubbeltongig, dubbeltongigheid, dubbeltop*, bij de Dichters, de berg parnas, om zijnen dubbelen top dus genoemd — *dubbelzinnig, dubbelzinnigheid.*

Dubbel, hoogd. *doppelt*, deen. *dobbelt*, zweed. *dubbel*, eng. en fr. *doublé*, ital. *doppio*, lat. *duplus*, gr. *διπλος, διπλους*. Dikwerf zegt en schrijft men *dubbeld*, en beschouwt deze bijgevoegde *d* als tot de welluidendheid behoorende; doch Anderen kunnen hier geene welluidendheid ontdekken; en in de zamenstelling valt deze *d* geheel weg, als blijkt uit *dubbelhartigheid* enz.

DUBBELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik dubbelde, heb gedubbeld.* Van *dubbel*. Dubbel nemen, dubbel maken, verdubbelen: *hij dubbelde zijne pogingen. Eenen brief dubbelen*, denzelven afgeschreven mededeelen. J. DE HAAS. Bij de Schoenmakers is *dubbelen* in gebruik voor: met eenen dubbelen draad benaaijen. *Een schip dubbelen* is, hetzelfde een dubbel bekleedfel geven. Van hier *dubbeling*.

DUBBEN, onz. w., gelijkvl. *Ik dubde, heb gedubd.* Twijfelen, wankelen; *siet hem dubben, hoort hem suchten.* GESCHIER. Van hier *dubter, dubbing.*

- TUINM. brengt het tot het lat. *dubium* en *dubitare*.
- DUCHTEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik duchte, heb geducht*. Van het verouderde *ducht*, voor vrees. Vreezen: *gij hebt geen kwaad te duchten*. *Ik duchte, dat*, enz. Van hier *duchtig, dughting*.
- DUF, bijv. n. en bijw., *duffer, dufst*. Vochtig, doch alleen in zoover als de vochtigheid zich door den reuk verraad: *de kelder is duf, eene duffe kamer*. Door vochtigheid bedorven, en dit bederf door den reuk en den smaak verradend: *het meel riekt — het brood smaakt duf*. Van hier *dufheid*. Voor *duf*, wordt ook *duffig* gebezigd, waarvan *duffigheid*.
- DUFSTEEN, ook *duifsteen* en *tuffsteen*, z. n., m., *des duffsteens*, of *van den duffsteen*; meerv. *duffsteenen*. Van het gr. *τοπος*, of het lat. *tophus*.
- DUIDELIJK, bijv. n. en bijw., *duidelijker, duidelijkst*. Ligt te kennen, ligt te verstaan: *duidelijk schrift — hij spreekt zeer duidelijk — eene duidelijke stem*, die elk hooren en verstaan kan — *zich duidelijk uitdrukken*. Van hier *duidelijkheid*.
- DUIDEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik duidde, heb geduid*. Eigenlijk, wijzen: *met den vinger op iemand duiden*; doch in deze beteekenis begint het reeds te verouderen. Verklaren, uitleggen: *iets ten kwade duiden*.
- DUIF, z. n., vr., *der*, of *van de duif*; meerv. *duiven*. Het verkleinw. *duifje*. Zekere vogel: *in schijn van eene duive*. VOND. Zamenstell.: *duifhuis, duivenboon, duivendrek, duivenci, duivenhok, duivenkot, duivenmarkt, duivenmelker, duivenmest, duivenslag, duiventil, duivenvlugt*.
- TEN KATE brengt het tot het oude werkw. *duiven*, d. i. onderdompelen, dewijl de duiven zich geern onder het water dompelen.
- DUIFSTEEN, zie *duffsteen*.
- DUIG, z. n., vr., *der*, of *van de duig*; meerv. *duigen*. Zijftuk van een rond houten vat: *eene duig in een vat steken*. *In duigen vallen, in duigen spatten*, uiteen vallen, van een vat; ook overdragtigl.: *dat ontwerp is in duigen gevallen, ligt in duigen*, is mislukt. *Iets in duigen gooijen, smijten*, doen mislukken.
- DUIKELAAR, ook *duiker*, z. n., m., *des duikelaars*, of *van den duikelaar*; meerv. *duikelaars*. Van *duikelen*. Iemand, die duikelt, ook zekere vogel.

DUIKELEN, onz. w., gelijkvl., zijnde het voorddur. w. van *duiken*. *Ik duikelde, heb geduikeld*. Over het hoofd tuimelen — het hoofd onderhalen, onder het water.

DUIKEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik dook, heb gedoken*. Voorover bukken; *hij duikt in het gaan, — hij gaat gedoken*, voorover gebukt. Onder water zwemmen: *hij dook onder water*. Overdragtiql., onder doen: *hij wil voor niemand duiken*. De onvolmaaktverled. tijd is oul. ook *duikte* geweest: *Achelous duyste weder met zijn hoofd onder d'water*. J. FLORIAN. Van hier *duiker, duiking*.

DUIKER, z. n., m., *des duikers, of van den duiker*; meerv. *duikers*, ook *duikelaar*. Iemand die in het water duikt en lang onder blijft. Zekere vogel: *Ezakus in eenen duiker herschapen*. VOND. Insgelijks wordt eene goot, of buis, die onder den grond verborgen, of gedoken, is, om door middel daarvan het water in- en uit te laten, ook eene sluisdeur, of een verlaat, *duiker* genoemd.

DUIM, z. n., m., *des duims, of van den duim*; meerv. *duimen*. De eerste en dikste vinger aan de hand: *hij knelde zijnen duim*. Van hier de gemeenzame spreekwijzen: *onder den duim*, in stilte, in het geheim — *iemand bij*, ook *onder, den duim houden*, kort houden, binnen de behoorlijke palen houden. Het verkleinw. is *duimpje*. Men plagt den duim op te steken, om iets te bevestigen, van waar de gemeenzame spreekwijs: *duimpje op!* Om de gelijkheid aan eenen duim, wordt een ijzeren kram, waaraan iets vast gemaakt, of gehangen wordt, *een duim* genoemd: *eene deur uit hare duimen ligten*. Zekere maat: *drie duimen lang*. *Eenen duim breed*. Dit wordt, in de gemeenzame verkeering, ook zamengevoegd en als zelfst. gebezigd: *een duimbreed*, d. i. de breedte van eenen duim: *ik zal geen duimbreed gronds aan hem afstaan*. Voor *duim* wordt, in de gemeenzame verkeering, ook *duimeling* gebezigd, overeenkomstig met het ijsl. *tumling*; en dit *duimeling* heeft bij ons ook de beteekenis van den duim van eenen handschoen, of eenig ander bekleedsel van den duim. Zamenstelling: *duimijzer*, een ijzer, dat men eenen gevangenen aan de duimen plagt te doen — *duimkruid*, in den gemeenen spreektrant, voor geld: *het heeft hem duimkruid gekost*. *Duimspijker* zekere foort van spijkers — *duimstok*, een maatstok, in duimen verdeeld. Van dit *duim* is oudt. het werkw. *duimen* in gebruik geweest, waarvan *duimeten*, in het gemeene

leven: *gij zult niet veel daarvan duimelen*, niet veel trekken, ook nog overig in *beduimelen*, veel behandelen.

DUIMELEN, zie *duim*.

DUIN, z. n., o., *des duins*, of *van het duin*; meerv. *duinen*. Een heuvel, en wel in eene bepaaldere beteekenis, een zandheuvel aan het strand der zee: *op het scheveningsche duin*. Het gebruik stelt het onzijd., schoon wij bij VOND. lezen: *de zee omhelst de duin*; doch dit is mogelijk voor *de duinen* te nemen. Zamenstell.: *duinachtig*, *duingras*, *duinkant*, *duinkonijn*, *duinmaaijer*, *duinroos*, *duinstrand*, *duinzand*.

Duin, hoogd. *Düne*, eng. *downs*, fr. *dunes*. In het angelf. is *dun*, *dune*, een berg, en in het gr. *θῦν*, een zandhoop. *Duin* is een oud woord, welk reeds in de oudste gallische taal aangetroffen wordt, gelijk zoo vele namen bewijzen, die in *dunum* uitgaan. A. MYL. zegt, dat men reeds sporen van dit woord, in deze beteekenis, bij HERODOTUS vindt, in de benaming van *διθῦνοι*, en *Βιθῦνοι*.

DUIST, z. n., o., *van het duist*; het meerv. is niet in gebruik. Het stof van meel, of stuijmeel. Ook de bast van boekweit.

DUISTER, bijv. n. en bijw., *duisterer*, *duisterst*. Donker: *het wordt duister* — *een duistere nacht*. Figuurlijk, moeilijk om te verstaan: *een duister schrijver* — *eene duistere rede*. *Duister* wordt ook als zelfstandig gebezigd, *het duister*: *in 't midden van het nare duister*. VOND. Van hier *duisterachtig*, *duisterheid*, *duisterlijk*, *duisternis*. Van dit *duister* heeft men oul. het werkw. *duisteren* gevormd, nog overig in, en in den zin van, ons *verduisteren*: *ruste duystert ons verstandt*. GESCHIER.

Duister, hoogd. *düster*, bij WILLERAM. *thimster*, en *thimsternis*, voor *duisternis*.

DUIT, z. n., m., *des Duits*, of *van den Duit*; meerv. *duiten*. Het verkleinw. is *duitje*. Zekere koperen munt, waarvan er agt in eenen stuijver gaan — twee penningen: *nieuwe duiten* — *ik heb hem tot den laatsten Duit betaald*. Ook wordt dit woord, even als *penning*, voor eene kleinigheid gebezigd: *ik ben hem geen Duit* (niet het geringste) *schuldig* — *ik geef er niet eenen Duit van* — *hij heeft niet eenen Duit in de wereld*. Verkeerdlijk maakt men van dit *Duit*, in het gemeene leven, de spreekwijs *op eenen Duit*: *hij gelijkt zijnen vader op eenen Duit*, hetwelke eene verbastering van *op ende uit* is.

DUITSCH,

DUIJSCH, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergroo-
ting. Dat den Duitschen eigen, of uit Duitschland af-
komstig is: *duitsch geld, eene duitsche vrouw, duitsche*
zedes. In de duitsche taal geschreven: *de duitsche bijbel,*
duitsche boeken. Ook wordt het als zelfstandig gebezigd,
het duitsch, de duitsche taal: *hij spreekt zijn duitsch goed*.
Van hier *duitscher, duitschland*.

Dit *duitsch* is bij M. STOKE *dietsch*, die, onder ande-
ren, *walsch ende dietsch* heeft, waarschijnlijk van *diet,*
died, dat volk beteekent ADEL. zegt: *Thot, Dot*, is
een oud, nog niet geheel verouderd woord, dat eenen
bloedvriend beteekent, en met het hebr. ךוׁ, *riend, ge-*
liefde, eene meer dan toevallige verwantschap heeft. Na-
derhand werd het voor eenen naastbestaanden, wijders
voor eene meenigte van naastbestaanden, en eindelijk voor
een volk genomen, dewijl de oudste volkeren niets anders
dan aanverwanten en naastbestaanden waren. Vermoed-
lijk hebben de Duitschen, of Duitfchers, dezen naam daar-
van gekregen, dat zij zich, als een volk, verbonden,
verbroederd, en zich tegen de Galliers, met alle kragt,
vereenigd hadden, waarom de Romeinen hen *Germani*,
d. i. broeders, noemden. Anderen leiden dezen naam van
Theut, Theusto, Tuisco, den God der Germanen, af.

DUIVEL, z. n., m., *des duivels*, of *van den duivel*; meerv.
duivels, duivelen. Verkleinw. *duiveltje*. Satan, booze
geest: *de hoovaerdij heeft den oppersten van alle Engelen*
in eenen duivel verandert. VOND. *Van den duivel bezeten*.
Figuurl., een slecht, boos mensch: *hij is een duivel*, in
het vrouwlijke geslacht, *eene duivelin*. Van hier eenige
ruwe, en in het gemeene leven gebruikelijke spreekwijzen:
loop naar den duivel — ik geef er den duivel van — hij is
te gek om voor den duivel te dansen — iemand naar den
duivel helpen, enz. Zamenstell.: *duivelbanner, duivelbe-*
zwerer, duivelerij, duiveljagen, duiveljager, duiveljaag-
sier, duivelsbrood, duivelsdrek, duivelskonstenaar, dui-
velskonstenaar, duivelskop, enz.

KILIAAN en TUINM. achten het woord *duivel* zamenge-
steld van *de*, of *die*, en *euvcl*, d. i. kwaad, boos. *Dui-*
vel zou dan zoo veel als *de euvel*, d. i. de kwade, de
booze, zijn. Het laat zich echter regelmatig afleiden van
het lat. *diabolus*, of het gr. *διαβολος*.

DUIVELSCH, bijv. n. en bijw., *duivelscher, zeer duivelsch*.
Dat van den duivel is, of tot den duivel behoort. Fi-
guurl.,

- guurl.: *dat is een duivelsch werk — eene duivelsche, zeer groote, leugen.*
- DUIZELEN, onz. w., gelijkvl. *Ik duizelde, heb geduizeld.* Van het veroud. *duizel*, nu *duizeling*. Bedwelmd zijn, draaijingen in het hoofd hebben. Van hier *duizeling*.
- DUIZELIG, bijv. n. en bijw., *duizeliger, duizeligst.* Bedwelmd: *ik ben wat duizelig van hoofd.*
- DUIZEND, telwoord, volgens ADEL., zamengefteld van het oude *duis*, tien, en *hunt, hund*, honderd, derhalve tien honderd, of tienmaal honderd: *duizend guldens — een duizend agt honderd guldens — tien duizend man.* Somwijlen wordt het verbogen: *Saul heelt sijne duifenden verslagen, maer David sijne tien duifenden.* BYBELVERT. Somwijlen wordt het als bijvoegl. gebezigd, voor duizenderlei: *ik heb duizende dingen, op eenen dag, te verrijten.*
- Sints woeste gulzigheid, sints brasfende overdaad,
Die zich aan duizende gerechten naau verzaad.* L. W.
- v. MERKEN. Ook komt het als zelfst. voor: *het duizend — tien guldens kost het duizend — veertig van het duizend, veertig guldens van duizend guldens.* Oul. is *duist* in gebruik geweest voor *duizend*: *al storven aen uw' sfincker zijd' duysent en tien duyst t'same.* DATHFEN. In Vlaanderen zegt men *duest*. Zamenstellingen: *duizendbeen, duizendblad, duizenderlei, duizenderhande, duizendjarig, duizendmaal, duizendschoon, duizendste, duizendwerf.*
- DUKAAT, z. n., m., *des dukaats, of van den dukaat*; meerv. *dukatén.* Eene gouden munt van vijf guldens en vijf stuivers, hollandsch geld. Van het lat. *ducatus*, d. i. hertogdom, omdat een hertog van Ferrara deze munt het eerst heeft laten slaan. Zamenstelling: *dukatengoud.*
- DUKDALF, z. n., m., *des dukdalfs, of van den dukdalf*; meerv. *dukdalven.* Een paal, die in het water staat, en dient, om daaraan schepen vast te leggen. Of dit paalwerk dezen naam gekregen hebbe, in toespeling op den wreeden *Duc de Alba*, wordt gegist, doch is onzeker.
- DUL, zie *dol.*
- DULDELIJK (*duldlijk*), bijv. n. en bijw., *duldelijker, duldelijkst.* Van *dulden*. Dat geduld, of verdragen, kan worden: *dat is nog al duldelijk.* Zie *lijk.*
- DULDELOOS (*duldloos*), bijv. n. en bijw., *duldloozér, duldloost.* Van *dulden*. Dat niet te dulden is: *dat is eene duldellooze pijn.* Zie *loos.*

DULDEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik duldde, heb geduld.* Met gelatenheid lijden en verdragen: *hij heeft veel te dulden.* Toelaten: *dat zal niet geduld worden.* De *foeden* werden voorheen in Utrecht niet geduld. Van hier *dulder, duldning.*

Volgens ADEL. is het van een verouderd werkw., *dolen*, afkomstig, welk lijden, verdragen beteekende, even als ons *dulden*; in welke beteekenis *doleen, kedolen, en fardolen* reeds bij KERO voorkomen. Deze zelfde beteekenis heeft *thulan* bij ULPHIL., *tholian* in het angelf., *tola* zweed., *dol* ijsl., *taale* deen., en *ταλαω* in het gr. Ook moet dit woord in de oudste taal der Romeinen voor handen geweest zijn, zoo als blijkt uit *tolero*, uit *tuli*, den verled. tijd van *ferre*, en uit *indulgere*.

DUN, bijv. n. en bijw., *dunner (dunder), dunst.* Het tegengefelde van dik, dat eene geringe dikte heeft: *zij is zeer dun, van ligchaam. Een dunne draad.* Figuurl.: afgedragen, verlieten, in het gemeene leven: *dat kleed begint zeer dun te worden.* Uit weinig en ver van elkander verwijderde deelen bestaande: *hij heeft dun haar — het gras staat dun — de wortelen zijn hier dun gezaaid, ook overdragt.: de vromen zijn dun gezaaid, zijn zeldzaam.* Ook van vloeistoffen: *dun bier, dun bloed, dunne melk, dunne lucht.* Vloeibaar: *dunne boter — de boter dun maken.* HOEFT bezigt het bij *slaap*, voor ligt, ligt afgebroken: *een morgenlied — dat voor Princesfen deuren haar dunnen slaep komt steuren.* Dit is door L. BAKE nagevolgd: *mijn dunnen slaep gesteuert.* Door dik en dun, langs vuile, morsige wegen. — Het onzijd. *dun* wordt dikwerf als zelfst. gebezigt: *het dun van een ei.* Van hier *dunachtig* bijv. n. en bijw. — *dunnetjes*, bijw.: *dat brood is dunnetjes gesneden.* Zamenstellingen: *dunbuik, dunbuikig, dunharig, dunheid, dunlijvig, dunnigheid, dunte.*

Dun, hoogd. *dünn*, bij KERO *dunna*, angelf. *thijn*, eng. *thin*, ijsl. *thunnur*, zweed. *tunn*, perf. *tend*, lat. *tenuis*, gr. *τὸννοσ*.

DUNK, z. n., m., *des dunks*, of *van den dunk*; het meerv. is niet in gebruik. Van *dunken*. Meening, gevoelen: *van zulk eenen dunk zijn — ik heb daarvan eenen anderen dunk.*

DUNKEN, onz. w., onregelm. *Ik dacht, heb gedacht.* Het wordt cok onperfoonl. gebruikt. Denken: *Soo yemant onder u dunckt dat hij wijs is.* BYBELVERT. Doch
in

in dezen zin wordt het zelden gebezigd. Schijnen, voorkomen: *dit werk docht (dacht) mij quaet — wie van deze drie dunckt u de naaste geweest te zijn — ende die ons duncken de minst eerlicke te zijn.* BYBELVERT. *Wat dunkt u van mijnen zoon? Ook met het werkw. laten — zich iets laten duncken, zich, uit verkeerde eigenliefde, of waan, zaken toeigenen, als verstand, schoonheid, eerwaardigheid enz., welken men in het geheel niet bezit, of zich grooter affchildert, dan zij waarlijk zijn: wat willen docht dese ketters sich laten duncken, dat sij geleert zijn.* ALDEG. *Ghij laet u wat veel duncken.* HUYGH. En van dit laten dunken is ons gebruikelijke *laatdunkend, laatdunkendheid* gevormd. Onperfoonl.: *mij dunkt, ik zie daar iemand, of, dat ik daar iemand zie.*

Is yemand wijs, seght Jan, mij dunckt, ick ook niet sot ben; Is yemand goed en vroom, mij dunckt, ick't oock voor God ben; Is yemand mooy van muyl, mij dunckt, ik goelick ben; Schrijft yemand wel, mij dunckt, ick heb een kloecke pen; Is yemand wel bespraect, mij dunckt, ik kan oock spreken; Preeckt yemand wel, mij dunckt, ick souw licht beter preken; Mij dunckt van al dat duncken, Jan,

Ghij laet u wat veel duncken, Man. HUYG.

Ook wordt het als zelfst. gebezigd: *het dunken — naar mijn dunken.* Zie *beduncken.* Van hier ook *dunking.*

DUNNEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik dunde, heb en ben gedund.* Van *dun.* Bedrijv., *dun* maken: *die plank moet nog wat gedund worden.* Verlengen, meer vloeibaar maken: *melk dunnen.* Wortelen *dunnen*, hier en daar eenigen uit de aarde trekken, om den overigen meer gelegenheid tot groeijen te geven. Zoo ook *het haar dunnen*, hier en daar afsnijden. Onzijd., *dun* worden: *zijn buik begint te dunnen.* Verminderen: *de regen dunt, mijn geld is heel wat gedund.* Van hier *dunning, dunfel.*

DUREN, onz. w., gelijkvl. *Ik duurde, heb geduurd.* Aan eene plaats blijven: *hij kon daar niet langer duren — ik kan rusten noch duren*, in het gemeene leven. In stand, of in wezen blijven: *ijzer en marmer duren lang — dat rijk zal niet lang duren.* Insgelijks, ongeschonden, buiten bederf blijven: *die appelen kunnen niet duren.* Voordvaren te zijn: *eene hevige smert duurt niet lang — de schouwburg heeft gisteren lang geduurd.* Zoo ook: *het duurde niet lang*, er verliep niet veel tijd, of hij

hij kwam — dat zal nog lang *duren*, nog lang aanloopen, er zal nog veel tijd verlopen, eer dat plaats heeft. Van hier *during*.

Duren, hoogd. *dauern*, lat. *durare*, fr. *durer*, ital. *durar*, eng. *to dure*, stamt, volgens ADEL., zeer waarfchijnlijk, van een verouderd woord *dur*, lat. *durus*, d. i. hard, af. Intusfchen is het merkwaardig, dat reeds het hebr. *וָרָר* *wonen*, *blijven*, beteekent, waarvan *וָרָר*, *leef-tijd*, afkomstig is. Het zweedsche *dura* beteekent *vertoeven*, *blijven*, en het gr. *διυρος*, lat. *diuturnus*, *langdurig*.
DURFAL, z. n., m., *des durfals*, of *van den durfal*; meerv. *durfallen*. Van *durf*, *durven*, en *al*. In het gemeene leven, iemand, die alles durft ondernemen: *hij was een regte durfal*.

DURFNIET, z. n., m., *des durfniets*, of *van den durfniet*; meerv. *durfnieten*. Van *durf*, *durven*, en *niet*. In het gemeene leven, iemand, die niets durft ondernemen, die fchroomvallig is: *hij is altoos een durfniet geweest*.

DURK (ook *urk*), z. n., m., *des durks*, of *van den durk*; meerv. *durken*. Scheepswoord. De plaats, waar zich het vuil in een fchip vergadert. MOON. heeft het onzijdig; doch het gebruik zegt: *in den durk*.

DURVEN (oul. ook *durven*, *derren*), onz. w., onregelm. en gelijkvl. *Ik dorst*, *heb gedorst*, *ik durfde*, *heb gedurfd*. Het wordt thands meest gelijkvloeiend gebezigd. Zich verftouten, onderftaan: *durft gij mij nog aanzien?* Dikwerf wordt het volgende werkwoord verzwegen: *ik wil wel*, *maar ik durf niet*. Mogen, kunnen: *durf ik mij op u verlaten?* Oul. werd het ook voor behoeven gebezigd: *dat hij niet en dorste vreesen*. FLORIAN. VOND. en anderen fchreven, in den derden perfoon van den tegenw. tijd der aantoon. wijs, *hij durf*, zonder *t*; doch thands heeft het algemeene gebruik *hij durft*.

Dewijl *durven* de onbepaalde wijs van andere werkwoorden, zonder *te*, bij zich heeft, b. v.: *ik durf het u wel zeggen*, en niet: *ik durf het u wel te zeggen*, zoo verandert het, in den volmaakt- en meer dan volmaakt-verledenen tijd, ziin deelwoord in de onbepaalde wijs: *ik heb het u niet durven* (niet *gedurfd*) *zeggen*. Wordt echter het werkwoord verzwegen, dan treedt het verleden deelwoord *gedurfd* weder in zijne oude regten: *hij zoude wel gekomen zijn*, *maar hij heeft niet gedurfd*. *Durven* heeft dit met *willen*, *zullen*, *leeren*, *hooren*, *mogen*, *kunnen*,

nen, zien, laten, en eenige anderen, gemeen, welken de enkele onbepaalde wijs bij zich hebben.

De beteekenis van zich verftouten ſchijnt de oudſte te zijn; althands, het gr. *θαπειν*, goth. *dauran*, frank. en alem. *durren* en *thorren*, angelf. *dijrran*, *dearran*, zweed. *töras*, ijsl. *thora*, eng. *dore* en ſchot. *daren*, hebben ook deze beteekenis.

DUS, bijw., beteekenende op deze wijs: *dus ſprak hij — dus deed hij*. M. STOKE bezigt het ook in den zin van hierom, om deze rede. En zoo wordt het ook nog gebruikt: *gij hebt mij eenen grooten dienst gedaan, dus kom ik u bedanken*. Somwijlen wordt al voor *dus* gevoegd, om den zin te verſterken: *aldus*. Zie al. *Dus* is ook in den zin van *zoo* gebruikt geweest: *dus grote quaetheit en dus grote ſonde*. BYB. 1477.

DUSDANIG, bijv. n. en bijw., zonder trappen van ver-grooting. Van *dus* en den uitgang *danig*, van *doen*. Van dezen aard: *dusdanig is de ſtaat des geſchils*. *Dusdanig*, op deze wijs, *heeft de zaak zich toegedragen*. Oul. ſchreef men voor *dusdanig*, ook *dustaen*, *duſchedaen*, en *duſgedaen*: *dus ghedaen is oec een wijsſ wech*. BYB. 1477.

DUT, z. n., m., *des duts*, of *van den dut*; het meerv. is niet in gebruik. Verkleinw. *dutje*. Ligte ſlaap: *eenen dut*, ook *een dutje*, *doen*, eenen ligten ſlaap nemen. Twijfeling: *iemand uit den dut helpen*. *Gij blijft hier in den dut*, in het onzekere. DE DECK. Oul. beteekende het ook mijmering.

DUTTEN, onz. w, gelijkvl. *Ik duttede, heb gedut*. Los ſlapen, ſluimeren: *en dutten bij zoo nutten licht*. DE DECK. Oul. beteekende het ook ſuffen, mijmeren.

DUUR, zie *dier*.

DUUR, z. n., m., *des duurs*, of *van den duur*; zonder meerv. Het voordduren: *ons leven is van korten duur*. *Op den duur*, bij voordduring.

DUURBAAR, bijv. n. en bijw., *duurbarer (duurbaarder), duurbaarst*. Oul. gebruikelijk voor uitnemend, dat van groote waarde is: *duurbare ſalve*. BYB. 1477. Thands gebruikt men *dierbaar*. Verkeerdlijk wordt dit woord gebezigd voor iets, welk lang duren kan. Zie *duurzaam*.

DUURKOOP, zie *dier*.

DUURTE, zie *dier*.

DUUR-

DUURZAAM, bijv. n. en bijw., *duurzamer, duurzaamst.*

Dat duren kan. Van hier *duurzaamheid*.

DUW, zie *douw*.

DUWEN, zie *douwen*.

DWAAL, z. n., vr., *der*, of *van de dwaal*; meerv. *dwalen*. Een oud, schoon nog niet geheel verouderd woord, bij KIL. *dwaele, dwele, dweyle*, in de betekenis van een tafellaken, of eene handdoek. *Dwaal*, of *dweil*, beteekende oudt., in het algemeen, eenen vierkanten lap, groot of klein, of van wat stof gemaakt. Zoo is *kelkdwaal* de doek, die in sommige kerken, over den avondmaalskelk uitgebreid is. Te Arnhem, zegt A. DE ROOY, gebruikt men, bij eene begraafnis, de spreekwijs *den dweil verteren*, d. i. het geld, welk men aan die genen geeft, die een lijk ten grave gedragen hebben; zijnde misfchien deze spreekwijs daaruit ontstaan, dat de Gilden aldaar, gelijk ook elders, gewoon waren, de dooden, die tot hunne broederschap behoorden, ten grave te dragen, terwijl mogelijk ieder Gilde een eigen lijkkleed (*dweil, dwaal*) gehad heeft, waarmede de doodkist overdekt werd, voor het gebruiken van welk kleed, de naaste Vrienden des overledenen eenig geld ter vertering gaven. In Gouda spreekt men ook van eene *dwaal*, bij de begraafnisen, en daar is het nog gebruikelijk, schoon veel minder, dan voor eenige jaren, *eene dwaal te geven*, d. i., zekere som gelds, ter vertering, aan de Draggers van het lijk uitereiken, waarvoor dan, in eene der herbergen, een maaltijd aangelegd wordt. En op dit *doodmaal*, plagt men zich somwijlen luidruchtig te vervrolijken, en de aandoenlijke plegtigheid der begraafnis, wel eens, met zang en dans te eindigen.

DWAAS, bijv. n. en bijw., *dwazer, meest, zeer dwaas*. Buitensporig, zot: *dat is eene dwaze onderneming — ik zal zoo dwaas niet zijn*. Ook wordt het als zelfst. gebezigd: *hij is een dwaas. Ick hebbe gesien eenen dwafen*. BYBELV. Van hier *dwaasheid, dwaastijk*. Oul. is het onz. werkw. *dwazen*, voor *dwaas zijn*, niet wel bij het hoofd zijn, in gebruik geweest. Ook zeiden de Ouden *daas*, voor *dwaas*, van *dazen*, voor *dwazen*.

TUINM. gist, of *dwaas* niet zij voor *dwaalsch*, van *dwalen*; althands KIL. heeft *dwaaslicht*, voor *dwaallicht*. In het gr. is *duāzeiv beuzelen*.

DWALEN, onz. w., gelijkvl. *Ik dwaalde, heb gedwaald*. Dolen: *wij dwaelden lang in het bosch. Van den weg dwalen — iemand doen dwalen*. Figuurl., mistasten,

niet wel begrijpen: *gij dwaalt zeer, wanneer gij dit stelt*. Van hier *dwaling*. Zamenstell.: *dwaallicht, dwaalpad, dwaalspoor, dwaalster, dwaaltuin, (doolhof,) dwaalweg, dwaalzinnig*.

Voor *dwalen* schreven de oude Sakfen en Kimbren *walen*, of *walen*, waarvan men nog een overblijffel in het eng. *walk*, d. i. *wandelen*, vindt. KIL. heeft *wallen*, d. i. *walen*, omzwerven.

DWANG, z. n., m., *des dwangs*, of *van den dwang*; zonder meerv. Van *dwingen*. *Het gerucht zwol door den dwang*. HOOFT. *Iets door dwang doen*. Zamenstellingen: *dwangdienst, dwangmiddel, dwangnagel*.

DWARLEN, ook *dwerlen*, van *werlen, warlen*, met eene voorgevoegde *d*, en dit van *werren, warren*, onz. w., gelijkvl. *Ik dwarlde, heb gedwarld*. Draaijen: *onder maikander dwarlen*. Van hier *dwarling*, bij HOOFT *dwerling*: in deze *dwerling*. Zamenstell.: *dwarlwind*.

DWARS, (ook *dwers*), bijv. n. en bijw., *dwarfer, meest, zeer dwars*. Schuins, schief: *iets dwars leggen — iemand dwars, ook over dwars, aanzien — dwars voor den boeg liggen*, scheepswoord — *dwars door de graft zwemen, dwars over loopen*. Zamenstell.: *dwarsbalk, dwarsboom, dwarsboomen, dwarsfluit, dwarshout, dwarslijst, dwarspaal*, ook figuurl., voor *dwarsdrijver, dwarspad, dwarsfloot, dwarsstraat, dwarsstroom, dwarsweg*.

DWARSDRIJVEN, onz. w., gelijkvl. *Ik dwarsdrijfde, heb gedwarsdrijfde*. Van *dwars* en *drijven*. Eigenlijk; met een schip *dwars* in het water liggen. Dit voorbedachtlijk geschiedende, om iemand te hinderen en te kwelen, heeft het figuurlijke *dwarsdrijven*, voor: zich opzettelijk tegen alles aankanten, niets toegeven, alles tegen spreken, alles tegenwerken, veroorzaakt: *altoos wil hij dwarsdrijven*. Van hier *dwarsdrijver, dwarsdrijfster, dwarsdrijverij, dwarsdrijving*.

Schoon het woord *drijven* ongelijkvl. is en *dreef, gedreven* heeft, wordt het echter, in zamenstelling met het voorgevoegde *dwars*, gelijkvloeiend gebruikt. Zie INLEID., bl. 134. En schoon het voorzetsel, of voorvoegsel, *dwars*, in zamenstelling met *drijven*, den klemtoori ontvangt, is het nogthands onscheidbaar: *ik dwarsdrijf, ik dwarsdrijfde*, enz., terwijl het, even als alle andere, op zulk eene wijs zamengestelde werkwoorden, het voorvoegsel *ge*, in het verledene deelwoord, aanneemt, en, naar den aard der met onscheidbare voorzetselen zamengestel-

felde werkwoorden, in de onbepaalde wijs, te voorop heeft: *ik heb gedwarsdrijfd*, niet *dwarsgedrijfd*, of *gedreven*; zoo ook *te dwarsdrijven*, en niet *dwars te drijven*. Zie INLEID., bl. 171.

DWEEPEN, onz. w., gelijkvl. *Ik dweepte, heb gedweept*. Bijgeloovige invallen, overdrevene verbeeldingen hebben: *hij is anders een verstandig man, maar in zaken van den godsdienst zit 'hij altoos te dweepen*. Met iets dweepen, met iets bijgeloovig ingenomen zijn. Van hier *dweepachtig, dwoeper, dwoeperij*. KILIAAN heeft ook *dwapen, dwa-perij*.

DWEIL, z. n., vr., *der*, of *van de dweil*; meerv. *dweilen*. Bij KIL. schoteldoek, opneemdoek. Thands wordt het alleen in den zin van vloerdweil, ook scheepsdweil, gebezigd: *eene wollen dweil — veeg uwe voeten aan de dweil af*. Figuurl., en in den gemeenen spreektrant wordt *dweil* ook genomen, voor een slecht, vuil, zich verwaarloozend mensch, niets meer waardig, dan eene dweil, waaraan men de voeten veegt: *zij is eene regte dweil*. Het is samengetrokken van *dwegel*, gelijk *dweilen*, van *dwegelen*, droogen, afdroogen. Zamenstelling: *dweilstok*.

DWEILEN, (zamengetrokken van *dwegelen*), bedr. w., gelijkvl. *Ik dweilde, heb gedweild*. Van *dweil*. Met eene dweil schoon maken, afdroogen: *de stoep dweilen*.

DWERG, z. n., m., *des dwergs*, of *van den dwerg*; meerv. *dwerge*. Verkleinw. *dwerdje*. Een mensch van eene zeer kleine gestalte. Volgens de overlevering der Ouden zoude er eene soort van menschen bestaan hebben, die slechts de hoogte van eenen elleboog hadden, in holen en spelonken leefden, enz. Homerus is de eerste, die van de dwergen gewag heeft gemaakt. Ook spreken Aristoteles, Plinius, Strabo en anderen van dezelve, terwijl deze hen in dit, gene hen weder in een ander gedeelte der wereld plaatst; en geen wonder, dewijl al wat men ooit van de oude dwergen verhaald heeft, een verdichtfel is. Thands gebruikt men het woord *dwerg* alleen om een mensch van eene kleine gestalte aanteduiden. Van hier *dwergachtig, dwergboom, dwergklein, dwergpaard*.

Dwerg, hoogd. *Zwerg*, angelf. *dwerg*, *dweorh*, eng. *dwarf*, zweed. *dwerg*. WACHT. leidt het hoogd. *Zwerg* van het oude *zwerch* af, dat slecht, onedel beteekende, en gist, dat de oude Germanen, die, volgens Tacitus, van eene zeer groote gestalte waren, een ongemeen klein

mensch, met verachting, *twerchman*, en naderhand met weglating van de laatste lettergreep, *twerch*, genoemd hebben, beschouwende zulk eenen als eene misgeboorte, als of iemand, omtrent wien de Natuur zich vergist heeft. **TUINM.** brengt het tot het oude saksische *wyrg*, d. i. vloek, met eene voorgevoegde *d*; dewijl men meende, dat de wanschaphenheid van zulk een klein mensch het teeken van Gods bijzonderen vloek was.

DWIJNEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik dween, ben gedweenen.* Genogzaam reeds verouderd, voor *verdwijnen*. Het komt echter nog bij **VOND.** voor:

*Gelijk men door de noordervlagen,
De wolcken, die wij zwanger zagen,
Zoo daetelyck, ziet dwijnen weer.*

DWINGELAND, z. n., m., *des dwingelands*, of *van den dwingeland*; meerv. *dwingelanden*. Het oude bedr. deelw. van *dwingelen*, zijnde het voorddur. werkw. van *dwingen*. Sommigen beschouwen dit woord als zamengefteld uit *dwinge* en *land*, omdat een tiran zijn volk en land, door dwang, beftiert. Doch dit zou tegen onze gewone zamenftelling ftrijden, dewijl het dan niet *dwingeland*, maar *landdwinger* zou moeten wezen. Even als *dwingeland*, zoo zijn ook *heiland* en *vijand* deelwoorden, naamlijk van *heilen*, genezen, en *vijen*, haten. Van hier *dwingelandij*, *dwingelandsch*.

DWINGEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik dwong, heb gedwongen.* Noodzaken, door dwang zijn oogmerk trachten te bereiken: *iemand dwingen iets te doen*, ook *tot iets dwingen*. Van hier *dwinger*, *dwingfter*.

Einde van het eerste deel.

